

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΙΔΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΒΟΥΛΗΣ

Αριθμ. Πρωτ.: 6187

Ημερομ. 18.11.2024

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Αθήνα, 18 Νοεμβρίου 2024

Αριθμ. πρωτ.: 63450

Προς

τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων

κύριο Κωνσταντίνο Τασούλα

Αξιότιμε κύριε Πρόεδρε

Έχω την τιμή να σας διαβιβάσω την Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του Απολογισμού για την εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού του οικονομικού έτους 2023 και επί του Ισολογισμού της Κεντρικής Διοίκησης της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2023 και των λοιπών χρηματοοικονομικών καταστάσεων, συνοδευόμενες από την σχετική έκθεση δημοσιονομικής βιωσιμότητας, έτους 2023.

Με ιδιαίτερη τιμή

Η Πρόεδρος

Σωτηρία Ντούνη

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε, στις 13 Νοεμβρίου 2024, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Βασιλική Ανδρεοπούλου και Ελένη Λυκεσά, Αντιπρόεδροι, Δημήτριος Πέππας, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Αργυρώ Μαυρομάτη, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Αντιγόνη Στίνη, Βασιλική Πέππα, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Δημήτριος Κοκοτοής, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Χριστίνα Κούνα, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά, Νικόλαος Βόγκας, Ευαγγελία Πασπάτη και Βιολέττα Τηνιακού, Σύμβουλοι. Οι Σύμβουλοι Γεώργιος Βοΐλης, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Ασημίνα Σακελλαρίου και Γρηγόριος Βαλληνδράς απουσίασαν δικαιολογημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Σταμάτιος Πουλής, Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Σταυρούλα Τσάλα, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Βάσει των άρθρων

- (1) 98 παρ. 1 (ε) και 79 παρ. 7 του Συντάγματος,
- (2) 31 και 167 του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143),
- (3) 26, 53 και 54 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021, Α' 130), όπως ισχύει μετά από τον ν. 5130/2024 (Α' 127), και

Αφού έλαβε υπόψη

(α) Το σχέδιο της έκθεσης για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα οικονομικού έτους 2023, που εγκρίθηκε κατά την από 11.11.2024 Συνεδρίαση του Όγδου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, και

(β) την ενώπιον της Ολομέλειας εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Εφεντάκη, όπως διατυπώθηκε στη 12η συνεδρίαση αυτής της 13ης Νοεμβρίου 2024 (Θέμα Β').

Και άκουσε

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ενέκρινε ομόφωνα

Τη συνημμένη έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα οικονομικού έτους 2023.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

ΕΚΘΕΣΗ

ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΕΤΟΥΣ 2023

**12η Συνεδρίαση της Ολομέλειας
του Ελεγκτικού Συνεδρίου
της 13ης Νοεμβρίου 2024**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ.....	5
ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	11
ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ.....	11
<i>Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) - Προσέγγιση Δαπάνης</i>	<i>11</i>
<i>Λοιποί Μακροοικονομικοί Δείκτες</i>	<i>14</i>
<i>Πληθωρισμός.....</i>	<i>15</i>
<i>Απασχόληση - Ανεργία.....</i>	<i>17</i>
<i>Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης – Πρωτογενές Ισοζύγιο.....</i>	<i>18</i>
<i>Προκλήσεις και Κίνδυνοι.....</i>	<i>19</i>
<i>Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής</i>	<i>22</i>
<i>Καταγραφή Απόκτησης Εξοπλιστικών Προγραμμάτων.....</i>	<i>22</i>
<i>Επίπτωση Εξοπλιστικών Προγραμμάτων στη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα</i>	<i>23</i>
<i>Προκλήσεις και Κίνδυνοι.....</i>	<i>23</i>
ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ.....	27
ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	27
Η ΠΙΣΤΟΛΗΠΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	30
ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΧΡΕΟΥΣ.....	31
<i>Ανάλυση βιωσιμότητας του χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή</i>	<i>31</i>
<i>Ανάλυση Βιωσιμότητας χρέους από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ).....</i>	<i>32</i>
<i>Ανάλυση Βιωσιμότητας χρέους από την Τράπεζα της Ελλάδας.....</i>	<i>33</i>
ΧΡΕΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ.....	33
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ.....	35
ΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ	39
ΤΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ «ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΕΞΑΜΗΝΟΥ».....	39
ΣΧΕΔΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ 2023 ΚΑΙ ΓΝΩΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	40
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ 2023 – ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ 2023 – ΣΥΣΤΑΣΗ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ	40
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ 2024	41
ΈΚΘΕΣΗ 2024 ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ	41
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ.....	44
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	47
ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ	47
<i>Εισαγωγή 47</i>	
<i>Τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος</i>	<i>48</i>
<i>Τα κρίσιμα δημογραφικά δεδομένα της Ελλάδας</i>	<i>49</i>
<i>Τα κρίσιμα δεδομένα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος</i>	<i>54</i>
<i>Συμπεράσματα, Προκλήσεις και Κίνδυνοι</i>	<i>59</i>
ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	61
<i>Εισαγωγή 61</i>	
<i>Τα κρίσιμα οικονομικά μεγέθη για το έτος 2023 του ΟΠΕΚΑ και της ΔΥΠΑ</i>	<i>61</i>
<i>Επιπτώσεις από την άσκηση κοινωνικής επιδοματικής πολιτικής. Προκλήσεις και Κίνδυνοι 64</i>	

**ΣΥΣΤΗΜΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ
ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ.....67**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	67
ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	67
ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΣ ΚΛΑΔΟΣ	68
<i>Θεμελιώδη & Εποπτικά Μεγέθη – Μικροπροληπτική Πολιτική</i>	<i>69</i>
<i>Κεφαλαιακή επάρκεια</i>	<i>72</i>
<i>Ρευστότητα και χρηματοδότηση.....</i>	<i>72</i>
<i>Ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου</i>	<i>73</i>
<i>Κερδοφορία</i>	<i>74</i>
ΜΑΚΡΟΠΡΟΛΗΠΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	74
ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	75

ΣΥΝΟΨΗ

Μακροοικονομικά

Η Ελλάδα κατά την περίοδο αναφοράς πέτυχε ικανοποιητική ανάπτυξη σε πραγματικούς όρους, αρκετά υψηλότερη του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ωστόσο, παρατηρούνται σοβαρές μακροοικονομικές ανισορροπίες, καθώς η Χώρα εμφανίζει πολύ υψηλή ιδιωτική κατανάλωση, χαμηλές συνολικές επενδύσεις και υψηλό ποσοστό αρνητικών καθαρών εξαγωγών, αποκλίνοντας ουσιαδώς σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Ο πληθωρισμός αποκλιμακώθηκε, ωστόσο, διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα στα είδη διατροφής, που καλύπτουν βασικές και κατά βάση ανελαστικές ανάγκες των νοικοκυριών. Η ανεργία μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ αύξηση παρουσίασε και ο μέσος μηνιαίος μισθός στον ιδιωτικό τομέα. Παραμένουν ως σημαντικές προκλήσεις για την ελληνική οικονομία η διόρθωση του επίμονου ελλείμματος στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και η κάλυψη του επενδυτικού κενού, ώστε οι επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ να προσεγγίσουν σταδιακά τον μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Εξοπλιστικά Προγράμματα

Το 2023 οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα δεν επηρέασαν ουσιαδώς, ως εκ του ύψους τους, τη δημοσιονομική βιωσιμότητα, ενώ και ο υφιστάμενος προγραμματισμός μέχρι το 2028 εκτιμάται ότι δεν θα επιβαρύνει υπέρμετρα τα κρίσιμα δημοσιονομικά μεγέθη (έλλειμμα/χρέος). Ωστόσο, δεν μπορεί να αποκλεισθεί μελλοντικά η εμφάνιση γεωπολιτικών κινδύνων και, συνεπεία τούτων, να ανακύψει ανάγκη αύξησης των δαπανών για αγορά και συντήρηση εξοπλισμών. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη και λειτουργία εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας παραγωγής ή συμπαραγωγής στρατιωτικών οπλικών συστημάτων με χώρες της Ε.Ε. και του NATO αποτελεί σημαντική πρόκληση, καθώς θα μπορούσε να αμβλύνει τον εισαγωγικό χαρακτήρα των σχετικών προμηθειών, με παράλληλη ενίσχυση των εξαγωγών στον συγκεκριμένο τομέα.

Δημόσιο Χρέος

Η Ελλάδα εξακολουθεί να καταλαμβάνει την πρώτη θέση στο σύνολο των Χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά το χρέος της ως ποσοστό του ΑΕΠ. Σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κατά την περίοδο αναφοράς υπήρξε περαιτέρω βελτίωση του σχετικού δείκτη, καθώς, παρά την αναδρομική ενσωμάτωση στο δημόσιο χρέος των αναβαλλόμενων τόκων των δανείων του EFSF, συνεχίστηκε η αποκλιμάκωση του χρέους ως προς το ΑΕΠ. Παράλληλα, οι μικτές χρηματοδοτικές ανάγκες παρέμειναν εντός των αποδεκτών ορίων, όπως αυτά έχουν τεθεί από το ΔΝΤ. Επιπρόσθετα, το 2023 η Ελλάδα ανέκτησε την επενδυτική βαθμίδα σε τέσσερις από τους πέντε αποδεκτούς Οίκους Αξιολόγησης. Σημαντική θετική παράμετρο για το ελληνικό δημόσιο χρέος αποτελεί το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από τα δάνεια του επίσημου τομέα, τα οποία διέπονται από ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής. Ωστόσο, καθώς τα δάνεια του επίσημου τομέα θα αντικαθίστανται σταδιακά με νέο δανεισμό, ο οποίος θα διενεργείται με όρους αγοράς, αυξάνεται η έκθεση της Χώρας στον επιτοκιακό κίνδυνο.

Τήρηση των δημοσιονομικών υποχρεώσεων της Χώρας

Στο πλαίσιο των δεσμεύσεων της Χώρας, οι οποίες απορρέουν από τους ευρωπαϊκούς δημοσιονομικούς κανόνες, η Ελλάδα σημείωσε κατά το έτος 2023 σημαντική πρόοδο σε μια σειρά από οικονομικούς δείκτες, αλλά και εν γένει στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει ως μέλος της Ε.Ε.. Ωστόσο, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, οι οποίες σχετίζονται ιδίως με την αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, την αποτελεσματική εφαρμογή του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, την ενίσχυση και την καλύτερη στόχευση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Προς τον σκοπό αυτό, απαιτείται βελτίωση του βαθμού ανταπόκρισης και της ταχύτητας υλοποίησης των συστάσεων του Συμβουλίου, καθώς σε αρκετούς τομείς η συμμόρφωση υπήρξε περιορισμένη.

Βιωσιμότητα Δημόσιας Ασφάλισης

Το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα στηρίζεται σε υπερβολικό βαθμό (περίπου 95%) στον πρώτο πυλώνα (δημόσια ασφάλιση), καθώς οι λοιποί δύο πυλώνες (επαγγελματική ασφάλιση, ιδιωτική ασφάλιση) αντιστοιχούν σε πολύ μικρό μέρος των συνολικών παροχών (1% και 4%, αντίστοιχα). Λόγω της ιδιαιτερότητας αυτής, η βιωσιμότητα του συστήματος επηρεάζεται από τα δημογραφικά δεδομένα, τα οποία κατά τον παρόντα χρόνο είναι δυσμενή και εκτιμάται ότι θα επιδεινωθούν περαιτέρω μελλοντικά, καθώς αναμένεται αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων και συρρίκνωση του αριθμού των ασφαλισμένων. Οι βασικές προκλήσεις αναφέρονται στην άμβλυνση ή αντιστροφή της τάσης των δυσμενών δημογραφικών δεδομένων, στη διαρκή παρακολούθηση των όρων και προϋποθέσεων συνταξιοδότησης, ώστε να αποτραπεί η διόγκωση της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης, στη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, ώστε να βελτιωθούν τα έσοδα του συστήματος μέσω της ανάπτυξης και της αύξησης της απασχόλησης, καθώς και στην αποτελεσματική διαχείριση των ασφαλιστικών οφειλών, οι οποίες συνεχώς αυξάνονται.

Δαπάνες Κοινωνικής Προστασίας

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας συνεχίζει να είναι κατακερματισμένο ως προς τις κατηγορίες και τον αριθμό των επιδομάτων, με σημαντική διασπορά των πόρων και συχνά με μικρά οφέλη. Η άμβλυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στηρίζεται κυρίως στην καταβολή συντάξεων και δευτερευόντως στις δαπάνες κοινωνικής προστασίας. Η Ελλάδα καταγράφεται ως η τέταρτη φτωχότερη χώρα της Ευρώπης, με σημαντικό μέρος του πληθυσμού της να αντιμετωπίζει κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. Παράλληλα, δεν έχει θεσμοθετηθεί ένας ισχυρός και αποτελεσματικός μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης της κοινωνικής πολιτικής, έτσι ώστε τα επιδόματα να χορηγούνται σε αυτούς που πραγματικά τα έχουν ανάγκη.

Συστημικοί δημοσιονομικοί κίνδυνοι: Η έκθεση των συστημικών τραπεζών στη συγκυρία

Το 2023 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα συνέχισε να ανακάμπτει, καθώς η οργανική κερδοφορία βελτιώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο έτος, ενώ και οι βασικοί δείκτες των μεγεθών του ισολογισμού (ρευστότητα, ίδια κεφάλαια κ.λπ.) διαμορφώθηκαν σε ικανοποιητικά επίπεδα σε σχέση με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς μέσους όρους. Παρά ταύτα, ο τραπεζικός τομέας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις, που συνίστανται, ιδίως, στον υψηλό βαθμό συγκέντρωσης του κλάδου, στην ανάγκη μείωσης της αναβαλλόμενης φορολογίας, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων, στην περαιτέρω διόρθωση του δείκτη Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) και στην ενίσχυση

χρηματοδότησης της πραγματικής οικονομίας (πιστωτική επέκταση) μέσω της βελτίωσης του δείκτη δάνεια προς καταθέσεις, ο οποίος αποκλίνει ουσιωδώς από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Συμπερασματικά, το Ελεγκτικό Συνέδριο, με την έκθεσή του αυτή, επισημαίνει τις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει μελλοντικά η εγχώρια οικονομία, ώστε να ισχυροποιηθεί απέναντι σε εξωτερικούς και εσωτερικούς κλυδωνισμούς, ήτοι:

- την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου με στόχο τη μείωση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση, με αντίστοιχη υποκατάσταση μέρους της συμμετοχής της στο ΑΕΠ από τις επενδύσεις και τις εξαγωγές, καθώς και την κάλυψη του επενδυτικού κενού έναντι της Ευρωζώνης,
- την επίτευξη ρεαλιστικών πρωτογενών πλεονασμάτων, την αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων ιδίως του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και τη συνέχιση και ενίσχυση της δυναμικής των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με έμφαση την διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών,
- την αντιμετώπιση του δημογραφικού κινδύνου για την ενίσχυση της βιωσιμότητας του συστήματος δημόσιας ασφάλισης, τη διαρκή παρακολούθηση των όρων και προϋποθέσεων συνταξιοδότησης, καθώς και την αποτελεσματική διαχείριση των ασφαλιστικών οφειλών,
- τη δημιουργία ενός «κράτους κοινωνικής επένδυσης», το οποίο θα συμβάλλει στην αντιμετώπιση της φτώχειας και της εισοδηματικής ανισότητας μέσω επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο, κυρίως στους τομείς της παιδείας και της υγείας.
- τη βελτίωση του λόγου δάνεια προς καταθέσεις, ο οποίος υπολείπεται ουσιωδώς του ευρωπαϊκού μέσου όρου, ώστε η χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας μέσω της τραπεζικής πιστωτικής επέκτασης να ισχυροποιηθεί,
- την ανάγκη της διαρκούς παρακολούθησης των τραπεζικών κινδύνων (ιδίως του πιστωτικού) και της περαιτέρω ισχυροποίησης των θεμελιωδών μεγεθών των ελληνικών τραπεζών, με στόχο την αποκατάσταση της λειτουργίας τους σε περιβάλλον πλήρους κανονικότητας.

**«ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ
ΚΑΙ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ»**

ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πορεία Μακροοικονομικών Μεγεθών

Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) - Προσέγγιση Δαπάνης

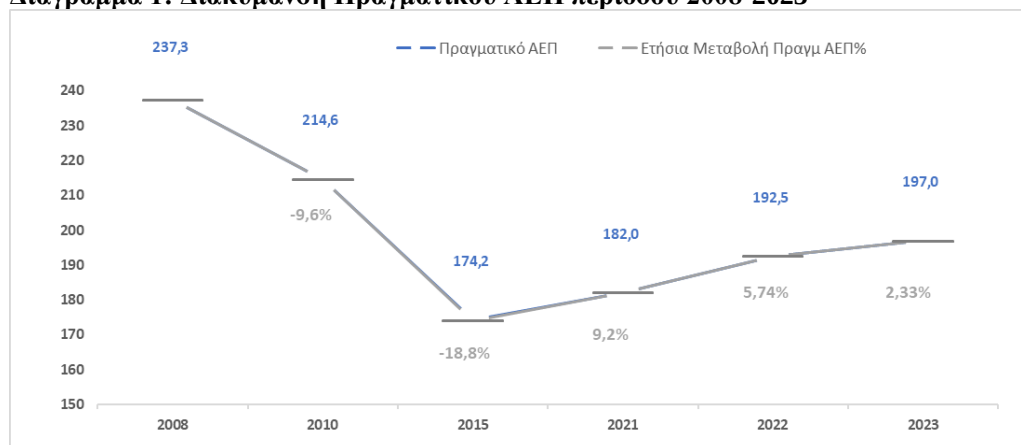
Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ)¹, το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ)² το έτος 2023 ανήλθε σε 196,98 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 2,33% σε σχέση με το 2022³. Παρά τον υψηλό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης, το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές υπολείπεται ουσιαστικά των αντίστοιχων επιδόσεων -ενδεικτικά- του 2008 (237,34 δις ευρώ), αλλά και του 2010 (214,60 δις ευρώ), πράγμα που σημαίνει ότι η Χώρα αδυνατεί επί του παρόντος να προσεγγίσει το επίπεδο προϊόντος των προμνημονιακών χρόνων.

Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι η επίδοση αυτή είναι πολύ καλύτερη των αντίστοιχων επιδόσεων της ελληνικής οικονομίας στα χρόνια της κρίσης (ενδεικτικά, το Πραγματικό ΑΕΠ ανήλθε σε 174,64 δις ευρώ το 2014 και σε 174,18 δις ευρώ το 2016), ενώ και ο ρυθμός ανάπτυξης (2,33%) είναι εμφανώς υψηλότερος της ανάπτυξης που πέτυχαν οι λοιπές Χώρες της Ευρωζώνης (κατά μέσο όρο 0,4%)⁴.

Το Ονομαστικό ΑΕΠ⁵ ανήλθε σε 225,20 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 8,34% σε σχέση με το 2022⁶. Σε μεγάλο βαθμό η αύξηση αυτή είναι αποτέλεσμα της ανόδου του γενικού επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός).

Στο παρακάτω Διάγραμμα 1 απεικονίζεται η διακύμανση του Πραγματικού ΑΕΠ κατά την περίοδο 2008-2023.

Διάγραμμα 1: Διακύμανση Πραγματικού ΑΕΠ περιόδου 2008-2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Γράφημα ΕλΣυν

¹ Βλ. το από 17.10.2024 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί-Έτος 2023, αλλαγή έτους βάσης, έτους αναφοράς & αναθεώρηση ετών 1995-2022». Εκτός από την αναθεώρηση των στοιχείων των ετών 1995-2022, η ΕΛΣΤΑΤ προέβη σε αλλαγή του έτους βάσης (2020:100,0) αλλά και του έτους αναφοράς (2021).

² Το Πραγματικό ΑΕΠ σε σταθερές τιμές του 2020 (προσέγγιση δαπάνης) δεν περιλαμβάνει τις ετήσιες μεταβολές των τιμών. Αυξάνεται μόνο όταν αυξάνονται οι παραγόμενες ποσότητες και όχι οι τιμές τους.

³ Το Πραγματικό ΑΕΠ του 2022 σε σταθερές τιμές του 2020 ανήλθε σε 192,50 δις ευρώ.

⁴ Πηγή: Eurostat. Statistics | Eurostat.

⁵ Το Ονομαστικό ΑΕΠ (σε αγοραίες τιμές) δείχνει την αξία των παραγόμενων ειδών συμπεριλαμβανομένης και της επίδρασης του πληθωρισμού σε αυτήν.

⁶ Το Ονομαστικό ΑΕΠ του 2022 σε αγοραίες (τρέχουσες) τιμές ανήλθε σε 207,85 δις ευρώ.

Οι συνιστώσες του ΑΕΠ

Σε πραγματικούς όρους οι συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το έτος αναφοράς διαμορφώθηκαν ως εξής:

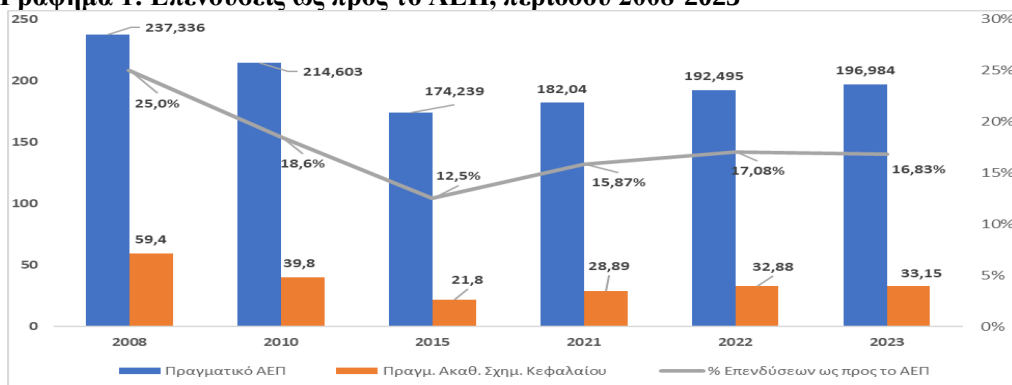
α) **Η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση** αυξήθηκε το 2023 κατά 1,78% σε σχέση με το 2022 και ανήλθε σε 138,31 δις ευρώ. Αντιστοιχεί σε ποσοστό 70,2% του ΑΕΠ, κάτι που αντανάκλα και τη μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση (εγχώρια ζήτηση από την πλευρά των ιδιωτών), η οποία κατά ένα μεγάλο μέρος τροφοδοτείται από εισαγωγές. Το 2008 ο αντίστοιχος δείκτης ήταν στο 66,8% του ΑΕΠ. Αντίθετα με την Ελλάδα, ο μέσος όρος της ιδιωτικής κατανάλωσης στην Ευρωζώνη είναι στο 52,42% του συνολικού ΑΕΠ αυτής⁷.

β) **Η τελική καταναλωτική δαπάνη της Γενικής Κυβέρνησης (δημόσια κατανάλωση)** ανήλθε σε 39,93 δις ευρώ το έτος 2023, αυξημένη κατά 2,62% σε σχέση με το 2022.

γ) **Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ή αλλιώς πραγματικές συνολικές επενδύσεις**⁸ διαμορφώθηκε το 2023 σε 33,15 δις ευρώ, παρουσιάζοντας οριακή αύξηση κατά 0,84% σε σχέση με το 2022 (32,88 δις ευρώ). Ως ποσοστό του ΑΕΠ οι επενδύσεις ανήλθαν σε 16,83%, επίδοση ελαφρά χαμηλότερη του 2022 (17,08%). Το 2008, έτος που η Ελλάδα εμφάνισε πολύ υψηλό ΑΕΠ, ο αντίστοιχος δείκτης ήταν στο 25% (59,45 δις ευρώ)⁹. Ωστόσο, η Χώρα εμφανίζει αρνητική απόκλιση στις επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ σε σχέση με τις λοιπές Χώρες της Ευρωζώνης, όπου ο σχετικός δείκτης είναι στο 22,86%.

Στο Γράφημα 1 απεικονίζεται η διακύμανση του πραγματικού ΑΕΠ, των συνολικών επενδύσεων και το ποσοστό των επενδύσεων στο ΑΕΠ για την περίοδο 2008-2023.

Γράφημα 1: Επενδύσεις ως προς το ΑΕΠ, περίοδο 2008-2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Γράφημα ΕλΣυν

δ) **Οι καθαρές εξαγωγές** (εξαγωγές μείον εισαγωγές) παρουσιάζουν διαχρονικά αρνητικό πρόσημο (δηλαδή οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών υπερβαίνουν κατά πολύ

⁷ Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα (πρόσβαση Οκτώβριος 2024) - <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/Series/NE.GDI.TOTL.ZS#>.

Σύμφωνα με την Eurostat, σε τρέχουσες τιμές ο μέσος όρος της ιδιωτικής κατανάλωσης στην Ευρωζώνη είναι στο 53% Πηγή: Statistics | Eurostat.

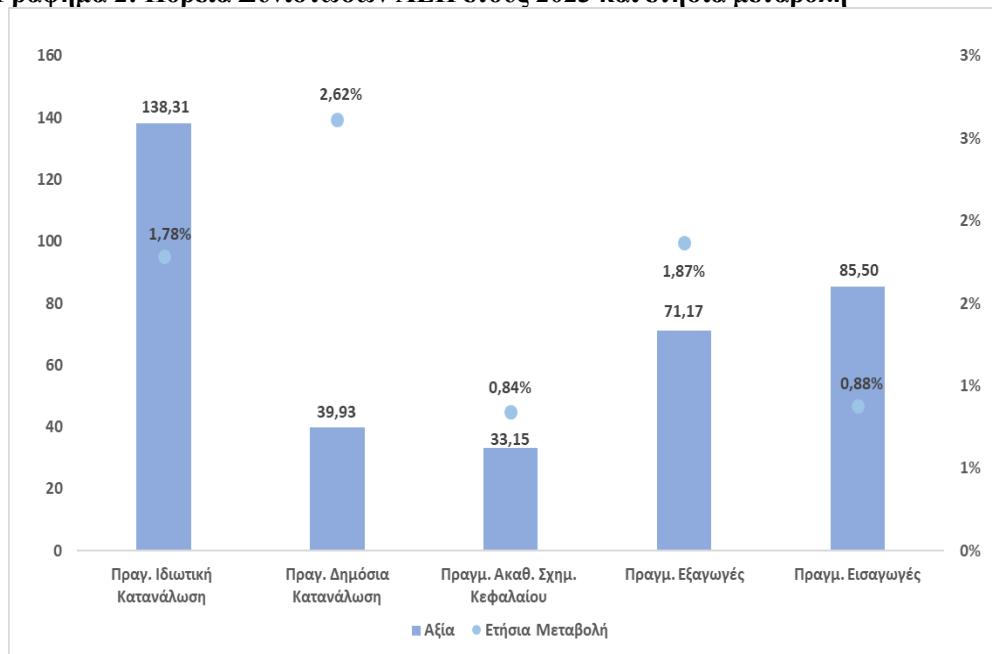
⁸ Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου αποτελείται από τις επενδύσεις που κάνουν όλες οι επιχειρήσεις εκτός των χρηματοοικονομικών εταιρειών. Οι πραγματικές συνολικές επενδύσεις περιλαμβάνουν τον ακαθάριστο σχηματισμό παγίου κεφαλαίου και τη μεταβολή των αποθεμάτων των επιχειρήσεων.

⁹ Από τα 59,4 δις ευρώ, οι επενδύσεις σε εγχώριες κατοικίες το 2008 ήταν 19,6 δις ευρώ (ποσοστό 23,2%), ενώ το 2023 οι επενδύσεις σε εγχώριες κατοικίες είναι 5,2 δις ευρώ, ήτοι ποσοστό 20,7% επί του συνόλου των επενδύσεων (Πηγή: Στατιστικές - ELSTAT (statistics.gr)).

τις αντίστοιχες εξαγωγές), κάτι που αποτελεί μόνιμη «ανοικτή πληγή» της ελληνικής οικονομίας, αντανακλώντας το οξύ πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Ειδικότερα, κατά το έτος αναφοράς οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, σε πραγματικούς όρους (όγκου), ανήλθαν σε 85,50 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 0,88% σε σχέση με το 2022 (84,76 δις ευρώ). Αντίστοιχα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, ομοίως σε πραγματικούς όρους, ανήλθαν σε 71,17 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 1,87% σε σχέση με το 2022 (69,86 δις ευρώ). Ως εκ τούτου, ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών (1,87%) υπερέβη, έστω και κατά λίγο (0,99%), τον αντίστοιχο των εισαγωγών (0,88%), κάτι που αναμφίβολα αποτελεί θετική εξέλιξη για την ελληνική οικονομία. Ωστόσο, οι καθαρές εξαγωγές παρέμειναν για μια ακόμη χρονιά έντονα αρνητικές (-14,34 δις ευρώ ή ποσοστό 7,27% του ΑΕΠ). Σημειώνεται συναφώς ότι οι καθαρές εξαγωγές το 2008 ήταν -26,12 δις ευρώ (11% του ΑΕΠ) και το 2015 -3,34 δις ευρώ (1,92% του ΑΕΠ)¹⁰.

Το Γράφημα 2 παρουσιάζει πώς κινήθηκαν οι βασικές συνιστώσες του πραγματικού ΑΕΠ κατά το έτος 2023, καθώς και την ετήσια μεταβολή τους σε σχέση με το 2022.

Γράφημα 2: Πορεία Συνιστωσών ΑΕΠ έτους 2023 και ετήσια μεταβολή

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Γράφημα ΕΛΣυν

Η διακύμανση των συνιστωσών του ΑΕΠ ιδιωτική κατανάλωση, καθαρές εξαγωγές και συνολικές επενδύσεις από το 2021 έως το 2023 για την Ελλάδα, την Ευρωζώνη και για έξι ακόμη επιλεγμένες Χώρες απεικονίζεται στον ακόλουθο Πίνακα 1.

¹⁰ Βλ. το από 17.10.2024 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί-Έτος 2023, αλλαγή έτους βάσης, έτους αναφοράς & αναθεώρηση ετών 1995-2022».

Πίνακας 1: Συνιστώσες του ΑΕΠ ως ποσοστό % για την περίοδο 2021-2023 - Σύγκριση με Ευρωζώνη και επιλεγμένες Χώρες

Ιδιωτική Κατανάλωση				Καθαρές Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών			
(ως % του ΑΕΠ)	2023	2022	2021	(ως % του ΑΕΠ)	2023	2022	2021
Ευρωζώνη	52,4%	52,3%	50,9%	Ευρωζώνη	3,6%	1,8%	4,0%
Ελλάδα	70,2%	70,6%	68,7%	Ελλάδα	-7,3%	-7,7%	-6,0%
Κύπρος	59,9%	59,8%	57,6%	Κύπρος	-0,9%	0,3%	4,0%
Γαλλία	53,7%	53,4%	52,6%	Γαλλία	-2,2%	-3,9%	-1,9%
Γερμανία	50,7%	51,1%	49,4%	Γερμανία	4,2%	2,0%	5,4%
Ιρλανδία	27,0%	24,5%	24,4%	Ιρλανδία	33,5%	39,9%	40,1%
Ιταλία	59,6%	59,4%	56,7%	Ιταλία	1,4%	-1,6%	2,2%
Πορτογαλία	62,6%	64,2%	63,5%	Πορτογαλία	0,8%	-2,4%	-2,8%
Συνολικές Επενδύσεις							
(ως % του ΑΕΠ)	2023	2022	2021				
Ευρωζώνη	22,9%	24,4%	23,2%				
Ελλάδα	16,8%	17,1%	15,9%				
Κύπρος	21,8%	21,4%	19,4%				
Γαλλία	25,2%	26,5%	24,9%				
Γερμανία	23,6%	25,0%	23,2%				
Ιρλανδία	26,6%	23,7%	23,6%				
Ιταλία	20,9%	23,1%	21,7%				
Πορτογαλία	19,6%	20,7%	20,6%				

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα¹¹

Τα συγκριτικά δεδομένα που αποτυπώνονται στον παραπάνω Πίνακα καταδεικνύουν την ύπαρξη σοβαρών μακροοικονομικών ανισορροπιών στο παραγωγικό μοντέλο της Ελλάδας, η οποία εμφανίζει την υψηλότερη ιδιωτική κατανάλωση, τις χαμηλότερες συνολικές επενδύσεις και το μεγαλύτερο ποσοστό αρνητικών καθαρών εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ σε σχέση με τις επιλεγμένες Χώρες. Ταυτόχρονα, αποκλίνει ουσιαστικά και σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης.

Λοιποί Μακροοικονομικοί Δείκτες

Οι Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (ΞΑΕ)¹² αποτελούν σημαντικό τμήμα των επενδύσεων από το εξωτερικό, γιατί αφορούν μακροπρόθεσμα κεφάλαια τοποθέτησης σε παραγωγικές μονάδες της Ελλάδας. Στις ΞΑΕ περιλαμβάνονται και οι επενδύσεις σε ακίνητα.

Το 2010 οι ΞΑΕ ήταν μόλις 250 εκατ. ευρώ, ενώ στα χρόνια της κρίσης και ειδικότερα μετά το 2016 αυξήθηκαν σημαντικά. Οι ΞΑΕ το 2023 ανήλθαν στα 4,78 δις ευρώ, παρουσιάζοντας μεγάλη μείωση κατά 40,51% σε σχέση με το 2022 (8,03 δις ευρώ)¹³. Η κύρια μείωση των ΞΑΕ προήλθε κατά περίπου 2 δις ευρώ από τις χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες και κατά περίπου 1 δις ευρώ από τη μεταποίηση.

¹¹ Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα (πρόσβαση Οκτώβριος 2024) <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators/Series/NE.GDI.TOTL.ZS#>

¹² Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, οι ξένες άμεσες επενδύσεις (ΞΑΕ) αποτελούν μέρος του ισοζυγίου πληρωμών και αντανakλούν την πρόθεση μιας οικονομικής οντότητας, κατοίκου μιας οικονομίας (άμεσος επενδυτής), να αποκτήσει διαρκές συμφέρον σε επιχείρηση κάτοικο μιας άλλης οικονομίας (επιχείρηση άμεσης επένδυσης). Ουσιαστικά φανερώνουν το ενδιαφέρον των ξένων επενδυτών να επενδύσουν μακροπρόθεσμα σε ελληνικές επιχειρήσεις.

¹³ Πηγή: Άμεσες επενδύσεις - Ροές (bankofgreece.gr) – Προσωρινά Στοιχεία, Πρόσβαση 3.10.2024.

Ο βαθμός εξωστρέφειας¹⁴ της ελληνικής οικονομίας το 2023 σε πραγματικούς όρους ανήλθε στο 36%, παραμένοντας σταθερός τα τρία τελευταία χρόνια. Σε ονομαστικούς όρους ανήλθε στο 43,7%, όταν ο μέσος όρος της Ευρωζώνης είναι υψηλότερος, στο 50,5%¹⁵.

Τέλος, η **Καθαρή Διεθνής Επενδυτική Θέση της Χώρας**¹⁶ σε ονομαστικές τιμές, που αποτυπώνει σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο (τέλος έτους) το ύψος των απαιτήσεων και υποχρεώσεων κατοίκων της Ελλάδας έναντι μη κατοίκων, διαμορφώθηκε για το έτος 2023, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, σε -313,8 δις ευρώ ή -142,43% έναντι -144,3% του ΑΕΠ (-298,1 δις ευρώ) κατά το τέλος του έτους 2022¹⁷. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών, το σχετικό ενδεικτικό όριο ανέρχεται στο -35% του ΑΕΠ, από το οποίο η Χώρα αποκλίνει ουσιωδώς.

Στον Πίνακα 2 αποτυπώνονται οι λοιποί μακροοικονομικοί δείκτες για την περίοδο 2021 έως 2023.

Πίνακας 2: Λοιποί Μακροοικονομικοί Δείκτες 2021 έως 2023

Δείκτης/Έτος	2023	2022	2021
Ξένες Άμεσες Επενδύσεις (δις ευρώ)	4,8	8,0	5,4
Βαθμός Εξωστρέφειας	36%	36%	36%
Καθαρή Επενδυτική Θέση (δις ευρώ)	-313,8	-298,1	-314,0

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Πίνακας ΕλΣυν

Πληθωρισμός

Μετά από μια δεκαετία πολύ χαμηλού πληθωρισμού¹⁸, το 2022 ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ) αυξήθηκε υπέρμετρα, κυρίως λόγω των αυξημένων τιμών ενέργειας. Κατά την περίοδο αναφοράς (2023), ωστόσο, υπήρξε σημαντική αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, ο οποίος διαμορφώθηκε σε 3,5% από 9,6% το 2022. Ειδικά όμως στην Ομάδα «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά», που περιλαμβάνει είδη που καλύπτουν βασικές και κατά βάση ανελαστικές ανάγκες των νοικοκυριών (ψωμί, δημητριακά, κρέατα, ψάρια, φρούτα κ.λπ.), ο αντίστοιχος δείκτης κυμάνθηκε σε υψηλότερο ποσοστό (11,6%)¹⁹, κάτι που αντανακλά τις δυσμενείς συνέπειες της ανόδου των τιμών στο βιοτικό επίπεδο ιδίως των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Αντίστοιχη τάση παρατηρείται και στον Δομικό Πληθωρισμό (Πυρήνας Πληθωρισμού)²⁰, ο οποίος το 2023 αυξήθηκε κατά 5,1% σε σχέση με το 2022, υποδηλώνοντας ότι οι γενόμενες κατά το παρελθόν αυξήσεις ιδίως των τιμών ενέργειας

¹⁴ Ο βαθμός εξωστρέφειας δείχνει το ποσοστό των εξαγωγών ως προς το ΑΕΠ.

¹⁵ Πηγή: Statistics | Eurostat.

¹⁶ Η διαφορά μεταξύ των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων δίνει την καθαρή επενδυτική θέση, η οποία, ανάλογα με το πρόσημο, θετικό ή αρνητικό, χαρακτηρίζει τη χώρα ως καθαρό πιστωτή ή χρεώστη αντιστοίχως έναντι του υπόλοιπου κόσμου.

¹⁷ Πηγή: Statistics | Eurostat (europa.eu).

¹⁸ Την περίοδο 2010 έως 2021 ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή παρουσίασε μεγάλη μείωση. Ενδεικτικά, από 4,7% το 2010 διαμορφώθηκε σε 1,2% το 2021.

¹⁹ Αντίστοιχο υψηλό ποσοστό καταγράφηκε και το 2022, όπου ο σχετικός δείκτης ανήλθε σε 15,5%.

²⁰ Πρόκειται για τον πληθωρισμό χωρίς την επίδραση των ευμετάβλητων τιμών της ενέργειας, των τροφίμων, των οπωροκηπευτικών, των ποτών και των καπνικών προϊόντων. Δείχνει κατά πόσο έχουν διαχυθεί στην υπόλοιπη οικονομία οι αυξήσεις των τιμών.

μετατράπηκαν σε γενικές αυξήσεις στις τιμές των αγαθών και υπηρεσιών, έχοντας διαχυθεί σε ολόκληρη την ελληνική οικονομία.

Στον Πίνακα 3 απεικονίζονται οι μεταβολές στον ΔΤΚ ανά Ομάδα Αγαθών και Υπηρεσιών για τα έτη 2022 και 2023 (με έτος βάσης το 2020).

Πίνακας 3: Μεταβολές στον ΔΤΚ περιόδου 2022-2023

Ομάδες αγαθών και υπηρεσιών	2023	2022	Μεταβολή (%)
1 Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά	126,4	113,3	11,6%
2 Αλκοολούχα ποτά και καπνός	104,2	101,1	3,1%
3 Ένδυση και υπόδηση	110,0	103,1	6,7%
4 Στέγαση	119,8	130,7	-8,3%
5 Διαρκή αγαθά, είδη νοικοκυριού και υπηρεσίες	114,0	106,8	6,7%
6 Υγεία	106,6	100,6	6,0%
7 Μεταφορές	120,7	120,4	0,2%
8 Επικοινωνίες	93,1	95,5	-2,5%
9 Αναψυχή, πολιτιστικές δραστηριότητες	104,2	100,9	3,2%
10 Εκπαίδευση	104,2	101,6	2,6%
11 Ξενοδοχεία, καφέ, εστιατόρια	112,4	105,6	6,5%
12 Άλλα αγαθά και υπηρεσίες	105,0	100,8	4,2%
Γενικός Δείκτης	114,83	111,0	3,5%

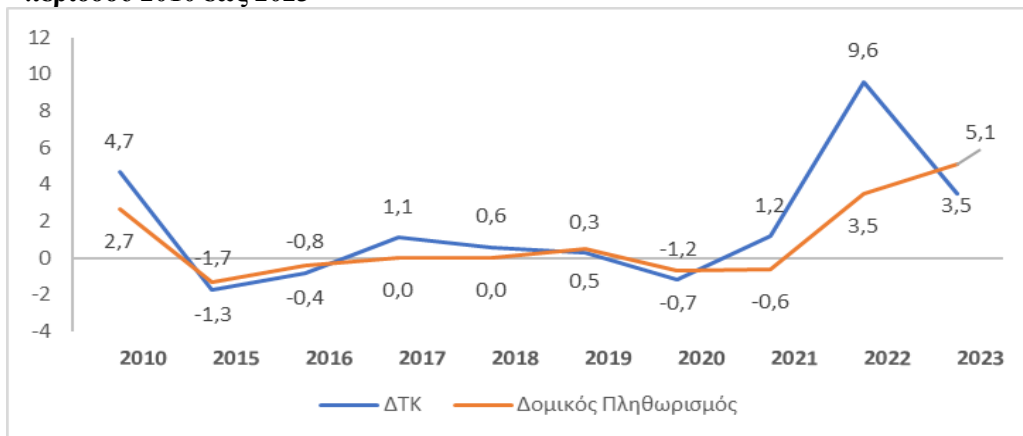
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Πίνακας ΕλΣυν

Επισημαίνεται ότι η σταθερότητα των τιμών συνιστά τον κύριο στόχο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ). Σύμφωνα δε με το οικείο θεσμικό πλαίσιο, ως σταθερότητα των τιμών νοείται η ετήσια αύξηση του Εναρμονισμένου Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ)²¹ σε επίπεδα πλησίον και λίγο κάτω από 2%.

Πέραν των δυσμενών κοινωνικών συνεπειών, ο αυξημένος πληθωρισμός στη ζώνη του ευρώ σε σχέση με τον επίσημο στόχο αποτέλεσε τη βασική αιτία αύξησης των επιτοκίων αναφοράς από την ΕΚΤ, με συνέπεια την αύξηση του κόστους χρήματος στο σύνολο της οικονομίας.

Στο Διάγραμμα 2 φαίνεται η διακύμανση του πληθωρισμού και του δομικού πληθωρισμού την περίοδο 2010-2023.

²¹ Ο ΕνΔΤΚ χρησιμοποιείται ως δείκτης μέτρησης του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ.

Διάγραμμα 2: Διακύμανση Δείκτη Τιμών Καταναλωτή και Δομικού Πληθωρισμού, περιόδου 2010 έως 2023

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί, Γράφημα και Πίνακας ΕλΣυν

Απασχόληση - Ανεργία

Στα δύσκολα χρόνια της οικονομικής κρίσης η ελληνική οικονομία αντιμετώπισε πολύ υψηλή ανεργία²². Ωστόσο, από το 2016 και εντεύθεν η ανεργία αποκλιμακώνεται σταθερά, ενώ το 2023 μειώθηκε ακόμη περισσότερο, φθάνοντας στο 11,1% (από 12,4% το 2022), το χαμηλότερο ποσοστό της τελευταίας δεκαετιας. Παρόμοια, η ανεργία των νέων ηλικίας 15 έως 24 ετών το 2023 μειώθηκε στο 26,7% (από 31,4% το 2022), κάτω από τα επίπεδα του 2010. Αντίστοιχα μειώθηκε και η μακροχρόνια ανεργία στο 6,2% το 2023 (από 7,7% το 2022).

Το 2023 οι απασχολούμενοι ανήλθαν στα 4,183 εκατομμύρια άτομα ²³, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 48 χιλιάδες εργαζόμενους ή 1,16% σε σχέση με το 2022.

Η παραγωγικότητα εργασίας²⁴, σύμφωνα με τη Eurostat, παρουσίασε αύξηση κατά 0,5% σε σχέση με το 2022. Συγκεκριμένα, από τις 98,53 μονάδες το 2022 ανήλθε στις 99,03 μονάδες το 2023²⁵.

Όσον αφορά το μοναδιαίο κόστος εργασίας²⁶, αυτό αυξήθηκε κατά 1,8% το 2023 σε σχέση με το 2022. Συγκεκριμένα, από τις 99,68 μονάδες βάσης το 2022 διαμορφώθηκε στις 101,47 μονάδες βάσης το 2023. Σημειώνεται ότι ο μέσος όρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (27 Χώρες) είναι στις 120,61 μονάδες²⁷.

Το σύνολο των ετήσιων αμοιβών εξαρτημένων εργασίας²⁸ για το 2023 ανήλθε σε 77,45 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 5,3% σε σχέση με το 2022 (73,55 δις ευρώ).

Τέλος, ο μέσος μηνιαίος μισθός στον ιδιωτικό τομέα²⁹ ανήλθε κατά το έτος αναφοράς σε 1.251,02 ευρώ, αυξημένος κατά 6,33% σε σχέση με το 2022 (1.176,45 ευρώ).

²² Ενδεικτικά, η ανεργία το 2015 σκαρφάλωσε στο 27,9% του εργατικού δυναμικού.

²³ Πηγή: Η Ελληνική Οικονομία - ELSTAT (statistics.gr) ΕΛΣΤΑΤ - Η Ελληνική Οικονομία (20.9.2024, σελ. 33).

²⁴ Παραγωγικότητα Εργασίας είναι ο λόγος του ΑΕΠ (τιμή βάσης 2015) σε σχέση με τους απασχολούμενους. Δείχνει δηλαδή την παραγωγή εισοδήματος του εργατικού δυναμικού μιας Χώρας. Ο δείκτης διαμορφώνεται σε σχέση με τις υπόλοιπες Χώρες της Ε.Ε.. Ο μέσος όρος όλων των Χωρών είναι το 100. Συνεπώς, αν η τιμή σε μία Χώρα είναι πάνω από το 100, αυτό σημαίνει ότι η παραγωγικότητα εργασίας είναι υψηλότερη από τον μέσο όρο των Χωρών της Ε.Ε..

²⁵ Πηγή: Statistics | Eurostat (europa.eu).

²⁶ Μετρά το μέσο κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και υπολογίζεται ως ποσοστό της αμοιβής της εργασίας επί του πραγματικού ΑΕΠ.

²⁷ Πηγή: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_lp_ulc/default/table?lang=en.

²⁸ Πηγή: Statistics | Eurostat (europa.eu).

²⁹ Αφορά μέσες μικτές μηνιαίες αποδοχές. Πηγή: Εκθέσεις Π.Σ. ΕΡΓΑΝΗ - Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (ypergasias.gov.gr).

Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης – Πρωτογενές Ισοζύγιο

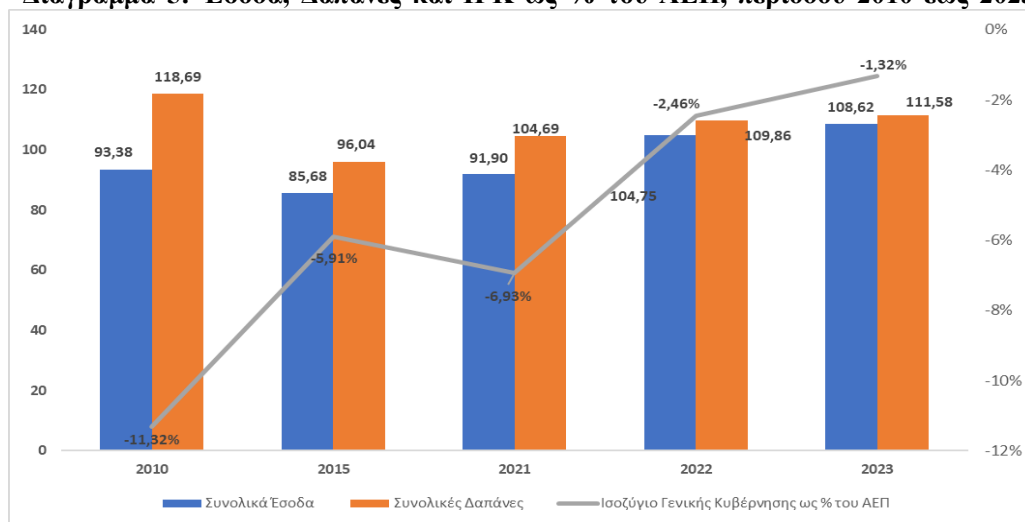
Τα μεγέθη Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ΙΓΚ)³⁰ και Πρωτογενές Ισοζύγιο (ΠΙ)³¹ είναι κατά βάση ελλειμματικά καθ' όλη την περίοδο μετά την ένταξη της Χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ). Ενδεικτικά, το 2010 το ΙΓΚ παρουσίασε έλλειμμα ύψους 25,31 δις ευρώ ή 11,32% ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ το ΠΙ εμφάνισε έλλειμμα ύψους 11,97 δις ευρώ³².

Μετά τη βελτίωση των εν λόγω μεγεθών κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και την εν συνεχεία επιδείνωσή τους το 2020 και το 2021, λόγω της πανδημίας και των αυξημένων δαπανών για την αντιμετώπισή της, το 2023 το ΙΓΚ και το ΠΙ ανέκαμψαν δυναμικά.

Συγκεκριμένα, το 2023 το ΠΙ έκλεισε με πλεόνασμα ύψους 4,658 δις ευρώ έναντι αντίστοιχου πλεονάσματος ύψους 66 εκατ. ευρώ το 2022. Αντίστοιχα, το ΙΓΚ το 2023 παρουσίασε έλλειμμα ύψους 2,962 δις ευρώ έναντι αντίστοιχου ελλείμματος 5,104 δις το 2022. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, το ΙΓΚ το 2023 διαμορφώθηκε στο -1,3% (από -2,5% το 2022) και το ΠΙ στο 2,1% (από 0% το 2022)³³.

Στο διάγραμμα 5 εμφανίζονται για την περίοδο 2010-2023 τα συνολικά έσοδα και οι συνολικές δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και το ποσοστό του ΙΓΚ ως προς το ΑΕΠ.

Διάγραμμα 5: Έσοδα, Δαπάνες και ΙΓΚ ως % του ΑΕΠ, περιόδου 2010 έως 2023

Πηγή: Eurostat, Υπολογισμοί και Πίνακας ΕΛΣυν

³⁰ Το Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ή Δημοσιονομικό Ισοζύγιο ισούται με τη διαφορά μεταξύ των συνολικών εσόδων και των συνολικών δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης. Σε περίπτωση που τα συνολικά έσοδα είναι μεγαλύτερα από τις συνολικές δαπάνες, το Ισοζύγιο είναι πλεονασματικό και προκύπτει Δημοσιονομικό Πλεόνασμα. Αντίστοιχα, στην περίπτωση που οι συνολικές δαπάνες είναι μεγαλύτερες από τα συνολικά έσοδα, το Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης είναι ελλειμματικό και προκύπτει Δημοσιονομικό Έλλειμμα. Στις συνολικές δαπάνες περιλαμβάνονται οι πρωτογενείς δαπάνες αλλά και οι τόκοι που πληρώνει η Γενική Κυβέρνηση για τα δάνειά της (δημόσιο χρέος).

³¹ Το Πρωτογενές Ισοζύγιο ισούται με τη διαφορά των συνολικών εσόδων και των πρωτογενών δαπανών. Οι πρωτογενείς δαπάνες δεν περιλαμβάνουν τους τόκους που πληρώνει η Γενική Κυβέρνηση για τα δάνεια που έχει λάβει. Αν τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης είναι περισσότερα των πρωτογενών δαπανών, τότε το Πρωτογενές Ισοζύγιο είναι πλεονασματικό και ονομάζεται Πρωτογενές Πλεόνασμα, ενώ αν οι πρωτογενείς δαπάνες είναι περισσότερες των συνολικών εσόδων, τότε το Πρωτογενές Ισοζύγιο καλείται Πρωτογενές Έλλειμμα.

³² Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ - Η Ελληνική Οικονομία (31.12.2020).

³³ Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ - Δημοσιονομικά στοιχεία για την περίοδο 2020-2023 (22.10.2024).

Προκλήσεις και Κίνδυνοι

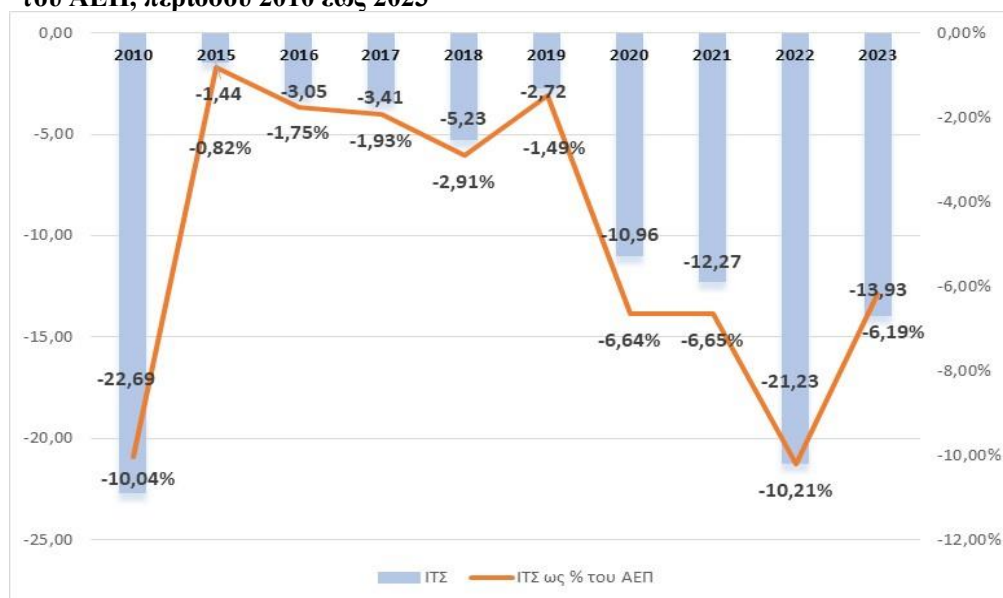
Πέραν του δημογραφικού ζητήματος³⁴ και των συνεπειών της κλιματικής κρίσης, η ελληνική οικονομία καλείται να διαχειριστεί στο άμεσο και απώτερο μέλλον τις εξής δύο σημαντικές προκλήσεις: α) το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και β) το επενδυτικό έλλειμμα (επενδυτικό κενό).

Το Έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ)³⁵, που συνιστά τον βασικό δείκτη ανταγωνιστικότητας της Χώρας, είναι διαχρονικά ελλειμματικό³⁶ ως ποσοστό του ΑΕΠ. Κατά την περίοδο αναφοράς (2023), το έλλειμμα του ΙΤΣ ως προς το ονομαστικό ΑΕΠ μειώθηκε σε ποσοστό 6,19%, έναντι αντίστοιχου ποσοστού 10,21% κατά το προηγούμενο έτος (2022). Ελλειμματικό ΙΤΣ σημαίνει ότι η Χώρα ζει πέραν της καμπύλης των παραγωγικών δυνατοτήτων της, χρησιμοποιώντας εξωτερικό χρέος για τη χρηματοδότηση του επιπέδου διαβίωσης των πολιτών της και την ανάπτυξη της οικονομίας της.

Το Διάγραμμα 6 δείχνει το ΙΤΣ ως προς το ΑΕΠ για την περίοδο 2010-2023.

Διάγραμμα 6: Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών σε ονομαστικούς όρους ως ποσοστό του ΑΕΠ, περιόδου 2010 έως 2023

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας, Γράφημα ΕλΣυν

³⁴ Το δημογραφικό ζήτημα εξετάζεται αναλυτικά κατωτέρω στο πλαίσιο του χαρτοφυλακίου «Δημόσια Ασφάλιση».

³⁵ Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών απεικονίζει τη διαφορά των εσόδων που προέρχονται από το εξωτερικό για παραγόμενα αγαθά και υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων εισοδημάτων από τόκους και μερίσματα, ενοικίων από περιουσιακά στοιχεία και υπηρεσιών των παραγωγικών συντελεστών) μείον τις αντίστοιχες πληρωμές που γίνονται σε ξένους από την εγχώρια οικονομία.

³⁶ Σύμφωνα με στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδας, την περίοδο 1974-1998, το μέσο ετήσιο έλλειμμα του ΙΤΣ ήταν 3,6% του ΑΕΠ. Την περίοδο 1999-2008 το μέσο ετήσιο έλλειμμα του ΙΤΣ αυξήθηκε στο 8,7% του ΑΕΠ, για να ανέλθει σε ποσοστό 10% το 2010. Εν συνεχεία, λόγω της οικονομικής κρίσης, το έλλειμμα του ΙΤΣ ανήλθε, ενδεικτικά, σε 0,82% το 2015, 2,91% το 2018 και 6,65% το 2021.

Η δυσκολία της Χώρας να μειώσει δραστικά το έλλειμμα στο ΙΤΣ συνιστά μια μεγάλη διαχρονική αδυναμία (μακροοικονομική ανισορροπία) της ελληνικής οικονομίας. Η κύρια αιτία του ελλείμματος του ΙΤΣ οφείλεται στο γεγονός ότι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας στηρίζεται σε υπερβολικό βαθμό στην εγχώρια κατανάλωση (δημόσια και ιδιωτική), η οποία τροφοδοτείται και από εισαγωγές. Παράλληλα, οι καθαρές εξαγωγές είναι έντονα αρνητικές, ενώ και οι συνολικές επενδύσεις υπολείπονται ουσιαστικά ως ποσοστό του ΑΕΠ του αντίστοιχου δείκτη των εταίρων μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Για το έτος 2023 η μείωση του ελλείμματος στο ΙΤΣ σε σχέση με το 2022 αποδίδεται στη μεγαλύτερη μείωση των εισαγωγών αγαθών έναντι των αντίστοιχων εξαγωγών, καθώς και στην αύξηση των εισπράξεων από ταξιδιωτικές υπηρεσίες και τη βελτίωση του ισοζυγίου δευτερογενών εισοδημάτων, παρά την επιδείνωση του ισοζυγίου πρωτογενών εισοδημάτων³⁷. Θετικά αποτιμάται το γεγονός ότι, σε αντίθεση με την περίοδο προ της κρίσης (κυρίως την περίοδο 2007-2009), δεν παρατηρείται και αντίστοιχα υψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα, ώστε να ανακύπτει ζήτημα «δίδυμων ελλειμμάτων».

Ωστόσο, παρά τη μείωση που επιτεύχθηκε κατά το έτος αναφοράς (2023), το έλλειμμα του ΙΤΣ παραμένει σε υψηλό ποσοστό σε σχέση με το ΑΕΠ (6,19% ή 13,93 δις ευρώ), υπερβαίνοντας την τελευταία διετία και το σχετικό ενδεικτικό όριο που έχει θεσπισθεί στο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών (από -4% έως +6% του ΑΕΠ).

Η περαιτέρω μείωση του ελλείμματος δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση, καθώς πολιτικές που περιλαμβάνουν μέτρα νομισματικής πολιτικής (υποτίμηση του νομίσματος) ή πρακτικές όπως η εισαγωγή δασμών ή ποσοστώσεων για τα ξένα προϊόντα δεν είναι διαθέσιμες λόγω της συμμετοχής της Χώρας μας στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση.

Σύμφωνα με την Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2023³⁸, η περαιτέρω βελτίωση του ΙΤΣ απαιτεί την επιτάχυνση των διαρθρωτικών αλλαγών, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της οικονομίας, καθώς και της θέσης των ελληνικών αγαθών και υπηρεσιών στις ξένες αγορές. Σημαντικό ρόλο αναμένεται να διαδραματίσουν, επίσης, η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και οι αυξημένες επενδύσεις (από τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα) που πλέον διευκολύνονται από την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας.

Το Επενδυτικό Έλλειμμα – Επενδυτικό Κενό

Η αύξηση των επενδύσεων συνιστά δομική προϋπόθεση ώστε να καταφέρει η ελληνική οικονομία να επιτύχει βιώσιμους και διατηρήσιμους ρυθμούς ανάπτυξης στο μέλλον. Η Ελλάδα είναι η τελευταία Χώρα στην Ευρωζώνη στις επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ υπολείπεται σημαντικά και του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου. Η σταδιακή σύγκλιση του ποσοστού επενδύσεων προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και η μεγαλύτερη συμβολή τους στη διαμόρφωση του ΑΕΠ αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την επιζητούμενη αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου της Ελλάδας, ιδίως προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας, ώστε να αυξηθεί η πρόσβαση και το μερίδιο των ελληνικών προϊόντων και υπηρεσιών στις ξένες αγορές.

Στον Πίνακα 4 που ακολουθεί απεικονίζονται οι συνολικές επενδύσεις της Ελλάδας ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την τελευταία τριετία σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης και το ύψος του επενδυτικού κενού.

³⁷ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2023, σελ. 95.

³⁸ Βλ. ό.π., σελ. 154.

Πίνακας 4: Συνολικές Επενδύσεις ως % του ΑΕΠ

Συνολικές Επενδύσεις	2023	2022	2021
Ευρωζώνη	22,9%	24,4%	23,2%
Ελλάδα	16,8%	17,1%	15,9%
Επενδυτικό Κενό Ελλάδας με ΕΕ σε %	-6,0%	-7,3%	-7,3%
Επενδυτικό Κενό σε δις ευρώ	-11,87	-14,06	-13,28
Πραγματικό ΑΕΠ Ελλάδας	196,984	192,495	182,04

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, ΕΛΣΤΑΤ, Υπολογισμοί και Πίνακας ΕλΣυν

Από την ανάλυση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει, ενδεικτικά, ότι για να καλυφθεί το επενδυτικό κενό των περίπου 6 μονάδων για το 2023, η Ελλάδα χρειάζεται επιπλέον επενδύσεις ύψους 11,87 δις ευρώ. Αντίστοιχα, για την κάλυψη του επενδυτικού κενού των τριών τελευταίων χρόνων (2021 έως 2023) απαιτούνται περίπου 40 δις ευρώ. Επιπρόσθετα, λόγω της χαμηλής παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας, η υλοποίηση των επενδύσεων αυτών εκτιμάται ότι θα απαιτήσει αυξημένες εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, με συνέπεια την επιβάρυνση και του δείκτη καθαρών εξαγωγών (εξαγωγές μείον εισαγωγές).

Η αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου με στόχο τη μείωση της εξάρτησης της ελληνικής οικονομίας από την κατανάλωση με αντίστοιχη υποκατάσταση μέρους της συμμετοχής της στο ΑΕΠ από τις επενδύσεις και τις εξαγωγές, προϋποθέτει -μεταξύ άλλων- την κάλυψη του επενδυτικού κενού έναντι της Ευρωζώνης. Τούτο απαιτεί συντονισμένη προσπάθεια εκ μέρους όλων των παραγόντων της οικονομίας και προϋποθέτει τη γρήγορη απορρόφηση των κεφαλαίων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και των λοιπών ευρωπαϊκών πόρων, την προώθηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων (π.χ. ψηφιακή μετάβαση, ενσωμάτωση νέων τεχνολογιών), την εξάλειψη -κατά το δυνατόν- της δημόσιας γραφειοκρατίας, την ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης με τη βελτίωση της πρόσβασης και των όρων πρόσβασης των ιδιωτικών κυρίως επιχειρήσεων στον τραπεζικό δανεισμό ώστε να τονωθούν οι επενδύσεις, καθώς και την επιλογή επενδυτικών σχεδίων -ιδίως όσων συγχρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους- που ενισχύουν και προωθούν την εξωστρέφεια, επιφέροντας μεγαλύτερη θετική επίδραση στην εγχώρια οικονομία.

Δημοσιονομικά Θέματα Εξοπλιστικών Προγραμμάτων

Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής

Το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ)³⁹ θέτει τα ανώτατα δημοσιονομικά όρια των εξοπλιστικών προγραμμάτων για κυλιόμενη περίοδο δέκα (10) ετών. Για την περίοδο 2021-2025 ισχύει το ΜΠΔΣ 2021-2025⁴⁰, το οποίο ψηφίστηκε στις 2.7.2021. Εν συνεχεία, στις 16.2.2024 καταρτίστηκε από το Υπουργείο Οικονομικών και το ΜΠΔΣ 2025-2028. Το τελευταίο περιλαμβάνει την περιγραφή και αξιολόγηση των δημοσιονομικών αποτελεσμάτων των δύο ετών 2022 και 2023, καθώς και τις προβλέψεις των δημοσιονομικών προοπτικών για τα έτη 2024 έως και 2028.

Τα ποσά σε δις ευρώ που αφορούν το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και τα εξοπλιστικά προγράμματα παρουσιάζονται στον παρακάτω Πίνακα 1.

Πίνακας 1: Εξοπλιστικές Δαπάνες βάσει ΜΠΔΣ 2021-2025 και ΜΠΔΣ 2025-2028

Πορεία Εξοπλιστικών Προγραμμάτων	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΕ ΔΙΣ ΕΥΡΩ	Εκτιμήσεις Προβλέψεις Προβλέψεις Προβλέψεις Προβλέψεις Προβλέψεις							2022-2028
ΜΠΔΣ - Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής	ΜΠΔΣ 2025-2028							
	ΜΠΔΣ 2021-2025							
Τακτικός Π/Υ Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (σε ταμειακή βάση)	5,163	4,382	6,100	5,319	5,099	5,109	5,109	36,281
εκ των οποίων								
Εξοπλιστικά Προγράμματα (σε ταμειακή βάση) -Α	2,170	1,390	2,570	1,795	1,530	1,530	1,530	12,515
ΠΔΕ	0,014	0,014	0,030	0,078	0,116	0,093	0,093	0,438
ΤΑΜΕΙΑΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	5,177	4,396	6,130	5,397	5,215	5,202	5,202	36,719
Εθνικολογιστικές Προσαρμογές - Β	1,62	0,856	1,45	0,154	-0,888	-0,695	-0,62	1,877
Ανώτατα Όρια Εξοπλιστικών Προγρ κατά ESA (Α-Β)	0,550	0,534	1,120	1,641	2,418	2,225	2,150	10,638
ΣΥΝΟΛΟ κατά ESA 2010	3,557	3,540	4,680	5,243	6,103	5,897	5,822	34,842

Καταγραφή Απόκτησης Εξοπλιστικών Προγραμμάτων

Σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 549/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2013 «για το ευρωπαϊκό σύστημα εθνικών και περιφερειακών λογαριασμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (ESA 2010)⁴¹, η απόκτηση στρατιωτικών οπλικών συστημάτων **καταγράφεται ως ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου**, ήτοι ως κεφαλαιουχική δαπάνη. Ο χρόνος καταγραφής της απόκτησης των εν λόγω περιουσιακών στοιχείων είναι ο χρόνος μεταβίβασης της κυριότητάς τους. Στην περίπτωση μακροχρόνιων συμβάσεων που αφορούν πολύπλοκα συστήματα, ο χρόνος καταγραφής της μεταβίβασης των περιουσιακών αυτών στοιχείων είναι **ο χρόνος της πραγματικής παράδοσης των περιουσιακών στοιχείων και όχι ο χρόνος της πληρωμής τους σε μετρητά**.

³⁹ Βλ. άρθρο 43 ν. 4270/2014 (Α' 143), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 119 του ν. 4964/2022 (Α' 150).

⁴⁰ ΑΔΑ:ΨΕ7ΝΗ-50Τ.

⁴¹ Πηγή: EL Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης L174/469, 26.6.2013.

Επίπτωση Εξοπλιστικών Προγραμμάτων στη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα

Σύμφωνα με το ισχύον σύστημα λογιστικής ταξινόμησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), οι δαπάνες εξοπλιστικών προγραμμάτων, σε ταμειακή βάση, υπολογίζονται στο δημόσιο χρέος της χώρας, αλλά επιβαρύνουν το δημοσιονομικό ισοζύγιο (έλλειμμα ή πλεόνασμα) σταδιακά και ανάλογα με την παραλαβή τους.

Η Ελλάδα προχώρησε τα τελευταία χρόνια σε σημαντική αύξηση των δαπανών για προμήθειες οπλικών συστημάτων σύγχρονης τεχνολογίας (από πληρωμές 499 εκατ. ευρώ και παραλαβές 254 εκατ. ευρώ το 2018 σε πληρωμές 3.403 εκατ. ευρώ και παραλαβές 1.482 εκατ. ευρώ το 2022)⁴².

Οι μέσες ετήσιες πληρωμές εξοπλιστικών προγραμμάτων για την περίοδο 2022 έως και 2028 είναι 1,671 δις ευρώ, οι μέσες ετήσιες παραλαβές εξοπλιστικών προγραμμάτων κατά ESA 2010 για την ίδια περίοδο είναι 1,519 δις ευρώ, όταν τα ανώτατα δημοσιονομικά όρια βάσει του ΜΠΔΣ της ίδιας περιόδου είναι 1,920 δις ευρώ. Συνολικά, οι πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα για την περίοδο 2022-2028 προβλέπεται να ανέλθουν στα 11,696 δις ευρώ, οι παραλαβές κατά ESA 2010 στα 10,636 δις ευρώ, όταν τα ανώτατα δημοσιονομικά όρια ανέρχονται για την ίδια περίοδο στα 13,438 δις ευρώ.

Επιπλέον, για την 30ετή περίοδο 2005-2035 αναμένεται ότι οι συνολικές πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα θα ανέλθουν στα 41,428 δις ευρώ ή 1,381 δις κάθε χρόνο, ενώ οι παραλαβές κατά ESA 2010 για την ίδια περίοδο θα ανέλθουν στα 41,535 δις ευρώ ή 1,385 δις ευρώ κάθε χρόνο.

Επισημαίνεται ότι οι πληρωμές για εξοπλιστικά προγράμματα αποτελούν κατά μέσο όρο το 33% του συνολικού προϋπολογισμού του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για την περίοδο 2022-2028. Το 2022 αποτελούσαν το 49%, το 2023 το 31,6% και το 2024 εκτιμάται ότι θα αποτελούν το 41,9% του συνολικού προϋπολογισμού.

Οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι 0,8% για την περίοδο 2022-2028, το οποίο θεωρείται χαμηλό και μέσα στα ανώτατα δημοσιονομικά όρια που επιβάλει το ΜΠΔΣ.

Πορεία Εξοπλιστικών Προγραμμάτων	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΕ ΔΙΣ ΕΥΡΩ	Εκτιμήσεις Προβλέψεις Προβλέψεις Προβλέψεις Προβλέψεις							2022-2028	2005-2021	2005-2035
Στοιχεία Υπουργείου Εθνικής Άμυνας										
Ποσώσεις	2,529	3,415	2,458	2,570	1,794	1,530	1,500	15,796		
Πληρωμές Εξοπλιστικών Προγραμμάτων	3,403	1,491	2,343	1,725	1,121	1,269	0,344	11,696	28,609	41,428
Ανώτατα Όρια ΜΠΔΣ κατά ESA	1,483	2,401	1,120	1,641	2,418	2,225	2,150	13,438		
Παραλαβές κατά ESA 2010	1,483	1,060	0,734	1,560	1,890	1,984	1,926	10,636	24,076	41,535

Προκλήσεις και Κίνδυνοι

Το 2023 οι δαπάνες για εξοπλιστικά προγράμματα δεν επηρέασαν ουσιωδώς, ως εκ του ύψους τους, τη δημοσιονομική βιωσιμότητα, ενώ και ο υφιστάμενος προγραμματισμός μέχρι το 2028 εκτιμάται ότι δεν θα επιβαρύνει υπέρμετρα τα κρίσιμα δημοσιονομικά μεγέθη (έλλειμμα/χρέος). Ωστόσο, δεν μπορεί να αποκλεισθεί μελλοντικά η εμφάνιση γεωπολιτικών κινδύνων και, συνεπεία τούτων, να ανακύψει ανάγκη αύξησης των δαπανών για αγορά και συντήρηση εξοπλισμών. Στο πλαίσιο αυτό, η ανάπτυξη και λειτουργία εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας παραγωγής ή συμπαραγωγής στρατιωτικών οπλικών

⁴² Στοιχεία από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας – Γενική Διεύθυνση Οικονομικού Σχεδιασμού και Υποστήριξης (ΓΔΟΣΥ).

συστημάτων με χώρες της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ αποτελεί σημαντική πρόκληση, καθώς θα μπορούσε να αμβλύνει τον εισαγωγικό χαρακτήρα των σχετικών προμηθειών, με παράλληλη ενίσχυση των εξαγωγών στον συγκεκριμένο τομέα.

«ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ»

ΔΗΜΟΣΙΟ ΧΡΕΟΣ

Το Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης

Το επίπεδο του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης⁴³, που συνιστά έναν από τους πλέον κρίσιμους δείκτες βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, αυξήθηκε ελαφρώς το 2023 ως απόλυτο μέγεθος και διαμορφώθηκε σε 369.099 εκατ. ευρώ (από 368.005 εκατ. ευρώ το 2022). Παρά την αύξηση αυτή, το χρέος μειώθηκε ως ποσοστό του (Ονομαστικού) Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και, συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε σε ποσοστό 163,9% του ΑΕΠ (από 177,0% το 2022). Ως εκ τούτου, η αποκλιμάκωση του χρέους συνεχίστηκε, με τη μείωση κατά το έτος αναφοράς (2023) να ανέρχεται στις 13,1 ποσοστιαίες μονάδες.

Τα ανωτέρω απεικονίζονται στον Πίνακα 1, ο οποίος είναι ενημερωμένος με το πρόσφατο από 22.10.2024 Δελτίο της Ευρωπαϊκής Στατιστικής Αρχής (Eurostat), ύστερα από την αναδρομική ενσωμάτωση των αναβαλλόμενων τόκων (12,4 δις ευρώ) των δανείων της Ελλάδας από τον ευρωπαϊκό μηχανισμό EFSF (Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας) των οικονομικών ετών 2012-2023 στον δείκτη δημοσίου χρέους.

Πίνακας 1: Ενοποιημένο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης

(σε εκατ. €)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ενοποιημένο χρέος Γενικής Κυβέρνησης	319.425	323.004	341.416	339.201	350.798	364.141	368.005	369.099
% Α.Ε.Π.	183,1%	182,1%	189,0%	183,2%	209,4%	197,3%	177,0%	163,9%
Α.Ε.Π.	174.448	177.378	180.616	185.181	167.540	184.575	207.854	225.197

Πηγή: Eurostat

Η σύνθεση του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης απεικονίζεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2: Σύνθεση Χρέους Γενικής Κυβέρνησης

(σε εκατ. €)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ονομαστική αξία υπολοίπου χρέους στο τέλος του έτους	323.004	341.716	339.201	350.798	364.141	368.005	369.099
Νόμισμα και καταθέσεις	6.008	6.245	6.635	6.655	6.757	7.248	7.286
Χρεόγραφα εκτός από μετοχές, χωρίς χρηματοοικονομικά παράγωγα	54.938	52.882	57.854	67.187	80.998	85.246	92.042
Βραχυπρόθεσμα (≤1 έτους)	14.261	11.144	11.752	11.122	10.811	11.089	11.339
Μακροπρόθεσμα (>1 έτους)	40.677	41.738	46.102	56.065	70.187	74.157	80.703
Δάνεια	262.058	282.289	274.712	276.956	276.386	275.511	269.771
Βραχυπρόθεσμα	2.036	2.241	2.267	2.250	2.049	5.391	2.685

⁴³ Διαφέρει από το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης κατά το ποσό του ενδοκυβερνητικού χρέους και των λοιπών στοιχείων που προβλέπονται στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 2010).

Μακροπρόθεσμα	260.022	280.048	272.445	274.706	274.337	270.120	267.086
---------------	---------	---------	---------	---------	---------	---------	---------

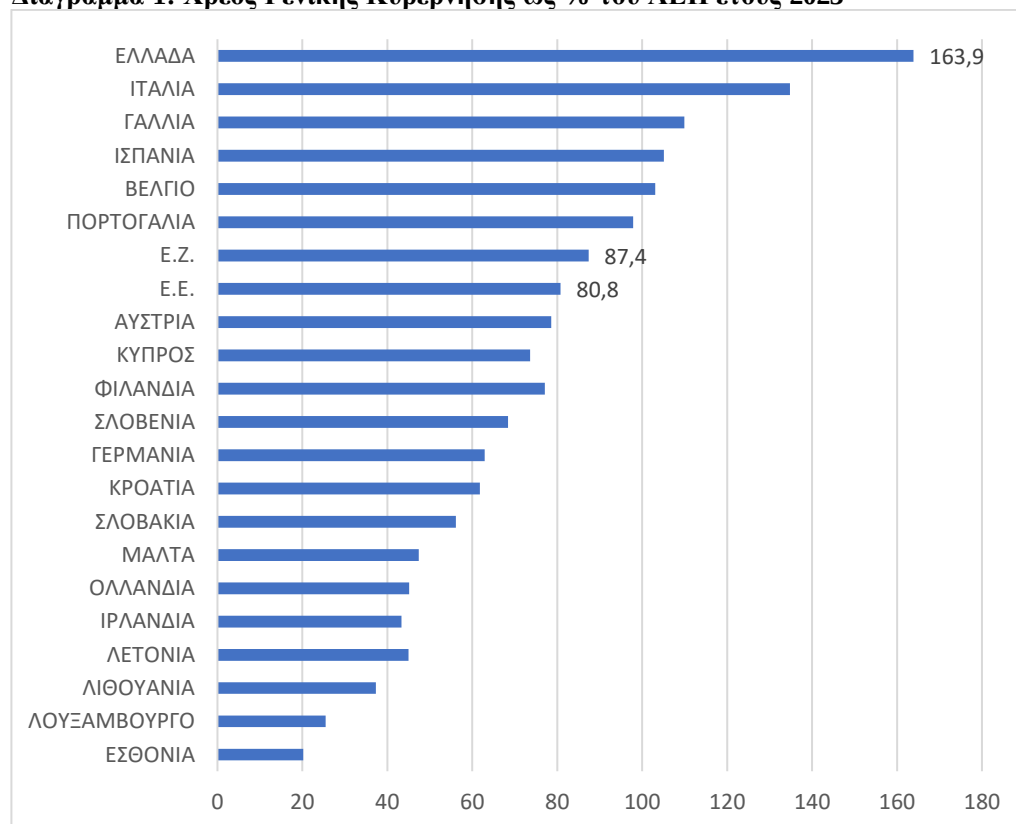
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Έκδοση «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ», 25.10.2024

Το μεσοσταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης στο τέλος του 2023 διαμορφώθηκε σε 1,34% και η μέση σταθμική του διάρκεια είναι 19,3 έτη.

Αν και η συγκεκριμένη μείωση καταγράφηκε ως η δεύτερη μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), εντούτοις η Ελλάδα εξακολουθεί να καταλαμβάνει την πρώτη θέση όσον αφορά το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Έπονται η Ιταλία με 134,8% και η Γαλλία με 109,9%, ενώ ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος βρίσκεται χαμηλότερα, στο 80,8% (και 87,4% για τις Χώρες της Ευρωζώνης).

Στο Διάγραμμα 1 απεικονίζεται για 20 Χώρες της Ε.Ε. το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο αναφοράς.

Διάγραμμα 1: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ έτους 2023

Πηγή: Eurostat

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο προϋπολογισμός του 2023 προέβλεπε ονομαστικό χρέος Γενικής Κυβέρνησης ύψους 357.000 εκατ. ευρώ. Η πρόβλεψη αυτή δεν επαληθεύθηκε, καθώς το ονομαστικό χρέος ανήλθε στο ύψος των 369.099 εκατ. ευρώ. Αντίστοιχα, και ο λόγος του χρέους προς το ΑΕΠ, που συνιστά τον παραδοσιακό βασικό δείκτη βιωσιμότητας

του χρέους⁴⁴, διαμορφώθηκε σε υψηλότερο ποσοστό έναντι του προϋπολογισθέντος (163,9% έναντι 159,3% αντιστοίχως). Ωστόσο, οι αποκλίσεις αυτές οφείλονται σε μεγάλο βαθμό στην αναδρομική ενσωμάτωση στο δημόσιο χρέος των αναβαλλόμενων τόκων των δανείων του EFSF.

Τη μεγαλύτερη συμβολή στη μείωση του χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά την περίοδο αναφοράς είχε -όπως και το 2022- η διαφορά μεταξύ του έμμεσου επιτοκίου δανεισμού και του ρυθμού μεταβολής του Ονομαστικού ΑΕΠ (φαινόμενο της χιονοστιβάδας)⁴⁵, σε συνδυασμό με την επίτευξη υψηλότερου πρωτογενούς πλεονάσματος έναντι του προϋπολογισθέντος (2,1% έναντι πρόβλεψης 0,7%).

Οι ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες⁴⁶ ως ποσοστό του ΑΕΠ, που συνιστούν ένα δεύτερο δείκτη βιωσιμότητας του χρέους, ο οποίος έχει υιοθετηθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) και γίνεται αποδεκτός και από την Ε.Ε., ανήλθαν για το 2023 στο 11,8%, όπως προκύπτει από τον κατωτέρω Πίνακα 3. Επομένως, είναι συμβατές -καθώς υπολείπονται- με τον σχετικό δείκτη του ΔΝΤ, που ανέρχεται για τις αναπτυσσόμενες Χώρες (emerging markets), όπως η Ελλάδα, σε ποσοστό 15% του ΑΕΠ (και σε ποσοστό 20% για τις ανεπτυγμένες Χώρες).

Πίνακας 3: Μεταβολές χρέους Γενικής Κυβέρνησης

	2021	2022	2023
Δείκτης χρέους Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	197,3	177,0	163,9
Αλλαγές στον Δείκτη	-12,1	-20,3	-13,1
Εκ των οποίων			
Πρωτογενές Έλλειμμα/Πλεόνασμα	4,42	-0,0	-2,1
Αποτέλεσμα Χιονοστιβάδας	-16,3	-19,3	-9,4
Προσαρμογή αποθεμάτων-ροών ⁴⁷	-0,2	-1,0	-1,6
Ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες (% του ΑΕΠ)	19,1	13,3	11,8

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Εγγραφο εργασίας υπηρεσιών Επιτροπής – Ιούνιος 2024).

Ο πίνακας έχει υποστεί τροποποιήσεις ως προς τα έτη 2021 έως 2023 βάσει του από 17.10.2024 Δελτίου της ΕΛΣΤΑΤ, με το οποίο αναθεωρήθηκε το ΑΕΠ της χώρας για τα έτη 1995-2022, καθώς και με βάση το από 22.10.2024 όμοιο Δελτίο, σύμφωνα με το οποίο το πρωτογενές πλεόνασμα για το 2023 ανήλθε στο 2,1% του ΑΕΠ.

⁴⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 126 παρ. 2β της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε συνδυασμό με το Πρωτόκολλο με αριθμό 12 που έχει προσαρτηθεί στις Συνθήκες, η τιμή αναφοράς για τον λόγο μεταξύ του δημοσίου χρέους και του ΑΕΠ σε τιμές αγοράς είναι 60%.

⁴⁵ Το φαινόμενο αυτό περιγράφει πώς ο λόγος του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ μπορεί να αυξάνεται ακόμη και όταν το πρωτογενές έλλειμμα είναι μηδενικό. Καθώς το χρέος πρέπει να εξυπηρετείται κάθε χρόνο πληρώνοντας ένα επιτόκιο στους δανειστές, ο ρυθμός μεταβολής του υφιστάμενου χρέους όταν δεν υπάρχει νέος δανεισμός είναι το ίδιο το επιτόκιο. Κατά συνέπεια, όταν ο ρυθμός μεταβολής του ονομαστικού ΑΕΠ γίνει μικρότερος από το επιτόκιο, ο λόγος δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ μεγαλώνει, καθώς ο αριθμητής αυξάνεται ταχύτερα από τον παρονομαστή. Αντίθετα, όταν το ονομαστικό ΑΕΠ αυξάνεται ταχύτερα από το επιτόκιο, ο λόγος χρέους/ΑΕΠ μειώνεται (περίπτωση Ελλάδας κατά την περίοδο αναφοράς).

⁴⁶ Οι ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες ορίζονται ως το άθροισμα του πρωτογενούς ελλείμματος (+)/πλεονάσματος (-) του ισοζυγίου του προϋπολογισμού και των αποπληρωμών (τόκων και χρεολυσίων) επί του οφειλόμενου χρέους, μέσα σε ένα έτος.

⁴⁷ Αποτελεί λογιστικό μέγεθος των εθνικών λογαριασμών το οποίο περιλαμβάνει διάφορες δαπάνες ή έσοδα, όπως αμυντικές δαπάνες, έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις, ή για παράδειγμα, κεφάλαια τραπεζικών διασώσεων και διαγραφές χρέους, τα οποία δεν περιλαμβάνονται στα μεγέθη που καθορίζουν το πρωτογενές πλεόνασμα.

Το σύνολο των (ενοποιημένων) τόκων που κατέβαλε το Ελληνικό Δημόσιο το 2023 ανήλθε σε 7.620 εκατ. ευρώ (3,38% του ΑΕΠ), ενώ το προηγούμενο έτος (2022) το αντίστοιχο ποσό ήταν 5.170 εκατ. ευρώ (2,49% του ΑΕΠ). Ως εκ τούτου, οι τόκοι κατά την περίοδο αναφοράς αυξήθηκαν τόσο ως απόλυτο μέγεθος (κατά 47,39%) όσο και ως ποσοστό του ΑΕΠ (κατά 0,89%).

Το κόστος δανεισμού

Η αυξανόμενη αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου σε συνδυασμό με τη σύσφιξη της νομισματικής πολιτικής, επηρέασαν αυξητικά τις αποδόσεις των τίτλων όλων των χωρών της Ευρωζώνης μέχρι και τον Οκτώβριο του 2023, ενώ από το Νοέμβριο του ίδιου έτους ξεκίνησε η αποκλιμάκωση στις αποδόσεις αυτών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος⁴⁸, οι ελάχιστες και μέγιστες αποδόσεις των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου κατά το 2023 διαμορφώθηκαν, ενδεικτικά, ως εξής: α) για το πενταετές ομόλογο από 3,89% (Ιανουάριος) έως 2,76% (Δεκέμβριος), β) για το επταετές ομόλογο από 3,81% (Ιανουάριος) έως 3,11% (Δεκέμβριος), και γ) για το δεκαετές ομόλογο από 4,29% (Ιανουάριος) έως 3,28% (Δεκέμβριος).

Εμφανή βελτίωση εμφάνισε η διαφορά απόδοσης μεταξύ του δεκαετούς ελληνικού και του αντίστοιχου γερμανικού ομολόγου αναφοράς. Συγκεκριμένα, στο τέλος Δεκεμβρίου 2023 η διαφορά απόδοσης κινήθηκε έντονα καθοδικά, καθώς διαμορφώθηκε στα επίπεδα των 101 μονάδων βάσης έναντι 205 μονάδων βάσης την αντίστοιχη περίοδο του Δεκεμβρίου 2022⁴⁹.

Η Πιστοληπτική Αξιολόγηση της Χώρας

Σημαντικό επίτευγμα για την ελληνική οικονομία, εντός του 2023, αποτέλεσε η αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας στην επενδυτική βαθμίδα κατά τους μήνες Αύγουστο, Σεπτέμβριο, Οκτώβριο και Δεκέμβριο από τους διεθνείς Οίκους Αξιολόγησης Scope Ratings, DBRS Morningstar, Standard and Poor's και Fitch, αντίστοιχα, καθώς και η διπλή αναβάθμιση, ένα μόλις επίπεδο κάτω από την επενδυτική βαθμίδα, από τον Οίκο Αξιολόγησης Moody's.

Η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας από το σύνολο των οίκων αξιολόγησης θα οδηγήσει σε πολύ μεγάλη διεύρυνση της επενδυτικής βάσης για τα ελληνικά κρατικά ομόλογα, προσελκύοντας νέα επενδυτικά κεφάλαια, με αποτέλεσμα τη συγκράτηση των ανοδικών επιδράσεων που ασκεί στις αποδόσεις τους η αυστηροποίηση των διεθνών νομισματικών και χρηματοπιστωτικών συνθηκών. Συναφώς, η αναβάθμιση του αξιόχρεου των ελληνικών τίτλων ασκεί θετική επίδραση στις ελληνικές επιχειρήσεις και τις τράπεζες, μέσω της μείωσης του κόστους δανεισμού τους και της προσέλκυσης νέων κεφαλαίων. Επιπλέον, διευκολύνεται έτι περαιτέρω η ενεργητική διαχείριση του δημοσίου χρέους με την ενίσχυση της ρευστότητας στην αγορά κρατικών τίτλων και τη μείωση της μεγάλης μεταβλητότητας στις τιμές των ομολόγων στη δευτερογενή αγορά.

Η αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας από τους αποδεκτούς από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) οίκους αξιολόγησης έχει ως εξής:

⁴⁸ Βλ. Έκθεση Τράπεζας της Ελλάδος για τη Νομισματική Πολιτική 2023-2024, σελ. 167.

⁴⁹ Πηγή: ΟΔΔΗΧ: Απολογισμός Δανειακού και Διαχειριστικού Προγράμματος 2023.

Πίνακας 4: Πιστοληπτική ικανότητα Ελλάδας την 31.12.2023

Οίκοι Αξιολόγησης Πιστοληπτικής Ικανότητας	Πιστοληπτική Ικανότητα	Ημερομηνία Τελευταίας Αξιολόγησης
Standard and Poor's	BBB-	Οκτώβριος 2023
Fitch	BBB-	Δεκέμβριος 2023
Moody's	Ba1	Σεπτέμβριος 2023
DBRS Morningstar	BBB (Low)	Σεπτέμβριος 2023
Scope Ratings	BBB-	Αύγουστος 2023 / Ιανουάριος 2024

Σύμφωνα με τις εκθέσεις των Οίκων Scope Ratings, DBRS Morningstar, Standard and Poor's, Fitch και Moody's, οι βασικοί παράγοντες που οδήγησαν στην αναβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδας είναι κυρίως: α) η σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους ως ποσοστού του ΑΕΠ, β) η πολύ καλή δημοσιονομική επίδοση της ελληνικής οικονομίας, γ) ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας που κινείται πάνω από τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των περισσότερων οικονομιών της ευρωζώνης και δ) η εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και η μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Αναλύσεις βιωσιμότητας του χρέους

Ανάλυση βιωσιμότητας του χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁵⁰

Σύμφωνα με την ανάλυση βιωσιμότητας του ελληνικού χρέους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι κίνδυνοι για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα είναι συνολικά χαμηλοί βραχυπρόθεσμα, υψηλοί μεσοπρόθεσμα και χαμηλοί μακροπρόθεσμα.

Πιο συγκεκριμένα:

- (i) Οι βραχυπρόθεσμοι κίνδυνοι για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα είναι χαμηλοί, καθώς οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες της κυβέρνησης το 2024 και το 2025 αναμένεται να είναι κατά μέσο όρο περίπου στο 8,5% του ΑΕΠ ετησίως, ενώ εντός του 2023 η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας επέστρεψε στην επενδυτική βαθμίδα σε τρεις από τους τέσσερις μεγάλους οίκους αξιολόγησης.
- (ii) Οι μεσοπρόθεσμοι κίνδυνοι δημοσιονομικής βιωσιμότητας εμφανίζονται υψηλοί. Σύμφωνα με το βασικό σενάριο, ο δείκτης δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ αναμένεται να μειωθεί μεσοπρόθεσμα, αλλά να παραμείνει υψηλός, γύρω στο 133% το 2029 και στο 119% το 2034. Η μείωση του χρέους υποστηρίζεται από την υπόθεση για διαρθρωτικό πρωτογενές πλεόνασμα ύψους 1,7% του ΑΕΠ από το 2024, κάτι που -κατά την Επιτροπή- αποτελεί φιλόδοξο στόχο σε σύγκριση με τις προηγούμενες δημοσιονομικές επιδόσεις της Χώρας.
- (iii) Οι μακροπρόθεσμοι κίνδυνοι δημοσιονομικής βιωσιμότητας εμφανίζονται συνολικά χαμηλοί, έχοντας όμως ως βασική προϋπόθεση τη διατήρηση ενός σημαντικού πρωτογενούς αποτελέσματος μακροπρόθεσμα, καθώς και την απαραίτητη εφαρμογή των νομοθετημένων συνταξιοδοτικών μεταρρυθμίσεων που συνδέονται άμεσα με την μείωση του κόστους γήρανσης.

⁵⁰ Βλ. την Ανάλυση Βιωσιμότητας Χρέους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που περιέχεται στην «Έκθεση Μεταπρογραμματικής Εποπτείας» και στην «Έκθεση Χώρας στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου», που δημοσιεύθηκαν τον Ιούνιο του 2024.

Οι βασικές προβλέψεις του χρέους Γενικής Κυβέρνησης της Ελλάδας έως το 2034 έχουν ως εξής:

Πίνακας 5: Προβλέψεις Χρέους Γενικής Κυβέρνησης Ελλάδας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

	Δείκτης χρέους Γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	Αλλαγές στον δείκτη	Ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες (% του ΑΕΠ)
2023	161,9	-10,8	12,1
2024	153,9	-8,0	7,9
2025	149,3	-4,6	9,4
2026	144,6	-4,7	10,2
2027	141,0	-3,6	9,7
2028	137,1	-3,9	11,3
2029	133,1	-4,0	10,7
2030	129,2	-3,9	11,2
2031	125,6	-3,6	12,8
2032	122,2	-3,4	11,8
2033	120,4	-1,8	16,3
2034	118,8	-1,6	14,4

Ανάλυση Βιωσιμότητας χρέους από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ)⁵¹

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, ο βραχυπρόθεσμος κίνδυνος δημοσιονομικής βιωσιμότητας αξιολογείται ως χαμηλός, δεδομένης της μεγάλης μείωσης του χρέους το 2022, της ευνοϊκής διαφοράς επιτοκίου-ανάπτυξης, του περιορισμένου συναλλαγματικού κινδύνου και του ταμειακού αποθέματος ασφαλείας ύψους 15,7 δις ευρώ που προορίζεται για τις ανάγκες εξυπηρέτησης του χρέους, εντός των συνολικών ταμειακών αποθεμάτων της Γενικής Κυβέρνησης.

Μεσοπρόθεσμα, ο κίνδυνος δημοσιονομικής βιωσιμότητας αξιολογείται ως μέτριος, καθώς το δημόσιο χρέος βρίσκεται σε πτωτική τροχιά, οι κίνδυνοι μετατροπής του είναι διαχειρίσιμοι, ενώ και οι μακροοικονομικές διαταραχές φαίνονται επίσης διαχειρίσιμες. Ο αντίκτυπος του μεγάλου αποθέματος χρέους της Ελλάδας μετριάζεται λόγω της αύξησης της δυνητικής παραγωγής, των εξαιρετικά μεγάλων ωριμάνσεων, του υψηλού μεριδίου των δανειακών υποχρεώσεων με χαμηλά σταθερά επιτόκια, των μακρών περιόδων χάριτος και της προληπτικής διαχείρισης του χρέους μέσω συμφωνιών αντιστάθμισης κινδύνου.

Μακροπρόθεσμα, οι κίνδυνοι θα εξαρτηθούν από την εξέλιξη του επιτοκίου δανεισμού και των ασφαλιστρών κινδύνου, την ικανότητα διατήρησης υψηλών πρωτογενών πλεονασμάτων, την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν την ανάπτυξη και τη δυνατότητα αποτελεσματικής αντιμετώπισης των δημογραφικών πιέσεων.

Όσον αφορά τις ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες, αυτές, κατά το ΔΝΤ, παραμένουν διαχειρίσιμες υπό διάφορα σενάρια ακραίων καταστάσεων που ενσωματώνουν τη γήρανση του πληθυσμού και τις κλιματικές πιέσεις. Σύμφωνα με το βασικό σενάριο, τα επίπεδα δημοσίου χρέους αναμένεται να μειωθούν σε λιγότερο από 150% του ΑΕΠ έως το 2026 και σε λιγότερο από 135% του ΑΕΠ έως το 2032, ενώ, ταυτόχρονα, οι ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες αναμένεται να παραμείνουν κατά μέσο όρο κάτω από το 10% του ΑΕΠ καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου.

⁵¹ Βλ. την Έκθεση για την Ελλάδα στα πλαίσια της διαβούλευσης του άρθρου IV του καταστατικού του ΔΝΤ – Ιανουάριος 2024.

Ανάλυση Βιωσιμότητας χρέους από την Τράπεζα της Ελλάδας⁵²

Σύμφωνα με την ανάλυση της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), οι κίνδυνοι για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους εκτιμάται ότι παραμένουν οριοθετημένοι μεσοπρόθεσμα, υπό την προϋπόθεση της προσήλωσης στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και της αποτελεσματικής αξιοποίησης των ευρωπαϊκών πόρων. Εκτιμάται ότι η πιθανότητα αντιστροφής της καθοδικής πορείας του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ είναι περιορισμένη σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, όπως και η πιθανότητα υπέρβασης των ορίων του 15% και 20% του ΑΕΠ για τις ακαθάριστες χρηματοδοτικές ανάγκες. Ωστόσο, μακροπρόθεσμα εκτιμάται αυξημένη αβεβαιότητα λόγω των έντονων δημοσιονομικών προκλήσεων. Ειδικότερα, σε ένα περιβάλλον υψηλών επιτοκίων διεθνώς, η προσήλωση στην επίτευξη μιας δημοσιονομικής θέσης που εξασφαλίζει μακροχρόνια βιωσιμότητα είναι κρίσιμης σημασίας, καθώς η αύξηση του κόστους δανεισμού και η επιβράδυνση των ρυθμών ανάπτυξης περιορίζουν τη θετική συμβολή της διαφοράς έμμεσου επιτοκίου-ονομαστικού ρυθμού ανάπτυξης, αποδυναμώνοντας σταδιακά την αρχικά ευεργετική επίδραση του πληθωρισμού στη μείωση του λόγου του χρέους προς το ΑΕΠ. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την ΤτΕ, χρειάζεται δημοσιονομική σύνεση ώστε να μην υπονομευθεί η πτωτική τροχιά του δημοσίου χρέους.

Χρέος Κεντρικής Διοίκησης

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης αυξήθηκε το 2023 σε απόλυτο μέγεθος και, συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε σε 406.523 εκατ. ευρώ από 400.276 εκατ. ευρώ το 2022⁵³.

Η σύνθεση και οι μεταβολές του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης έναντι του προηγούμενου έτους απεικονίζονται στον Πίνακα 6.

Πίνακας 6: Μεταβολές χρέους Κεντρικής Διοίκησης

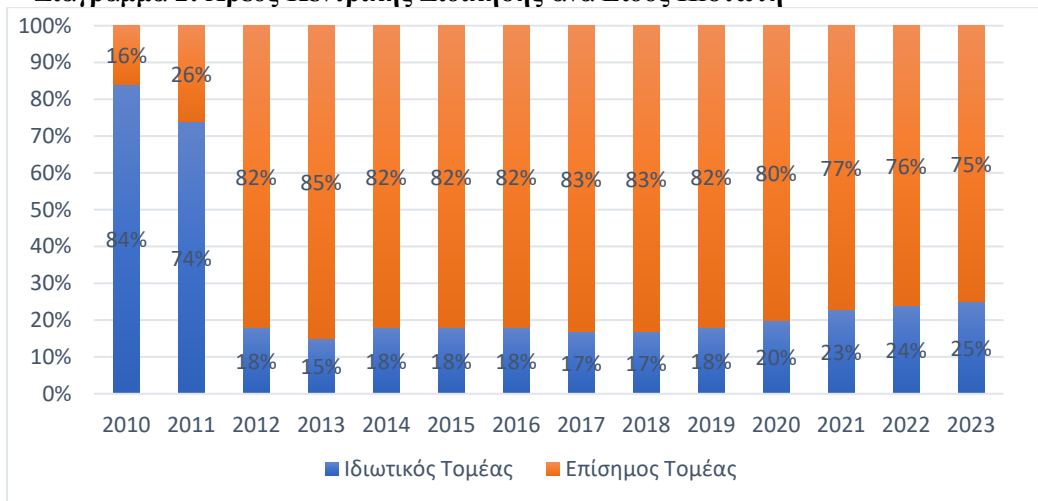
(σε δις ευρώ)	31/12/2022	31/12/2023	Ποσοτική Μεταβολή	% Μεταβολή
Χρέος ανά τύπο χρεωστικού εργαλείου, ανά αρχική διάρκεια και ανά πιστωτή				
Χρέος Κεντρικής Διοίκησης	400.276	406.523	6.247,00	1,56%
Χρεωστικοί Τίτλοι	96.733	102.447	5.714,00	5,91%
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	11.800	11.988	188,00	1,59%
Μακροπρόθεσμοι τίτλοι	84.933	90.459	5.526,00	6,51%
Δάνεια	303.543	304.076	533,00	0,18%
Βραχυπρόθεσμα δάνεια	49.924	54.539	4.615,00	9,24%
Μακροπρόθεσμα δάνεια	253.619	249.537	-4.082,00	-1,61%

⁵² Βλ. την Έκθεση Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το 2023 (Απρίλιος 2024), σελ. 185-188.

⁵³ Στο χρέος της Κεντρικής Διοίκησης δεν συμπεριλαμβάνεται ποσό ύψους 12,40 δις ευρώ που αφορά σε αναβαλλόμενους τόκους των δανείων του EFSF των οικονομικών χρήσεων 2012-2023, των οποίων η καταβολή θα ξεκινήσει από το 2032.

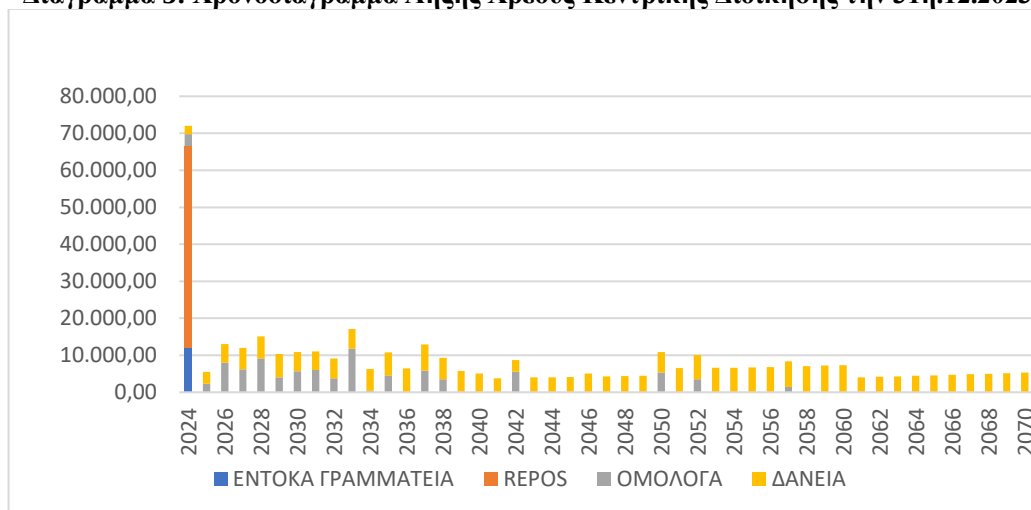
Ως προς τον τρόπο διαπραγμάτευσης, ποσοστό 74,8% (304.079 εκατ. ευρώ) του χρέους είναι μη διαπραγματεύσιμο και αντίστοιχο ποσοστό 25,2% (102.444 εκατ. ευρώ)⁵⁴ είναι διαπραγματεύσιμο στις αγορές κεφαλαίου, παρουσιάζοντας μια μικρή μεταβολή υπέρ του διαπραγματεύσιμου χρέους σε σχέση με το 2022⁵⁵. Το στοιχείο αυτό επηρεάζει θετικά τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του βρίσκεται στα χέρια του επίσημου τομέα (δάνεια Μηχανισμών Στήριξης, διμερή δάνεια με χώρες της Ε.Ε. κ.λπ.), με συνέπεια να μην υπόκειται στον κίνδυνο αγοράς.

Διάγραμμα 2: Χρέος Κεντρικής Διοίκησης ανά Είδος Πιστωτή

Στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζεται το χρονοδιάγραμμα λήξης του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης κατά την 31η.12.2023.

Διάγραμμα 3: Χρονοδιάγραμμα Λήξης Χρέους Κεντρικής Διοίκησης την 31η.12.2023

⁵⁴ Πηγή: ΚΕΠΕ: Περιοδικό «Οικονομικές Εξελίξεις», Τεύχος 54, Ιούνιος 2024.

⁵⁵ Πηγή: ΟΔΔΧ: Δελτία Δημοσίου Χρέους 2023 και 2022.

Προκλήσεις και Κίνδυνοι

Το δημόσιο χρέος, από τη φύση του, υπόκειται σε κινδύνους που ιδίως σε περιπτώσεις πολλαπλών και σωρευτικών επιδράσεων ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τη βιωσιμότητά του. Τέτοιοι γενικοί κίνδυνοι δύναται να πηγάζουν από την πορεία της οικονομίας (π.χ. αδύναμη εξωτερική θέση, μείωση του εργατικού δυναμικού και της παραγωγικότητας, στρέβλωση του ανταγωνισμού, διατάραξη της μακροοικονομικής σταθερότητας, επιδείνωση της «υγείας» του τραπεζικού τομέα), από τη δημοσιονομική διαχείριση και το πολιτικό περιβάλλον (π.χ. πρόκληση μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων λόγω συνεχών πιέσεων για παροχές, συγκρουσιακό πολιτικό κλίμα και κοινωνικές εντάσεις), από τις διεθνείς σχέσεις (π.χ. υψηλές στρατιωτικές δαπάνες) ή/και από τη διεθνή οικονομία (π.χ. διεθνής αύξηση των επιτοκίων, παγκόσμια ύφεση, κρίση στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, κλιματική αλλαγή).

Μέσα σε ένα περιβάλλον αυξανόμενων αποδόσεων των κρατικών ομολόγων παγκοσμίως και περιοριστικής νομισματικής πολιτικής, η διαχείριση του ελληνικού δημοσίου χρέους κατά το έτος αναφοράς (2023) υπήρξε αποτελεσματική, καθώς η Χώρα πέτυχε να καλύψει τις χρηματοδοτικές της ανάγκες με ευνοϊκούς όρους, επωφελούμενη και από την ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας, η οποία επέτρεψε την ηπιότερη αύξηση του κόστους του νέου δανεισμού σε σχέση με άλλες Ευρωπαϊκές Χώρες. Επίσης, εντός του ίδιου έτους, η Ελλάδα προέβη σε πρόωρες αποπληρωμές μέρους του χρέους, οι οποίες επιτρέπουν τη βελτίωση των βραχυπρόθεσμων όρων εξυπηρέτησής του.

Σημαντική θετική παράμετρο για το ελληνικό δημόσιο χρέος αποτελεί το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από τα δάνεια του επίσημου τομέα (EFSF, ESM, δάνεια GLF κ.λπ.), τα οποία διέπονται από ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής (χαμηλά επιτόκια, μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής, αναβολή καταβολής τόκων, περίοδος χάριτος για την απόσβεση μέρους των δανείων κ.λπ.), ενώ και ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) με την εκδοτική στρατηγική του προχώρησε σε έγκαιρη σύναψη συμβάσεων ανταλλαγής επιτοκίων (swaps), που έχουν αντισταθμίσει τον επιτοκιακό κίνδυνο σε ένα σχετικά μεγάλο μερίδιο του χρέους (π.χ. δάνειο GLF), «κλειδώνοντας» τα σχετικά χαμηλά επιτόκια των προηγούμενων ετών.

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι τα υφιστάμενα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του δημοσίου χρέους δεν είναι μόνιμα. Παρέχουν μόνο ένα σημαντικό παράθυρο ευκαιρίας προκειμένου το δημόσιο χρέος να παραμείνει βιώσιμο και κατά την επερχόμενη περίοδο της σταδιακής λήξης και αντικατάστασης των ευνοϊκών -ως προς τους όρους δανεισμού- δανείων που χορηγήθηκαν στο πλαίσιο των Μνημονίων με νέο δανεισμό, ο οποίος ήδη διενεργείται με όρους αγοράς, αυξάνοντας την έκθεση της Χώρας στον επιτοκιακό κίνδυνο.

Σε αυτό το περιβάλλον, οι βασικές προκλήσεις για την ελληνική οικονομία αφορούν: (i) τη διαφύλαξη της δημοσιονομικής αξιοπιστίας μέσω της επίτευξης ρεαλιστικών πρωτογενών πλεονασμάτων, ώστε να διατηρηθεί η καθοδική πτώση του δείκτη του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ, (ii) την αποτελεσματική αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων, ιδίως του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η οποία θα διευρύνει τις αναπτυξιακές δυνατότητες της οικονομίας και (iii) τη συνέχιση και ενίσχυση της δυναμικής των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, με έμφαση στη διόρθωση των μακροοικονομικών ανισορροπιών.

Εκτιμάται ότι η ικανοποίηση αυτών των προϋποθέσεων μπορεί να διασφαλίσει όχι μόνο τη διατήρηση της επενδυτικής βαθμίδας από τους τέσσερις Οίκους Αξιολόγησης -και την ανάκτησή της από τον οίκο Moody's- αλλά και την περαιτέρω βαθμιαία βελτίωση της

πιστοληπτικής διαβάθμισης της Χώρας, με προφανείς ευνοϊκές συνέπειες για τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους σε μεσοπρόθεσμη και μακροπρόθεσμη βάση.

**«ΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ
ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ»**

ΤΗΡΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Το θεσμικό πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου»

Το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο συνιστά τον ετήσιο κύκλο συντονισμού της οικονομικής, δημοσιονομικής και κοινωνικής πολιτικής εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), μέσω του οποίου καλύπτονται διαφορετικοί τομείς και συγκεκριμένα οι δημοσιονομικές πολιτικές των κρατών μελών, προκειμένου να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, η πρόληψη και διόρθωση των υπερβολικών μακροοικονομικών ανισορροπιών, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με έμφαση στην προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, οι κοινωνικές και εργασιακές πολιτικές, σύμφωνα με τις αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που καθορίζονται στα Εθνικά Σχέδια Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, καθώς και η επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας 2030 του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ).

Οι διατάξεις του δικαίου της Ε.Ε. στις οποίες στηρίζεται το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο προβλέπονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο θεσπίστηκε το 1997,⁵⁶ τροποποιήθηκε και αναθεωρήθηκε το 2005⁵⁷ και το 2011 με τη δέσμη έξι μέτρων («εξάπτυχο»),⁵⁸ αυστηροποιήθηκε με την από 2.3.2012 Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση (γνωστή και ως «Δημοσιονομικό Σύμφωνο», με ισχύ από 1.1.2013) και ενισχύθηκε περαιτέρω με τη δέσμη δύο μέτρων («δίπτυχο») το 2013⁵⁹.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης περιλαμβάνει δύο σκέλη, ένα προληπτικό και ένα διορθωτικό. Στο προληπτικό σκέλος εντάσσονται τα βασικά μέσα για την επιτήρηση των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών μελών, με βασικό κανόνα την προσήλωσή τους στην επίτευξη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου τους. Το διορθωτικό σκέλος αφορά στη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος, η οποία μπορεί να κινηθεί από την Επιτροπή σε βάρος κράτους μέλους όταν διαπιστώνεται υπέρβαση των τιμών αναφοράς για το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος.

Το 2011, ενόψει των διδαγμάτων που αντλήθηκαν από την πρώτη δεκαετία λειτουργίας της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ)⁶⁰, θεσπίστηκε στο πλαίσιο της νομοθετικής δέσμης έξι μέτρων («εξάπτυχο») και η «Διαδικασία Μακροοικονομικών Ανισορροπιών»⁶¹, που αποτελεί κεντρική διαδικασία στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, προκειμένου να εντοπίζονται και να διορθώνονται πιθανές ανισορροπίες σε μια σειρά από δείκτες (κατάσταση χρέους ιδιωτικού τομέα, σταθερότητα χρηματοπιστωτικού συστήματος, ροή πιστώσεων του ιδιωτικού τομέα, εξελίξεις στον τομέα της στέγασης, κατάσταση ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, ύψος καθαρών επενδύσεων, ανταγωνιστικότητα κ.λπ.).

Τον Μάρτιο του 2020 τέθηκε σε εφαρμογή η γενική ρήτρα διαφυγής, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να αποκλίνουν από τα συνήθη όρια δημοσίου ελλείμματος και δημοσίου χρέους, σε προσωρινή βάση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση που προκλήθηκε από το κλείσιμο των οικονομιών, λόγω πανδημίας. Η ρήτρα αυτή απενεργοποιήθηκε στο τέλος του 2023.

⁵⁶ Σχετικό το Ψήφισμα της 17ης Ιουνίου 1997 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (Αμστερνταμ) και οι Κανονισμοί (ΕΚ) 1466/1997 και 1467/1997.

⁵⁷ Με τους Κανονισμούς (ΕΚ) 1055/2005 και 1056/2005.

⁵⁸ Με τους Κανονισμούς (ΕΕ) 1173 έως 1177/2011 και την Οδηγία 2011/85/ΕΕ.

⁵⁹ Σχετικοί οι Κανονισμοί (ΕΕ) 472/2013 και 473/2013.

⁶⁰ Βλ. ιδίως τις αιτιολογικές σκέψεις 2, 7 και 17 του Κανονισμού (ΕΕ) 1176/2011.

⁶¹ Σχετικοί οι Κανονισμοί (ΕΕ) 1174 και 1176/2011.

Σημειώνεται ότι το καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας, στο οποίο είχε ενταχθεί η Ελλάδα, έληξε στις 20 Αυγούστου 2022 και πλέον η Χώρα βρίσκεται σε διαδικασία μεταπρογραμματικής εποπτείας, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Κανονισμού (ΕΕ) 472/2013, όπου προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη παραμένουν υπό εποπτεία μετά το πρόγραμμα εφόσον δεν έχει εξοφληθεί τουλάχιστον το 75% της χρηματοδοτικής συνδρομής.

Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, η Επιτροπή εξετάζει τα προγράμματα σταθερότητας και τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων -τα οποία υποβάλλονται από τα κράτη μέλη έως τις 30 Απριλίου κάθε έτους- και συντάσσει έκθεση ανά χώρα, καθώς και σχέδιο συστάσεων, για τα οποία εκδίδει γνώμη το Συμβούλιο. Επιπρόσθετα, τα κράτη μέλη στη ζώνη του ευρώ υποβάλλουν στην Επιτροπή έως τις 15 Οκτωβρίου κάθε έτους το σχέδιο του δημοσιονομικού τους προγράμματος για το επόμενο έτος, επί του οποίου η Επιτροπή εκδίδει γνώμη.

Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος 2023 και Γνώμη Επιτροπής

Στις 15 Οκτωβρίου 2022 η Ελλάδα υπέβαλε στην Επιτροπή και στην Ευρωομάδα το Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος⁶² για το έτος 2023, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013, οι μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις του οποίου είχαν εγκριθεί προηγουμένως από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο, όπως ορίζεται στο άρθρο 4 παρ. 4 του ως άνω Κανονισμού.

Επί του ανωτέρω Σχεδίου Δημοσιονομικού Προγράμματος η Επιτροπή εξέδωσε Γνώμη στις 22.11.2022 [C(2022) 9507 final]⁶³, σύμφωνα με το άρθρο 7 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013, στην οποία -μεταξύ άλλων- αναφέρεται ότι το Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος της Ελλάδας συνάδει με τις δημοσιονομικές κατευθύνσεις που περιλαμβάνονται στη Σύσταση του Συμβουλίου της 12^{ης} Ιουλίου 2022 και ότι η Ελλάδα έχει σημειώσει κάποια πρόοδο όσον αφορά το διαρθρωτικό μέρος των δημοσιονομικών συστάσεων, που περιέχονται στην εν λόγω Σύσταση, ενώ κάλεσε τις ελληνικές αρχές να επιταχύνουν την πρόοδο.

Πρόγραμμα Σταθερότητας 2023 – Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2023 – Σύσταση Συμβουλίου

Στις 29 Απριλίου 2023 η Ελλάδα υπέβαλε το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2023⁶⁴ καθώς και το Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, σύμφωνα με το τροποποιημένο άρθρο 4 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1466/1997. Στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων 2023 αποτυπώνεται, επίσης, η εξαμηνιαία έκθεση σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην επίτευξη του οικείου Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, σύμφωνα με το άρθρο 27 του Κανονισμού (ΕΕ) 2021/241.

Επί των ανωτέρω το Συμβούλιο εξέδωσε Σύσταση⁶⁵ στις 14.7.2023 [Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ (2023/C 312/08)], με την οποία, μεταξύ άλλων, συνέστησε στην Ελλάδα να λάβει μέτρα για τη σταδιακή κατάργηση των μέτρων στήριξης έκτακτης ανάγκης στον

⁶² https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/d49aba02-11ae-46c9-acb0-2e5c9b459484_en?filename=2023_dbp_el_en.pdf.

⁶³ https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/stability-and-growth-pact/annual-draft-budgetary-plans-dbps-euro-area-countries/draft-budgetary-plans-2023_en#greece.

⁶⁴ https://commission.europa.eu/system/files/2023-05/2023-Greece-SP_en.pdf.

⁶⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2023.312.01.0067.01.ELL&toc=OJ%3AC%3A2023%3A312%3ATOC.

τομέα της ενέργειας, χρησιμοποιώντας τα σχετικά κονδύλια που θα εξοικονομηθούν για τη μείωση του δημόσιου ελλείμματος, καθώς και να διασφαλίσει συνετή δημοσιονομική πολιτική, ιδίως περιορίζοντας την ονομαστική αύξηση των καθαρών εθνικά χρηματοδοτούμενων πρωτογενών δαπανών το 2024 σε ποσοστό που να μην υπερβαίνει το 2,6%. Επιπλέον, το Συμβούλιο συνέστησε στην Ελλάδα να διατηρήσει τις εθνικά χρηματοδοτούμενες δημόσιες επενδύσεις και να διασφαλίσει την αποτελεσματική απορρόφηση των επιχορηγήσεων του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και άλλων κονδυλίων της Ε.Ε., ιδίως για την προώθηση της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης. Στον τομέα της φορολογίας συνέστησε τη βελτίωση του φιλικού προς τις επενδύσεις χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος, τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης, την ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς και την ενίσχυση της λειτουργικής αυτονομίας της φορολογικής αρχής. Επιπρόσθετα, συνέστησε τη μείωση του αριθμού των μη εξυπηρετούμενων δανείων καθώς και τη βελτίωση της λειτουργίας της δευτερογενούς αγοράς μη εξυπηρετούμενων δανείων. Στις συστάσεις περιλαμβάνονται, επίσης, η αποτελεσματική υλοποίηση του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και η άμεση οριστικοποίηση του κεφαλαίου για το REPowerEU⁶⁶, η ολοκλήρωση της εφαρμογής του πλαισίου πρωτοβάθμιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, η ολοκλήρωση της μεταρρύθμισης του κτηματολογίου, η διασφάλιση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης και η μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα.

Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024

Στις 30 Απριλίου 2024 η Ελλάδα υπέβαλε το Πρόγραμμα Σταθερότητας⁶⁷ για το 2024 (στο οποίο συμπεριλαμβάνεται και το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του 2023), σύμφωνα με το τροποποιημένο άρθρο 4 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1466/1997, το οποίο αντιστοιχεί στο Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πρόγραμμα του άρθρου 4 παρ. 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013. Η μορφή και το περιεχόμενο του Προγράμματος Σταθερότητας είναι σε συνοπτική μορφή, καθώς το πλήρες Εθνικό Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό-Διαρθρωτικό Σχέδιο της Ελλάδας, που θα καλύπτει τα έτη 2025-2028, προβλέπεται να κατατεθεί στο Συμβούλιο και την Επιτροπή με βάση το αναθεωρημένο ευρωπαϊκό πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ. 1α του Κανονισμού (ΕΕ) 2024/1263⁶⁸.

Το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2024 συνοδεύεται από την προβλεπόμενη από τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 473/2013 γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου.

Έκθεση 2024 της Επιτροπής

Στις 19 Ιουνίου 2024 η Επιτροπή δημοσίευσε την Έκθεση Χώρας 2024⁶⁹ για την Ελλάδα [SWD(2024) 608 final], στην οποία, μεταξύ άλλων, συμπεριλαμβάνονται: (i) αξιολόγηση της προόδου της Ελλάδας όσον αφορά την εφαρμογή των σχετικών ειδικών ανά χώρα συστάσεων, οι οποίες εκδόθηκαν από το Συμβούλιο για τα έτη 2019 έως 2023, (ii) αξιολόγηση κατόπιν διενέργειας εμπεριστατωμένης επισκόπησης βάσει του άρθρου 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 1176/2011 στο πλαίσιο της διαδικασίας μακροοικονομικών ανισορροπιών, (iii) απολογισμός της εφαρμογής του Σχεδίου Ανάκαμψης και

⁶⁶ Περιλαμβάνει μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας, την παραγωγή καθαρής ενέργειας και τη διαφοροποίηση του ενεργειακού εφοδιασμού.

⁶⁷ https://minfin.gov.gr/wp-content/uploads/2024/04/2024-EL_Stability_Programme_300424.pdf.

⁶⁸ <https://minfin.gov.gr/mesoprothesmo-dimosionomiko-diartrotiko-schedio-2025-2028/>.

⁶⁹ https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-european-semester-country-reports_en.

Ανθεκτικότητας, (iv) αξιολόγηση της προόδου υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και (v) αξιολόγηση της επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. Ειδικότερα:

- Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου η Επιτροπή αξιολόγησε τις ειδικές ανά χώρα συστάσεις (ΣΑΧ) του Συμβουλίου προς την Ελλάδα της περιόδου 2019-2023,⁷⁰ οι οποίες αφορούν σε ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής που σχετίζονται με 14 από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ). Η αξιολόγηση αφορά τα μέτρα πολιτικής που έχει λάβει η Χώρα, καθώς και τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε είναι ότι το 9% των ΣΑΧ που εστιάζουν σε διαρθρωτικά ζητήματα από το 2019 έως το 2023 έχει υλοποιηθεί «πλήρως», στο 10% έχει καταγραφεί «σημαντική πρόοδος», στο 53% έχει σημειωθεί «κάποια πρόοδος», στο 25% «περιορισμένη πρόοδος» και στο 3% «καμία πρόοδος».

Ειδικά όσον αφορά τις συστάσεις του Συμβουλίου της 14.7.2023 (2023/C 312/08) για το έτος 2023, στην αξιολόγηση της Επιτροπής επισημαίνονται τα εξής:

- **Πλήρης υλοποίηση** έχει σημειωθεί αναφορικά με τη σύσταση για την κατάργηση των έκτακτων μέτρων ενεργειακής στήριξης, τον περιορισμό της αύξησης των εθνικά χρηματοδοτούμενων καθαρών πρωτογενών δαπανών και την εφαρμογή δημοσιονομικής στρατηγικής βιώσιμης εξυγίανσης.
- **Περιορισμένη πρόοδος** έχει σημειωθεί στην αποτελεσματική απορρόφηση των επιχορηγήσεων του μηχανισμού και άλλων ταμείων της Ένωσης, ιδίως για την προώθηση της πράσινης και της ψηφιακής μετάβασης, στην ενίσχυση της λειτουργικής αυτονομίας της φορολογικής αρχής, στην εξασφάλιση επαρκούς και ισότιμης πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στην ολοκλήρωση της εφαρμογής του πλαισίου πρωτοβάθμιας ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, στη μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα, στην εφαρμογή πολιτικών για την παροχή και απόκτηση των αναγκαίων δεξιοτήτων για την πράσινη μετάβαση, όπως επίσης και στη στήριξη της απανθρακοποίησης του τομέα των μεταφορών, ιδίως με την προώθηση των ηλεκτρικών οχημάτων.
- **Κάποια πρόοδος** έχει σημειωθεί στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και στην ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης με την επέκταση της χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών, στη διασφάλιση της αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης και τη δυνατότητά της να προσελκύει τις κατάλληλες δεξιότητες, τηρώντας το ενιαίο μισθολόγιο, όπως επίσης και στη μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επίσης, κάποια πρόοδος έχει σημειωθεί στη μεταρρύθμιση του κτηματολογίου, στη διαφοροποίηση των οδών ενεργειακού εφοδιασμού, στην ανάπτυξη ανανεώσιμης ενέργειας, όπως επίσης και στην υλοποίηση μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, συμπεριλαμβανομένων στοχευμένων μέτρων για τα νοικοκυριά που πλήττονται από ενεργειακή φτώχεια και της εγκατάστασης έξυπνων μετρητών.
- **Καμία πρόοδος** δεν έχει καταγραφεί στη βελτίωση του φιλικού προς τις επενδύσεις χαρακτήρα του φορολογικού συστήματος με τη θέσπιση συστήματος προαποφάσεων σε θέματα φορολογίας.

- Με βάση την Εμπεριστατωμένη Επισκόπηση⁷¹ στο πλαίσιο της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών, η οποία δημοσιεύθηκε τον Απρίλιο του 2024, η

⁷⁰ Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2023: EUR-Lex - 32023H0901(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu).

Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2022: EUR-Lex - 32022H0901(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu).

Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2021: EUR-Lex - 32021H0729(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu).

Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2020: EUR-Lex - 32020H0826(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu).

Ειδικές ανά χώρα συστάσεις 2019: EUR-Lex - 32019H0905(08) - EN - EUR-Lex (europa.eu).

⁷¹ https://economy-finance.ec.europa.eu/document/download/ec8c0188-6d08-4b5c-bd7a-36f96ef4f962_en?filename=ip281_en.pdf.

Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει μακροοικονομικές ανισορροπίες. Αν και επισημαίνεται στην Έκθεση ότι οι μακροχρόνιες ευπάθειες της Χώρας υποχώρησαν σε όλα τα μέτωπα το 2023 (σημειωτέον ότι στην αντίστοιχη Έκθεση 2023 είχαν εντοπιστεί «υπερβολικές» μακροοικονομικές ανισορροπίες), εντούτοις τονίζεται ότι απαιτείται περαιτέρω προσαρμογή και παρακολούθηση, καθώς εξακολουθούν να υφίστανται ευπάθειες, οι οποίες σχετίζονται με το υψηλό δημόσιο χρέος, την αδύναμη εξωτερική θέση (ιδίως υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών), το υψηλό ποσοστό ανεργίας και τα υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων, με σημαντικό μέρος αυτών (περίπου 69,5 δις ευρώ) να έχει μετατοπιστεί από τον τραπεζικό στον μη τραπεζικό τομέα (διαχειριστές), εξακολουθώντας να επιβαρύνει την οικονομία.

- Αναφορικά με την εφαρμογή του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, η Επιτροπή αξιολόγησε ότι αυτό βρίσκεται σε εξέλιξη, επισημαίνοντας ωστόσο ότι η έγκαιρη ολοκλήρωσή του θα απαιτήσει περαιτέρω προσπάθειες, λόγω του μεγέθους και της πολυπλοκότητας του Σχεδίου, καθώς και των προκλήσεων που συνδέονται με την ικανότητα απορρόφησης. Τονίζεται, επίσης, ότι για να διασφαλιστεί ότι οι μεταρρυθμίσεις και οι επενδύσεις θα ολοκληρωθούν εγκαίρως απαιτείται επιτάχυνση των επενδύσεων και αντιμετώπιση των κινδύνων καθυστέρησης, με παράλληλη ενίσχυση των διοικητικών ικανοτήτων.

- Η επισκόπηση της προόδου υλοποίησης του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων παρουσιάζει -κατά την Επιτροπή- μικτά αποτελέσματα. Αν και οι συνθήκες εργασίας και διαβίωσης έχουν βελτιωθεί, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις. Η είσοδος στην εργασία ή την κατάρτιση εξακολουθεί να είναι δύσκολη για τους μακροχρόνια ανέργους, τα άτομα με αναπηρία, τους νέους και τις γυναίκες⁷², παρά την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης. Επίσης, το σύστημα κοινωνικής προστασίας έχει περιορισμένη ικανότητα μείωσης της φτώχειας και των ανισοτήτων. Αναφέρεται ότι τα ποσοστά των ατόμων και των παιδιών (ηλικίας κάτω των 16 ετών) που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, παρότι μειώθηκαν το 2022 και το 2023, εξακολουθούν να υπερβαίνουν τον μέσο όρο της Ε.Ε.. Επιπρόσθετα, υπάρχουν περιορισμένες επίσημες υπηρεσίες μακροχρόνιας φροντίδας που παρέχουν καθολική κάλυψη για τα άτομα που χρειάζονται μακροχρόνια φροντίδα, η ενεργειακή φτώχεια είναι υψηλή και το ποσοστό των νοικοκυριών που επιβαρύνονται υπερβολικά από το κόστος στέγασης είναι πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε..

- Από την αξιολόγηση της προόδου επίτευξης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) των Ηνωμένων Εθνών προέκυψε, σύμφωνα με την Επιτροπή, ότι η Ελλάδα έχει σημειώσει βελτίωση σχεδόν σε όλους τους στόχους, αλλά θα πρέπει να καλύψει τη διαφορά με τον μέσο όρο της Ε.Ε. σχεδόν στο σύνολο αυτών. Όσον αφορά τους δείκτες ΣΒΑ που σχετίζονται με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι η παραγωγικότητα της ενέργειας αυξήθηκε και σημειώθηκε πρόοδος αναφορικά με τις καθαρές εκπομπές αερίων θερμοκηπίου, αλλά εξακολουθεί να αποτελεί πρόκληση η πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και καθαρή ενέργεια. Στους δείκτες ΣΒΑ που σχετίζονται με τη δικαιοσύνη παρουσιάζονται χαμηλές επιδόσεις συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ε.Ε. στην αντιμετώπιση του κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού. Στους δείκτες ΣΒΑ που σχετίζονται με την παραγωγικότητα, η Ελλάδα παρουσιάζει καλύτερα από τον μέσο όρο της Ε.Ε. αποτελέσματα το 2023 όσον αφορά την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (3,7% έναντι 9,5%) και το μορφωτικό επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (44,5% έναντι 43,1%), αλλά αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις όσον αφορά τις χαμηλές επιδόσεις των

⁷² Απασχολείται μόνο το 50% περίπου των γυναικών σε αντίθεση με περισσότερο από το 70% των ανδρών και αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα χάσματα απασχόλησης μεταξύ των φύλων στην Ε.Ε..

15χρονων στις βασικές δεξιότητες, τη συμμετοχή στην εκπαίδευση ενηλίκων (3,4% έναντι 12,7%), τις δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες για ενήλικες (52,4% στην Ελλάδα έναντι 55,6% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε.). Επίσης, αν και βελτιωμένοι οι δείκτες αξιοπρεπούς εργασίας και οικονομικής ανάπτυξης, υστερούν σε σχέση με άλλα κράτη μέλη το 2023 [όπως το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης (67,4% έναντι 75,3% κατά μέσο όρο της Ε.Ε.), το υψηλό ποσοστό μακροχρόνια ανέργων (6,2% έναντι 2,1%) και των νέων εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (15,9% έναντι 11,2%)]. Επίσης, στους δείκτες ΣΒΑ, οι οποίοι σχετίζονται με τη μακροοικονομική σταθερότητα, η Ελλάδα παρουσιάζει χαμηλές επιδόσεις όσον αφορά το πραγματικό κατά κεφαλήν ΑΕΠ το 2023, το οποίο αντιστοιχούσε στο 66,2% του μέσου όρου της Ε.Ε., το επενδυτικό κενό παραμένει (13,7% του ΑΕΠ το 2022 έναντι 22,9% στην Ε.Ε.), ενώ όσον αφορά τον ΣΒΑ 16 (ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί), η Ελλάδα απομακρύνεται από τον στόχο και εξακολουθεί να βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση με τους εταίρους της στην Ε.Ε..

Προκλήσεις για το μέλλον

Στο πλαίσιο των δεσμεύσεων της Χώρας, οι οποίες απορρέουν από τους ευρωπαϊκούς δημοσιονομικούς κανόνες, η Ελλάδα σημείωσε κατά το έτος 2023 σημαντική πρόοδο σε μια σειρά από οικονομικούς δείκτες αλλά και εν γένει στην εκπλήρωση των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει ως μέλος της Ε.Ε.. Ωστόσο, εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις, οι οποίες σχετίζονται ιδίως με την αντιμετώπιση των μακροοικονομικών ανισορροπιών, την αποτελεσματική εφαρμογή του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, την ενίσχυση και την καλύτερη στόχευση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα. Προς τον σκοπό αυτό, απαιτείται βελτίωση του βαθμού ανταπόκρισης και της ταχύτητας υλοποίησης των συστάσεων του Συμβουλίου, καθώς σε αρκετούς τομείς η συμμόρφωση υπήρξε περιορισμένη. Σημαντική πρόκληση αποτελεί επίσης και η ομαλή προσαρμογή στο αναμορφωμένο πλέον δημοσιονομικό πλαίσιο της Ε.Ε., το οποίο συγκροτούν οι Κανονισμοί (ΕΕ) 2024/1263 και 2024/1264 και η Οδηγία (ΕΕ) 2024/1265.

**«ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ
ΚΑΙ
ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ»**

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Εισαγωγή

Τα συνταξιοδοτικά συστήματα που ισχύουν στις διάφορες χώρες διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τον τρόπο χρηματοδότησης των παροχών, τον διανεμητικό ή κεφαλαιοποιητικό τους χαρακτήρα, τον βαθμό ανταποδοτικότητας των εισπραττόμενων εισφορών, την ένταση της αναδιανομής στο εσωτερικό των δικαιούχων, τη νομική μορφή του φορέα διαχείρισης, τον υποχρεωτικό ή εθελοντικό (προαιρετικό) χαρακτήρα του συστήματος, τα όρια ηλικίας, τον βαθμό σύνδεσης της σύνταξης με το εισόδημα, την ύπαρξη ή μη ελάχιστης βασικής σύνταξης κ.λπ..

Διεθνώς, τα συστήματα συνταξιοδότησης βασίζονται συνήθως σε ένα σύστημα τριών πυλώνων. Το εισόδημα του συνταξιούχου είναι το άθροισμα των παροχών που λαμβάνονται από έκαστο πυλώνα, με στόχο την επάρκεια των συνολικών παροχών και την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας για την τρίτη ηλικία, ως απόρροια του γεγονότος ότι οι παροχές δεν προέρχονται ούτε εξαρτώνται από μία και μόνο πηγή.

Ο πρώτος πυλώνας είναι υποχρεωτικός και αποτελεί την κύρια μορφή της δημόσιας ασφάλισης. Οι συντάξεις παρέχονται μέσω ενός διανεμητικού συστήματος (Pay As You Go, εφεξής PAYG), το οποίο στηρίζεται στη λεγόμενη «αλληλεγγύη των γενεών». Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι εργαζόμενοι χρηματοδοτούν με τις εισφορές τους τις συντάξεις των ήδη συνταξιούχων. Παράλληλα, οι ίδιοι θεμελιώνουν την προσδοκία κάλυψης των δικών τους συνταξιοδοτικών αναγκών από τους μελλοντικούς εργαζόμενους.

Ο δεύτερος πυλώνας μπορεί να είναι είτε προαιρετικός είτε υποχρεωτικός και βασίζεται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι εισφορές που καταβάλλονται κατά τη διάρκεια του εργασιακού βίου από τον εργαζόμενο (ή/και τον εργοδότη του) συγκεντρώνονται σε έναν ατομικό λογαριασμό και επενδύονται. Το προϊόν αυτού του αποταμιευτικού λογαριασμού (κεφάλαιο και απόδοση των επενδύσεων) χρηματοδοτεί κατά τη συνταξιοδότηση τις παροχές που λαμβάνει ο αποταμιευτής-εργαζόμενος. Στον πυλώνα αυτό εντάσσονται και τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης.

Ο τρίτος πυλώνας είναι προαιρετικός και βασίζεται, όπως και ο δεύτερος πυλώνας, στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα. Συνήθως παρέχεται από ιδιωτικές εταιρείες ασφάλισης και συνοδεύεται από φορολογικά κίνητρα υπέρ των αποταμιευτών.

Λόγω των πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων που εμφανίζει έκαστος πυλώνας ασφάλισης, εκείνο που συστήνεται⁷³ είναι η αλληλοσυμπληρωματικότητά τους, υπό την έννοια ότι ο πρώτος και ο δεύτερος πυλώνας πρέπει να εξασφαλίζουν την επάρκεια του

⁷³ Βλ. ενδεικτικά τη συνταχθείσα το 2014 για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μελέτη: European Parliament, Directorate General for Internal Policies, Policy Department A: Economic and Scientific Policy, Pensions Schemes, Study, August 2014.

συστήματος, με τον τρίτο πυλώνα να επιτρέπει, σε προαιρετική βάση, την ενίσχυση των παροχών που προέρχονται από τους δύο πρώτους πυλώνες.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος

Τυπικά, το ελληνικό συνταξιοδοτικό σύστημα βασίζεται στο σύστημα και των τριών πυλώνων (πρώτος πυλώνας η δημόσια υποχρεωτική ασφάλιση, δεύτερος πυλώνας η επαγγελματική ασφάλιση και ιδίως τα Ταμεία Επαγγελματικής Ασφάλισης και τρίτος πυλώνας η ιδιωτική ασφάλιση). Στην πράξη, όμως, στηρίζεται σε υπερβολικό βαθμό στον πρώτο πυλώνα⁷⁴. Και αυτό διότι ο δεύτερος πυλώνας, στον οποίο εντάσσονται κυρίως τα TEA, τα οποία λειτουργούν με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, είναι προαιρετικού και όχι υποχρεωτικού χαρακτήρα. Κατ' αποτέλεσμα, αν και τα TEA θεσμοθετήθηκαν ήδη από το έτος 2002 (με τον ν. 3029/2002) και η συμμετοχή σε αυτά συνοδεύεται από ισχυρά φορολογικά κίνητρα, εντούτοις έχουν πολύ μικρή διείσδυση σε επίπεδο αριθμού ασφαλισμένων (222.671 μέλη την 31.12.2023) και ύψους ενεργητικού (2,139 δις ευρώ)⁷⁵. Σε συγκριτικό επίπεδο, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από την Ελληνική Ένωση Ταμείων Επαγγελματικής Ασφάλισης (ΕΛΕΤΕΑ)⁷⁶ και αφορούν στα περιουσιακά στοιχεία των συνταξιοδοτικών σχημάτων ως ποσοστό του ΑΕΠ για το 2021, στη Δανία αυτά αποτελούν το 233,2%, στην Ολλανδία το 213,3%, στη Σουηδία το 117%, στην Πορτογαλία το 22%, στην Ιταλία το 12,7%, στο Λουξεμβούργο το 2,6% και στην Ελλάδα μόλις το 1%, όταν ο μέσος όρος στις χώρες του ΟΟΣΑ είναι στο 105,1%.

Χαμηλή διείσδυση εμφανίζει και ο τρίτος πυλώνας, που αφορά στα ασφαλιστικά προγράμματα παροχής σύνταξης που προσφέρουν οι ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες, όπου το ύψος των παροχών είναι συνάρτηση της συνολικής αποταμίευσης και της απόδοσης των επενδύσεων του ασφαλισμένου. Ενδεικτικά, λόγω και της απουσίας φορολογικών κινήτρων, η παραγωγή ασφαλίσεων ζωής συνδεδεμένων με επενδύσεις και η διαχείριση συλλογικών συνταξιοδοτικών κεφαλαίων διαμορφώθηκε το 2023, αθροιστικά, σε 1,41 δις ευρώ⁷⁷.

Η ισχυρή -σχεδόν καθολική- εξάρτηση του συστήματος από τις παροχές του πρώτου πυλώνα θέτει με εμφαντικό τρόπο το ζήτημα διασφάλισης της βιωσιμότητάς του (όχι μόνο σε βραχυπρόθεσμη αλλά και σε μεσομακροπρόθεσμη βάση), όπως και της επάρκειας των σχετικών παροχών. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαία η αναφορά ορισμένων από τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος -με επίκεντρο την κύρια σύνταξη⁷⁸- που είναι τα εξής:

α) Το σύστημα δημόσιας ασφάλισης είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο, υποχρεωτικό και αναδιανεμητικού χαρακτήρα.

⁷⁴ Σύμφωνα με τη μελέτη του IOBE «Συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση και ανάπτυξη», Σεπτέμβριος 2019, η δημόσια ασφάλιση στην Ελλάδα καταλαμβάνει το 95% των παροχών, ενώ οι λοιποί κεφαλαιοποιητικοί πυλώνες αντιστοιχούν σε μόλις 1% (επαγγελματική ασφάλιση) και 4% (ιδιωτική ασφάλιση) των παροχών που πληρώνονται για συντάξεις ανά έτος.

⁷⁵ <https://eletea.com.gr/statistika/>.

⁷⁶ <https://eletea.com.gr/statistika/>.

⁷⁷ Πηγή: Δελτίο της Ένωσης Ασφαλιστικών Εταιρειών Ελλάδας (ΕΑΕΕ), Παραγωγή Ασφαλίσεων, Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2023, σελ. 4.

⁷⁸ Οι δαπάνες κύριων συντάξεων συνιστούν το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης.

β) Καλύπτει δύο επίπεδα ασφάλισης, την κύρια και την επικουρική σύνταξη (μαζί με τα μερίσματα).

γ) Βασίζεται στην τριμερή χρηματοδότηση όσον αφορά την κύρια σύνταξη (εισφορές εργαζομένων, εργοδοτών και κρατική χρηματοδότηση).

δ) Η κύρια σύνταξη είναι το άθροισμα μιας εθνικής σύνταξης -η οποία καταβάλλεται στο ακέραιο σε όσους έχουν συμπληρώσει τουλάχιστον 20 έτη ασφάλισης και μειωμένη εφόσον έχουν συμπληρωθεί τουλάχιστον 15 έτη ασφάλισης- και μιας ανταποδοτικής σύνταξης, η οποία είναι συνάρτηση των συντάξιμων αποδοχών, του χρόνου ασφάλισης και του ποσοστού αναπλήρωσης.

ε) Σύμφωνα με τα γενικώς ισχύοντα, είναι δυνατή η έξοδος από την εργασία και η απονομή κύριας σύνταξης με 40 έτη ασφάλισης και τη συμπλήρωση του 62^{ου} έτους της ηλικίας του ασφαλισμένου ή με τη συμπλήρωση του 67^{ου} έτους της ηλικίας και χρόνου ασφάλισης τουλάχιστον 15 ετών. Ωστόσο, στη συνταξιοδοτική νομοθεσία προβλέπονται ευνοϊκές εξαιρέσεις ή/και μεταβατικές ρυθμίσεις για ειδικές κατηγορίες ασφαλισμένων που επιτρέπουν τη συνταξιοδότηση και πριν από τη συμπλήρωση των γενικών ορίων ηλικίας. Επίσης, για τη συμπλήρωση του εκάστοτε απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης μπορούν οι ενδιαφερόμενοι να προβούν στην εξαγορά -με καταβολή εισφοράς- πλασματικών ετών (π.χ. στρατιωτική θητεία, χρόνος σπουδών, χρόνος ανατροφής τέκνων κ.λπ.).

στ) Τα ισχύοντα ποσοστά αναπλήρωσης, χωρίς την εθνική σύνταξη, ανέρχονται, ενδεικτικά, για έναν δικαιούχο που έχει συμπληρώσει 25, 30, 35 και 40 έτη ασφάλισης σε 20,68%, 26,37%, 37,31% και 50,01%, αντίστοιχα. Συνυπολογιζομένης της εθνικής σύνταξης, το τελικό ποσοστό αναπλήρωσης εμφανίζεται αυξημένο για όσους έχουν χαμηλές ή μέσες συντάξιμες αποδοχές και μειωμένο για εκείνους που έχουν υψηλές ή πολύ υψηλές συντάξιμες αποδοχές⁷⁹. Σημειώνεται πως ο μέσος όρος στις χώρες του ΟΟΣΑ είναι στο 50,4%⁸⁰.

Τα κρίσιμα δημογραφικά δεδομένα της Ελλάδας

Κρίσιμος παράγοντας που επηρεάζει τη βιωσιμότητα του συστήματος δημόσιας ασφάλισης είναι τα εκάστοτε δημογραφικά δεδομένα. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κατά τον παρόντα χρόνο ισχυρή δημογραφική πρόκληση, οι σημαντικότεροι παράμετροι της οποίας είναι οι εξής:

(α) Το αρνητικό φυσικό ισοζύγιο (γεννήσεις/θάνατοι)⁸¹

⁷⁹ Ενδεικτικά, για έναν δικαιούχο με συντάξιμες αποδοχές 1.000 ευρώ και χρόνο υπηρεσίας 40 ετών, η τελική σύνταξη διαμορφώνεται σε (500+426,17) 926,17 ευρώ (πραγματικό ποσοστό αναπλήρωσης 92,62%). Αντίθετα, για έναν δικαιούχο με συντάξιμες αποδοχές 3.000 ευρώ και τον ίδιο χρόνο υπηρεσίας, η τελική σύνταξη διαμορφώνεται σε (1.500+426,17) 1.926,17 ευρώ (πραγματικό ποσοστό αναπλήρωσης 64,21%). Το πραγματικό ποσοστό αναπλήρωσης για τον ίδιο δικαιούχο με 35 έτη ασφάλισης διαμορφώνεται, αντίστοιχα, σε 79,93% και 51,52%.

⁸⁰ OECD Pension at a Glance, 2023.

⁸¹ Φυσική μεταβολή (Φυσικό Ισοζύγιο): Η διαφορά των θανάτων από τις γεννήσεις χωρίς τον συνυπολογισμό της καθαρής μετανάστευσης (εισερχόμενοι-εξερχόμενοι μετανάστες).

Σύμφωνα με τα δημοσιευμένα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ⁸² που αφορούν στη φυσική κίνηση του πληθυσμού στην Ελλάδα, το 2023: α) οι γεννήσεις ανήλθαν σε 71.455 καταγράφοντας μείωση κατά 6,1% σε σχέση με το 2022 (76.095 γεννήσεις) και β) οι θάνατοι ανήλθαν σε 128.101, καταγράφοντας ομοίως μείωση κατά 9% σε σχέση με το 2022 (140.801 θάνατοι).

Τα σχετικά δεδομένα για τα έτη 1932-2023 απεικονίζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Γεννήσεις ζώντων και Θάνατοι (1932-2023)

Έτος	Γεννήσεις	Θάνατοι	Φυσική Μεταβολή
1932	185.523	117.593	67.930
1940	179.500	93.830	85.670
1960	157.239	60.563	96.676
1970	144.928	74.009	70.919
1980	148.134	87.282	60.852
1990	102.229	94.152	8.077
2000	103.274	105.170	-1.896
2010	114.766	109.084	5.682
2015	91.847	121.183	-29.336
2016	92.898	118.788	-25.890
2017	88.553	124.495	-35.942
2018	86.440	120.291	-33.851
2019	83.756	124.954	-41.198
2020	84.764	131.025	-46.261
2021	85.346	143.904	-58.558
2022	76.095	140.801	-64.706
2023	71.455	128.101	-56.646

Από την επισκόπηση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει ότι το φυσικό ισοζύγιο επιδεινώνεται σταθερά, με τις μεγαλύτερες αρνητικές φυσικές μεταβολές να εντοπίζονται από το 2019 και μετά.

⁸² ΕΛΣΤΑΤ: Στοιχεία φυσικής κίνησης του πληθυσμού 2023, Οκτώβριος 2024.

(β) Χαμηλός δείκτης ολικής γονιμότητας

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και της Eurostat, ο δείκτης ολικής γονιμότητας⁸³ στην Ελλάδα από 2,23 που ήταν το 1960 έπεσε στο 1,32 το 2022⁸⁴.

Τα σχετικά δεδομένα για τα έτη 1960-2022 απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	Δείκτης Ολικής Γονιμότητας ⁸⁵
1960	2,23
1970	2,40
1980	2,30
1990	1,39
2000	1,25
2012	1,34
2019	1,34
2020	1,39
2021	1,43
2022	1,32

Από την επισκόπηση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει ότι από το 1990 και μετά ο δείκτης ολικής γονιμότητας παραμένει σταθερά κάτω από το 2,1, που αποτελεί το θεωρητικό όριο αναπλήρωσης προκειμένου να διατηρηθεί ένας πληθυσμός περίπου σταθερός.

(γ) Μείωση του πληθυσμού

Ο μόνιμος πληθυσμός της Χώρας κατά την 1η Ιανουαρίου 2023 ανερχόταν, κατ' εκτίμηση, σε 10,41 εκατ. άτομα, μειωμένος κατά 0,5% σε σχέση με τον αντίστοιχο πληθυσμό της 1ης Ιανουαρίου 2022, που ήταν 10,46 εκατ. άτομα⁸⁶. Κατά το ίδιο έτος ο πληθυσμός ηλικίας 0-14 ετών ανήλθε στο 13,4% του συνολικού πληθυσμού, έναντι 63,7% του πληθυσμού 15-64 ετών και 22,9% του πληθυσμού 65 ετών και άνω⁸⁷.

⁸³ «Δείκτης Ολικής Γονιμότητας» είναι ο μέσος αριθμός παιδιών που μία γυναίκα θα είχε εν τέλει φέρει στη ζωή εάν σε όλη τη διάρκεια της αναπαραγωγικής της ηλικίας είχε διαβιώσει τις συνθήκες γονιμότητας του έτους αναφοράς. Ο δείκτης ολικής γονιμότητας χρησιμοποιείται για να προσδιοριστεί το επίπεδο αντικατάστασης των γενεών που στις ανεπτυγμένες χώρες θεωρείται ότι είναι 2,1.

⁸⁴ ΕΛΣΤΑΤ Δείκτης Ολικής Γονιμότητας 1950-2021 (excel), Eurostat Fertility statistics, February 2024, ΕΛΣΤΑΤ Ελλάς με αριθμούς, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 2023.

⁸⁵ Eurostat Fertility statistics, February 2024.

⁸⁶ Ο πληθυσμός εκτιμάται με βάση τα ετήσια στοιχεία υπολογιζόμενου πληθυσμού και μεταναστευτικών ροών που δημοσιεύει η ΕΛΣΤΑΤ.

⁸⁷ ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Υπολογιζόμενου Πληθυσμού (2023) και Μεταναστευτικών Ροών της Χώρας (2022).

Τα σχετικά δεδομένα για την πληθυσμό και τη μελλοντική εξέλιξή του απεικονίζονται στον επόμενο Πίνακα⁸⁸.

Έτος	Πληθυσμός (σε εκατ. άτομα)
2022	10,46
2023	10,41
2030	10,00
2040	9,47
2050	8,93
2060	8,31
2070	7,77

Οι προβλέψεις δείχνουν πολύ μεγάλη συρρίκνωση του πληθυσμού της Ελλάδας κατά τις προσεχείς δεκαετίες. Συγκεκριμένα, ο συνολικός πληθυσμός της Χώρας μειώνεται κατά 25,7% μεταξύ 2022-2070. Μάλιστα από την επεξεργασία των διαθέσιμων στοιχείων προκύπτει ότι το ποσοστό επί του πληθυσμού: α) της ηλικιακής ομάδας 0-19 ετών από 18,7% το 2022, μειώνεται σε 16,9% το 2070 (-1,8 π.μ.) και β) της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών από 58,6% το 2022, μειώνεται σε 50% το 2070 (-8,6 π.μ.). Η μόνη ηλικιακή ομάδα που το ποσοστό της εμφανίζει αύξηση είναι η άνω των 65 ετών, και συγκεκριμένα από 22,7% το 2022 σε 33,1% το 2070 (+10,4 π.μ.), γεγονός που υποδηλώνει τη συνέχιση της γήρανσης του πληθυσμού.

(δ) Αύξηση του δείκτη γήρανσης

Ο δείκτης γήρανσης⁸⁹ ανήλθε το 2023 σε 171,8, δηλαδή σε 100 άτομα ηλικίας 0-14 ετών αντιστοιχούν περίπου 172 άτομα ηλικίας άνω των 65 ετών.

Τα δεδομένα για την περίοδο 1991-2023 απεικονίζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Έτος	Δείκτης Γήρανσης
1991	71,9
2001	122,5
2011	131,8
2023	171,8

Από την επισκόπηση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει ότι ο εν λόγω δείκτης, που δείχνει πόσο γερνά η ελληνική κοινωνία, αυξήθηκε κατά 40 μονάδες μεταξύ των ετών 2011-2023⁹⁰.

⁸⁸ Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024, σελ. 21.

⁸⁹ Πληθυσμός ηλικίας 65 ετών και άνω προς τον πληθυσμό ηλικίας 0-14 ετών.

⁹⁰ ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Υπολογιζόμενου Πληθυσμού (2023) και Μεταναστευτικών Ροών της Χώρας (2022), σελ.3.

(ε) Αύξηση του Προσδόκιμου ζωής

Το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση για τους άνδρες αυξάνεται από τα 78,8 έτη το 2022 στα 86,5 έτη το 2070. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται επίσης από τα 84,2 έτη το 2022 στα 90,4 έτη το 2070⁹¹.

Τα σχετικά δεδομένα για την περίοδο 2022-2070 απεικονίζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Έτος	Προσδόκιμο ζωής (Άνδρες)	Προσδόκιμο ζωής (Γυναίκες)
2022	78,8	84,2
2030	80,5	85,5
2040	82,2	86,8
2050	83,7	88,1
2060	85,2	89,3
2070	86,5	90,4

(στ) Άνοδος του Δείκτη εξάρτησης ηλικιωμένων

Ο δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων⁹², που ανέρχεται σε 39,0 το 2022, αυξάνεται σε 74,4 το 2050⁹³.

Τα σχετικά δεδομένα για την περίοδο 2022-2070 απεικονίζονται στον επόμενο Πίνακα.

Έτος	Δείκτης Εξάρτησης Ηλικιωμένων
2022	39,0
2030	46,0
2040	60,6
2050	74,4
2060	72,1
2070	66,0

(ζ) Καθαρή μετανάστευση (μεταναστευτικό ισοζύγιο)

⁹¹ Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024, σελ. 21.

⁹² Ο λόγος των ατόμων ηλικίας 65+ προς άτομα ηλικίας από 20-64.

⁹³ Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024, σελ. 21.

Η καθαρή μετανάστευση για το έτος 2023 εκτιμάται σε 16.355 άτομα και αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των 96.662 εισερχομένων και των 80.307 εξερχομένων μεταναστών. Το 2021 η καθαρή μετανάστευση είχε εκτιμηθεί σε -22.476 άτομα (57.120 εισερχόμενοι και 79.596 εξερχόμενοι μετανάστες). Σημειώνεται ότι στα στοιχεία εισερχόμενης μετανάστευσης περιλαμβάνονται και άτομα που βρίσκονταν στη Χώρα μας την 1.1.2023 σε αναζήτηση διεθνούς ή προσωρινής προστασίας⁹⁴.

Με βάση εκτιμήσεις της Eurostat⁹⁵, η καθαρή μετανάστευση πάνω από τον πληθυσμό μειώνεται από 0,2% το 2022 σε 0,0% το 2030, φτάνει το 0,1% το 2040 και από το 2060 σταθεροποιείται στο 0,2%.

Το μεταναστευτικό ισοζύγιο επηρεάζεται αρνητικά και από το φαινόμενο του «brain drain», που εμφανίστηκε με ένταση στην Ελλάδα ιδίως κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης⁹⁶.

Τα κρίσιμα δεδομένα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος

(α) Σχέση εργατικού δυναμικού, απασχολούμενων και ασφαλισμένων με το πλήθος των συνταξιούχων⁹⁷

Ο δείκτης εξάρτησης του ασφαλιστικού συστήματος, που προκύπτει από τη σχέση αριθμού συνταξιούχων προς αριθμό απασχολούμενων⁹⁸, παραμένει σταθερός για την τριετία 2021-2023 (0,6), όπως προκύπτει από τον Πίνακα ⁹⁹ που ακολουθεί, καθώς δεν παρατηρούνται σημαντικές αυξομειώσεις στον αριθμό των συνταξιούχων και των απασχολούμενων. Στην εξέλιξη αυτή συνέβαλαν οι συνταξιοδοτικές νομοθετικές μεταρρυθμίσεις στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, που περιόρισαν τις πρόωρες συνταξιοδοτήσεις.

⁹⁴ ΕΛΣΤΑΤ, Στοιχεία Υπολογιζόμενου Πληθυσμού (1.1.2023) και Μεταναστευτικών Ροών της Χώρας (2022), Δεκέμβριος 2023.

⁹⁵ Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από την Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024, σελ.21.

⁹⁶ Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, από το 2010 μέχρι το 2022 έχουν εγκαταλείψει τη Χώρα 1.079.992 άνθρωποι από τον οικονομικά ενεργό πληθυσμό, εκ των οποίων οι 234.058 ήταν ηλικίας 15-24 ετών, οι 633.680 ηλικίας 25-44 ετών και οι 212.254 ηλικίας 45-64 ετών.

⁹⁷ ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δεκέμβριος 2023 (δημοσίευση Φεβρουάριος 2024).

⁹⁸ Απασχολούμενοι: τα άτομα ηλικίας 15 έως 89 ετών τα οποία ενέπιπταν κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες: α) άτομα τα οποία κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς εργάστηκαν για τουλάχιστον 1 ώρα έναντι αμοιβής ή κέρδους, συμπεριλαμβανομένων των συμβοληθούντων μελών οικογενειακής επιχείρησης, β) άτομα με θέση εργασίας ή επαγγελματική δραστηριότητα τα οποία δεν εργάζονταν προσωρινά κατά τη διάρκεια της εβδομάδας αναφοράς αλλά είχαν σύνδεση με την εργασία τους, ΕΛΣΤΑΤ: Έρευνα εργατικού δυναμικού, Δ' Τρίμηνο 2023, Επεξηγηματικές σημειώσεις.

⁹⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ και των εκθέσεων ΗΛΙΟΣ της ΗΔΙΚΑ και Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024, σελ.34.

	2021	2022	2023
Εργατικό Δυναμικό (αριθμός απασχολούμενων και ανέργων) (I)	4.660.236	4.738.740	4.694.380
Αριθμός Απασχολούμενων (II)	4.061.481	4.162.228	4.264.292
Αριθμός Συνταξιούχων (III)	2.462.229	2.473.564	2.483.573
Δείκτης εξάρτησης ασφαλιστικού συστήματος (SDR) (III/II)	0,6	0,6	0,6

Με βάση εκτιμήσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης (ΥΠΕΚΑ)¹⁰⁰, η αναλογία ασφαλισμένων-συνταξιούχων για το διάστημα 2022-2070 επιδεινώνεται, καθώς από το 2:1 (δύο ασφαλισμένοι προς ένα συνταξιούχο) το 2022 μειώνεται στο 1,5:1 το 2070.

Ασφαλισμένοι προς συνταξιούχους							
(σε εκατ. ευρώ)	2022	2030	2040	2050	2060	2070	Μεταβολή 2022-2070
Πλήθος Ασφαλισμένων (I)	4,962	4,830	4,440	4,056	3,822	3,749	-1,213
Πλήθος Συνταξιούχων (II)	2,460	2,503	2,765	2,959	2,742	2,511	0,050
(I) / (II)	2,0	1,9	1,6	1,4	1,4	1,5	-0,5

(β) Πραγματική μέση ηλικία συνταξιοδότησης¹⁰¹ και εξέλιξή της

Η μέση πραγματική ηλικία εξόδου από την εργασία το 2023 στην Ελλάδα, με βάση σχετική έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹⁰², είναι για τους άνδρες τα 63,8 έτη και για τις γυναίκες τα 63,7 έτη. Σύμφωνα με τις προβλέψεις, η μέση πραγματική ηλικία εξόδου από την εργασία αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου και διαμορφώνεται για τους άνδρες στα 64,6 έτη το 2030, στα 66,4 έτη το 2050 και στα 67,5 έτη το 2070. Αντίστοιχα για τις γυναίκες το σχετικό όριο είναι τα 64,6 έτη το 2030, τα 66,3 έτη το 2050 και τα 67,5 έτη το 2070.

Για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), η μέση πραγματική ηλικία εξόδου από την εργασία το 2023 είναι για τους άνδρες τα 63,8 έτη και για τις γυναίκες τα 63,5 έτη. Εν συνεχεία, εκτιμάται αύξηση του σχετικού δείκτη, ο οποίος διαμορφώνεται το 2070 για τους άνδρες στα 65,9 έτη και για τις γυναίκες στα 65,7 έτη.

¹⁰⁰ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Βιωσιμότητα ασφαλιστικού συστήματος, παρουσίαση Ελεγκτικό Συνέδριο, Ιούνιος 2024.

¹⁰¹ OECD, Pensions at a Glance, 2023.

¹⁰² European Commission 2024 Ageing Report, Economic & Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070), Institutional Paper 279, April 2024 σελ 25, 267.

(γ) Ποσοστά αναπλήρωσης και Λόγος Παροχών

Στον παρακάτω Πίνακα απεικονίζεται το ποσοστό αναπλήρωσης και ο λόγος Παροχών για την περίοδο 2022-2070, με βάση το ΥΠΕΚΑ¹⁰³.

Ποσοστό Αναπλήρωσης στη συνταξιοδότηση (RR) & Λόγος Παροχών (BR)						
	2022	2030	2040	2050	2060	2070
PAYG σύστημα - Ποσοστό αναπλήρωσης (RR)	76%	77%	70%	67%	65%	65%
Συνολικό σύστημα - Ποσοστό αναπλήρωσης (RR)	76%	77%	70%	67%	66%	71%
PAYG σύστημα - Λόγος παροχών ¹⁰⁴ (BR)	76%	73%	65%	57%	52%	53%
Συνολικό σύστημα - Λόγος παροχών (BR)	76%	73%	65%	57%	52%	54%

Από την επισκόπηση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει ότι το συνολικό ποσοστό αναπλήρωσης αυξάνεται μετά το 2060, διότι τότε εκτιμάται ότι θα έχουν ωριμάσει τα συνταξιοδοτικά δικαιώματα της επικουρικής ασφάλισης, που λειτουργεί με βάση το κεφαλαιοποιητικό σύστημα (ΤΕΚΑ).

Η Ελλάδα έχει τον υψηλότερο Λόγο Παροχών το 2022 συγκριτικά με τα 27 κράτη-μέλη της Ε.Ε.. Ο Λόγος Παροχών είναι χαμηλότερος το 2070 σε σχέση με το 2022, ωστόσο παραμένει ο 2ος υψηλότερος συγκριτικά με τα άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε..

(δ) Μέση συνταξιοδοτική παροχή (κύρια, επικουρική, μέρισμα)¹⁰⁵

	2021	2022	2023
Κύρια	736,87	746,93	787,86
Επικουρική	194,53	194,14	195,32
Μέρισμα	101,38	103,77	109,00
ΣΥΝΟΛΟ	1.032,78	1.044,84	1.092,18

(ε) Συνολική δαπάνη για συντάξεις – Κρατική χρηματοδότηση – Εισφορές¹⁰⁶

Η συνολική δαπάνη για συντάξεις και η κρατική χρηματοδότηση ως απόλυτα μεγέθη και ως ποσοστό του ΑΕΠ, καθώς και οι εισπραχθείσες εισφορές για τα έτη 2021-2023 απεικονίζονται στον επόμενο Πίνακα.

¹⁰³ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Βιωσιμότητα ασφαλιστικού συστήματος, παρουσίαση Ελεγκτικό Συνέδριο, Ιούνιος 2024. Βλ. επίσης Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024.

¹⁰⁴ Ο δείκτης παροχών εκφράζει τη μέση συνταξιοδοτική παροχή ως ποσοστό του μέσου μισθού.

¹⁰⁵ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις μηνιαίες εκθέσεις ΕΣΕΠΣ-ΗΛΙΟΣ που δημοσίευσε η ΗΔΙΚΑ τα έτη 2021, 2022 και 2023.

¹⁰⁶ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από τις εκθέσεις Δ' Τριμήνου 2021, 2022 και 2023 του Γραφείου Προϋπολογισμού της Βουλής.

(ποσά σε δις ευρώ)	2021	2022	2023
Κύριες συντάξεις	25,84	25,96	27,58
Συνολική δαπάνη για κύριες και επικουρικές συντάξεις	29,56	29,91	31,78
ΑΕΠ% ¹⁰⁷	16,02%	14,39%	14,11%
Κρατική χρηματοδότηση για συντάξεις	14,32	14,51	15,17
ΑΕΠ%	7,76%	6,98%	6,73%
Εισφορές εργοδοτών/εργαζόμενων συμπεριλαμβανομένων και ρυθμίσεων οφειλών	16,10	17,22	18,70

Από την ανάλυση των δεδομένων του Πίνακα προκύπτει ότι, αν και η συνολική συνταξιοδοτική δαπάνη αυξήθηκε ως απόλυτο μέγεθος κατά τα έτη 2022 και 2023, εντούτοις μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ, λόγω της μεγάλης ανόδου του Ονομαστικού ΑΕΠ της Χώρας (σωρευτική αύξηση περίπου 22% σε σχέση με το 2021). Το ίδιο συνέβη και με την κρατική χρηματοδότηση, η οποία επίσης μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ.

(στ) Εξέλιξη της συνταξιοδοτικής δαπάνης (2022-2070)

Ο ακόλουθος Πίνακας περιέχει τις προβλέψεις της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής¹⁰⁸ για την εξέλιξη της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης (κύρια, επικουρική, μερίσματα, ανασφάλιστοι υπερήλικες και επικουρική ΤΕΚΑ) για την περίοδο μέχρι το 2070¹⁰⁹.

Δαπάνη (% ΑΕΠ)	2022	2030	2050	2070
PAYG μεικτή δαπάνη συντάξεων	14.5	12.7	14.0	12.0
Κύρια σύνταξη	12.5	11.0	12.3	10.5
Επικουρική σύνταξη NDC/Μερίσματα	1.9	1.6	1.6	1.3
Ανασφάλιστοι υπερήλικες	0.1	0.1	0.1	0.1
Επικουρική σύνταξη DC (ΤΕΚΑ)	0.00	0.00	0.01	0.23
Συνολική μεικτή δαπάνη συντάξεων	14.5	12.7	14.0	12.2

Εκτιμάται ότι οι δαπάνες για συντάξεις θα φτάσουν στο 12,7% του ΑΕΠ το 2030, στο 14% του ΑΕΠ το 2050 και εν συνεχεία θα μειωθούν στο 12,2% του ΑΕΠ το 2070 (για το

¹⁰⁷ Σύμφωνα με το από 17.10.2024 Δελτίο της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές ανήλθε σε 184,56 δις ευρώ το 2021, σε 207,85 δις ευρώ το 2022 και σε 225,20 δις ευρώ το 2023.

¹⁰⁸ Εθνική Αναλογιστική Αρχή, Αναλογιστική Μελέτη Συνταξιοδοτικού Συστήματος, Δημοσίευση Απρίλιος 2024.

¹⁰⁹ Η Μελέτη αυτή αποτελεί μέρος της έκθεσης της ομάδας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις δημογραφικές εξελίξεις (Ageing Group Report) και περιέχει μακροπρόθεσμες προβλέψεις για τις οικονομικές και δημοσιονομικές επιπτώσεις από τη γήρανση του πληθυσμού, σε αμετάβλητη πολιτική.

αναδιανεμητικό σύστημα στο 11,9% και για την επικουρική σύνταξη του ΤΕΚΑ σε 0,23%). Η μεγαλύτερη μείωση σε σχέση με το 2022 παρατηρείται στο σύστημα κύριας σύνταξης (2% του ΑΕΠ) και το αποτέλεσμα συμπληρώνεται από τη μείωση του συστήματος επικουρικών συντάξεων/μερισμάτων (0,6% του ΑΕΠ). Όσον αφορά το επικουρικό κεφαλαιοποιητικό σύστημα (ΤΕΚΑ), αυτό ωριμάζει σταδιακά και το 2070 οι παροχές προβλέπεται να ανέρχονται στο 0,23% του ΑΕΠ. Σε σύγκριση με τα 27 κράτη μέλη της Ε.Ε., σύμφωνα με την έκθεση του ageing group¹¹⁰, η Ελλάδα για το 2022 έχει τη δεύτερη υψηλότερη συνταξιοδοτική δαπάνη ανάμεσα στα κράτη μέλη. Μακροχρόνια, ωστόσο, εκτιμάται ότι η δαπάνη θα προσεγγίσει το μέσο όρο της Ευρωζώνης.

(ζ) Το Χαρτοφυλάκιο οφειλών του Κέντρου Εισπράξεως Ασφαλιστικών Εισφορών (ΚΕΑΟ)¹¹¹

Το σύνολο των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών στο τέλος Δεκεμβρίου 2023 διαμορφώθηκε στα 47,55 δις ευρώ, έναντι 45,67 δις ευρώ το 2022 και 41,02 δις ευρώ το 2021.

Τα δεδομένα για το 2023 απεικονίζονται στον παρακάτω Πίνακα.

ΕΤΟΣ ΟΦΕΙΛΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΟΦΕΙΛΗΣ	%	Σωρευτικό %
Οφειλή που αφορά το έτος 2009 και παλαιότερα	19.611.311.006 €	41,24%	41,24%
Οφειλή που αφορά το έτος 2010	2.740.636.111 €	5,76%	47,00%
Οφειλή που αφορά το έτος 2011	2.755.111.083 €	5,79%	52,80%
Οφειλή που αφορά το έτος 2012	2.618.278.828 €	5,51%	58,30%
Οφειλή που αφορά το έτος 2013	2.368.873.416 €	4,98%	63,28%
Οφειλή που αφορά το έτος 2014	2.375.518.684 €	5,00%	68,28%
Οφειλή που αφορά το έτος 2015	2.106.918.525 €	4,43%	72,71%
Οφειλή που αφορά το έτος 2016	2.427.662.121 €	5,11%	77,82%
Οφειλή που αφορά το έτος 2017	1.378.437.199 €	2,90%	80,71%
Οφειλή που αφορά το έτος 2018	1.615.893.294 €	3,40%	84,11%
Οφειλή που αφορά το έτος 2019	1.323.157.869 €	2,78%	86,89%
Οφειλή που αφορά το έτος 2020	1.461.211.716 €	3,07%	89,97%
Οφειλή που αφορά το έτος 2021	1.745.532.448 €	3,67%	93,64%
Οφειλή που αφορά το έτος 2022	1.668.311.620 €	3,51%	97,15%
Οφειλή που αφορά το έτος 2023	1.357.182.157 €	2,85%	100,00%
ΣΥΝΟΛΟ	47.554.036.077 €		

¹¹⁰ 2024 Ageing Report Economic and Budgetary Projections for the EU Member States (2022-2070), April 2024.

¹¹¹ 4η Τριμηνιαία Έκθεση Προόδου έτους 2023 του Κέντρου Εισπράξης Ασφαλιστικών Εισφορών.

Όπως παρατηρείται από τον παραπάνω Πίνακα, το 41,24% των οφειλών του χαρτοφυλακίου, ήτοι οφειλές ύψους 19,61 δις ευρώ, ανάγονται στο έτος 2009 ή και παλαιότερα. Εκτιμάται ότι κάποιες από αυτές τις οφειλές, εξαιτίας της παλαιότητάς τους, έχουν καταστεί ανεπίδεκτες είσπραξης (π.χ. οφειλές προσώπων που έχουν αποβιώσει και οι κληρονόμοι αποποιήθηκαν την κληρονομιά, οφειλές επιχειρήσεων που έχουν πτωχεύσει ή βρίσκονται σε αδράνεια κ.λπ.). Το ίδιο μπορεί να συμβαίνει και με οφειλές που προέκυψαν μεταγενέστερα. Παρατηρείται, επίσης, μεγάλη αύξηση των συνολικών οφειλών από έτος σε έτος (η αύξηση των ανείσπρακτων οφειλών από το 2021 στο 2023 υπερβαίνει τα 6 δις ευρώ).

Συμπεράσματα, Προκλήσεις και Κίνδυνοι

Το ελληνικό δημόσιο σύστημα ασφάλισης (πρώτος πυλώνας) επηρεάζεται ουσιαστικά από τις δημογραφικές εξελίξεις, δεδομένου ότι η πληρωμή των παροχών βασίζεται σχεδόν κατά τρόπο καθολικό στις εισφορές των ήδη απασχολούμενων (σύστημα PAYG). Τα δημογραφικά δεδομένα και η μελλοντική εξέλιξη των σχετικών δεικτών δείχνουν αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων (ενδεικτικά, το 2040 θα ανέρχονται σε 2,765 εκατ. άτομα και το 2050 σε 2,959 εκατ. άτομα), την ίδια στιγμή που το πλήθος των ασφαλισμένων θα μειώνεται (ενδεικτικά, από 4,962 εκατ. άτομα το 2022, σε 4,440 εκατ. άτομα το 2040, 4,056 εκατ. άτομα το 2050 και 3,822 εκατ. άτομα το 2060). Αυτό σημαίνει ότι λιγότεροι ασφαλισμένοι θα πρέπει να εισφέρουν είτε άμεσα (ασφαλιστικές εισφορές) είτε έμμεσα (φορολογία κ.λπ.) περισσότερους πόρους ώστε να μπορούν να χρηματοδοτηθούν οι συντάξεις περισσότερων δικαιούχων. Στοιχείο αποτελεί και η εξέλιξη του ύψους των μισθών στο σύνολο της οικονομίας, καθώς αποτελούν τη βάση επιβολής των εισφορών, επηρεάζοντας θετικά ή αρνητικά, ανάλογα με το ύψος τους, τα έσοδα του συστήματος.

Ο δημογραφικός κίνδυνος έχει και έντονο δημοσιονομικό αντίκτυπο, καθώς η συρρίκνωση του απασχολούμενου πληθυσμού είναι πιθανό να επηρεάσει αρνητικά τους ρυθμούς ανάπτυξης και το ύψος του ΑΕΠ μελλοντικά. Επίσης, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, εκτιμάται ότι θα απαιτηθούν περισσότεροι κρατικοί πόροι (μεταβιβαστικές πληρωμές) για υγειονομική περίθαλψη και υπηρεσίες φροντίδας των ηλικιωμένων. Συνεπώς, το σύστημα δύναται να αντιμετωπίσει και σοβαρό δημοσιονομικό κίνδυνο, στην περίπτωση που τα δημόσια έσοδα, σε συνδυασμό με τις δεσμεύσεις της Χώρας όσον αφορά την επίτευξη συγκεκριμένων δημοσιονομικών στόχων (για το έλλειμμα, το χρέος, τον ρυθμό αύξησης των πρωτογενών δαπανών κ.λπ.), δεν θα επαρκούν για την απρόσκοπτη καταβολή της υψηλής συμμετοχής του κράτους στη χρηματοδότηση των συντάξεων με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η επάρκεια των παροχών, λαμβανομένων υπόψη και των λοιπών χρηματοδοτικών αναγκών.

Ως αντίβαρο προς την κατεύθυνση εξισορρόπησης του συνταξιοδοτικού συστήματος και βελτίωσης της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητάς του αναφέρονται ιδίως οι εξής μεταρρυθμίσεις:

α) Το ΑΚΑΓΕ (Ασφαλιστικό Κεφάλαιο Αλληλεγγύης Γενεών), που συστάθηκε με το άρθρο 149 του ν. 3655/2008, με βασικό σκοπό τη δημιουργία αποθεματικών για τη χρηματοδότηση των κλάδων σύνταξης των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, από 1.1.2019 και μετά, για τη διασφάλιση των συντάξεων των νέων γενεών. Στις 31.12.2023 το ποσό που

έχει συγκεντρωθεί ανέρχεται περίπου σε 16 δις ευρώ¹¹², χωρίς μέχρι σήμερα να έχει γίνει οποιαδήποτε ανάλυση.

β) Όσον αφορά τις επικουρικές συντάξεις, η σύσταση του νέου Ταμείου Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης (ΤΕΚΑ), με τον ν. 4826/2021. Ωστόσο, στο Ταμείο αυτό, που βασίζεται στο κεφαλαιοποιητικό σύστημα, εντάσσονται υποχρεωτικά μόνον οι νέοι εργαζόμενοι (ανάληψη εργασίας από το 2022 και εφεξής) και, κατ' εξαίρεση, όσοι ήταν ηλικίας μέχρι 35 ετών κατά την ίδια χρονολογία. Κατ' αποτέλεσμα, η μεταρρύθμιση αυτή προβλέπεται να αποδώσει πολύ μεταγενέστερα, όταν ωριμάσουν τα σχετικά συνταξιοδοτικά δικαιώματα των ασφαλισμένων του ΤΕΚΑ (ιδίως μετά το 2060) και δεν διαφοροποιεί τα δεδομένα του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος κατά τις προσεχείς δεκαετίες. Από την άλλη πλευρά, και οι κεφαλαιοποιητικοί πυλώνες, ως «απάντηση» στο δημογραφικό και δημοσιονομικό πρόβλημα, δεν στερούνται μειονεκτημάτων. Ως τέτοια αναφέρονται ο κίνδυνος αγοράς, ο κίνδυνος αντισυμβαλλομένου και η (τυχόν) αναποτελεσματική εποπτεία όσον αφορά τη διαχείριση των αποθεματικών τους. Επίσης, κατά τη μετάβαση από ένα διανεμητικό σε ένα κεφαλαιοποιητικό σύστημα ανακύπτει δημοσιονομικό κόστος, διότι το Κράτος καλείται να καλύψει τόσο τις παροχές των υφιστάμενων συνταξιούχων με το παλαιό σύστημα, όσο και τη συσσώρευση αποθεματικών για τους μελλοντικούς συνταξιούχους με το νέο σύστημα. Ενδεικτικά, με βάση εκτιμήσεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το Κράτος θα χρηματοδοτήσει το παλαιό σύστημα επικουρικών συντάξεων με πόρους που θα ανέρχονται, ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε 0,1% το 2030, σε 0,4% το 2040, σε 0,7% το 2050, σε 1% το 2060 και σε 1,3% το 2070.

Υπό τα παραπάνω δεδομένα, οι βασικές προκλήσεις του ελληνικού συνταξιοδοτικού συστήματος αναφέρονται ιδίως στα εξής:

α) Στην άμβλυνση ή αντιστροφή της τάσης των δυσμενών δημογραφικών δεδομένων μέσω κατάλληλων νομοθετικών πρωτοβουλιών ώστε να ενισχυθεί η βιωσιμότητα του συστήματος.

β) Στην ανάγκη διαρκούς και προσεκτικής παρακολούθησης των όρων και προϋποθέσεων συνταξιοδότησης (ηλικιακά όρια, απαιτούμενος χρόνος ασφάλισης για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος κ.λπ.), ώστε να αποφευχθεί η διόγκωση της συνολικής συνταξιοδοτικής δαπάνης και η υπέρμετρη επιβάρυνση της πραγματικής οικονομίας, λαμβανομένης υπόψη της δυναμικής των δημογραφικών δεικτών και των εκάστοτε μακροοικονομικών δεδομένων.

γ) Στην ενίσχυση της δυναμικής των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και της διόρθωσης των μακροοικονομικών ανισορροπιών, ώστε να επιτευχθούν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης, αύξηση της απασχόλησης και των μισθών και, μέσω αυτών, ενίσχυση των εσόδων του συστήματος.

δ) Στην ανάγκη αποτελεσματικής διαχείρισης των ασφαλιστικών οφειλών μέσω: α) διάκρισης των οφειλών σε εισπράξιμες ή μη, λαμβάνοντας υπόψη και τον χρόνο γέννησης

¹¹² Σύμφωνα με στοιχεία που εστάλησαν από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης.

αυτών και β) ενίσχυσης των μέτρων αναγκαστικής είσπραξης για τις πράγματι εισπράξιμες οφειλές σε βάρος των οφειλετών.

Δαπάνες Κοινωνικής Προστασίας

Εισαγωγή

Οι δαπάνες κοινωνικής προστασίας αφορούν στα πάσης φύσεως επιδόματα¹¹³ που στοχεύουν στον περιορισμό ή στην εξάλειψη του κινδύνου της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, στη διασφάλιση ενός ελάχιστου επιπέδου διαβίωσης και στην ανακούφιση από το οικονομικό βάρος μιας σειράς κινδύνων ή κοινωνικών αναγκών των ευάλωτων νοικοκυριών. Πρόκειται για το λεγόμενο έσχατο δίκτυ ασφαλείας¹¹⁴.

Τα κρίσιμα οικονομικά μεγέθη για το έτος 2023 του ΟΠΕΚΑ και της ΔΥΠΑ

Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ)

Ο ΟΠΕΚΑ είναι ο δημόσιος ενιαίος φορέας υλοποίησης των πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας και αλληλεγγύης, στον οποίο ανατέθηκε η άσκηση αρμοδιοτήτων που αφορούν στην απονομή όλων των προνοιακών επιδομάτων, οικονομικών ενισχύσεων και κοινωνικών υπηρεσιών σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού, ήτοι άτομα και νοικοκυριά με ανεπαρκείς εισοδηματικούς και περιουσιακούς πόρους.

Μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2023, ο ΟΠΕΚΑ είχε καταβάλει λιγότερα από 3 δις ευρώ για επιδόματα, **περίπου 152 εκατ. ευρώ λιγότερα σε σχέση με το 2022 (μείωση περίπου 5%)**. Τούτο οφείλεται αφενός στη μείωση των δικαιούχων οικογενειακών επιδομάτων και επιδομάτων γέννησης συνεπεία του επιδεινούμενου δημογραφικού προβλήματος της χώρας, αφετέρου στη σταδιακή εξάλειψη επιδομάτων που αφορούσαν στην προστασία ευάλωτων ομάδων κατά την περίοδο της πανδημίας. Στα μοναδικά επιδόματα που εμφανίζεται αύξηση των δαπανών σε σχέση με το 2022 είναι στα αναπηρικά επιδόματα, λόγω υλοποίησης του πιλοτικού προγράμματος «Προσωπικός Βοηθός ΑμεΑ» και στο επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης υπερηλίκων λόγω της επέκτασης του επιδόματος αυτού και στην ελληνική μειονότητα της Αλβανίας.

¹¹³ Όπως οι παροχές ασθένειας και υγειονομικής περίθαλψης, η εισοδηματική στήριξη ατόμων με αναπηρία, τα οικογενειακά επιδόματα και επιδόματα τέκνων, τα επιδόματα ανεργίας, η στήριξη ευάλωτων νοικοκυριών.

¹¹⁴ Κοινωνική Πολιτική, Τομ.15 (2021), Ανδρέας Φερώνας, Βαρβάρα (Μπέρρυ) Λαλιώτη, Κοινωνική Πρόνοια, Μια επισκόπηση του πεδίου.

Έκθεση για τη Δημοσιονομική Βιωσιμότητα έτους 2023

Δαπάνη καταβολής επιδομάτων σε ευρώ ¹¹⁵			
Επιδόματα	2023	2022	Διαφορά
Στέγασης	383.248.480	416.534.803	-33.286.323
Ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα	519.954.516	574.736.162	-54.781.646
Αναπηρικά	958.189.950	859.644.406	98.545.544
Ανασφάλιστοι υπερήλικες	71.304.718	72.832.817	-1.528.099
Επίδομα κοινωνικής αλληλεγγύης υπερηλίκων	92.517.296	64.491.506	28.025.790
Γέννησης	119.916.000	143.655.941	-23.739.941
Οικογενειακά	838.733.211	993.189.191	-154.455.980
Άλλα επιδόματα ¹¹⁶	9.673.142	20.726.740	-11.053.598
Σύνολο	2.993.537.313	3.145.811.566	-152.274.253

Αριθμός Δικαιούχων Επιδομάτων ΟΠΕΚΑ Δεκέμβριος 2022-2023¹¹⁷

Επιδόματα	2023	2022	Διαφορά
Στέγασης	244.976	274.373	-29.397
Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα	204.179	224.676	-20.497
Αναπηρικά	183.673	174.892	+8.781
Ανασφάλιστοι Υπερήλικες	15.354	16.889	-1.535
Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Υπερηλίκων	28.054	18.416	+9.638
Γέννησης	11.521	12.291	-770
Οικογενειακά	737.457	820.521	-83.064
Άλλα επιδόματα	22.228	10.979	+11.249
Σύνολο	1.447.442	1.573.037	-125.595

Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ)

Η ΔΥΠΑ αποτελεί μετεξέλιξη του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ)¹¹⁸. Σκοπός της είναι η υλοποίηση πολιτικών που σχετίζονται με την απασχόληση και την καταπολέμηση της ανεργίας (ενεργητικές και παθητικές πολιτικές απασχόλησης).

Ο προϋπολογισμός της ΔΥΠΑ για το 2023 και οι σχετικές πληρωμές διαμορφώθηκαν ως εξής:

¹¹⁵ Πηγή: ΟΠΕΚΑ, Ανακοινώσεις καταβολών επιδομάτων Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2023.

¹¹⁶ Στα «Άλλα επιδόματα» περιλαμβάνονται τα επιδόματα στεγαστικής συνδρομής, ομογενών, ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, τα έξοδα κηδείας, η συνεισφορά του Δημοσίου στα «κόκκινα» δάνεια, το επίδομα στα προστατευόμενα τέκνα θανόντων σε φυσικές καταστροφές, το Πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ» και οι καταβολές του Προγράμματος Συνεισφοράς του Δημοσίου σε Ευάλωτους Οφειλότες.

¹¹⁷ Έκθεση Δ' Τριμήνου 2023 του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή.

¹¹⁸ Βλ. ν. 4921/2022 (Α' 75).

	Αρχικός Προϋπολογισμός	Πληρωμές
Σύνολο Εσόδων	3.188.296.292,00	3.434.102.813,78
Σύνολο Εξόδων	3.025.296.292,00	3.982.757.868,81
Ταμειακό Αποτέλεσμα	163.000.000,00	-548.655.055,03

Ο προϋπολογισμός της ΔΥΠΑ έτους 2023, αν και εγκρίθηκε με εκτιμώμενο πλεόνασμα 163 εκατ. ευρώ, **τελικά έκλεισε με έλλειμμα ύψους 548,66 εκατ. ευρώ**. Το έλλειμμα αυτό προκλήθηκε, μεταξύ άλλων, λόγω καταβολής επιδομάτων ανεργίας, συνέχισης του ειδικού προγράμματος απασχόλησης ανέργων στον δημόσιο τομέα υγείας, υλοποίησης του προγράμματος «ΣΠΤΙ ΜΟΥ» και υλοποίησης έργων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ), για τα οποία η ΔΥΠΑ είχε επιχορηγηθεί κατά το έτος 2022¹¹⁹.

Το εν λόγω έλλειμμα καλύφθηκε από τα ταμειακά διαθέσιμα του φορέα, τα οποία στις 31.12.2023 ανέρχονταν σε 4,049 δις ευρώ (αύξηση κατά 47% από το 2019). Τα ταμειακά διαθέσιμα ενισχύθηκαν από τα πλεονάσματα των προηγούμενων ετών (το 2020 το πλεόνασμα ανέρχονταν περίπου στα 348 εκατ. ευρώ, το 2021 περίπου στα 295 εκατ. ευρώ και το 2022 περίπου στα 810 εκατ. ευρώ). Τα πλεονάσματα αυτά προέκυψαν κατά την περίοδο της πανδημίας λόγω, μεταξύ άλλων, της ανάγκης εφαρμογής λιγότερων μέτρων στήριξης των ανέργων εξαιτίας της υλοποίησης πολιτικών για την ανάσχεση της πανδημίας, της αύξησης της απασχόλησης άρα και της ανάγκης καταβολής λιγότερων επιδομάτων ανεργίας, αλλά και εξαιτίας ενός επανακαθορισμού και αξιολόγησης των προγραμμάτων κατάρτισης, με βάση την οικονομικότητα και την ιστορικότητα της εκτέλεσής τους¹²⁰.

Τα έσοδα της ΔΥΠΑ προέρχονται από επιχορηγήσεις, που αποτελούν το 1/3 των εσόδων της, από εισφορές εργοδοτών-ασφαλισμένων που αποτελούν και αυτές το 1/3 των εσόδων, καθώς και από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων¹²¹. Η μείωση κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών σε μόνιμη βάση, ως **απώλεια εσόδων για τη ΔΥΠΑ, συνετέλεσε στη διαμόρφωση του παραπάνω ελλείματος**.

¹¹⁹ Βλ. την αρ. εσωτ. πρωτ. 786Ε/2024 απάντηση της Υπουργού Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης στο πλαίσιο του Κοινοβουλευτικού Ελέγχου.

¹²⁰ Βλ. Εισηγητικές εκθέσεις προϋπολογισμών των ετών 2020, 2021 και 2022.

¹²¹ Για χρηματοδότηση δράσεων οργανωτικού και ψηφιακού μετασχηματισμού της ΔΥΠΑ, με στόχο την αναβάθμιση των συμβουλευτικών υπηρεσιών του φορέα, τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους και κυρίως την εφαρμογή και επέκταση προγραμμάτων κατάρτισης και απασχόλησης ανέργων με διευρυμένο πεδίο εφαρμογής.

Επιπτώσεις από την άσκηση κοινωνικής επιδοματικής πολιτικής. Προκλήσεις και Κίνδυνοι.

Το σύστημα κοινωνικής προστασίας συνεχίζει να είναι κατακερματισμένο ως προς τις κατηγορίες και τον αριθμό των επιδομάτων, με σημαντική διασπορά των πόρων και συχνά με μικρά στοχευμένα οφέλη. Η άμβλυνση των ανισοτήτων, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στηρίζεται κυρίως στην καταβολή συντάξεων και δευτερευόντως στις δαπάνες κοινωνικής προστασίας. Αν και η άσκηση επιδοματικής πολιτικής στοχεύει στη βελτίωση της ζωής ευάλωτων νοικοκυριών, ενόψει του διαχρονικά υψηλού ποσοστού κινδύνου φτώχειας συγκριτικά με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (η Ελλάδα καταγράφεται ως η τέταρτη φτωχότερη χώρα της Ευρώπης με 26% του πληθυσμού -2,4 εκατομμύρια- να αντιμετωπίζει το 2023 κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, ποσοστό το οποίο μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, ανήλθε το 2023 στο 18,9%)¹²², δεν έχει θεσμοθετηθεί ένας μηχανισμός αποτελεσματικής παρακολούθησης και αξιολόγησης της κοινωνικής πολιτικής έτσι ώστε τα επιδόματα να χορηγούνται σε αυτούς που πραγματικά τα έχουν ανάγκη.

Τέλος, επειδή οι πόροι ενός φορέα δεν είναι ανεξάντλητοι, απαιτείται η χάραξη μιας συνεκτικής και στοχευμένης πολιτικής, ώστε να αξιοποιούνται σε κάθε περίπτωση οι περιορισμένοι πόροι με τον καλύτερο δημοσιονομικά δυνατό τρόπο. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το σύστημα παρέχει σχετικά μεγάλες κοινωνικές μεταβιβάσεις σε ηλικιωμένους σε σχέση με τους νέους, μακροπρόθεσμος στόχος πρέπει να παραμείνει ο προσανατολισμός του προς ένα «κράτος κοινωνικής επένδυσης», το οποίο θα συμβάλλει προληπτικά στην αντιμετώπιση της φτώχειας και της εισοδηματικής ανισότητας μέσω επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο, κυρίως στους τομείς της παιδείας και υγείας

¹²² Βλ. Eurostat Living Conditions in Europe-Poverty and social exclusion, June 2024 και ΕΛΣΤΑΤ Κίνδυνος φτώχειας, Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών: Έτος 2023 (Περίοδος αναφοράς εισοδήματος: Έτος 2022).

**«ΣΥΣΤΗΜΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ:
Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
ΣΤΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ»**

ΣΥΣΤΗΜΙΚΟΙ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ: Η ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΗΜΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΣΤΗ ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Εισαγωγή¹²³

Η χρηματοπιστωτική σταθερότητα ορίζεται ως η κατάσταση στην οποία το χρηματοπιστωτικό σύστημα, σημαντικό τμήμα του οποίου αποτελούν τα πιστωτικά ιδρύματα¹²⁴, χαρακτηρίζεται από ανθεκτικότητα απέναντι σε οικονομικές και χρηματοπιστωτικές διαταραχές και επιτελεί ομαλά τον διαμεσολαβητικό του ρόλο. Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ των μονάδων της οικονομίας που έχουν πλεόνασμα χρηματοοικονομικών πόρων και εκείνων που χρειάζονται χρηματοδότηση, για τη διενέργεια της δραστηριότητάς τους. Η χρηματοδότηση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, όπως οι τράπεζες, προέρχεται από τη διατραπεζική αγορά και τις καταθέσεις όσον αφορά τον βραχυχρόνιο ορίζοντα και από τις κεφαλαιαγορές για πιο μακροπρόθεσμα. Στη συνέχεια μετασχηματίζουν τους βραχυπρόθεσμους χρηματοδοτικούς πόρους σε μακροπρόθεσμο δανεισμό προς την οικονομία. Κατά συνέπεια, ο ρόλος της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης είναι αφενός η χρηματοδότηση των ελλειμματικών μονάδων της οικονομίας και αφετέρου ο μετασχηματισμός των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτικών πόρων σε μακροχρόνιες επενδύσεις, με σημαντικά αποτελέσματα για την πραγματική οικονομία¹²⁵.

Στο πλαίσιο αυτό, η ανθεκτικότητα και ευρωστία των μεγαλύτερων και σημαντικότερων τραπεζών σε μια Χώρα διασφαλίζει, πέραν της επαρκούς και ομαλής ροής πιστώσεων στην πραγματική οικονομία ώστε να ενισχυθούν οι επενδύσεις, ο ρυθμός ανάπτυξης και η απασχόληση, ότι οι φορολογούμενοι δεν θα κληθούν κάποια στιγμή στο μέλλον να επωμιστούν το κόστος των εσφαλμένων και υπερβολικά παρακινδυνευμένων τραπεζικών δραστηριοτήτων.

Ισχυρή εγγύηση προς αυτή την κατεύθυνση αποτελεί το οικείο εποπτικό και ρυθμιστικό πλαίσιο, το οποίο συντελεί στην αποκατάσταση και διατήρηση της εμπιστοσύνης των καταθετών και επενδυτών στο τραπεζικό σύστημα και εν γένει στη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Νομισματική Πολιτική

Οι αποφάσεις νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) αφορούν στα βασικά επιτόκια και στο λειτουργικό πλαίσιο εφαρμογής της νομισματικής πολιτικής στη ζώνη του ευρώ. Έχουν ως στόχο να επηρεάσουν το κόστος και τη διαθεσιμότητα (προσφορά) του χρήματος στην ενιαία οικονομία, επιδιώκοντας την διατήρηση του πληθωρισμού στο μεσοπρόθεσμο στόχο του 2%.

Τον Ιούλιο του 2022 η ΕΚΤ, προς αντιμετώπιση του υψηλού και επίμονου πληθωρισμού, εφάρμοσε για πρώτη φορά συσταλτική νομισματική πολιτική, η οποία, μεταξύ άλλων, οδήγησε σε σωρευτική ετήσια αύξηση των βασικών επιτοκίων κατά 250 μονάδες βάσης (μ.β.). Οι αυξήσεις των επιτοκίων συνεχίστηκαν έως και τον Σεπτέμβριο του 2023, καταγράφοντας μια επιπρόσθετη συνολική ετήσια επιβάρυνση 200 μ.β.. Έτσι, το επιτόκιο πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων ανήλθε σε 4,00%, το επιτόκιο πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης σε 4,50% και το

¹²³ Οι πληροφορίες που εμφανίζονται στο παρόν κεφάλαιο προέρχονται, κυρίως, από τις δημοσιευμένες εκδόσεις της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ).

¹²⁴ Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα εντάσσονται, επίσης, οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις, τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, οι χρηματοπιστωτικές εταιρείες, οι εταιρείες επενδύσεων και τα συστήματα πληρωμών, διακανονισμού και εκκαθάρισης.

¹²⁵ Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2023, σελ. 231.

επιτόκιο πάγιας διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης σε 4,75%¹²⁶, επίπεδα στα οποία παρέμειναν έως και το τέλος του έτους.

Παράλληλα, η ΕΚΤ μετέβαλε το λειτουργικό της πλαίσιο αποφασίζοντας: α) τη μείωση των πράξεων του προγράμματος αγοράς στοιχείων του ενεργητικού (APP) με μετρημένο και προβλέψιμο ρυθμό και την παύση επανεπένδυσης του κεφαλαίου τους, β) την πλήρη επανεπένδυση κεφαλαίου των πράξεων του προγράμματος αγοράς στοιχείων ενεργητικού λόγω πανδημίας (PEPP) έως το α' εξάμηνο του 2024, την εν συνεχεία μείωσή τους με μετρημένο και προβλέψιμο ρυθμό και την παύση της επανεπένδυσής τους έως το τέλος του 2024 και γ) τον καθορισμό του επιτοκίου των ελάχιστων αποθεματικών από τον Ιούλιο του 2023 σε 0% (Ιούνιος 2023: 3,50%).

Στην Ελλάδα, ως αποτέλεσμα της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής του 2023, αυξήθηκε το κόστος άντλησης ρευστών διαθεσίμων εκ μέρους των ελληνικών τραπεζών. Η αύξηση αυτή διαχύθηκε στην αγορά οδηγώντας σε άνοδο του κόστους δανεισμού των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη μείωση του ύψους του ενεργητικού του Ευρωσυστήματος (λειτουργικό πλαίσιο), προκάλεσε επιβράδυνση της πιστωτικής επέκτασης και περιορισμό του ρυθμού μεταβολής της προσφοράς χρήματος στην οικονομία.

Εγχώριος τραπεζικός κλάδος

Το 2023 τα θεμελιώδη και εποπτικά μεγέθη των ελληνικών τραπεζών βελτιώθηκαν σημαντικά, ενισχύοντας την οικονομική θέση και την ανθεκτικότητα του κλάδου έναντι πιθανών συστημικών κραδασμών¹²⁷ σε σχέση με το παρελθόν.

Η θέση αυτή υποβοηθήθηκε από την αναβάθμιση της πιστοληπτικής διαβάθμισης της χώρας και τα ενθαρρυντικά αποτελέσματα της Πανευρωπαϊκής Άσκησης Προσομοίωσης Ακραίων Συνθηκών¹²⁸, όπου το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, εκπροσωπούμενο από τις 4 συστημικές τράπεζες¹²⁹, κατέλαβε την 4η θέση μεταξύ 16 συμμετεχόντων χωρών, έναντι της 11ης και 15ης θέσης το 2021 και το 2018, αντίστοιχα. Παράλληλα, κατέλαβε και την 1η θέση μεταξύ των τραπεζικών συστημάτων των χωρών του Νότου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημαντική εξέλιξη αποτέλεσε και το γεγονός ότι το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας προέβη, εντός του έτους, σε πλήρη αποεπένδυση από το μετοχικό κεφάλαιο δύο συστημικών τραπεζών και σε πώληση μέρους της συμμετοχής του σε μια τρίτη, ενώ ανακοίνωσε και τη στρατηγική αποεπένδυσής του επί των υπολοίπων τραπεζικών συμμετοχών του¹³⁰.

Η εικόνα αυτή σηματοδότησε τη μετάβαση του εγχώριου τραπεζικού τομέα σε περιβάλλον οιονειά τραπεζικής κανονικότητας, με τον Ενιαίο Εποπτικό Μηχανισμό να εγκρίνει, για πρώτη φορά μετά την έναρξη της χρηματοπιστωτικής κρίσης, τη διανομή μερίσματος προς τους μετόχους των ελληνικών συστημικών τραπεζών για τη χρήση 2023. Ως αντίβαρο, βέβαια, εξακολουθεί να λογίζεται ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης που εμφανίζει ο εγχώριος κλάδος των 14 τραπεζικών

¹²⁶ Το επιτόκιο πάγιας διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων είναι το επιτόκιο που λαμβάνουν οι τράπεζες όταν καταθέτουν κεφάλαια στην κεντρική τράπεζα για μία ημέρα. Το επιτόκιο των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης είναι το επιτόκιο που οι τράπεζες καταβάλλουν όταν αντλούν κεφάλαια από την ΕΚΤ για χρονικό διάστημα μίας εβδομάδας. Το επιτόκιο της διευκόλυνσης οριακής χρηματοδότησης είναι το επιτόκιο που καταβάλλουν οι τράπεζες όταν αντλούν κεφάλαια από την ΕΚΤ για χρονικό διάστημα μίας ημέρας.

¹²⁷ Δηλαδή συστημικών κινδύνων διεθνούς ή εγχώριας προέλευσης.

¹²⁸ Τον Ιούλιο του 2023 ολοκληρώθηκε η Πανευρωπαϊκή Άσκηση Προσομοίωσης Ακραίων Συνθηκών (stress test) που διενήργησε η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών σε συνεργασία με την ΕΚΤ και την ΤτΕ. Η άσκηση προσομοίωσης βασίστηκε σε στατική προσέγγιση των ισολογισμών των τραπεζών, λαμβάνοντας υπόψη τη χρηματοοικονομική και κεφαλαιακή θέση τους κατά την 31η.12.2022, με προβολή ακραίων συνθηκών σε χρονικό ορίζοντα τριετίας (2023-2025) βάσει ενός βασικού και ενός δυσμενούς σεναρίου.

¹²⁹ Εθνική Τράπεζα, Eurobank, AlphaBank και Τράπεζα Πειραιώς.

¹³⁰ Πώληση του 1,4% και 9% που κατείχε στο χαρτοφυλάκιο του επί των μετοχικών κεφαλαίων της Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. και της Alpha Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε., αντιστοίχως. Πώληση του 22% εντός του 2023 και επιπλέον 10% εντός του 2024 από το 40,39% της συμμετοχής του στο μετοχικό κεφάλαιο της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος Α.Ε.. Πώληση του συνόλου της συμμετοχής του (27%) στην Τράπεζα Πειραιώς το α' τρίμηνο του 2024. Κατά τον παρόντα χρόνο εξακολουθεί να διατηρεί ποσοστό 8,39% στην Εθνική Τράπεζα και 72,54% στην Τράπεζα Αττικής.

ιδρυμάτων, με τις 4 συστημικές τράπεζες να καταλαμβάνουν το 28,6% του εγχώριου κλάδου¹³¹ και το ενεργητικό τους να αντιπροσωπεύει το 95% του συνολικού ενεργητικού του τραπεζικού τομέα.

Η διαπιστωθείσα κατά το έτος αναφοράς καθυστερημένη και χαμηλή αναπροσαρμογή των επιτοκίων καταθέσεων στις αυξήσεις των επιτοκίων αναφοράς της ΕΚΤ¹³², καθώς και η επιβολή υψηλών προμηθειών στις τραπεζικές εργασίες, ιδίως εκ μέρους των συστημικών τραπεζών συγκριτικά με την υψηλή κερδοφορία τους, αποδόθηκε σε σημαντικό βαθμό στον υψηλό βαθμό συγκέντρωσης του κλάδου.

Θεμελιώδη & Εποπτικά Μεγέθη – Μικροπροληπτική Πολιτική

Η οικονομική θέση, ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης, το περιβάλλον κανονικότητας και οι κίνδυνοι του εγχώριου τραπεζικού κλάδου, όπως τα δεδομένα αυτά διαμορφώθηκαν κατά το έτος 2023, απεικονίζονται στους Πίνακες που ακολουθούν.

Στον Πίνακα 1 παρατίθενται τα θεμελιώδη και εποπτικά μεγέθη και οι δείκτες μικροπροληπτικής πολιτικής του εγχώριου τραπεζικού κλάδου για το έτος αναφοράς, καθώς και οι μέσοι όροι αυτών τόσο για τα ελληνικά όσο και για τα ευρωπαϊκά εποπτευόμενα συστημικά πιστωτικά ιδρύματα.

Στον Πίνακα 2 αποτυπώνονται τα θεμελιώδη μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των εγχώριων τραπεζικών ομίλων σε σχέση με την περυσινή χρονιά και οι μεταβολές τους.

¹³¹ Όταν, ενδεικτικά, στην Πορτογαλία οι συστημικές τράπεζες αντιπροσωπεύουν το 3% του κλάδου, στην Ιταλία το 7,6%, στην Ισπανία το 12%, στη Γερμανία το 2%, στη Γαλλία το 10% και στη Βουλγαρία 5,8% του κλάδου.

¹³² Χαρακτηριστικά, το μεσοσταθμικό επιτόκιο στις καταθέσεις προθεσμίας των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων διαμορφώθηκε κατά μέσο όρο το 2023 σε 1,8% έναντι μέσης τιμής 0,2% το 2022. Σε πραγματικούς όρους, το επιτόκιο αυτό έγινε λιγότερο αρνητικό (2023:-2,4%, 2022:-9,1%), κυρίως λόγω της ραγδαίας αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού. Σε σύγκριση με τη ζώνη του ευρώ, παρατηρείται ότι για πρώτη φορά από το 2003 το επιτόκιο των προθεσμιικών καταθέσεων στην Ελλάδα διαμορφώνεται, από τα μέσα του 2022, σε επίπεδο χαμηλότερο από το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο της ζώνης του ευρώ. Για παράδειγμα, στις καταθέσεις με συμφωνημένη διάρκεια έως 1 έτος (τη σημαντικότερη σε όρους όγκου κατηγορία καταθέσεων προθεσμίας), το επιτόκιο το 2023 ήταν περίπου κατά μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερο έναντι του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου. Βλ. Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος για το έτος 2023 (Απρίλιος 2024), σελ. 209.

Πίνακας 1: Θεμελιώδη και εποπτικά μεγέθη και δείκτες μικροπροληπτικής πολιτικής

Ισολογισμός							
(ποσά σε εκατ. ευρώ)	2022	2023	Μετα-βολή	(ποσά σε εκατ. ευρώ)	2022	2023	Μετα-βολή
Ενεργητικό				Παθητικό			
Ταμείο και διαθέσιμα στην Κεντρική Τράπεζα.	53.415	36.987	-16.428	Καταθέσεις πελατών	230.677	233.734	3.057
Απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων	7.149	7.991	842	Υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα	41.942	22.941	-19.002
Δάνεια (μετά από προβλέψεις)	160.120	157.677	-2.443	Εκδοθείσες ομολογίες και λοιπές δανειακές υποχρεώσεις	10.175	13.031	2.838
Παράγωγα χρηματοπιστωτικά μέσα	5.517	4.966	-551	Στοιχεία παθητικού διαθέσιμα προς πώληση	38	4.810	4.772
Χρεόγραφα	55.065	64.983	9.917	Λοιπές υποχρεώσεις	14.428	12.577	-1.851
Συμμετοχές, ενσώματες και ασώματες ακιν/σεις	10.293	11.030	737	Ίδια κεφάλαια	26.858	31.863	5.005
Στοιχεία ενεργητ. διαθέσιμα προς πώληση ¹³³	2.505	7.554	5.049				
Λοιπά στοιχεία ενεργητικού	30.055	27.749	-2.306				
Σύνολο Ενεργητικού	324.119	318.937	-5.182	Σύνολο Παθητικού	324.119	318.937	-5.182
Αποτελέσματα Χρήσεως							
(ποσά σε εκατ. ευρώ)	2022	2023	Μετα-βολή	(ποσά σε εκατ. ευρώ)	2022	2023	Μετα-βολή
Καθαρά έσοδα από τόκους	5.613	8.505	51,5	Λοιπές ζημιές απομείωσης	-699	-381	-45,5
Καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες	4.479	2.501	-44,12	Μη επαναλαμβ. κέρδη/ζημιές	221	96	-56,7
Λειτουργικά έξοδα	-3.763	-3.905	3,8	Κέρδη/Ζημιές προ φόρων	4.178	5.126	22,7
Προβλέψεις για πιστωτικό κίνδυνο	-1.673	-1.690	1,0	Κέρδη/Ζημιές μετά από φόρους	3.434	3.825	11,4
Πηγή: ΤτΕ							

¹³³ Η αύξηση κατά 5 δις ευρώ του λογαριασμού αφορά κυρίως την ταξινόμηση ως διακρατούμενης προς πώληση της θυγατρικής της Alpha Bank στη Ρουμανία.

Πίνακας 2: Θεμελιώδη μεγέθη χρηματοοικονομικών καταστάσεων του εγχώριου τραπεζικού κλάδου

Δωδεκάμηνο 2023	Εγχώριος τραπεζικός κλάδος	Ελληνικά συστημικά Π.Ι. (μ.ο.)	Ευρωπαϊκά συστημικά Π.Ι. (μ.ο.)
Ενεργητικό	318,94 δις	303,51 δις	25,95 τρις
Αξία ΜΕΔ	9,9 δις	6,44 δις	345,28 δις
Ποσοστό ΜΕΔ επί του συνολικού δανειακού χαρτοφυλακίου	6,6%	3,33%	1,89%
Συνολικός Δείκτης Κεφαλαίου	18,7%	18,84%	19,71%
CET1 ratio	15,5%	15,51%	15,73%
Ποσοστό Δανείων προς καταθέσεις	58,8%	58,81%	102,74%
Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρημ/σης	135,4%	134,99%	126,52%
Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας	220,3%	217,75%	164,36%
Απόδοση Ιδίων Κεφαλαίων	12,0%	11,99%	9,31%
Απόδοση Ενεργητικού	1,2%	1,19%	0,63%
Κερδοφορία	3,8 δις	3,62 δις	164,75 δις
Έσοδα από προμήθειες ως ποσοστό των λειτουργικών εσόδων	16,3%	16,2%	28,2%
Έσοδα από τόκους ως ποσοστό των λειτουργικών εσόδων	77,3%	78,5%	61,1%
Καθαρό επιτοκιακό περιθώριο	2,7%	3,23%	1,60%
Δείκτης κόστους προς έσοδα	35,5%	34,69%	57,02%
Κόστος Κινδύνου	1,1%	0,64%	0,46%
Πηγή: Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός, ΤτΕ, Ένωση Ελληνικών Τραπεζικών Ιδρυμάτων			

Κεφαλαιακή επάρκεια

Κατά το 2023 η κεφαλαιακή επάρκεια των ελληνικών τραπεζικών ομίλων ενισχύθηκε σημαντικά. Τα ίδια κεφάλαια του κλάδου αυξήθηκαν κατά 5 δις ευρώ και ανήλθαν σε 31,9 δις ευρώ, λόγω κυρίως της αύξησης των αποθεματικών και των αποτελεσμάτων εις νέον. Εντός αυτών, διαπιστώθηκε ότι η αύξηση¹³⁴ των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων υπεραντιστάθμισε την αύξηση του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού¹³⁵, το οποίο σημείωσε άνοδο κατά 2,5% το Δεκέμβριο του 2023 έναντι 1,4% το Δεκέμβριο του 2022. Οι συνθήκες αυτές καθόρισαν τον Δείκτη Κεφαλαίου Κοινών Μετοχών της Κατηγορίας 1 σε ενοποιημένη βάση (Common Equity Tier 1 ratio-CET1 ratio) σε 15,5% το Δεκέμβριο του 2023 έναντι 14,5% το Δεκέμβριο του 2022, επιτυγχάνοντας σύγκλιση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο των τραπεζών του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού¹³⁶ (15,7% το Δεκέμβριο του 2023) και τον Συνολικό Δείκτη Κεφαλαίου (Total Capital Ratio-TCR) σε 18,7% από 17,5% την περυσινή χρονιά, ο οποίος όμως εξακολουθεί να υπολείπεται από τον ευρωπαϊκό μ.ο. (19,7% το Δεκέμβριο του 2023). Συνακόλουθα, σημειώθηκε βελτίωση του δείκτη μόχλευσης¹³⁷, ο οποίος ανήλθε σε 7,8% το Δεκέμβριο του 2023 από 6,9% το Δεκέμβριο του 2022.

Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς τον Δεκέμβριο του 2023 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις (Deferred Tax Credits-DTCs)¹³⁸ διαμορφώθηκαν σε 12,9 δις ευρώ, αποτελώντας το 44% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 52% το Δεκέμβριο του 2022), ενώ οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deferred Tax Assets-DTAs) που περιλαμβάνονται στα εποπτικά ίδια κεφάλαια ανήλθαν σε 2,6 δις ευρώ, καταλαμβάνοντας περίπου το 9% αυτών (παραμένοντας στο ίδιο επίπεδο με πέρυσι), αντιπροσωπεύοντας τα δύο αυτά στοιχεία, αθροιστικά, το 53% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων.

Ρευστότητα και χρηματοδότηση

Το 2023 οι συνθήκες ρευστότητας του ελληνικού τραπεζικού τομέα παρουσίασαν βελτίωση. Ο Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας (LCR)¹³⁹ διαμορφώθηκε σε 220,3% τον Δεκέμβριο του 2023 από 197,3% τον Δεκέμβριο του 2022, υπερδιπλάσιος του 100% της υποχρεωτικής εποπτικής απαίτησης και σημαντικά υψηλότερος του ευρωπαϊκού μ.ο. (164,4% για τα σημαντικά και 204,7% για τα λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα). Επιπρόσθετα, ο Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (NSFR)¹⁴⁰ διαμορφώθηκε σε 135,4% από 132,9% το προηγούμενο έτος, διατηρήθηκε δηλαδή σε επίπεδο λίγο υψηλότερο από τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό μ.ο. (126,5% για τα σημαντικά και 130,5% για τα λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα) και άνω του 100% της υποχρεωτικής εποπτικής απαίτησης. Η βελτίωση αυτή προήλθε από την αύξηση των καταθέσεων

¹³⁴ Μέσω της εσωτερικής δημιουργίας κεφαλαίου και της έκδοσης κεφαλαιακών μέσων.

¹³⁵ Το σταθμισμένο ως προς τον πιστωτικό κίνδυνο ενεργητικό αναλογεί στο 88% (2022: 89%) του συνολικού σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού. Το ποσοστό αυτό είναι ιδιαίτερα υψηλό, εξαιτίας κυρίως της επιχειρηματικού μοντέλου των ελληνικών τραπεζών (επικέντρωση σε παραδοσιακές τραπεζικές εργασίες και χορηγήσεις πιστώσεων). Όσον αφορά το σταθμισμένο ως προς τον λειτουργικό κίνδυνο ενεργητικό, αυτό αναλογεί στο 9,5% (2022: 9%), ενώ το σταθμισμένο ως προς τον κίνδυνο αγοράς ενεργητικό αναλογεί στο 2,3% (2022: 3%) του συνολικού σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικού.

¹³⁶ Εφεξής θα αναφέρεται ως ευρωπαϊκός μ.ο..

¹³⁷ Ο λόγος του συνόλου του κεφαλαίου της κατηγορίας 1 (Tier I) προς το συνολικό ενοποιημένο ενεργητικό.

¹³⁸ Η αναβαλλόμενη φορολογία αφορά κυρίως στις ζημίες από το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων (PSI) και τις τιτλοποιήσεις των «κόκκινων» δανείων. Όταν οι τράπεζες εμφανίσουν κέρδη συμψηφίζουν αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση με φορολογία εισοδήματος. Όταν εμφανίζουν ζημίες, συμψηφίζουν αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου. Συνεπώς, η αναβαλλόμενη φορολογία δεν αποτελεί καταβεβλημένο μετοχικό κεφάλαιο αλλά μια θεωρητική μελλοντική ωφέλεια η οποία υπολογίζεται στο κεφάλαιο των τραπεζικών ιδρυμάτων. Το υψηλό ποσοστό των αναβαλλόμενων φορολογικών υποχρεώσεων στα ίδια κεφάλαια των τραπεζών είναι επί της ουσίας ο λόγος για τον οποίο η κεφαλαιακή βάση των τραπεζών θεωρείται από τις αγορές κεφαλαίου ως χαμηλότερης ποιότητας σε σχέση με το κανονικό επίπεδο.

¹³⁹ Μετρά κατά πόσον οι τράπεζες διαθέτουν αρκετά ρευστά στοιχεία ενεργητικού για βραχυπρόθεσμες ανάγκες κατά τη διάρκεια μιας κρίσης.

¹⁴⁰ Δείχνει κατά πόσον η χρηματοδότηση των τραπεζών για τα μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία είναι επαρκώς σταθερή και την εξ αυτού ανάγκη υπέρμετρης (ή μη) χρήσης βραχυπρόθεσμης χρηματοδότησης.

και ιδίως την αυξημένη προτίμηση των πελατών λιανικής για προθεσμιακές καταθέσεις¹⁴¹, καθώς και από την απελευθέρωση στοιχείων του ενεργητικού που είχαν κατατεθεί ως ενέχυρο έναντι των πράξεων TLTRO III. Ειδικότερα, οι καταθέσεις πελατών ανήλθαν σε 233,7 δις ευρώ αυξημένες κατά 3,06 δις ευρώ σε σχέση με το 2022, καλύπτοντας το 73,3% του συνόλου του παθητικού, ενώ η αποπληρωμή 19 δις ευρώ της χρηματοδότησης που είχε αντληθεί μέσω των πράξεων TLTRO III περιόρισε τις υποχρεώσεις προς πιστωτικά ιδρύματα στα 22,9 δις ευρώ (έναντι 41,9 δις ευρώ το 2022). Περαιτέρω, τα ταμειακά διαθέσιμα του κλάδου μειώθηκαν κατά 16,4 δις ευρώ και ανήλθαν σε 37 δις ευρώ, εξακολουθώντας να διατηρούν σημαντικό μερίδιο επί του συνόλου του ενεργητικού (11,6% αυτού έναντι 16,5% πέρυσι), οι τοποθετήσεις σε χρεόγραφα αυξήθηκαν κατά 9,2 δις ευρώ και ανήλθαν σε 64,98¹⁴² δις ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023 (καταλαμβάνοντας το 20,4% του συνολικού ενεργητικού) και οι απαιτήσεις κατά πιστωτικών ιδρυμάτων διαμορφώθηκαν στα 7,99 δις ευρώ (αυξημένες κατά 0,84 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά).

Πάρα ταύτα, ο λόγος Δάνεια προς Καταθέσεις των νοικοκυριών και επιχειρήσεων διαμορφώθηκε σε χαμηλά επίπεδα, ήτοι στο 58,8% (έναντι 60,4% τον Δεκέμβριο του 2022), αποκλίνοντας κατά 44 μονάδες από τον ευρωπαϊκό μ.ο. (102,7%), υπογραμμίζοντας το χαμηλό επίπεδο πιστωτικής επέκτασης.

Αναφορικά με τη χρηματοδότηση του εγχώριου κλάδου, κατά το 2023 διαπιστώθηκε βελτίωση της πρόσβασης των ελληνικών τραπεζών στις αγορές κεφαλαίων, καθώς παρά την αύξηση του κόστους χρηματοδότησης λόγω της ανόδου των επιτοκίων, οι αποδόσεις των ελληνικών τραπεζικών ομολόγων παρουσίασαν πτωτική πορεία. Οι κυριότερες ενέργειες κεφαλαιακής ενίσχυσης κατά το 2023 αφορούν σε εκδόσεις ομολόγων ύψους 900 εκ. ευρώ και αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου ύψους 623,9 εκ. ευρώ (πράξεις συνολικού ύψους 1,54 δις ευρώ). Οι εκδοθείσες ομολογίες και λοιπές δανειακές υποχρεώσεις των τραπεζών ανήλθαν σε 13,01 δις ευρώ, αυξημένες κατά 2,84 δις ευρώ σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2022. Επιπλέον, οι τράπεζες έχουν ήδη αναλάβει πρωτοβουλίες με στόχο την κάλυψη των κεφαλαίων εξυγίανσης¹⁴³ έως και το τέλος του 2025. Στο πλαίσιο αυτό, οι συστημικές τράπεζες προχώρησαν σε εκδόσεις ομολόγων ύψους 6,2 δις ευρώ (εκ των οποίων 2,8 δις ευρώ στις αρχές του 2024). Η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί και τα επόμενα χρόνια καλύπτοντας διπλό σκοπό: ως συμμόρφωση προς τις εποπτικές απαιτήσεις κάλυψης των κεφαλαίων εξυγίανσης και ως εναλλακτική πηγή χρηματοδότησης, δεδομένης της σταδιακής μείωσης της εξάρτησης από τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων του Ευρωσυστήματος.

Ποιότητα δανειακού χαρτοφυλακίου

Το υπόλοιπο δανείων μετά από προβλέψεις μειώθηκε κατά 2,4 δις ευρώ και ανήλθε στα 157,8 δις ευρώ τον Δεκέμβριο του 2023, καθώς οι νέες εκταμειώσεις δανείων υπεραντισταθμίστηκαν ιδίως από τις αποπληρωμές επιχειρηματικών δανείων και τις πωλήσεις δανείων. Πάντως, το ποσοστό συμμετοχής των δανείων στο σύνολο του ενεργητικού διατηρήθηκε στο ίδιο επίπεδο με το 2022, ήτοι 49,4%.

Το 2023 η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου των πιστωτικών ιδρυμάτων βελτιώθηκε, καθώς η υποχώρηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) συνεχίστηκε¹⁴⁴, με αποτέλεσμα στο τέλος του έτους το συνολικό απόθεμα των ΜΕΔ να διαμορφωθεί σε 9,9 δις ευρώ, μειωμένο κατά 24,9% σε σχέση με το τέλος του 2022 (13,2 δις ευρώ). Η υποχώρηση αυτή οφείλεται κυρίως σε συμφωνίες απευθείας πώλησης δανείων στη δευτερογενή αγορά και σε μικρότερο βαθμό σε αναταξινομήσεις προς εξυπηρετούμενα δάνεια, σε διαγραφές δανείων και σε εισπράξεις. Εντούτοις,

¹⁴¹ Το μέσο σταθμικό επιτόκιο καταθέσεων/συμφωνιών επαναγοράς διαμορφώθηκε στο 0,51% το Δεκέμβριο του 2023 (Δεκέμβριος 2022: 0,09%). Το μέσο επιτόκιο για τα νοικοκυριά διαμορφώθηκε σε 0,41% και για τις επιχειρήσεις σε 0,83% (Δεκέμβριος 2022: 0,06% και 0,17%, αντιστοίχως).

¹⁴² Η τοποθέτηση των τραπεζών σε ομόλογα ελληνικού δημοσίου, εντός του 2023, ανήλθε σε 32,4 δις ευρώ, αποτελώντας την κύρια συνιστώσα (περίπου 92%) του χαρτοφυλακίου χρεογράφων για το έτος αναφοράς.

¹⁴³ Ελάχιστων απαιτήσεων ιδίων κεφαλαίων και επιλέξιμων υποχρεώσεων (Minimum Requirements for Own Funds and Eligible Liabilities – MREL).

¹⁴⁴ Υποβοηθούμενη από το πρόγραμμα Ηρακλής III.

παρά την υποχώρηση των ΜΕΔ, η περιοριστική νομισματική πολιτική σε συνδυασμό με τον υψηλό πληθωρισμό οδήγησαν, το 2023, στην καταγραφή 802 εκ. ευρώ καθαρής εισροής νέων ΜΕΔ.

Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων υποχώρησε περαιτέρω σε 6,6% τον Δεκέμβριο του 2023 έναντι 8,7% τον Δεκέμβριο του 2022. Ο αντίστοιχος δείκτης για τις σημαντικές τράπεζες υποχώρησε στο 3,33%, μειώνοντας την απόσταση από τον ευρωπαϊκό μ.ο. (1,9%), ενώ στις λιγότερο σημαντικές τράπεζες παρέμεινε ιδιαίτερα υψηλός και διαμορφώθηκε σε 37,6%, μειωμένος κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2022, κυρίως λόγω της πιστωτικής επέκτασης ορισμένων εξ αυτών. Περαιτέρω, ο δείκτης κάλυψης των ΜΕΔ από συσσωρευμένες προβλέψεις διαμορφώθηκε στο 46% το 2023 έναντι 46,8% το 2022, λόγω των συναλλαγών πώλησης ΜΕΔ που πραγματοποιήθηκαν εντός του έτους, υπερβαίνοντας τον ευρωπαϊκό μ.ο. (42,1%).

Κερδοφορία

Οι ελληνικοί τραπεζικοί όμιλοι ενίσχυσαν σημαντικά την οργανική τους κερδοφορία. Το 2023 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 3,8 δις ευρώ έναντι κερδών 3,4 δις ευρώ το 2022. Αναλυτικότερα, το 2023 τα καθαρά έσοδα από τόκους αυξήθηκαν κατά 51,5% και ανήλθαν στα 8,5 δις ευρώ, ευνοούμενα από τη συνεχή αύξηση των βασικών επιτοκίων¹⁴⁵, παρά την υπερδιπλάσια αύξηση των εξόδων για τόκους (Δεκέμβριος 2023: 5,7 δις ευρώ, Δεκέμβριος 2022: 1,83 δις ευρώ), λόγω της αύξησης του κόστους των καταθέσεων. Κατά συνέπεια, το καθαρό επιτοκιακό περιθώριο διαμορφώθηκε σε 2,7%, αυξημένο σημαντικά σε σχέση με το 2022 (1,7%), παραμένοντας σημαντικά υψηλότερα του ευρωπαϊκού μ.ο. (1,6%). Τα καθαρά έσοδα από μη τοκοφόρες εργασίες μειώθηκαν κατά 44,2% και ανήλθαν σε 2,5 δις ευρώ, λόγω κυρίως του ότι τα έσοδα των χρηματοοικονομικών πράξεων και τα λοιπά έσοδα που καταγράφηκαν κατά το 2022 ήταν μη επαναλαμβανόμενα. Τα λειτουργικά έξοδα αυξήθηκαν κατά 3,8% (3,9 δις ευρώ), επιβαρυνόμενα ιδίως από την υλοποίηση των προγραμμάτων οικειοθελούς αποχώρησης προσωπικού. Κατ' αποτέλεσμα, το 2023 η αύξηση των λειτουργικών εσόδων υπερκέρασε την αύξηση των λειτουργικών εξόδων. Τέλος, σχηματίστηκαν προβλέψεις για τον πιστωτικό κίνδυνο συνολικού ύψους 2,1 δις ευρώ έναντι 1,7 δις ευρώ το 2022, αυξάνοντας ελαφρά (κατά 0,1% έναντι του 2022) το κόστος πιστωτικού κινδύνου σε 1,1% επί των δανείων μετά από προβλέψεις έναντι 0,46% του ευρωπαϊκού μ.ο.. Συνακόλουθα, το 2023 οι τραπεζικοί όμιλοι κατέγραψαν δείκτες αποδοτικότητας ενεργητικού και ιδίων κεφαλαίων σε 1,2% και 12,0% έναντι 0,63% και 9,31% των ευρωπαϊκών μ.ο., αντιστοίχως.

Μακροπροληπτική πολιτική

Το παγκόσμιο μακροοικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τους τρέχοντες γεωπολιτικούς κινδύνους, την υψηλή αλληλεξάρτηση μεταξύ εγχώριων και διεθνών πιστωτικών ιδρυμάτων και την ακόμη υψηλότερη ταχύτητα μετάδοσης ενδεχόμενων κραδασμών μεταξύ των χρηματοπιστωτικών συστημάτων σε διεθνές επίπεδο¹⁴⁶, αναδεικνύουν τη σημασία της σταδιακής εφαρμογής κατάλληλης μακροπροληπτικής πολιτικής για την αποφυγή συσσώρευσης και εκδήλωσης συστημικών κινδύνων στο εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αυτό, η ΤτΕ αποφάσισε τη διατήρηση του ποσοστού αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος ασφαλείας για το 2023 (καθώς και το α' και β' τρίμηνο του 2024), στο 0%, αξιολογώντας χαμηλό επίπεδο έντασης κυκλικού συστημικού κινδύνου. Παράλληλα, επιβεβαίωσε την εκτίμησή της περί απουσίας υπέρμετρης εγχώριας πιστωτικής επέκτασης και μόχλευσης. Προσδιόρισε τα λοιπά συστημικά σημαντικά (O-SII) ιδρύματα στην Ελλάδα για το έτος 2023, τα οποία παρέμειναν ομοίως με πέρυσι και καθόρισε το ποσοστό του αποθέματος ασφαλείας O-SII για

¹⁴⁵ Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος του ελληνικού δανειακού χαρτοφυλακίου είναι κυμαινόμενου επιτοκίου.

¹⁴⁶ Ενδεικτικές είναι οι περιπτώσεις της κατάρρευσης της Τράπεζας Silicon Valley Bank τον Μάρτιο 2023 στην Αμερική και η εσπευσμένη εξαγορά της Credit Suisse από την UBS στην Ελβετία τον Απρίλιο του ίδιου έτους.

το έτος 2024 σε 1,25% για το ίδρυμα Eurobank Ergasias Υπηρεσιών και Συμμετοχών Α.Ε. σε ενοποιημένη βάση και σε 1,00% για τα λοιπά ελληνικά Ο-ΣΠ.

Προκλήσεις και Κίνδυνοι

Το 2023 το ελληνικό τραπεζικό σύστημα -το οποίο εμφανίζει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης σε σχέση με τα ευρωπαϊκά δεδομένα- συνέχισε να ανακάμπτει εντός μιας σταθερής αναπτυξιακής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας, παρά το δύσκολο μακροοικονομικό και γεωπολιτικό περιβάλλον (κρίσεις σε Ουκρανία και Μέση Ανατολή).

Ωστόσο, παρά τη βελτίωση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, η ποιότητα των κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει σχετικά χαμηλή, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων τους αφορά σε οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις και υποχρεώσεις, υποδεικνύοντας την έντονη ανάγκη της ποσοτικής και ποιοτικής βελτίωσής τους.

Παράλληλα, αν και ο δείκτης ΜΕΔ του εγχώριου τραπεζικού κλάδου και ειδικότερα των συστημικών τραπεζών βελτιώθηκε, εντούτοις εξακολουθεί να παραμένει σημαντικά υψηλότερος από τον μέσο όρο των τραπεζών της ευρωζώνης, ενώ οι συνθήκες της αγοράς οδήγησαν και σε νέα εισροή ΜΕΔ σημαντικού ύψους εντός του 2023. Ως εκ τούτου, η περαιτέρω διόρθωση του δείκτη ΜΕΔ παραμένει μια σημαντική πρόκληση για τον κλάδο.

Αρνητική εξέλιξη αποτέλεσε και το γεγονός ότι ο λόγος δάνεια προς καταθέσεις χειροτέρεψε έναντι της περυσινής χρονιάς (2022), υπολειπόμενος ουσιαστικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου, παρά το ότι η κερδοφορία και η ρευστότητα των ελληνικών τραπεζών βρίσκονται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα. Κατ' αποτέλεσμα, η χρηματοδότηση της οικονομίας μέσω της τραπεζικής πιστωτικής επέκτασης κατά το έτος αναφοράς παρέμεινε ασθενική, σηματοδοτώντας την ανάγκη ποιοτικής και στοχευμένης ενίσχυσης των τραπεζικών χορηγήσεων.

Πέραν των ανωτέρω, διαπιστώνεται ότι η κλιματική αλλαγή δημιουργεί νέους, κλιματικούς και περιβαλλοντικούς, κινδύνους για τις τράπεζες. Οι συνέπειες των κινδύνων αυτών¹⁴⁷ και η συχνότητα εμφάνισής τους επιδρούν στην πραγματική οικονομία και στη βιωσιμότητα του χρέους των δανειοληπτών, δημιουργώντας αυξημένη πιθανότητα καταγραφής απωλειών στα δανειακά χαρτοφυλάκια. Επιπρόσθετα, οι πιέσεις για συμμόρφωση του τραπεζικού συστήματος με τα ESG κριτήρια¹⁴⁸, σε συνδυασμό με την αύξηση του κινδύνου κυβερνοεπιθέσεων¹⁴⁹, αποτελούν νέες προκλήσεις για τις Τράπεζες και δημιουργούν την ανάγκη πρόσθετων επενδύσεων προς αυτήν την κατεύθυνση.

Συμπερασματικά, τα δεδομένα που παρατέθηκαν σηματοδοτούν την ανάγκη για αδιάκοπη, επαρκή και αποτελεσματική παρακολούθηση των τραπεζικών κινδύνων (ιδίως του πιστωτικού κινδύνου), προσεκτική αξιολόγηση της μελλοντικής οικονομικής κατάστασης των δανειοληπτών και διάθεση επαρκών προβλέψεων για ζημιές από δάνεια. Η περαιτέρω ισχυροποίηση των θεμελιωδών μεγεθών των ελληνικών τραπεζών -με στόχο την ευθυγράμμισή τους με τους ευρωπαϊκούς μέσους όρους και την αποκατάσταση της λειτουργίας τους σε περιβάλλον πλήρους κανονικότητας- αποτελεί κατά την παρούσα συγκυρία τη μέγιστη πρόκληση για τον κλάδο, καθώς θα επιτρέψει την ενίσχυση της δυναμικής μιας βιώσιμης και υγιούς χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας προς όφελος όλων και, παράλληλα, θα τονώσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και καταθετών στο τραπεζικό σύστημα.

¹⁴⁷ Ενδεικτική είναι η περίπτωση της φυσικής καταστροφής στη Θεσσαλία το 2023 (θεομηνία Daniel).

¹⁴⁸ Περιβαλλοντικά, Κοινωνικά και κριτήρια Διακυβέρνησης.

¹⁴⁹ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2024 η ΕΚΤ θα υποβάλει 109 τράπεζες υπό την άμεση εποπτεία της σε άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων σχετικά με την ανθεκτικότητά τους έναντι κυβερνοεπιθέσεων.

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από την Διαρκή Επιστημονική Επιτροπή Γενικών Καθηκόντων του άρθρου 26 του ν. 4820/2021, όπως ισχύει, με επικεφαλής την Αντιπρόεδρο Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη και μέλη τους Συμβούλους Δημήτριο Τσακανίκα, Κωνσταντίνο Κρέπη και Άννα Παπαπαναγιώτου, την Πρόεδρο Ιουλία Παπαθεοδώρου, τον δόκιμο Εισηγητή Νικόλαο Γαρδελάκη και τους υπαλλήλους Μαρία-Άννα Βαρθαλίτη, Βάιο Παντίδο, Μαρία Ταμπάκη, Σοφία Κετσετζόγλου και Δημήτριο Μπράχο. Η έκθεση συζητήθηκε ενώπιον του Όγδοου Τμήματος, αποτελούμενου από την Πρόεδρο αυτού Σωτηρία Ντούνη, τους Συμβούλους Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνο Εφεντάκη και Κωνσταντίνο Κρέπη και τους Παρέδρους Ελένη Νικολάου, Ειρήνη Λιάσκα και Νικόλαο Σπανάκη, κατά την από 11.11.2024 Συνεδρίασή του και εγκρίθηκε από αυτό αυθημερόν, μετά από εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, μέλους της ως άνω Επιτροπής.

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε, στις 13 Νοεμβρίου 2024, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Βασιλική Ανδρεοπούλου και Ελένη Λυκεσά, Αντιπρόεδροι, Δημήτριος Πέππας, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκώρου, Αντιγόνη Στίνη, Βασιλική Πέππα, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Δημήτριος Κοκοτσής, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Χριστίνα Κούνα, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά, Νικόλαος Βόγκας και Ευαγγελία Πασπάτη, Σύμβουλοι. Οι Σύμβουλοι Γεώργιος Βοΐλης, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη και Γρηγόριος Βαλληνδράς, απουσίασαν δικαιολογημένα, ενώ η Σύμβουλος Βιολέττα Τηνιακού αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 18 του ν. 4820/2021.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Σταμάτιος Πουλής, Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Σταυρούλα Τσάλα, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Βάσει των άρθρων

- (1) 98 παρ. 1 (ε) και 79 παρ. 7 του Συντάγματος,
- (2) 31 και 167 του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/85/ΕΕ) - δημόσιο λογιστικό και άλλες διατάξεις» (Α' 143),
- (3) 26 παρ. 1 (β), 53 και 99 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου - ν. 4820/2021 (Α' 130) και

Αφού έλαβε υπόψη

- (α) Την Έκθεση της Υπηρεσίας Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου «Απολογισμός και Ισολογισμός του Κράτους» που απεστάλη, σύμφωνα με το άρθρο 167 παρ. 1 του ν. 4270/2014, στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους στις 24.9.2024 (με το διαβιβαστικό έγγραφο 52416/24.9.2024, διόρθωση με το 52698/25.9.2024 όμοιο),
- (β) την από 25.10.2024 Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, που απεστάλη στο Ελεγκτικό Συνέδριο ηλεκτρονικά στις 25.10.2024,
- (γ) την 2/2024 Πράξη του Ενάτου Τμήματος (πρώην Τμήμα Ελέγχων ΙΙ) και
- (δ) την ενώπιον της Ολομέλειας εισήγηση του Συμβούλου Κωνσταντίνου Κρέπη, όπως διατυπώθηκε στη 12η συνεδρίαση αυτής της 13ης Νοεμβρίου 2024 (Θέμα Α').

Και άκουσε

Τον Γενικό Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Ενέκρινε ομόφωνα

Τη συνημμένη Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του Απολογισμού των Εσόδων και Εξόδων του Κράτους έτους 2023 και του Ισολογισμού (Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης της 31ης Δεκεμβρίου 2023, που διαβιβάστηκαν στο Δικαστήριο με το 2/59911/ΔΛΓΚ/28.6.2024 έγγραφο της Διεύθυνσης Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης της Γενικής Διεύθυνσης Θησαυροφυλακίου και Δημοσιονομικών Κανόνων του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

ΕΚΘΕΣΗ

**ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ
ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΤΟΥΣ 2023 ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ
(ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ)
ΚΑΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ
31^{ης} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023**

**12η Γενική Συνεδρίαση της Ολομέλειας
του Ελεγκτικού Συνεδρίου
της 13^{ης} Νοεμβρίου 2024**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΨΗ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	23
ΕΣΟΔΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	23
1.1. Έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (εξαιρουμένων των εσόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών).....	23
1.2. Απολογισμός εσόδων.....	25
1.2.1. Εισπραχθέντα έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού.....	25
1.3. Αποκλίσεις εσόδων. Υπερβάσεις-Υστερήσεις.....	27
1.3.1. Αιτιολογία αποκλίσεων	30
1.4. Μη αναγραφή εσόδων στον Κρατικό Προϋπολογισμό	32
1.5. Επιστροφές εσόδων	34
1.6. Διαγραφές	34
1.7. Εισπρακτέο υπόλοιπο	34
1.7.1. Λανθασμένες βεβαιώσεις εσόδων	35
1.8. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις από φόρους, δασμούς και πρόστιμα	36
1.8.1. Αναγκαστικά μέτρα	37
1.9. Επιστροφές φόρων σε φορολογούμενους (ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις)	37
1.10. Χρηματοοικονομικός έλεγχος εισπράξεων - Τελωνεία	38
1.10.1. Επιστροφές Τελωνείων	40
1.10.2. Εισπρακτέα Υπόλοιπα Τελωνείων.....	40
1.11. Χρηματοοικονομικός έλεγχος εισπράξεων – Υπόλογοι Δ.Ο.Υ. Χρηματικής Διαχείρισης.....	41
1.11.1. Ηλεκτρονικές Εισπράξεις της πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού και από 5.11.2023 ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής	41
1.11.2. Διαδικασία Συμφωνίας Οικονομικών Καταστάσεων Έτους 2023.....	43
1.11.3. Ανακαταλογισμοί.....	44
1.11.4. Χρηματικό Υπόλοιπο Δ.Ο.Υ.	44
1.11.5. Μη διασύνδεση των Πληροφοριακών Συστημάτων ΝΕΟΤΑΧΙΣ – ΟΠΣΔΠ SAP 2023. Εξαγωγή διαφορετικών δημοσιονομικών αναφορών	45
1.12. Εσωτερικός έλεγχος στην Α.Α.Δ.Ε.	45
1.13. Επισκόπηση συστήματος διαχείρισης φορολογικών εσόδων.	46
1.13.1. Διαδικασία πρόβλεψης, εκτίμησης εσόδων από την Α.Α.Δ.Ε.	47
1.13.2. Παρακολούθηση από την Α.Α.Δ.Ε. της εξέλιξης και διακύμανσης των εσόδων κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού.....	47
1.13.3. Πληροφορικό σύστημα λογιστικής της Α.Α.Δ.Ε.....	48
1.13.4. Πληρωμή επιστροφών φόρων.....	48
1.14. Ακεραιότητα της Τελωνειακής Διοίκησης	49
1.14.1. Κώδικας Δεοντολογίας υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε.	49
1.14.2. Εσωτερικές έρευνες	50
1.14.3. Πειθαρχική διαδικασία	51
1.14.4. Μηχανισμοί καταγγελιών/αναφορών - Δράσεις της Α.Α.Δ.Ε. για την ευαισθητοποίηση των πολιτών	51
1.14.5. Παρατηρήσεις.....	52
1.15. Έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών	53

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	57
ΕΞΟΔΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	57
2.1 Συμπληρωματικοί προϋπολογισμοί	57
2.1.1 1 ^{ος} Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 50 ν. 5045/29.7.2023 (Α΄, 136).....	57
2.1.2. 2ος Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 36 ν. 5053/26.9.2023 (Α΄, 158)	58
2.1.3. 3ος Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 98 ν. 5079/22.12.2023 (Α΄, 215) ..	58
2.2. Γνώμες Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου (άρθρο 2 παρ. 5γ του ν. 4270/2014).....	59
2.3 Μνημόνια Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και των επιμέρους φορέων της Κεντρικής Διοίκησης	59
2.3.1 Παρατηρήσεις ΕλΣυν.....	60
2.4. Συνοπτική παρουσίαση των εξόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)	60
2.5. Ανώτατα όρια δαπανών	62
2.6. Αποκλίσεις. Υπερβάσεις-Μειώσεις Εξόδων (εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών).....	62
2.7. Σύγκριση πληρωμών οικ. έτους 2023 με αυτές του οικ. έτους 2022	68
2.8. Επισκόπηση δαπανών εξοπλιστικών προγραμμάτων έτους 2023.....	69
2.9. Πιστώσεις υπό κατανομή (ΜΚ 29).....	72
2.10. Πιστώσεις Αποθεματικού	75
2.11. Μεταβιβάσεις (επιχορηγήσεις-επιδότησεις)	82
2.11.1. Επισκόπηση διαδικασίας μεταβιβάσεων των Υπουργείων	84
2.12. Ειδικοί Λογαριασμοί.....	86
2.13. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου	88
2.13.1. Λειτουργία Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου.....	88
2.13.2. Εσωτερικές δικλίδες	91
2.13.2.1. Σύστημα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού.....	91
2.13.2.2. Σύστημα οικονομικής διαχείρισης.....	92
2.13.2.3. Σύστημα διαχείρισης μισθοδοσίας.....	93
2.13.2.4. Σύστημα διαχείρισης παγίων	94
2.13.2.5. Σύστημα καταπολέμησης απάτης- διαφθοράς.....	94
2.13.2.6. Έλεγχος νομιμότητας κανονικότητας δαπανών - Διαδικασία αντιρρήσεων	95
2.14 Μητρώο Δεσμεύσεων – Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Κεντρικής Διοίκησης	99
2.15. Πρωτογενείς Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	101
2.16. Έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών.....	101
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	 105
ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ	105
3.1. Επισκόπηση δαπανών και εσόδων.....	105
3.2. Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον Προϋπολογισμό.....	106
3.3. Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον Προϋπολογισμό.....	106
3.4. Ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στον Προϋπολογισμό.	107
3.5. Λογιστική μεταρρύθμιση.....	108
3.6. Προστασία δημόσιας περιουσίας.....	110
3.7. Το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων	111
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	 113
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	113
4.1. Απολογισμός του Κράτους και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	115
4.2. Εκτέλεση Π.Δ.Ε.....	116
4.2.1. Εισπραχθέντα έσοδα Π.Δ.Ε.	117
4.2.2. Πληρωμές Π.Δ.Ε.	117

4.2.3. Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	117
4.3. Ισοζύγιο οικονομικών σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση και με φορείς του εξωτερικού	119

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	123
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ (ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ) ΤΗΣ 31ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023	123
5.1. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	124
5.1.1. Μη Κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία	124
5.1.1.1. Ενσώματα και Άυλα Πάγια	124
5.1.1.2. Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες	125
5.1.1.3. Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία	126
5.1.2. Κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία	129
5.1.2.1. Ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα	129
5.1.2.2. Απαιτήσεις	130
5.1.2.3. Προκαταβολές	133
5.2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	134
5.2.1. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	134
5.2.1.1. Πληρωτέες υποχρεώσεις	134
5.2.1.2. Άλλες βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις	135
5.2.1.3. Παροχές σε εργαζόμενους	136
5.2.2. Χρέος Κεντρικής Διοίκησης	136
5.2.2.1. Σχέση Δημοσίου Χρέους και Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)	140
5.2.3. Άλλες μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις	141
5.2.4. Προβλέψεις	141
5.2.5. Εγγυήσεις Ελληνικού Δημοσίου	142
5.2.6. Εγγυήσεις Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (πρώην ΕΤΕΑΝ & Ταμείων που διαχειρίζεται το ΕΤΕΑΝ)	145

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	147
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΗΣ 31ΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023	147

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	151
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΜΕΙΑΚΩΝ ΡΟΩΝ ΕΤΟΥΣ 2023	151

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	153
ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ	153

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	155
ΥΠΟΛΟΓΟΣ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΩΝ	155
9.1. Επισκόπηση των λογαριασμών διαχείρισης του Υπολόγου Συμψηφισμών	155

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	157
---------------------------	------------

ΣΥΝΟΨΗ

Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε τον Απολογισμό, τον Ισολογισμό και τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις του Κράτους (Κεντρικής Διοίκησης) οικ. έτους 2023 ως προς την ακρίβεια και την αξιοπιστία τους, και διερεύνησε τη συμμόρφωση των Υπουργείων και της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) στους δημοσιονομικούς κανόνες που αυτοί οφείλουν να τηρούν.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

Α. Έσοδα

1. Τα καθαρά εισπραχθέντα έσοδα, εξαιρουμένων των χρηματοοικονομικών εσόδων, ανήλθαν σε 66,88 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού, που προέβλεπε έσοδα ύψους 63,89 δις ευρώ, κατά 2,99 δις ευρώ ή 4,68%. Έναντι του προηγούμενου έτους τα έσοδα είναι αυξημένα κατά 7,14 δις ευρώ ή 11,95%. Τα φορολογικά έσοδα ανήλθαν σε 54,77 δις ευρώ (81,89% επί των εισπράξεων).
2. Οι επιστροφές εσόδων ανήλθαν σε 6,99 δις ευρώ. Αντίστοιχα, οι διαγραφές εσόδων διαμορφώθηκαν στα 12,54 δις ευρώ, εκ των οποίων 10,41 δις ευρώ αφορούν στη διαγραφή του συνόλου των ανείσπρακτων βεβαιωμένων οφειλών από καταπτώσεις δανείων της εταιρείας ΟΣΕ ΑΕ με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου ετών 1992-2010, κατόπιν εγκριτικής απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
3. Το εισπρακτέο υπόλοιπο εσόδων μη χρηματοοικονομικών συναλλαγών του Απολογισμού ανήλθε σε 127,82 δις ευρώ, αυξημένο κατά 5,3 δις ευρώ έναντι του προηγούμενου έτους (122,52 δις ευρώ). Επιπλέον, στο συνολικό εισπρακτέο υπόλοιπο του Απολογισμού, ποσού 127,95 δις ευρώ, περιλαμβάνονται υπόλοιπα εισπρακτέων εσόδων ποσού 121,66 εκατ. ευρώ, που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενα οικ. έτη, τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα που έλαβε χώρα το 2019, η ύπαρξη και η ακρίβεια των οποίων χρήζουν διερεύνησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες.
4. Τα έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών ανήλθαν σε 1.624,74 δις ευρώ και υπερέβησαν τα προϋπολογισθέντα κατά 890,59 δις ευρώ ή 121,31%. Το μεγαλύτερο μέρος τους προήλθε από βραχυπρόθεσμα δάνεια και κυρίως από εισπράξεις από την πώληση τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repós) με χρήση των διαθεσίμων από το «Κοινό Κεφάλαιο» και την «Ταμειακή Διαχείριση» των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης που τηρούνται στην Τράπεζα της Ελλάδος. Το ιδιαίτερα υψηλό ποσό των εν λόγω εσόδων οφείλεται στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα των repós.
5. Παρατηρήθηκαν σε επιμέρους κατηγορίες εσόδων υπερβάσεις εισπράξεων έναντι του ψηφισθέντος Προϋπολογισμού συνολικού ποσού 5,98 δις ευρώ, καθώς και αντίστοιχες υστερήσεις εισπράξεων ποσού 2,99 δις ευρώ. Οι αποκλίσεις αυτές αιτιολογούνται από το Γ.Λ.Κ..
6. Μη επιστροφή φόρων συνολικού ύψους 558 εκατ. ευρώ σε φορολογούμενους λόγω μη ανταπόκρισης των δικαιούχων, μη προσκόμισης δικαιολογητικών, θανάτου των δικαιούχων και δυσκολίες ανεύρεσης των κληρονόμων τους ή εκκρεμών φορολογικών οφειλών τους (κυρίως οφειλών νομικών προσώπων).
7. Κατά παράβαση των αρχών της καθολικότητας και της ειλικρίνειας και ακρίβειας, δεν ανεγράφησαν έσοδα συνολικού ύψους 334,72 εκατ. ευρώ στον Κρατικό Προϋπολογισμό (63,93 εκατ. ευρώ από απόδοση εσόδων του ΟΔΑΠ

στο Υπουργείο Πολιτισμού, 36,41 εκατ. ευρώ ως έσοδα από πλειστηριασμούς αδιάθετων δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, 37,12 εκατ. ευρώ από κρατήσεις στις συμβάσεις της Επιτροπής Προμηθειών Υγείας και 197,26 εκατ. ευρώ από επιστροφές ιδίων πόρων Ευρωπαϊκής Ένωσης), αν και ήταν γνωστές στη Κεντρική Διοίκηση οι πηγές αυτών των εσόδων, καθώς είχαν διενεργηθεί σχετικές εισπράξεις και κατά τις προηγούμενες χρήσεις. Συναφώς, κατά παράβαση των ιδίων αρχών, δεν περιλαμβάνονται ούτε στον Προϋπολογισμό ούτε στον Απολογισμό τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τα Στρατιωτικά Νοσοκομεία.

8. Υπήρξε λανθασμένη βεβαίωση εσόδων, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μη ορθή αύξηση των βεβαιωθέντων ποσών του οικ. έτους 2023 κατά 10,00 δις ευρώ και αντίστοιχα τη μη ορθή αποτύπωση του εισπρακτέου υπολοίπου κατά την 31η.12.2023. Επιπλέον, στα βεβαιωθέντα έσοδα και το εισπρακτέο υπόλοιπο κατά την 31η.12.2023 περιλαμβάνεται και ποσό 3,12 δις ευρώ (δήλωση Φ.Π.Α. από εταιρεία υπό εκκαθάριση), για την ορθότητα του οποίου δημιουργούνται αμφιβολίες λόγω του ύψους του. Τα παραπάνω καταδεικνύουν τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της Α.Α.Δ.Ε. να εντοπίζουν οίκοθεν, να αξιολογούν και να διορθώνουν τέτοιες περιπτώσεις (πιθανών) σφαλμάτων.
9. Οι επιστροφές από τα Τελωνεία, ποσού 30,53 εκατ. ευρώ, δεν εμφανίζονται διακριτά στη δημόσια ληψοδοσία (απολογισμός) και, ειδικότερα, δεν περιλαμβάνονται στο συνολικό ποσό των επιστροφών (6,99 δις ευρώ) και των εισπραχθέντων εσόδων προ μείωσης επιστροφών.
10. Εμφανίζονται ατακτοποιήτα αντίτιμα στο χρηματικό υπόλοιπο του ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής, συνολικού ύψους 25,59 εκατ. ευρώ, τα οποία δεν συνδέονται με περιπτώσεις καταλογιστέου ελλείμματος. Ωστόσο, δεν έχει εκδοθεί ακόμη σχετική εγκριτική απόφαση για την τακτοποίηση της ως άνω λογιστικής εκκρεμότητας, η οποία θα μειώσει ισόποσα το ανωτέρω χρηματικό υπόλοιπο.
11. Κατά τη σύγκριση των δεδομένων των πληροφοριακών συστημάτων με ημερομηνία 31.12.2023 για το σύνολο των Δ.Ο.Υ., υπάρχει αρνητική απόκλιση (διαφορά) ποσού 128,28 εκατ. ευρώ μεταξύ του TAXISNET (121,38 δις ευρώ) και του SAP (121,51 δις ευρώ) σχετικά με το «Εισπρακτέο υπόλοιπο». Μετά από διορθώσεις ύψους 61,63 εκατ. ευρώ που πραγματοποίησε το Γ.Λ.Κ., παραμένει η διαφορά μεταξύ TAXISNET και SAP -στο οποίο πάντως αποτυπώνεται ορθά το εισπρακτέο υπόλοιπο- ύψους 66,65 εκατ. ευρώ. Ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση της Δ.Ο.Υ. Κύμης, για την οποία το εισπρακτέο υπόλοιπο της 31ης.12.2023 εμφανίζεται λανθασμένα στο Πληροφοριακό Σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. (NEOTAXIS) λόγω μη μεταφοράς του εισπρακτέου υπολοίπου της 31ης.12.2022, μέσω της επαναβεβαίωσης που έπρεπε να διενεργηθεί την 1η.1.2023.
12. Έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών: Παρατηρείται σε επαναλαμβανόμενη βάση σημαντική απόκλιση στις προβλέψεις του Προϋπολογισμού σε σχέση με τις πραγματοποιηθείσες για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών της Κεντρικής Διοίκησης και ειδικότερα στις εκτιμήσεις αναφορικά με την σύναψη συμφωνιών πώλησης τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos). Το ΕλΣυν επισημαίνει την ανάγκη διαμόρφωσης, στο μέτρο του εφικτού, πιο ειλικρινών εκτιμήσεων της εν λόγω κατηγορίας εσόδων κατά την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, δεδομένου ότι η απόκλιση την τελευταία πενταετία κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 86,07%.

B. Έξοδα

1. Τα έξοδα του Προϋπολογισμού, εξαιρουμένων των χρηματοοικονομικών εξόδων, ανήλθαν σε 70,77 δις ευρώ και υστέρησαν έναντι του στόχου του Προϋπολογισμού, που προέβλεπε έξοδα ύψους 71,87 δις ευρώ, κατά 1,10 δις ευρώ ή 1,53%. Έναντι του προηγούμενου έτους είναι μειωμένα κατά 854,26 εκατ. ευρώ ή 1,19%.
2. Κατά την περίοδο αναφοράς ψηφίστηκαν 3 συμπληρωματικοί Προϋπολογισμοί, συνολικού ποσού 1,65 δις ευρώ. Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο διατύπωσε θετική γνώμη τόσο για τον αρχικό όσο και για τους συμπληρωματικούς Προϋπολογισμούς. Ωστόσο, δεν υπάρχει αιτιολογημένη τοποθέτηση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (Γ.Λ.Κ.) σχετικά με τις εκφρασθείσες γνώμες του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου επί των εν λόγω Προϋπολογισμών.
3. Τα έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών ανήλθαν σε 1.617,92 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού κατά 882,91 δις ευρώ ή 120,12%, αφορούσαν δε κυρίως σε πληρωμές χρεολυσίων δανείων, που ανήλθαν σε 1.586,15 δις ευρώ ή 98,04% των εν λόγω δαπανών. Το ποσό της συγκεκριμένης κατηγορίας εξόδων εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλό, ωστόσο αυτό οφείλεται στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα του βραχυπρόθεσμου δανεισμού μέσω τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repas).
4. Τα Υπουργεία δεν συνήψαν μέχρι 15 Ιανουαρίου 2023, ως όφειλαν, τα Μνημόνια Συνεργασίας με το Υπουργείο Οικονομικών για την ομαλή εκτέλεση του Προϋπολογισμού και τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση (άρθρο 70 ν. 4270/2014, όπως ισχύει).
5. Κατά παράβαση της αρχής της καθολικότητας, στον Κρατικό Προϋπολογισμό δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, κατά το μέρος που σχετίζονται με την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ..
6. Με εξαίρεση το Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας και την Α.Α.Δ.Ε., τα λοιπά Υπουργεία υπερέβησαν τα ανώτατα όρια δαπανών (άρθρα 43 περ. δ' και 48 παρ. 3 ν. 4270/2014, ν. 4813/2021), που απορρέουν από τις προβλέψεις του ισχύοντος κατά την περίοδο αναφοράς Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής.
7. Παρατηρήθηκαν υπερβάσεις και υστερήσεις πληρωμών έναντι του Προϋπολογισμού τόσο στις μείζονες κατηγορίες εξόδων όσο και σε επιμέρους υποκατηγορίες αυτών, οι οποίες αιτιολογούνται.
8. Παρέμεινε αδιάθετο υπόλοιπο ποσού 2,48 δις ευρώ στον ΑΛΕ C29 (πιστώσεις υπό κατανομή) και αντίστοιχο αδιάθετο υπόλοιπο ποσού 3,46 δις ευρώ στους ΑΛΕ υλοποίησης δαπανών των λοιπών μειζόνων κατηγοριών εξόδων.
9. Προγραμματισμός και εκτέλεση των συμβάσεων στρατιωτικού εξοπλισμού:
 - (α) Δεν υπάρχει ούτε Μακροπρόθεσμος (12ετούς διάρκειας) ούτε Κυλιόμενος (4ετούς διάρκειας) προγραμματισμός των Συμβάσεων Αμυντικού Εξοπλισμού (ν. 3883/2010, άρθρα 144 και 145 ν. 4782/2021).
 - (β) Δεν αιτιολογείται με βάση ποια στοιχεία καταγράφηκε στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2024 ως εκτιμώμενη δαπάνη εξοπλιστικών προγραμμάτων του έτους 2023 το ποσό των 2.122 εκατ. ευρώ, ενώ οι πληρωμές για οπλικά συστήματα (ΑΛΕ C313, που αφορά τα Υπουργεία

- Εθνικής Άμυνας και Προστασίας του Πολίτη), σύμφωνα με τον Απολογισμό, ανήλθαν σε 1.566 εκατ. ευρώ.
- (γ) Αναφορικά με το σύνολο πληρωμών εξοπλιστικών προγραμμάτων έτους 2023, προκύπτει ότι εκδόθηκαν χρηματικά εντάλματα συνολικού ποσού 1.512 εκατ. ευρώ, το οποίο (ποσό) υπολείπεται κατά 53,45 εκατ. ευρώ εκείνου που εμφανίζεται στον Απολογισμό του εν λόγω Υπουργείου για τις δαπάνες αυτές (ΑΛΕ C313), ποσού 1.565 εκατ. ευρώ.
10. Πιστώσεις υπό κατανομή (C29): Ενόψει της φύσης των δαπανών των ΑΛΕ στους οποίους κατανέμονται πιστώσεις από την μείζονα κατηγορία C29, η τελευταία κατά το μέρος της αυτό χρησιμοποιείται ως ένα «μαξιλαράκι» ασφαλείας, το οποίο καλύπτει αστοχίες, αδυναμίες και ελλείψεις κατά τη διαμόρφωση των προβλέψεων δαπανών των Υπουργείων στο πλαίσιο της διαδικασίας κατάρτισης του Κρατικού Προϋπολογισμού.
 11. Διαπιστώθηκε μη νόμιμη χρήση μέρους των συνολικών πιστώσεων του Αποθεματικού (ενδεικτικά, για εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ύστερα από επανειλημμένη υποεκτίμηση των αντίστοιχων προϋπολογισθέντων εξόδων, για πληρωμές οφειλών παρελθόντων ετών που ανάγονταν στη συνήθη δραστηριότητα των φορέων και ήταν γνωστές κατά τον χρόνο έγκρισης του Προϋπολογισμού κ.λπ.). Επιπλέον, μεταφερθείσες στους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης πιστώσεις από το Τακτικό και Ειδικό Αποθεματικό στο τέλος της χρήσης (179,47 εκατ. ευρώ και 49,10 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα) παρέμειναν αδιάθετες, γεγονός που αναιρεί κατ' αποτέλεσμα την πραγματική ανάγκη χορήγησής τους.
 12. Μεταβιβάσεις (C23): Οι συνολικές μεταβιβαστικές πληρωμές του Κράτους σε ταμειακή βάση διαμορφώθηκαν σε 41,21 δις ευρώ, αυξημένες έναντι του Προϋπολογισμού κατά 8,73 δις ευρώ. Παρά το γεγονός ότι οι μεταβιβάσεις συνιστούν τη μεγαλύτερη μείζονα κατηγορία εξόδων του Προϋπολογισμού, παρατηρήθηκε ότι δεν υφίσταται ένα κατάλληλο και επαρκές ηλεκτρονικό σύστημα της διαχείρισης των επιχορηγήσεων σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής τους, δεν προβλέπεται θεσμοθετημένη υποχρέωση του επιχορηγούμενου φορέα να συντάσσει και να υποβάλει απολογιστική Έκθεση πεπραγμένων, ούτε υπάρχει συστηματοποιημένη καταγραφή της διαδικασίας επιλογής δικαιούχων με σαφή προσδιορισμό των κριτηρίων ανάλογα με τους στόχους και τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε προγράμματος.
 13. Από το 2020 έως το 2024 συστάθηκαν νέοι Ειδικοί Λογαριασμοί χωρίς να υπάρχει καμία αιτιολογία σύστασής τους στις Αιτιολογικές Εκθέσεις των συστατικών τους νομικών διατάξεων. Παρά τη διαχρονική (από το 1995) εξαγγελία μέσω των νομοθετικών ρυθμίσεων για την κατάργηση ή και τον εξορθολογισμό τους, τελικά το 2023 καταγράφονται 14 ενεργοί Ειδικοί Λογαριασμοί που λειτουργούν εκτός Προϋπολογισμού με υπόλοιπο χρήσης 2023 (31.12.2023) ύψους 7,72 δις ευρώ. Η τήρησή τους καθιστά μη πλήρη την πληροφόρηση του Κοινοβουλίου και των πολιτών για την έκταση των δημοσίων εσόδων και δαπανών και την πραγματική κατάσταση των δημοσίων οικονομικών. Σημειώνεται ότι το υπόλοιπο των εν λόγω Ειδικών Λογαριασμών κατά το τέλος της χρήσης (31.12.2023) συμπεριλαμβάνεται στα ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα της Κεντρικής Διοίκησης, όπως αυτά αποτυπώνονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμό), εντούτοις οι κινήσεις τους δεν παρακολουθούνται αναλυτικά.
 14. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου:
 - (α) Καταγράφονται σημαντικά προβλήματα στη λειτουργία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου στα Υπουργεία Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών και Μεταφορών, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη, Τουρισμού, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας.

- (β) Δεν έχει συσταθεί Μητρώο Μελών Επιτροπών Ελέγχου, με αποτέλεσμα να καθυστερεί και η σύσταση των Επιτροπών Ελέγχου σε όλα τα Υπουργεία, που εγγυώνται την ανεξαρτησία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου και διασφαλίζουν την ποιότητα του έργου τους (άρθρο 8 ν. 4795/2021).
- (γ) Στην πλειονότητα των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης δεν έχει συγκροτηθεί όργανο διαχείρισης κινδύνων (άρθρο 22Γ ν. 4795/2021, όπως προστέθηκε με το άρθρο 22 ν. 5013/2023).
- (δ) Τα συστήματα διαχείρισης παγίων των Υπουργείων χαρακτηρίζονται στην πλειονότητά τους είτε ως αδύναμα είτε ως ανεπαρκή.
- (ε) Δεν υπάρχουν δράσεις για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού των Υπουργείων αναφορικά με θέματα απάτης/διαφθοράς, ορισμού υπεύθυνων, εφαρμογής κυρώσεων κ.λπ., δεν πραγματοποιείται συστηματική κυκλική μετακίνηση υπαλλήλων που κατέχουν θέσεις εργασίας ευάλωτες στη διαφθορά, όπως υπηρεσίες Προμηθειών, Οικονομικής Εκκαθάρισης και δεν εφαρμόζεται ένα τυποποιημένο σύστημα αξιοποίησης πληροφοριών που προέρχονται είτε από το εσωτερικό του είτε από εξωτερικές πηγές (π.χ. ελεγκτικές, δικαστικές ή αστυνομικές αρχές).
- 15. Έλεγχος νομιμότητας κανονικότητας δαπανών – Διαδικασία αντιρρήσεων:**
Από τον έλεγχο των χρηματικών ενταλμάτων του δείγματος για το έτος 2023 αλλά και των επιπλέον χρηματικών ενταλμάτων που αφορούσαν σε δαπάνες για τις οποίες διατυπώθηκαν αντιρρήσεις του άρθρου 26 του ν. 4270/2014, διαπιστώθηκαν ιδίως τα εξής:
- (α) Μη νόμιμη καταβολή κρατικής χρηματοδότησης σε πολιτικό κόμμα, συνολικού ύψους 240,69 χιλ. ευρώ, με επιβάρυνση του ΑΛΕ C2310802042 «Οικονομική ενίσχυση πολιτικών κομμάτων» για την κάλυψη των λειτουργικών, ερευνητικών, επιμορφωτικών και εκλογικών δαπανών του, αφού το κόμμα έχει αναστείλει τη λειτουργία του. Το σύνολο της χρηματοδότησης για την 4ετία 2020-2023 ανήλθε σε 690,69 χιλ. ευρώ.
- (β) Μη ορθή τήρηση της νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων (απευθείας αναθέσεις, κατατμήσεις, μη έγκαιρος προγραμματισμός δημοσίων προμηθειών-υπηρεσιών).
- (γ) Μη νόμιμες δαπάνες μετακινήσεων μετακλητών και τακτικών υπαλλήλων. Οι παραπάνω περιπτώσεις αξιολογούνται από τις καθ' ύλην αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπων του Ελεγκτικού Συνεδρίου ώστε να κριθεί αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις απόδοσης δημοσιονομικών ευθυνών.
- 16. Μητρώο Δεσμεύσεων:**
- (α) Το σύνολο των απλήρωτων υποχρεώσεων της Κεντρικής Διοίκησης προς τρίτους (εκτός Γενικής Κυβέρνησης) ανήλθε την 31η.12.2023 σε 522,67 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 51,25% έναντι του προηγούμενου έτους. Αντίστοιχα, οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις προς τρίτους ανήλθαν κατά την ίδια ημερομηνία σε 87,75 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 49,54% έναντι του προηγούμενου έτους.
- (β) Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν καταχωρεί στο Μητρώο Δεσμεύσεων ούτε περιλαμβάνει ενιαία στις σχετικές δημοσιονομικές αναφορές που παράγει και αποστέλλει στο Γ.Λ.Κ. τις απλήρωτες και ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των Στρατιωτικών Νοσοκομείων (79,07 εκατ. ευρώ και 64,27 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα).
- (γ) Υφίστανται απλήρωτες υποχρεώσεις του Υπουργείου Υγείας παρελθόντων ετών (2021, 2022, 2023) από προμήθειες αντιικών φαρμάκων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19, οι οποίες δεν έχουν καταχωρηθεί στο σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης

(ΟΠΣΔΠ - Γ.Λ.Κ.), δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι αναγκαίες δεσμεύσεις πιστώσεων και δεν έχουν αναληφθεί τα αντίστοιχα ποσά ως υποχρεώσεις του φορέα υπέρ τρίτων. Οι απλήρωτες υποχρεώσεις μέχρι την 31^η.12.2023 ανέρχονταν σε 85,21 εκατ. ευρώ.

17. Έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών: Παρατηρείται σε επαναλαμβανόμενη βάση σημαντική απόκλιση στις προβλέψεις του Προϋπολογισμού σε σχέση με τις πραγματοποιηθείσες για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών της Κεντρικής Διοίκησης και ειδικότερα στις εκτιμήσεις αναφορικά με την σύναψη συμφωνιών πώλησης τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repas).

Το ΕλΣυν επισημαίνει την ανάγκη διαμόρφωσης, στο μέτρο του εφικτού, πιο ειλικρινών εκτιμήσεων της εν λόγω κατηγορίας εξόδων (βλ. και παρ. Α12 για τα έσοδα) κατά την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, δεδομένου ότι η απόκλιση την τελευταία πενταετία κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 85,16%.

Γ. Επισκόπηση μεταρρυθμίσεων στη δημοσιονομική διαχείριση

1. Επισκόπηση δαπανών: Ο σχεδιασμός των δράσεων που θα αναλάμβαναν τα Υπουργεία εντός του 2023 για να εξοικονομήσουν δαπάνες και να αυξήσουν τα έσοδα, όπως αυτές καταγράφονται στο οικείο Ετήσιο Σχέδιο Προγραμμάτων, αποδείχθηκε προβληματικός.
2. Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρακολουθεί :
 - (α) την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον Προϋπολογισμό και την εφαρμογή της κατηγοριοποίησης των Προγραμμάτων όλων των Υπουργείων,
 - (β) την εξέλιξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στον Προϋπολογισμό.
3. Δεν υπάρχει οικονομική αποτίμηση των αναφερόμενων στις Εκθέσεις Εθελοντικής Αξιολόγησης προγραμμάτων που συνεχονται με την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης για το 2030 (Ατζέντα ΟΗΕ) -έχουν εκδοθεί 2 Εκθέσεις το 2018 και το 2022, οι οποίες είναι διατυπωμένες μόνον στην Αγγλική γλώσσα- ούτε προκύπτει η σύνδεσή τους με τον Κρατικό Προϋπολογισμό.
4. Λογιστική μεταρρύθμιση: Δεν έχουν επισπευσθεί οι ενέργειες για την ολοκλήρωση του σχεδιαζόμενου συστήματος (έργο gov ERP) για την πλήρη εφαρμογή του νέου λογιστικού πλαισίου για την Κεντρική Διοίκηση μέχρι 1.1.2025, όπως προβλέπεται νομοθετικά.
5. Προστασία της δημόσιας περιουσίας: Σημειώθηκε πρόοδος στην επίτευξη των στόχων της βελτίωσης των Ψηφιακών Υπηρεσιών Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων, της ηλεκτρονικής διακίνησης εγγράφων, της βελτίωσης του πληροφοριακού συστήματος του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας και της διαλειτουργικότητας του πληροφοριακού συστήματος του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας με τις ψηφιακές βάσεις όλων των Δημόσιων Φορέων που διαχειρίζονται ακίνητα. Ωστόσο, παρατηρούνται υστερήσεις στην επίτευξη των στόχων της διαλειτουργικότητας του πληροφοριακού συστήματος των Ψηφιακών Υπηρεσιών Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων με την Α.Α.Δ.Ε. και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, του εντοπισμού ακινήτων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή πολιτιστικής και οικονομικής αξίας, για την επίτευξη του οποίου δεν καταγράφεται καμία ενέργεια, καθώς και του εξορθολογισμού και της εξοικονόμησης δαπανών για τη στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών, καθώς είναι μικρός ο αριθμός των κτιρίων του Δημοσίου που αξιοποιήθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή.

Δ. Αποτελέσματα Κρατικού Προϋπολογισμού

1. Το αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από δραστηριότητες πλην χρηματοοικονομικών συναλλαγών διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ποσού 3,90 δις ευρώ (1,73% του Α.Ε.Π.), ενώ, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό, αναμενόταν έλλειμμα ποσού 7,99 δις ευρώ.
2. Το αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από χρηματοοικονομικές συναλλαγές διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ποσού 6,82 δις ευρώ (3,03% του Α.Ε.Π.), ενώ, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό, αναμενόταν έλλειμμα ποσού 853 εκατ. ευρώ.
3. Οι εισπράξεις επιχορηγήσεων επενδύσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση (απολήψεις από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο κ.λπ.), οι επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού και οι απολήψεις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, που περιλαμβάνονται στα έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.), υστέρησαν έναντι του Προϋπολογισμού κατά 1,21 δις ευρώ, 25,83 εκατ. ευρώ και 30,82 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.
4. Τα έξοδα (πληρωμές) του Π.Δ.Ε. ανήλθαν σε 11,20 δις ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 11,96 δις ευρώ, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 760,48 εκατ. ευρώ.
5. Εμφανίζεται χαμηλή απορροφητικότητα των έργων που έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας. Συγκεκριμένα, οι προϋπολογισθείσες και διαμορφωθείσες πιστώσεις ανήλθαν σε 3,66 δις ευρώ, οι πληρωμές σε 2,09 δις ευρώ, ενώ παρέμειναν αδιάθετες πιστώσεις ποσού 1,57 δις ευρώ ή 42,94%.
6. Το αποτέλεσμα από μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές (πλην τόκων) με την Ευρωπαϊκή Ένωση ανήλθε σε πλεόνασμα ποσού 4,98 δις ευρώ.
7. Το αποτέλεσμα από συναλλαγές (πλην τόκων) με φορείς του εξωτερικού ανήλθε σε έλλειμμα ποσού 137,32 εκατ. ευρώ.

Ε. Κατάσταση χρηματοοικονομικής θέσης του Κράτους (Ισολογισμός) 31.12.2023

1. Η μη συμπερίληψη της αξίας όλων των ενσώματων και άυλων πάγιων στοιχείων στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμό) θέτει ζήτημα πληρότητας της Κατάστασης αυτής, ενώ επηρεάζει αρνητικά τη συνολική αξία των περιουσιακών στοιχείων της Κεντρικής Διοίκησης και, κατ' αποτέλεσμα, το ύψος στο οποίο διαμορφώνεται η Καθαρή Θέση των Πολιτών, η οποία αποτελεί το υπολειμματικό μέγεθος εάν από τα περιουσιακά στοιχεία αφαιρεθούν οι υποχρεώσεις.
2. Η επιμέτρηση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων δεν πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την 2/30886/ΔΛΓΚ/23.7.2020 (Β' 3136) απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών, που συνιστά τη Λογιστική Πολιτική για την Πρώτη Εφαρμογή (ΛΠΠΕ) του Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης (π.δ. 54/2018), αλλά με βάση τη λογιστική πολιτική που ίσχυε μέχρι τις 31.12.2018. Με τον τρόπο αυτό, ούτε το ενδιάμεσο (μεταβατικό) λογιστικό πλαίσιο (ΛΠΠΕ) εφαρμόστηκε πλήρως κατά την περίοδο αναφοράς (επιμέτρηση λοιπών μακροπρόθεσμων τίτλων και λοιπών μακροπρόθεσμων δανείων, αναγνώριση απαιτήσεων της Κεντρικής Διοίκησης, επιμέτρηση πληρωτέων υποχρεώσεων από αγορές αγαθών και λήψη υπηρεσιών, καθώς και από τόκους, αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση υποχρεώσεων που

σχετίζονται με το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης, αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση των χρηματοοικονομικών εγγυήσεων).

3. Δεν έχει συμπεριληφθεί στις συμμετοχές σε ελεγχόμενες οντότητες μη εισηγμένες στο Χρηματιστήριο η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στην Ελληνική Εταιρεία Εξαγωγικών Πιστώσεων ΑΕ, στην οποία το Δημόσιο μετέχει ως μοναδικός μέτοχος (τα ίδια κεφάλαιά της ανέρχονται σύμφωνα με τον τελευταίο δημοσιευμένο ισολογισμό σε 172,43 εκατ. ευρώ).
4. Ο λογαριασμός Παράγωγων Χρηματοοικονομικών Μέσων, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στα Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης (συνολικού ποσού 13,24 δις ευρώ), είναι υπερεκτιμημένος κατά 280,81 εκατ. ευρώ, λόγω συμπερίληψης ποσού 266,80 εκατ. ευρώ που έχει αναγνωρισθεί (και) στα ταμειακά διαθέσιμα και ποσού 14,01 εκατ. ευρώ που δεν έχει μετατραπεί στο νόμισμα αναφοράς.
5. Σε σχέση με τη Συμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς (Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία), διαπιστώθηκαν τα εξής:
 - (α) Δεν έχει συμπεριληφθεί η αναπροσαρμογή του ποσού συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC), η οποία έλαβε χώρα το 2020 (45.696 μετοχές ονομαστικής αξίας 1.000 USD εκάστη).
 - (β) Έχει συμπεριληφθεί η εισφορά του Ελληνικού Δημοσίου στο Ταμείο Αρωγής και Ανάσχεσης Καταστροφών, ποσού 11 εκατ. USD, που έλαβε χώρα το 2021, χωρίς να τεκμηριώνεται ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώρισή του ως περιουσιακού στοιχείου, σύμφωνα με το ΛΠΓΚ.
6. Απαιτήσεις:
 - (α) Από το σύνολο των απαιτήσεων -πλην των λοιπών- που αναγνωρίστηκαν κατά την 31η.12.2023, οι οποίες ανήλθαν σε 117,81 δις ευρώ (έναντι 122,46 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση), συμπεριλαμβανομένων των τελωνειακών απαιτήσεων, ως εισπραξιμο εγγράφηκε το ποσό των 4,52 δις ευρώ (έναντι ποσού 4,20 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση), μετά την αφαίρεση του απομειωθέντος, το οποίο ανήλθε σε 113,30 δις ευρώ. Επιπλέον, αναγνωρίστηκαν και λοιπές απαιτήσεις ύψους 5,80 δις ευρώ (σύνολο απαιτήσεων 10,32 δις ευρώ).
 - (β) Στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, στο συνολικό ποσό των απαιτήσεων προ απομείωσης περιλαμβάνονταν και φόροι κεφαλαίου 10,00 δις ευρώ, που βεβαιώθηκαν τον Οκτώβριο 2023, κατόπιν ηλεκτρονικής υποβολής δήλωσης φόρου κληρονομιάς με εσφαλμένα στοιχεία, και διαγράφηκαν τον Φεβρουάριο 2024, κατόπιν υποβολής διορθωτικής δήλωσης, με αποτέλεσμα την εμφάνιση υπερεκτιμημένων απαιτήσεων κατά το εισπραξιμο μέρος του ανωτέρω ποσού, ήτοι κατά ποσό 1,53 δις ευρώ. Οι οικονομικές καταστάσεις διορθώθηκαν στην Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετική παρατήρηση που διατυπώθηκε στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.
 - (γ) Στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, το ποσό των απαιτήσεων από μεταβιβάσεις εμφανιζόταν υπερεκτιμημένο κατά 120,56 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το υπολογιζόμενο ως εισπραξιμο ποσό απαιτήσεων αυτής της κατηγορίας, όπως προκύπτει από την εφαρμογή των συντελεστών εισπραξιμότητας, λόγω λανθασμένου υπολογισμού των απομειώσεων. Πραγματοποιήθηκε διόρθωση στα στοιχεία που υποβλήθηκαν με την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν.

4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετική παρατήρηση που διατυπώθηκε στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.

(δ) Το ποσό των απαιτήσεων από τόκους, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στις συνολικές απαιτήσεις της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης (συνολικού ποσού 10,32 δις ευρώ), είναι υποεκτιμημένο, κατά προσέγγιση, κατά 208,66 χιλ. ευρώ, καθόσον δεν καταχωρήθηκαν, ως απαίτηση από τόκους, οι δεδουλευμένοι τόκοι της περιόδου 1.3.2023 - 31.12.2023 μακροπρόθεσμου ομολογιακού δανείου στο οποίο συμβάλλεται το Ελληνικό Δημόσιο ως ομολογιούχος δανειστής.

(ε) Στις λοιπές απαιτήσεις περιλαμβάνεται υπόλοιπο προκαταβολών που έχουν χορηγηθεί προς τη ΔΕΗ ΑΕ έναντι των συνολικών ετήσιων υποχρεώσεων για δαπάνη εξόφλησης λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης για τα έτη 2020, 2021, 2022, 2023 και 2024, το οποίο στις 31.12.2023 ανήλθε σε 2,04 δις ευρώ. Εντούτοις, η διαδικασία εκκαθάρισης και τακτοποίησης των ληξιπρόθεσμων οφειλών των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης έναντι της ΔΕΗ εφαρμόζεται πλημμελώς (από τον πάροχο και το Υπουργείο Οικονομικών), με συνέπεια να καθυστερεί η τμηματική επιστροφή των προκαταβολών αυτών στο Δημόσιο.

(στ) Μεταξύ των λογαριασμών απαιτήσεων περιλαμβάνονται λογαριασμοί με σημαντικά μεταφερόμενα υπόλοιπα που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενες χρήσεις και τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα (Ο.Π.Σ.Δ.Π.) που έλαβε χώρα το 2019 (π.χ. επιστροφές φόρων μέσω Τραπεζών, με υπόλοιπο 385,79 εκατ. ευρώ, απαιτήσεις από συναλλαγές επί χρηματοοικονομικών στοιχείων, με υπόλοιπο 209,24 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τουλάχιστον 121,66 εκατ. ευρώ προέρχονται από την ως άνω μετάπτωση). Οι αρμόδιες υπηρεσίες (Γ.Λ.Κ., Α.Α.Δ.Ε.) θα πρέπει να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να επαληθευθεί η ύπαρξη και το ύψος των ανωτέρω απαιτήσεων και σε αντίθετη περίπτωση να εξετάσουν το ενδεχόμενο διαγραφής/απομείωσης αυτών, προκειμένου οι απαιτήσεις να απεικονίζονται ορθά και με ακρίβεια στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης.

(ζ) Στις λοιπές απαιτήσεις δεν περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του. Οι σχετικές απαιτήσεις κατά την 31^η.12.2023 ανέρχονταν σε 191,98 εκατ. ευρώ.

7. Το ύψος των πληρωτέων υποχρεώσεων είναι υποεκτιμημένο κατά 164,28 εκατ. ευρώ τουλάχιστον. Το ποσό αυτό αφορά σε απλήρωτες υποχρεώσεις εκτός Μητρώου Δεσμεύσεων (79,07 εκατ. ευρώ αφορούν στα Στρατιωτικά Νοσοκομεία και 85,21 εκατ. ευρώ σε προμήθειες αντικών φαρμάκων από το Υπουργείο Υγείας).

8. Χρέος Κεντρικής Διοίκησης:

(α) Το υπόλοιπο του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης στις 31.12.2023 ανήλθε σε 406,52 δις ευρώ και είναι αυξημένο σε σχέση με εκείνο των 400,28 δις ευρώ του 2022 κατά 6,25 δις ευρώ (1,56%). Λόγω της διευρυμένης χρήσης χρηματοοικονομικών παραγών, ο επιτοκιακός κίνδυνος με τη συμμετοχή υποχρεώσεων κυμαινόμενου επιτοκίου στο σύνολο του χαρτοφυλακίου δημοσίου χρέους έχει εξαλειφθεί για το έτος 2023.

(β) Ο δείκτης Δημοσίου Χρέους/Α.Ε.Π. την 31^η.12.2023 υπολογίστηκε σε 180,52%, μειωμένος κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

(γ) Κατόπιν επισκόπησης που πραγματοποιήθηκε αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση του Δημοσίου Χρέους εκ μέρους του Οργανισμού Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Ο.Δ.ΔΗ.Χ.), εντοπίζονται οι ακόλουθες αδυναμίες:

- δεν έχουν αναληφθεί ενέργειες από τη Διεύθυνση Δανεισμού και Διαχείρισης του Ο.Δ.ΔΗ.Χ. για τη διευκόλυνση της λειτουργίας της δευτερογενούς αγοράς τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου μέσω πράξεων αγορών, πωλήσεων ή δανεισμού τίτλων, εντός προκαθορισμένων ορίων, για την περαιτέρω διασφάλιση της επάρκειας διαπραγμάτευσης των Ομολόγων Ελληνικού Δημοσίου (Ο.Ε.Δ.),
- δεν έχουν καθοριστεί από τον Ο.Δ.ΔΗ.Χ. σε ετήσια βάση ενοποιημένα όρια κινδύνου αντισυμβαλλομένου,
- δεν διενεργούνται έλεγχοι από το Τμήμα Συμμόρφωσης του Ο.Δ.ΔΗ.Χ. αναφορικά με την εφαρμογή των εσωτερικών του πολιτικών, την τήρηση των ρυθμιστικών του υποχρεώσεων και τη συμμόρφωση της λειτουργίας του με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές,
- δεν έχει στελεχωθεί το Αυτοτελές Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου.
- Ως βασική αιτία των ανωτέρω αδυναμιών προβάλλεται η υποστελέχωση του Ο.Δ.ΔΗ.Χ., με κάλυψη των οργανικών θέσεων σε ποσοστό μόλις 56,6%, η οποία σε συνδυασμό με τον απαιτούμενο σημαντικό χρόνο εκπαίδευσης, λόγω του εξειδικευμένου χαρακτήρα του αντικειμένου ενασχόλησης, αναδεικνύεται σε βασικό παράγοντα λειτουργικού κινδύνου για τον Ο.Δ.ΔΗ.Χ..
- Στα πληροφοριακά συστήματα που είναι σε παραγωγική λειτουργία στον Ο.Δ.ΔΗ.Χ., εντοπίζονται ελλείψεις σε δικλίδες ελέγχου υποχρεωτικών πεδίων και λογικών ελέγχων, στο ιστορικό καταγραφής ενεργειών, καθώς και σε αυτοματοποιημένες διαδικασίες παραγωγής αναφορών.
- Δεν έχει διενεργηθεί για το έτος 2023 ανάλυση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο (άρθρο 2 παρ. 5 περ. δ' ν. 4270/2014).

9. Προβλέψεις:

(α) Το ανεξόφλητο υπόλοιπο των δανείων που έχουν δοθεί με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου ανήλθε την 31^η.12.2023 σε 26,76 δις ευρώ. Ειδικά οι εγγυήσεις που χορηγήθηκαν σε τιτλοποιήσεις πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ» ανήλθαν κατά την ίδια ημερομηνία σε 16,78 δις ευρώ. Για τα ποσά αυτά δεν αναγνωρίστηκαν προβλέψεις για καταπτώσεις εγγυήσεων ούτε υπάρχει σαφής ισχυρισμός της Κεντρικής Διοίκησης περί της ανυπαρξίας κινδύνου κατάπτωσης έστω μέρους των εγγυήσεων αυτών. Συναφώς σημειώνεται ότι κατά την τελευταία πενταετία οι καταπτώσεις από εγγυήσεις ανέρχονται κατά μέσο όρο ετησίως σε 380,38 εκατ. ευρώ.

(β) Η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ Α.Ε.) είναι άμεση θυγατρική της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας (Υπερταμείο - Growthfund Α.Ε.), της οποίας μέτοχος σε ποσοστό 100% είναι το Ελληνικό Δημόσιο. Σύμφωνα με τις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της ΕΤΑΔ οικονομικού έτους 2023, εκκρεμούν σε βάρος της Διαιτητικές Αποφάσεις επί αγωγών της εταιρείας ΑΤΤΙΚΟΣ ΗΛΙΟΣ Α.Ε. (τις οποίες άσκησε μαζί με τις εταιρείες ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε. και ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΛΙΟΣ Α.Ε.) για επιδικασθέντα ποσά συνολικού ύψους 573 εκατ. ευρώ περίπου, χωρίς τους αναλογούντες τόκους. Ενόψει της νομικής σχέσης του Ελληνικού Δημοσίου

με την ΕΤΑΔ Α.Ε. και το Υπερταμείο, δεν προκύπτει ότι έχουν αξιολογηθεί από την Κεντρική Διοίκηση τυχόν ενδεχόμενες υποχρεώσεις της λόγω των ως άνω δικαστικών διεκδικήσεων ούτε υπάρχει εκτίμηση ότι από την ανωτέρω αιτία δεν μπορεί να προκύψει οποιαδήποτε υποχρέωση για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται κάποια σχετική γνωστοποίηση.

10. Εγγυήσεις:

(α) Η μείωση κατά 3,43% του ανεξόφλητου υπολοίπου δανείων υπέρ των οποίων έχει εγγυηθεί το Ελληνικό Δημόσιο έως τις 31.12.2023, συγκριτικά με το 2022, οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση των εγγυήσεων στα πλαίσια του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ» (από 17,91 δις ευρώ διαμορφώθηκαν σε 16,78 δις ευρώ).

(β) Παρατηρείται σημαντική καθυστέρηση στην εκκαθάριση και στις πληρωμές αιτημάτων καταπτώσεων, καθώς σύμφωνα με το επικαιροποιημένο πλάνο εκκαθάρισης έχουν πραγματοποιηθεί πληρωμές για το 53,94% των αιτημάτων καταπτώσεων για φυσικά πρόσωπα και μόλις για το 8,83% των αιτημάτων καταπτώσεων για νομικά πρόσωπα.

(γ) Ο αριθμός εκκρεμών αιτημάτων καταπτώσεων την 31η.12.2023 για φυσικά πρόσωπα ανέρχεται σε 462.689, συνολικού ποσού 279,49 εκατ. ευρώ. Ο αντίστοιχος αριθμός για τα νομικά πρόσωπα είναι 4.266 αιτήματα, συνολικού ποσού 100,66 εκατ. ευρώ.

(δ) Υπάρχουν απορριφθέντα αιτήματα που ενδέχεται να επανεξεταστούν είτε λόγω τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου είτε λόγω δικαστικών αποφάσεων που δικαιώνουν τους αιτούντες. Πρόκειται για 212.228 αιτήματα φυσικών προσώπων συνολικού ποσού 262,20 εκατ. ευρώ και 35.190 αιτήματα νομικών προσώπων συνολικού ποσού 935,82 εκατ. ευρώ.

ΣΤ. Κατάσταση χρηματοοικονομικής επίδοσης του Κράτους της 31ης.12.2023

1. Στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, τα έσοδα της χρήσης και συνακόλουθα το λειτουργικό αποτέλεσμα ήταν υπερεκτιμημένα κατά 10,00 δις ευρώ, λόγω συμπερίληψης σε αυτά εσόδων από φόρους κεφαλαίου, τα οποία βεβαιώθηκαν με εσφαλμένα στοιχεία και διαγράφηκαν στην επόμενη χρήση. Επιπλέον, τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης ήταν υποεκτιμημένα κατά 131,97 εκατ. ευρώ, λόγω εσφαλμένου υπολογισμού των απομειώσεων απαιτήσεων από μεταβιβάσεις, καθώς και του μη λογισμού ζημίας από τη διάθεση μετοχών της εταιρείας HELLENiQ Energy Holdings S.A. που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ. Τα ανωτέρω διορθώθηκαν στην Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετικές παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.
2. Λόγω εσφαλμένων λογιστικών χειρισμών, το καθαρό έλλειμμα της χρήσης 2023 είναι υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ. Η συνολική επίδραση από τον λογιστικό χειρισμό της Επιστρεπτέας Προκαταβολής στο καθαρό έλλειμμα περιόδου χρήσης 2023 ανέρχεται σε 1,81 δις ευρώ, ποσό το οποίο θα έπρεπε να επηρεάσει το καθαρό έλλειμμα περιόδου χρήσης 2022, το οποίο εμφανίζεται ισόποσα υποεκτιμημένο.
3. Τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης 2023 και συνακόλουθα το καθαρό έλλειμα περιόδου έχουν επιβαρυνθεί με το ποσό των 26 εκατ. ευρώ κατά προσέγγιση, λόγω της διαγραφής των οφειλών της ΟΣΕ ΑΕ, που έπρεπε να βαρύνει τα αποτελέσματα του 2022.

4. Στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης έτους 2023 δεν περιλαμβάνονται τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και οι αντίστοιχες δαπάνες των Στρατιωτικών Νοσοκομείων. Επιπλέον, δεν έχουν περιληφθεί δαπάνες του Υπουργείου Υγείας από προμήθειες αντιικών φαρμάκων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19, καθώς και λειτουργικές δαπάνες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, εκτός του Μητρώου Δεσμεύσεων.

Ζ. Κατάσταση ταμειακών ροών έτους 2023

1. Οι καθαρές ταμειακές ροές από λειτουργικές και επενδυτικές δραστηριότητες της Κεντρικής Διοίκησης παρουσιάζουν συνολικό έλλειμμα ύψους 5,56 δις ευρώ, βελτιωμένο κατά 6,23 δις ευρώ σε σχέση με το 2022.
2. Στο κονδύλι “Διαθέσιμα εξ απογραφής” της Κατάστασης Ταμειακών Ροών περιλαμβάνεται ποσό 1,14 δις ευρώ, το οποίο δεν κατέστη δυνατό να επιβεβαιωθεί, λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης της σχετικής εγγραφής από το Γ.Λ.Κ.. Το ποσό αυτό αφορά σε αναγνώριση διαθεσίμων της Κεντρικής Διοίκησης τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά (προέλευση, ιστορικό μεταβολών).

Η. Κατάσταση μεταβολών καθαρής θέσης

1. Η Καθαρή Θέση Πολιτών διαμορφώνεται σε αρνητική κατά το ποσό των 362,02 δις ευρώ, επιβαρυνμένη σε σχέση με την προηγούμενη οικονομική χρήση κατά 7,67 δις ευρώ.
2. Το έλλειμμα της χρήσης 2022 είναι υποεκτιμημένο κατά 1,81 δις ευρώ, λόγω μη αφαίρεσης από τα έσοδα βεβαιωθέντων ποσών έναντι της Επιστρεπτέας Προκαταβολής. Συνακόλουθα, το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2022 είναι ισόποσα υπερεκτιμημένο. Αντίθετα, το έλλειμμα περιόδου χρήσης 2023 είναι υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ λόγω του ως άνω λογιστικού χειρισμού της Επιστρεπτέας Προκαταβολής και σφαλμάτων αποτίμησης παραγώγων χρηματοοικονομικών μέσων. Συνεπεία των ανωτέρω, το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 είναι τελικώς υπερεκτιμημένο κατά 280,81 εκατ. ευρώ.
3. Το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 είναι υποεκτιμημένο κατά το ποσό της συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στην Ελληνική Εταιρεία Εξαγωγικών Πιστώσεων ΑΕ, καθώς και κατά το ποσό αναπροσαρμογής της αξίας συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC), η οποία έλαβε χώρα το 2020.
4. Το Σύνολο Καθαρής Θέσης είναι υπερεκτιμημένο κατά το ποσό των δαπανών παρελθόντων ετών (2021, 2022, 2023) του Υπουργείου Υγείας από προμήθειες αντιικών φαρμάκων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19, καθώς και λειτουργικών δαπανών του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, εκτός Μητρώου Δεσμεύσεων.
5. Στο κονδύλι “Διαφορές Απογραφής” της Κατάστασης Μεταβολών της Καθαρής Θέσης περιλαμβάνεται ποσό 1,14 δις ευρώ, το οποίο δεν κατέστη δυνατό να επιβεβαιωθεί, λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης της σχετικής εγγραφής από το Γ.Λ.Κ.. Το ποσό αυτό αφορά σε αναγνώριση διαθεσίμων της Κεντρικής Διοίκησης τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά (προέλευση, ιστορικό μεταβολών).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πρόταση προϋπολογισμού (ή σχέδιο προϋπολογισμού) της εκτελεστικής εξουσίας (Κυβέρνησης) είναι ένα περιεκτικό κείμενο, στο οποίο αποτυπώνεται ο σχεδιασμός της Κυβέρνησης για το επόμενο έτος και υποβάλλεται για έγκριση από αυτήν στη Βουλή¹. Η έγκριση του προϋπολογισμού (είτε αρχικού είτε συμπληρωματικού) λαμβάνει τη μορφή τυπικού νόμου και αποτελεί σημείο αναφοράς για την άντληση εσόδων και την κατανομή και λογοδοσία των δημοσίων πόρων.

Με το τέλος του οικ. έτους η Κυβέρνηση λογοδοτεί στη Βουλή συντάσσοντας τον Απολογισμό (αναφορά της εκτέλεσης του προϋπολογισμού)², τον Ισολογισμό³ και τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις⁴ (απεικόνιση της κατάστασης των λογαριασμών της Κυβέρνησης), τα οποία υποβάλλει πρώτα για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο καταδεικνύει με την Διαδήλωση (Έκθεση επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους)⁵, την οποία αποστέλλει στη Βουλή, εάν οι λογαριασμοί Απολογισμού, Ισολογισμού και οι λοιπές χρηματοοικονομικές καταστάσεις της Κυβέρνησης είναι ακριβείς και αξιόπιστες⁶ και εάν η Κυβέρνηση έχει συμμορφωθεί με το όλο πλαίσιο που διέπει τη δημοσιονομική διαχείριση⁷.

Το Κοινοβούλιο διαδραματίζει κορυφαίο ρόλο αφενός διενεργώντας διεξοδικό έλεγχο και εγκρίνοντας την πρόταση του προϋπολογισμού και αφετέρου καθιστώντας την Κυβέρνηση υπόλογη, για λογαριασμό των πολιτών, για τις αποφάσεις της και την εκτέλεση του προϋπολογισμού. Η Βουλή εξετάζει την Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους⁸ και θέτει προβληματισμούς αναζητώντας εξηγήσεις από το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών σχετικά με τις παρατηρήσεις που καταγράφονται στην Έκθεση του ΕλΣυν.

Το αποτέλεσμα του ελέγχου του Κοινοβουλίου επί του Απολογισμού, του Ισολογισμού και των οικονομικών καταστάσεων της Κυβέρνησης αποτυπώνεται σε απόφαση της Ολομέλειας της Βουλής και στον σχετικό τυπικό νόμο, με τον οποίο απαλλάσσεται κατ' ουσίαν η Κυβέρνηση από την ευθύνη της για την εκτέλεση του προϋπολογισμού.

¹ Άρθρα 58 ν. 4270/2014 (Α', 143), 121 Κανονισμού της Βουλής

² Άρθρα 163, 164 ν. 4270/2014

³ Άρθρο 165 ν. 4270/2014

⁴ Άρθρο 166 ν. 4270/2014

⁵ Άρθρα 98 παρ. 1 περ. ε Συντ., 9 παρ. 1, 53, 99 παρ. 1 Οργανικού Νόμου ΕλΣυν (ν. 4820/2021, Α', 130), 167 ν. 4270/2014.

⁶ Άρθρα 99 παρ. 1, 82 Οργανικού Νόμου ΕλΣυν

⁷ Άρθρα 99 παρ. 1 τελ. εδαφ., 85 Οργανικού Νόμου ΕλΣυν

⁸ Άρθρο 31^Α του Κανονισμού της Βουλής

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΕΤΟΥΣ 2023

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΣΟΔΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

1.1. Έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (εξαιρουμένων των εσόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)⁹

Ο Προϋπολογισμός Εσόδων¹⁰ προσδιορίζει το (ελάχιστο) εκτιμώμενο όριο προσδοκώμενων εσόδων σε αντιδιαστολή με τον Προϋπολογισμό Εξόδων, για την εκτέλεση του οποίου καθορίζεται ανώτατο όριο δαπανών. Οι προβλέψεις των δημοσίων εσόδων τόσο ως προς το ύψος τους όσο και ως προς τις πηγές τους θα πρέπει να είναι κατά το δυνατόν ακριβείς, τεκμηριωμένες και αξιόπιστες, ώστε να διασφαλιστεί η επιδιωκόμενη ισοσκελισμένη δημοσιονομική θέση, η οποία θα ανατρεπόταν με υπεραισιόδοξες προβλέψεις.

Στο πλαίσιο αυτό η κατάρτιση του Κρατικού Προϋπολογισμού Εσόδων προϋποθέτει μια ευρεία διαδικασία συγκέντρωσης και επεξεργασίας πληροφοριών, από τις εμπλεκόμενες σε αυτή υπηρεσίες.

Η διαδικασία αυτή εκκινεί τον Ιούλιο του έτους ν-1¹¹, με οδηγίες και κατευθύνσεις από την αρμόδια διεύθυνση του Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης του Γ.Λ.Κ.¹², λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους δημοσιονομικού αποτελέσματος, με βάση το υποβληθέν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Πρόγραμμα Σταθερότητας και των θεσμοθετημένων δημοσιονομικών παρεμβάσεων.

Εκτιμήσεις πραγματοποιούν:

- για τα φορολογικά έσοδα οι αρμόδιες υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) και για τα μη φορολογικά έσοδα οι υπηρεσίες των αρμόδιων Υπουργείων, σε συνεργασία με το Τμήμα Προϋπολογισμού Εσόδων (Β') της Διεύθυνσης Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης του Γ.Λ.Κ.,
- για τα έσοδα από μερίσματα κερδών ή προσόδων υπέρ του Δημοσίου, επιχειρήσεων και οργανισμών, υποβάλλονται προτάσεις από τις οικονομικές υπηρεσίες των Υπουργείων που τα εποπτεύουν, καθώς επίσης και από τη Μονάδα Αποκρατικοποιήσεων, Διαχείρισης Κινητών Αξιών και Επιχειρησιακού Σχεδιασμού του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και την Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Α.Ε.,
- για τα έσοδα από προμήθειες εγγυήσεων που παρέχει το Δημόσιο για την παροχή δανείων σε διάφορους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και τα έσοδα από την έκδοση και κυκλοφορία μεταλλικών κερμάτων υποβάλλονται προτάσεις από τη Διεύθυνση Κρατικών Εγγυήσεων και Κίνησης Κεφαλαίων του Γ.Λ.Κ.,
- για τα έσοδα από τις αποδόσεις από τη διακράτηση ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (Ε.Δ.) στα χαρτοφυλάκια των κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (ANFAs & SMPs), καθώς και για τα εν γένει πιστωτικά έσοδα υποβάλλονται προτάσεις από τον Οργανισμό Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Ο.Δ.ΔΗ.Χ.),

⁹ Στο παρόν Κεφάλαιο συμπεριλαμβάνονται τα αποτελέσματα του ελέγχου που διενεργήθηκε από την Υπηρεσία Επιτρόπου «Παρακολούθηση και έλεγχος της είσπραξης δημοσίων εσόδων και επιτήρηση δημοσίων υπολόγων» του ΕΛΣυν για το οικ. έτος 2023.

¹⁰ Κύρωση Κρατικού Π/Υ οικ. έτους 2023 με τον ν. 5004/19.12.2022 (Α', 235)

¹¹ Όπου ν το έτος του εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού

¹² 2/139080/ΔΠΠΚ/25.7.2022 εγκύκλιος Γ.Λ.Κ.

- για τις χρηματοροές Ελλάδας-Ε.Ε. αποστέλλονται προτάσεις από την Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνών Σχέσεων της Γενικής Γραμματείας Οικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών,
- για τα έσοδα αποκρατικοποιήσεων προτάσεις υποβάλλονται από το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (Τ.Α.Ι.Π.Ε.Δ.) Α.Ε.,
- για τα πάσης φύσεως έσοδα του Π.Δ.Ε. υποβάλλονται προτάσεις από τη Διεύθυνση Δημοσίων Επενδύσεων του Υπουργείου Ανάπτυξης.

Πίνακας 1
Κρατικός Προϋπολογισμός Εσόδων οικ. έτους 2023
(ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία εξόδου	Προϋπολογισμός
R11	Φόροι	51.579.000.000,00
R12	Κοινωνικές εισφορές	55.000.000,00
R13	Μεταβιβάσεις	7.953.000.000,00
R14	Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	2.405.000.000,00
R15	Λοιπά τρέχοντα έσοδα	1.869.000.000,00
R31	Πωλήσεις Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων	24.000.000,00
R43	Χρεωστικοί τίτλοι	23.000.000,00
R45	Συμμετοχικοί τίτλοι και μερίδια επενδυτικών κεφαλαίων	387.000.000,00
R52	Υποχρεώσεις από νόμισμα και καταθέσεις	44.000.000,00
R53	Χρεωστικοί τίτλοι (υποχρεώσεις)	31.554.000.000,00
R54	Δάνεια	701.846.000.000,00
R57	Χρηματοοικονομικά παράγωγα	300.000.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ	789.039.000.000,00

Οι ετήσιοι στόχοι εσόδων για είσπραξη από την Α.Α.Δ.Ε. καθορίζονται μέχρι 31.12 έτους ν-1 αναλυτικά, σύμφωνα με τον ψηφισθέντα ετήσιο Κρατικό Προϋπολογισμό¹³. Για το έτος 2023 καθορίστηκε ο στόχος εσόδων¹⁴ και οι ποσοτικοί στόχοι εσόδων για είσπραξη από την Α.Α.Δ.Ε., όπως αυτοί προκύπτουν από την εισηγητική έκθεση του κρατικού προϋπολογισμού έτους 2023 και την σχετική κατανομή των εσόδων μεταξύ Α.Α.Δ.Ε. και Υπολόγου Συμψηφισμού, η οποία εκτιμήθηκε σε συνεργασία με την αρμόδια Διεύθυνση του Γ.Λ.Κ., και οι οποίοι στόχοι θα πρέπει να υλοποιηθούν σωρευτικά και στο ακέραιο (ποσοστό επίτευξης 100%)¹⁵.

¹³ Άρθρο 18 ν. 4398/2016

¹⁴ 36625 ΕΞ 2023/7.3.2023 Απόφ. Υφυπ Οικονομικών (Β', 1658)

¹⁵ Μέτρο σύγκρισης για την επίτευξη των παραπάνω συμφωνείται ότι αποτελούν τα μεγέθη που θα περιληφθούν στο Οριστικό Δελτίο Εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού που εκδίδεται από την Διεύθυνση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης του Γ.Λ.Κ. και δημοσιεύεται στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

1.2. Απολογισμός εσόδων

1.2.1. Εισπραχθέντα έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού

Τα **καθαρά εισπραχθέντα έσοδα** του Κρατικού Προϋπολογισμού, μετά τη μείωση των επιστροφών¹⁶, ανήλθαν στο ποσό των **66.876.088.692,12** ευρώ. Αντιπροσωπεύουν δε το 29,70% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) σε τρέχουσες τιμές, το οποίο εκτιμάται σε 225,20 δις ευρώ¹⁷.

Στον παρακάτω Πίνακα αποτυπώνονται τα εισπραχθέντα έσοδα μετά τη μείωση των επιστροφών και εξαιρουμένων των εσόδων χρηματοοικονομικών συναλλαγών, ήτοι εκείνων που σχετίζονται με Χρηματοοικονομικά Περιουσιακά στοιχεία (ΑΛΕ R4) και Χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις (ΑΛΕ R5).

Πίνακας 2
Εισπραχθέντα Έσοδα Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023
(ποσά σε ευρώ)

Ονομασία εσόδου	Προϋπολογισμός 2023 (1)	Βεβαιωθέντα 2023 (2)	Λαγραφέντα (3)	Επιστραφέντα (4)	Εισπραχθέντα (μετά μείωση επιστροφών) (5)	Εισπρακτέο υπόλοιπο (6)	% Εκτέλ. Προϋπολογισμού (5)/(1)
ΕΣΟΔΑ (ΑΛΕ R1)	63.861.000.000,00	214.220.925.939,84	12.543.020.177,00	6.992.665.779,12	66.870.446.485,55	127.814.793.498,17	104,71%
Φόροι (ΑΛΕ R11)	51.579.000.000,00	112.938.766.926,47	1.546.550.762,60	6.861.695.840,62	54.765.225.002,65	49.765.295.320,60	106,18%
Κοινωνικές εισφορές (ΑΛΕ R12)	55.000.000,00	64.273.972,93	0,00	5.439,11	57.674.856,83	6.593.676,99	104,86%
Μεταβιβάσεις (ΑΛΕ R13)	7.953.000.000,00	20.804.380.919,57	10.036.957.421,90	31.002.250,63	7.498.510.271,67	3.237.910.975,37	94,29%
Πολλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (ΑΛΕ R14)	2.405.000.000,00	1.986.053.508,40	417.306.280,27	11.486.663,42	884.281.830,58	672.978.734,13	36,77%
Λοιπά τρέχοντα έσοδα (ΑΛΕ R15)	1.869.000.000,00	78.427.450.612,47	542.205.712,23	88.475.585,34	3.664.754.523,82	74.132.014.791,08	196,08%
ΕΝΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ, ΑΥΛΑ ΠΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΘΕΜΑΤΑ (ΑΛΕ R3)	24.000.000,00	9.189.954,40	884,92	22.300,65	5.642.206,57	3.524.562,26	23,51%
Πολλήσεις Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων (ΑΛΕ R31)	24.000.000,00	9.189.954,40	884,92	22.300,65	5.642.206,57	3.524.562,26	23,51%
Πολλήσεις Τιμαλφών (ΑΛΕ R33)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Σύνολο Εσόδων	63.885.000.000,00	214.230.115.894,24	12.543.021.061,92	6.992.688.079,77	66.876.088.692,12	127.818.318.060,43	104,68%

*****Επισημαίνεται ότι ο διαφορετικός χρωματισμός κελιών στους πίνακες της παρούσας Έκθεσης διευκολύνει τον αναγνώστη στον εντοπισμό στους πίνακες των ποσών που αναγράφονται στο κείμενο.**

¹⁶ Πρόκειται για τα έσοδα που εισπράχθηκαν αχρεωστήτως και για τον λόγο αυτό επεστράφησαν.

¹⁷ Δελτίο τύπου Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) «Ετήσιοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Έτος 2023, αλλαγή έτους βάσης, έτους αναφοράς και αναθεώρηση ετών 1995-2022 (2η εκτίμηση)», 17.10.2024.

Τόσο στα οριστικά στοιχεία που απεστάλησαν για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο από το Γ.Λ.Κ. όσο και στα στοιχεία που εμφανίζονταν στο πληροφοριακό σύστημα (SAP portal) του Γ.Λ.Κ. κατά την ημερομηνία σύνταξης της Έκθεσης της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου που διαβιβάστηκε στον Υφυπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, όπως επίσης και στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικ. έτους 2023 που περιλαμβάνεται στις αποσταλείσες για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις Περιόδου Αναφοράς 2023 Μέρος Β', ο ψηφισμένος προϋπολογισμός εσόδων στις μείζονες κατηγορίες εσόδων **R13 «Μεταβιβάσεις»** και **R15 «Λοιπά Τρέχοντα Έσοδα»** αναγραφόταν εσφαλμένα στη στήλη «Προϋπολογισθέντα»¹⁸. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι οι απαραίτητες διορθώσεις έχουν πραγματοποιηθεί στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικ. έτους 2023 που συνοδεύει την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), όπως και στα στοιχεία που εμφανίζονται στο πληροφοριακό σύστημα (SAP portal) του Γ.Λ.Κ..

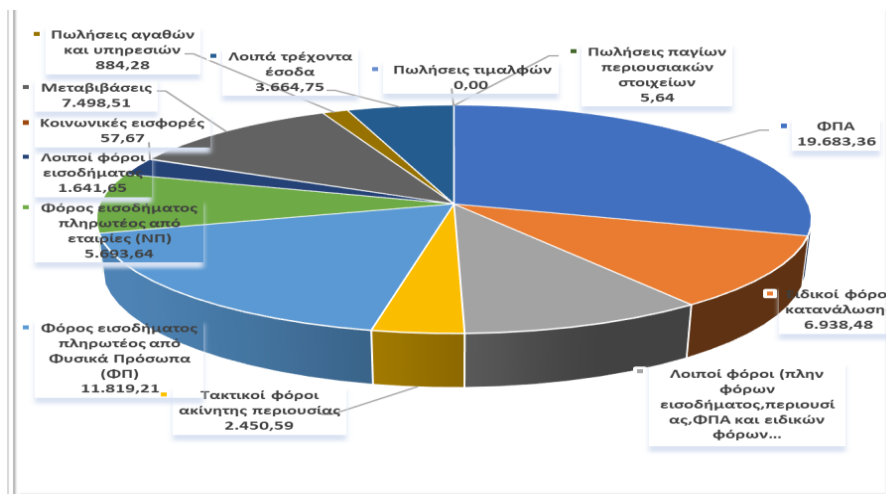
Τα ως άνω καθαρά εισπραχθέντα έσοδα του Προϋπολογισμού προήλθαν κυρίως από:

- **φόρους ποσού 54,77 δις ευρώ** (81,89% επί των εισπράξεων),
- **μεταβιβάσεις ποσού 7,50 δις ευρώ** (11,21% επί των εισπράξεων),
- **λοιπά τρέχοντα έσοδα ποσού 3,66 δις ευρώ** (5,48% επί των εισπράξεων) και
- **πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών ποσού 884,28 εκατ. ευρώ** (1,32% επί των εισπράξεων).

Η κατά τα ανωτέρω σύνθεση των εισπραχθέντων εσόδων απεικονίζεται στο ακόλουθο Γράφημα 1:

¹⁸ Στα εν λόγω στοιχεία, ως προϋπολογισμός των μείζονων κατηγοριών **R13 «Μεταβιβάσεις»** και **R15 «Λοιπά Τρέχοντα Έσοδα»** αναγράφονται τα εσφαλμένα ποσά των **12.232.000.000,00 ευρώ** και **2.039.000.000,00 ευρώ, αντίστοιχα**. Η εσφαλμένη αναγραφή οφείλεται σε τεχνικό λάθος, κατά το οποίο σε συγκεκριμένους Α/ΛΕ των ως άνω μείζονων κατηγοριών καταχωρήθηκε εις διπλούν ο ψηφισμένος ΠΔΕ οικ. έτους 2023. Επισημαίνεται, αναφορικά με τις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις Περιόδου Αναφοράς 2023 Μέρος Β' που απεστάλησαν για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ότι οι εσφαλμένες ως άνω αναγραφές στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικ. έτους 2023 συμπαράσφουρουν και τα αναγραφόμενα σύνολα, όπως και το προϋπολογισθέν αποτέλεσμα του προϋπολογισμού, καθώς επίσης και τις αντίστοιχες αναφορές στις Παρατηρήσεις 2 και 3, συμπεριλαμβανομένων των σχολιασμών των αποκλίσεων των εισπραχθέντων εσόδων από τον προϋπολογισμό και του σχετικού ιστογράμματος. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι οι απαραίτητες διορθώσεις έχουν πραγματοποιηθεί στις αντίστοιχες με τα ανωτέρω αναφορές που συνοδεύουν την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 του ν. 4270/2014).

Γράφημα 1
Εισπραχθέντα έσοδα Κρατικού Π/μού 2023
 (μετά μείωσης επιστροφών και εξαιρουμένων των εσόδων Π/μού χρηματοοικονομικών συναλλαγών) (ποσά σε εκατ. ευρώ)

1.3. Αποκλίσεις εσόδων. Υπερβάσεις-Υστερήσεις

Τα καθαρά εισπραχθέντα έσοδα των 66,88 δις ευρώ υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού, που προέβλεπε έσοδα ποσού 63,89 δις ευρώ, κατά 2,99 δις ευρώ (4,68%). Η υπέρβαση αυτή οφείλεται κυρίως στις αυξημένες σε σχέση με τον Προϋπολογισμό, εισπράξεις από φόρους (υπέρβαση κατά 3,19 δις ευρώ) και από λοιπά τρέχοντα έσοδα (υπέρβαση κατά 1,80 δις ευρώ).

Η αύξηση των φορολογικών εσόδων έναντι του προϋπολογισμού συνδέεται με τον επίμονο πληθωρισμό, τη μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας, την αύξηση των εισοδημάτων σε συνδυασμό με τη μείωση της ανεργίας, την αυξημένη κερδοφορία των επιχειρήσεων, καθώς και τη μεγαλύτερη εισπραξιμότητα των βεβαιωμένων φόρων¹⁹.

Αντιθέτως, υστέρησαν έναντι του Προϋπολογισμού, οι εισπράξεις από μεταβιβάσεις (υστέρηση κατά 454,49 εκατ. ευρώ) και από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (υστέρηση κατά 1,52 δις ευρώ).

Στον παρακάτω Πίνακα αποτυπώνονται οι αποκλίσεις των εισπραχθέντων εσόδων έναντι του προϋπολογισμού²⁰:

¹⁹ Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ.

²⁰ Στη στήλη «Προϋπολογισμός 2023» του εν λόγω πίνακα εμφανίζονται τα ορθά ποσά, σύμφωνα με τον ψηφισμένο προϋπολογισμό εσόδων οικ. έτους 2023.

Πίνακας 3
Υπερβάσεις - Υστερήσεις Εσόδων Έναντι Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023
 (ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία εσόδου	Προϋπολογισμός 2023	Εισπραχθέντα (μετά μείωση επιστροφών)	Υπέρβαση έναντι π/υ	Υστέρηση έναντι π/υ
R111	Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	29.114.000.000,00	30.146.055.850,13	1.032.055.850,13	-
R112	Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	424.000.000,00	345.357.224,42	-	-78.642.775,58
R113	Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.344.000.000,00	2.450.590.656,33	106.590.656,33	-
R114	Λοιποί φόροι επί παραγωγής	947.000.000,00	1.106.226.099,12	159.226.099,12	-
R115	Φόρος εισοδήματος	17.136.000.000,00	19.154.504.291,20	2.018.504.291,20	-
R116	Φόροι κεφαλαίου	222.000.000,00	237.321.923,97	15.321.923,97	-
R119	Λοιποί τρέχοντες φόροι	1.392.000.000,00	1.325.168.957,48	-	-66.831.042,52
R121	Εισφορές κοινωνικής ασφάλισης	0,00	1.401,50	1.401,50	-
R122	Λοιπές κοινωνικές εισφορές	55.000.000,00	57.673.455,33	2.673.455,33	-
R131	Τρέχουσες εγχώριες μεταβιβάσεις	146.000.000,00	327.873.159,29	181.873.159,29	-
R132	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από οργανισμούς και κράτη-μέλη της Ε.	15.000.000,00	635.590.350,74	620.590.350,74	-
R133	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από φορείς του εξωτερικού	3.000.000,00	11.325.204,52	8.325.204,52	-
R134	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού	30.000.000,00	4.174.046,10	-	-25.825.953,90
R135	Επιχορηγήσεις επενδύσεων από την Ε.Ε.	7.685.000.000,00	6.442.980.306,59	-	-1.242.019.693,41
R139	Λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	74.000.000,00	76.567.204,43	2.567.204,43	-
R141	Πωλήσεις αγαθών	1.000.000,00	1.573.577,48	573.577,48	-
R142	Παροχή υπηρεσιών	314.000.000,00	284.975.613,47	-	-29.024.386,53
R143	Μισθώματα	1.601.000.000,00	68.875.649,06	-	-1.532.124.350,94
R144	Προμήθειες	333.000.000,00	334.596.957,17	1.596.957,17	-
R145	Διοικητικές αμοιβές	152.000.000,00	190.010.512,52	38.010.512,52	-
R149	Λοιπές πωλήσεις	4.000.000,00	4.249.520,88	249.520,88	-
R151	Τόκοι	123.000.000,00	775.819.754,93	652.819.754,93	-
R152	Διανεμόμενο εισόδημα εταιριών	206.000.000,00	415.882.654,67	209.882.654,67	-
R153	Ενοίκια φυσικών πόρων	26.000.000,00	46.847.842,57	20.847.842,57	--
R156	Πρόστιμα, ποινές και καταλογισμοί	904.000.000,00	1.130.971.090,66	226.971.090,66	-
R159	Επιστροφές δαπανών	610.000.000,00	1.295.233.180,99	685.233.180,99	-

Έκθεση επί του Απολογισμού και του Ισολογισμού (2023)

ΑΛΕ	Ονομασία εσόδου	Προϋπολογισμός 2023	Εισπραχθέντα (μετά μείωση επιστροφών)	Υπέρβαση έναντι π/υ	Υστέρηση έναντι π/υ
R311	Κτίρια και συναφείς υποδομές	24.000.000,00	5.362.742,88	-	-18.637.257,12
R312	Μηχανήματα και εξοπλισμός	0,00	0,00	-	-
R314	Προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας	0,00	8.146,89	8.146,89	-
R315	Μη παραγόμενα περιουσιακά στοιχεία	0,00	271.316,80	271.316,80	-
R317	Πάγια υπό κατασκευή	0,00	0,00	-	-
	ΣΥΝΟΛΟ	63.885.000.000,00	66.876.088.692,12		

Στον παρακάτω Πίνακα αποτυπώνονται οι αποκλίσεις των εισπραχθέντων εσόδων οικ. έτους 2023, από τα αντίστοιχα μεγέθη του έτους 2022²¹:

Πίνακας 4
Αποκλίσεις εισπραχθέντων εσόδων π/υ οικ. ετών 2023 και 2022 (ποσά σε ευρώ)

Ονομασία εσόδου	Εισπραχθέντα (μετά μείωση επιστροφών) 2023 (1)	Εισπραχθέντα (μετά μείωση επιστροφών) 2022 (2)	Απόκλιση 2023- 2022 [(1) - (2)]/(2)
ΕΣΟΔΑ (ΑΛΕ R1)	66.870.446.485,55	59.726.275.175,14	11,96%
Φόροι (ΑΛΕ R11)	54.765.225.002,65	49.353.975.179,61	10,96%
Κοινωνικές εισφορές (ΑΛΕ R12)	57.674.856,83	54.600.040,59	5,63%
Μεταβιβάσεις (ΑΛΕ R13)	7.498.510.271,67	6.359.460.902,83	17,91%
Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών (ΑΛΕ R14)	884.281.830,58	871.260.022,55	1,49%
Λοιπά τρέχοντα έσοδα (ΑΛΕ R15)	3.664.754.523,82	3.086.979.029,56	18,72%
ΕΝΣΩΜΑΤΑ ΠΑΓΙΑ, ΑΥΛΑ ΠΑΓΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ (ΑΛΕ R3)	5.642.206,57	11.924.118,33	-52,68%
Πωλήσεις Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων (ΑΛΕ R31)	5.642.206,57	11.924.118,33	-52,68%
Πωλήσεις Τιμαλφών (ΑΛΕ R33)	0,00	0,00	-
Σύνολο Εσόδων	66.876.088.692,12	59.738.199.293,47	11,95%

²¹ Για το έτος 2022 απεικονίζονται τα εισπραχθέντα έσοδα, όπως αυτά προκύπτουν από τους τελικούς διαμορφωμένους πίνακες του Απολογισμού Εσόδων που περιλαμβάνονται στην Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (παρ. 1 άρθρ. 167 ν. 4270/2014) και από το αντίστοιχο πληροφοριακό σύστημα (BI PORTAL) του Γ.Λ.Κ. για το οικ. έτος 2022, μετά την αποστολή από το Γ.Λ.Κ. στην Υπηρεσία Επιτρόπου του ΕλΣυν των οριστικών οικονομικών στοιχείων του εν λόγω έτους.

1.3.1. Αιτιολογία αποκλίσεων

(i) Υστερήσεις εισπράξεων

Οι κυριότερες επιμέρους κατηγορίες εσόδων όπου τα εισπραχθέντα έσοδα υστέρησαν έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού είναι οι ακόλουθες:

(α) Έσοδα από επιχορηγήσεις επενδύσεων από την Ε.Ε., που εντάσσονται στα έσοδα από μεταβιβάσεις, όπου το εισπραχθέν ποσό των **6,44 δις ευρώ υστέρησε κατά 1,24 δις ευρώ** εκείνου που είχε προϋπολογισθεί (7,69 δις ευρώ). Η υστέρηση οφείλεται κυρίως στις μειωμένες απολήψεις από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης κατά 382,21 εκατ. ευρώ, 400,71 εκατ. ευρώ, 292,04 εκατ. ευρώ και 166,42 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

(β) Λοιπά μισθώματα κτιρίων και υποδομών, που εντάσσονται στα έσοδα από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών, όπου το εισπραχθέν ποσό των **61 εκατ. ευρώ υστέρησε κατά 1,53 δις ευρώ** εκείνου που είχε προϋπολογισθεί (1,51 δις ευρώ). Η απόκλιση αυτή οφείλεται στη μη είσπραξη προϋπολογισθέντος ποσού 1,49 δις ευρώ από τη σύμβαση παραχώρησης του δικαιώματος χρήσης και εκμετάλλευσης του αυτοκινητόδρομου της Εγνατίας Οδού και τριών κάθετων οδικών αξόνων της.

(ii) Υπερβάσεις εισπράξεων

Οι κυριότερες επιμέρους κατηγορίες εσόδων όπου τα εισπραχθέντα έσοδα υπερέβησαν τις προβλέψεις του Προϋπολογισμού είναι οι ακόλουθες:

(α) Φ.Π.Α. που εισπράττεται μέσω Δ.Ο.Υ., όπου το εισπραχθέν ποσό των 12,36 δις ευρώ **υπερέβη κατά 1,16 δις ευρώ** το ποσό των 11,20 δις ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό²².

(β) Φόρος εισοδήματος, όπου το εισπραχθέν ποσό των 19,15 δις ευρώ **υπερέβη κατά 2,02 δις ευρώ** το ποσό των 17,14 δις ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό. Η υπέρβαση αφορά κυρίως στο φόρο εισοδήματος πληρωτέο από Φυσικά Πρόσωπα (Φ.Π.) κατά 912,22 εκατ. ευρώ και στο φόρο εισοδήματος πληρωτέο από εταιρίες (Ν.Π.) κατά 785,64 εκατ. ευρώ²³.

(γ) Επιστροφή ποσών από Κεντρικές Τράπεζες της Ευρωζώνης (ANFA), όπου το εισπραχθέν ποσό των **603,00 εκατ. ευρώ δεν είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό**²⁴.

(δ) Τρέχουσες εγχώριες μεταβιβάσεις, όπου το εισπραχθέν ποσό των 327,87 εκατ. ευρώ **υπερέβη κατά 181,87 εκατ. ευρώ** το ποσό των 146 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό.

²² Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ., οι εισπράξεις του Φ.Π.Α. συνολικά επηρεάστηκαν κατά βάση θετικά, λόγω του πληθωρισμού και της μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας.

²³ Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ., η υπέρβαση στις εισπράξεις του φόρου εισοδήματος πληρωτέου τόσο από φυσικά πρόσωπα όσο και από εταιρείες οφείλεται στην αύξηση των εισοδημάτων σε συνδυασμό με τη μείωση της ανεργίας, στην αυξημένη κερδοφορία των επιχειρήσεων και στη μεγαλύτερη εισπραξιμότητα των βεβαιωμένων φόρων. Ειδικά για τον φόρο εισοδήματος πληρωτέο από εταιρείες, οι εισπράξεις ενισχύθηκαν κατά 480,70 εκατ. ευρώ από την έκτακτη προσωρινή συνεισφορά αλληλεγγύης [άρθρο 114 του ν. 5007/2022 (Α' 241)], που θεσπίστηκε μετά την υποβολή του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 στη Βουλή των Ελλήνων και επομένως δεν ήταν δυνατόν να περιληφθεί στα προβλεπόμενα μεγέθη.

²⁴ Το εν λόγω έσοδο περιλαμβάνεται στις τρέχουσες μεταβιβάσεις από οργανισμούς και κράτη μέλη της Ε.Ε., αφορά δε στην τελευταία δόση από την επιστροφή των κερδών των ελληνικών ομολόγων που διακρατούν οι Κεντρικές Τράπεζες της Ευρωζώνης, τα οποία προέκυψαν από τη «Συμφωνία για τα Καθαρά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία Ενεργητικού» (Agreement on Net Financial Assets). Η εν λόγω συμφωνία συνήφθη μεταξύ των Εθνικών Κεντρικών Τραπεζών των κρατών μελών της Ευρωζώνης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους της Ευρωζώνης.

(ε) **Τόκοι**, όπου το εισπραχθέν ποσό των 775,82 εκατ. ευρώ **υπερέβη κατά 651,82 εκατ. ευρώ** το ποσό των 124 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό²⁵.

(στ) **Πρόστιμα, ποινές και καταλογισμοί**, που εντάσσονται στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, όπου το εισπραχθέν ποσό των 1,13 δις ευρώ **υπερέβη κατά 226,97 εκατ. ευρώ** το ποσό των 904 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό. Η υπέρβαση αφορά κυρίως σε φορολογικά πρόστιμα και προσαυξήσεις και λοιπά πρόστιμα.

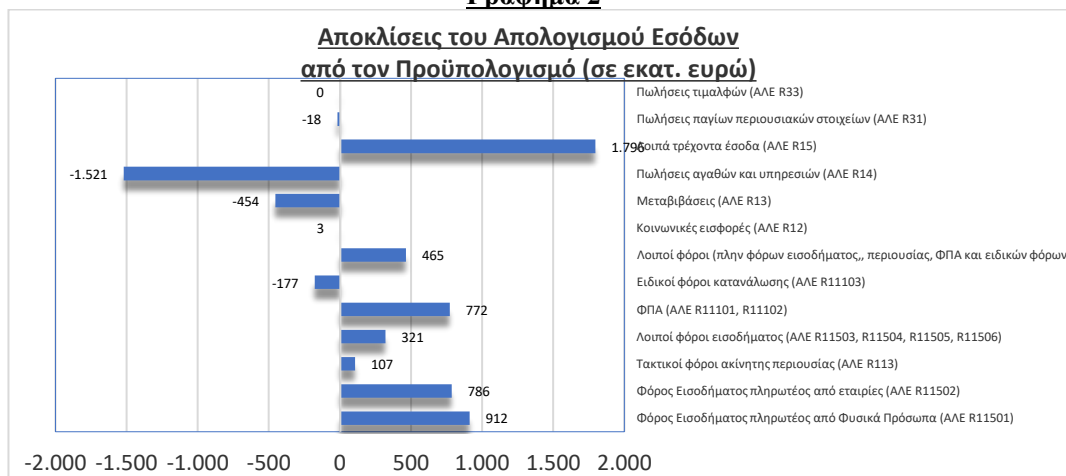
(ζ) **Επιστροφές λοιπών δαπανών**, που εντάσσονται στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, όπου το εισπραχθέν ποσό των 447,34 εκατ. ευρώ **υπερέβη κατά 284,34 εκατ. ευρώ** το ποσό των 163 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό²⁶.

(η) **Επιστροφές μεταβιβάσεων**, που εντάσσονται στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, όπου το εισπραχθέν ποσό των 783,76 εκατ. ευρώ **υπερέβη κατά 377,76 εκατ. ευρώ** το ποσό των 406 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό. Η υπέρβαση αφορά κυρίως στις επιστροφές ιδίων πόρων Ε.Ε. κατά 197,26 εκατ. ευρώ με μηδενική πρόβλεψη τον προϋπολογισμό²⁷ και στις επιστροφές ποσών από ΝΠΔΔ για εκτέλεση έργων επενδύσεων κατά 120,70 εκατ. ευρώ.

(θ) **Διανεμόμενο εισόδημα εταιριών**, που ομοίως εντάσσεται στα λοιπά τρέχοντα έσοδα, όπου το εισπραχθέν ποσό των 415,88 εκατ. ευρώ **υπερέβη κατά 209,88 εκατ. ευρώ** το ποσό των 206 εκατ. ευρώ που είχε προβλεφθεί στον Προϋπολογισμό²⁸.

Οι υπερβάσεις και υστερήσεις εισπράξεων, ανά ΑΛΕ, σε σχέση με τον προϋπολογισμό απεικονίζονται στο κατωτέρω Γράφημα:

Γράφημα 2

²⁵ Η υπέρβαση αφορά κυρίως στους τόκους καταθέσεων στην Τράπεζα της Ελλάδος κατά 595,21 εκατ. ευρώ και οφείλεται στη μη αναμενόμενη, κατά την κατάρτιση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, συνεχή αύξηση των επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, καθώς και στην αύξηση των ταμειακών διαθέσιμων της Κ.Δ., σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ..

²⁶ Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ., η υπέρβαση κατά ποσό 178 εκατ. ευρώ αφορά είσπραξη σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης από τον ΟΠΕΚΕΠΕ, που δεν ήταν δυνατό να προβλεφθεί.

²⁷ Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ., το τελευταίο δεν είναι αρμόδιο για τη διενέργεια σχετικής πρόβλεψης, αλλά λαμβάνει πληροφόρηση από τη Διεύθυνση Ευρωπαϊκής Ένωσης και Διεθνών Σχέσεων του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Σημειώνεται ότι οι ίδιοι πόροι της Ε.Ε. αποτελούν τη βασική πηγή εσόδων για τον προϋπολογισμό της Ε.Ε. και περιλαμβάνουν τους παραδοσιακούς ιδίους πόρους, τους πόρους που βασίζονται στον Φ.Π.Α. των κρατών-μελών, τους πόρους που βασίζονται στο Ακαθάριστο Εγχώριο Εισόδημα των κρατών-μελών και νέους πόρους (<https://eur-lex.europa.eu/EL/legal-content/glossary/own-resources.html>).

²⁸ Σύμφωνα με το 2/62430/ΔΠΓΚ/17.7.2024 έγγραφο του Γ.Λ.Κ., το τελευταίο δεν είναι αρμόδιο για τη διενέργεια προβλέψεων αναφορικά με τα μερίσματα που πρόκειται να αποδοθούν στον Κρατικό Προϋπολογισμό, αλλά λαμβάνει πληροφόρηση από τις αρμόδιες υπηρεσίες, με βάση την εκτίμηση του οικονομικού αποτελέσματος των οργανισμών που πρόκειται να αποδώσουν μερίσμα.

Τα καθαρά εισπραχθέντα έσοδα των 66,88 δις ευρώ υπερβαίνουν τα αντίστοιχα κατά το έτος 2022 κατά 7,14 δις ευρώ (11,95%). Η υπέρβαση αυτή οφείλεται κυρίως στις **αυξημένες, έναντι του έτους 2022, εισπράξεις φορολογικών εσόδων (υπέρβαση κατά 5,41 δις ευρώ), εισπράξεις μεταβιβάσεων (υπέρβαση κατά 1,14 δις ευρώ) και εισπράξεις λοιπών τρεχόντων εσόδων (υπέρβαση κατά 577,78 εκατ. ευρώ).**

1.4. Μη αναγραφή εσόδων στον Κρατικό Προϋπολογισμό

Κατά το έτος 2023 το ΕΛΣυν διαπίστωσε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις **τηρήθηκαν πλημμελώς οι αρχές της καθολικότητας και της ειλικρίνειας και ακρίβειας, που διέπουν την κατάρτιση του Προϋπολογισμού.** Ειδικότερα:

(α) Ο Οργανισμός Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων (Ο.Δ.Α.Π.-πρώην Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων) αποδίδει κατ' έτος²⁹ το **40% των ταμειακών διαθεσίμων του, ως δημόσιο έσοδο,** στον Κρατικό Προϋπολογισμό, το οποίο και διατίθεται αποκλειστικά για την πληρωμή δαπανών και την κάλυψη λειτουργικών αναγκών του Υπουργείου Πολιτισμού, για την προστασία, ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και για την ενίσχυση των δράσεων συνεργασίας με τους φορείς του σύγχρονου πολιτισμού. Ανάλογη υποχρέωση απόδοσης ποσοστού έως 40% των ετησίων διαθεσίμων του από το οικ. έτος 2013 και εφεξής βάρυνε και το (πρώην) Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων³⁰.

Κατά το έτος 2023 ο **Ο.Δ.Α.Π. απέδωσε στο Υπουργείο Πολιτισμού το ποσό των 63,93 εκατ. ευρώ,** το οποίο εισήχθη ως δημόσιο έσοδο στον Κρατικό Απολογισμό υπό τον ΑΛΕ «Απολήψεις από Ν.Π.Δ.Δ.». Ωστόσο, κατά παράβαση της αρχής της καθολικότητας, σύμφωνα με την οποία όλα τα δημόσια έσοδα και έξοδα πρέπει να εμφανίζονται στον Προϋπολογισμό, σχετική με τα ανωτέρω πρόβλεψη δεν συμπεριλήφθηκε ούτε στα έσοδα ούτε στις δαπάνες του Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023. Σημειώνεται συναφώς ότι αντίστοιχη πρόβλεψη δεν είχε συμπεριληφθεί ούτε στους Προϋπολογισμούς των προηγούμενων οικ. ετών 2019, 2020, 2021 και 2022, όπου είχαν εισπραχθεί για την ίδια αιτία τα ποσά των 66,36 εκατ. ευρώ, 67 εκατ. ευρώ, 57,89 εκατ. ευρώ και 52,71 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα.

(β) Μέρος των εσόδων από πλειστηριασμούς αδιάθετων δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου διατίθεται για την προώθηση της ηλεκτροκίνησης και την κάλυψη λειτουργικών αναγκών του **Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας³¹,** χωρίς όμως τούτο να αναιρεί την υποχρέωση πρόβλεψης και αποτύπωσης των εσόδων αυτών στον Προϋπολογισμό. Κατά το έτος 2023 εισήχθη ως δημόσιο έσοδο στον Κρατικό Απολογισμό υπό τον ΑΛΕ «Έσοδα από πλειστηριασμούς αδιάθετων δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου» για τους ανωτέρω σκοπούς συνολικό **ποσό 36,41 εκατ. ευρώ, για το οποίο δεν συμπεριλήφθηκε πρόβλεψη στα έσοδα και τα έξοδα του Προϋπολογισμού.**

²⁹ Βλ. άρθρο 17 του ν. 4761/2020 (Α' 248).

³⁰ Βλ. άρθρο 10 του ν. 736/1977 (Α' 316), όπως ίσχυε μέχρι την κατάργησή του με το άρθρο 44 του ν. 4761/2020.

³¹ Βλ. την ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΠΔΑ/33377/732/3.4.2020 (Β' 1451), καθώς και την ΥΠΕΝ/ΔΚΑΠΑ/13443/210/7.2.2023 όμοια (Β' 603).

(γ) Στον Απολογισμό εισήχθη ως δημόσιο έσοδο υπό τον ΑΛΕ «Κράτηση στις συμβάσεις της Επιτροπής Προμηθειών Υγείας» ποσό 37,12 εκατ. ευρώ, χωρίς να έχει συμπεριληφθεί στα έσοδα του Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023 σχετική πρόβλεψη, με την αιτιολογία ότι τα ποσά που εισπράττονται κατά τη διάρκεια του έτους εγγράφονται ως δαπάνη στον Προϋπολογισμό του Υπουργείου Υγείας³². Τούτο, όμως, δεν αναιρεί την υποχρέωση πρόβλεψης και αποτύπωσης του εσόδου αυτού στον Προϋπολογισμό. Άλλωστε, κατά το οικ. έτος 2021 είχε συμπεριληφθεί στα έσοδα του Προϋπολογισμού σχετική πρόβλεψη (ποσού 25 εκατ. ευρώ).

(δ) Κατά το έτος 2023 το διανεμόμενο εισόδημα εταιρειών (αφορά σε αποδόσεις μερισμάτων στον Κρατικό Προϋπολογισμό) ανήλθε στο ποσό των 415,88 εκατ. ευρώ, ενώ είχε προϋπολογισθεί σε ποσό 206 εκατ. ευρώ. Σημειώνεται ότι ουσιώδεις υποεκτιμήσεις των σχετικών εσόδων έναντι του προϋπολογισμού έχουν παρατηρηθεί και σε προηγούμενα οικονομικά έτη.

(ε) Στον Απολογισμό εισήχθη ως δημόσιο έσοδο υπό τον ΑΛΕ «Επιστροφές ιδίων πόρων Ε.Ε.» ποσό 197,26 εκατ. ευρώ, χωρίς να έχει συμπεριληφθεί στα έσοδα του Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023 σχετική πρόβλεψη. Σημειώνεται συναφώς ότι κατά τα προηγούμενα οικονομικά έτη 2019, 2020 και 2021 είχαν εισπραχθεί για την ίδια αιτία τα ποσά των 59,71 εκατ. ευρώ, 42,91 εκατ. ευρώ και 252,71 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα, χωρίς να έχουν προβλεφθεί τα έσοδα αυτά στους οικείους προϋπολογισμούς (κατά το έτος 2022 δεν πραγματοποιήθηκε αντίστοιχη είσπραξη).

(στ) Κατά παράβαση της αρχής της καθολικότητας, στον Κρατικό Προϋπολογισμό δεν περιλαμβάνονται τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τα Στρατιωτικά Νοσοκομεία, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, καθώς και τα έσοδα λοιπών οργανικών μονάδων του από ίδια δραστηριότητα (Υπηρεσία Φάρων, Κέντρο Εκπαίδευσης Ναυτικής Αποτροπής, Υδρογραφική Υπηρεσία κ.λπ.)³³.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν την ανάγκη βελτίωσης των εσωτερικών διαδικασιών της Κεντρικής Διοίκησης, ώστε αφενός μεν όλα τα έσοδα να συμπεριλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό, αφετέρου δε, να διαμορφώνονται, στο μέτρο του εφικτού, ακριβείς και ειλικρινείς εκτιμήσεις εσόδων κατά την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, ύστερα από έγκαιρη και έγκυρη συγκέντρωση και αξιοποίηση της απαραίτητης για τον σκοπό αυτό πληροφόρησης.

³² Βλ. την ΚΥΑ ΔΥ6α/οικ.36932/17.3.2009 (Β' 545).

³³ Τα έσοδα των λοιπών οργανικών μονάδων του ΥΠΕΘΑ εμφανίζονται στον Απολογισμό όχι κατά την πραγματοποίησή τους αλλά κατά το χρόνο και κατά το μέρος που πρόκειται να διατεθούν για την πραγματοποίηση δαπανών, με την εγγραφή ισόποσων πιστώσεων. Ως εκ τούτου, μέχρι την ολοκλήρωση της ανωτέρω διαδικασίας τυχόν εισπραχθέντα έσοδα δεν εμφανίζονται ούτε στον Απολογισμό.

1.5. Επιστροφές εσόδων

Οι επιστροφές εσόδων **διαμορφώθηκαν το 2023 στα 6,99 δις ευρώ, έναντι 6,15 δις ευρώ το 2022.**

Επιστροφές φόρου πραγματοποιούνται από τις Βεβαιούσες Αρχές εκτός Α.Α.Δ.Ε. και από τη Γ.Δ.ΗΛΕ.Δ. (υπερεισπράξεις, ΕΝΦΙΑ κλπ). Η εμφάνιση των επιστροφών και η λογιστική τακτοποίησή τους πραγματοποιείται από τη Δ.Ο.Υ., η οποία διενεργεί την εξόφληση των τίτλων πληρωμής, ως αφαιρετικό των εσόδων³⁴.

1.6. Διαγραφές

Οι **διαγραφές³⁵ εσόδων ανήλθαν το 2023 στο ποσό των 12,54 δις ευρώ, έναντι ποσού 24,01 δις ευρώ το 2022.**

Οι κυριότερες διαγραφές, ανά κατηγορία εσόδων Δ.Ο.Υ. κατά το έτος 2023, περιλάμβαναν:

(α) **Ποσό 10,41 δις ευρώ από μεταβιβάσεις και πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών**, το οποίο αφορά στη διαγραφή του συνόλου των ανείσπρακτων βεβαιωμένων οφειλών από καταπτώσεις δανείων της ΟΣΕ ΑΕ με εγγύηση του Ε.Δ. ετών 1992-2010³⁶. Το ύψος της σχετικής απαίτησης που εμφανίζεται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης του Κράτους το έτος 2022 ανήλθε κατά προσέγγιση σε 26 εκατ. ευρώ, λόγω των απομειώσεων που είχαν διενεργηθεί ήδη από το έτος 2019.

(β) **Ποσό 1,55 δις ευρώ, το οποίο αφορούσε σε διαγραφές εσόδων από φόρους και, ιδίως, εσόδων από φόρους εισοδήματος ποσού 1,22 δις ευρώ καθώς και εσόδων από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών ποσού 100 εκ. ευρώ.**

1.7. Εισπρακτέο υπόλοιπο

Το εισπρακτέο υπόλοιπο εσόδων μη χρηματοοικονομικών συναλλαγών του Απολογισμού **ανήλθε το 2023 σε 127,82 δις ευρώ, αυξημένο κατά 5,3 δις ευρώ έναντι του 2022 (122,52 δις ευρώ).**

³⁴ Σχ. η 1095860/5660/0016/15-10-2001 (Β' 1416) Απόφαση του Υπουργού Οικονομικών «Επιστροφή από Δ.Ο.Υ. δημοσίων εσόδων που έχουν εισπραχθεί αχρεώστητα», όπως τροποποιήθηκε με την Α 1015/2020 (Β' 388) όμοια.

³⁵ άρθρα 98 επόμε. π.δ. 16/1989

³⁶ σύμφωνα με την C (2017) 3987 final/16.6.2017 εγκριτική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την Κ.Υ.Α. 185930 ΕΞ 2022/27.12.2022.

Στο συνολικό εισπρακτέο του Απολογισμού, ποσού **127,95 δις ευρώ**, περιλαμβάνονται υπόλοιπα εισπρακτέων εσόδων ποσού 121,66 εκατ. ευρώ, που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενα οικ. έτη, τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα που έλαβε χώρα το 2019, η ύπαρξη και η ακρίβεια των οποίων χρήζουν διερεύνησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Στη διαμόρφωση του ως άνω εισπρακτέου υπολοίπου συνέβαλαν μεταξύ άλλων ιδίως:

(α) **οι ανείσπρακτες απαιτήσεις από φόρους 49,7 δις ευρώ (39% του συνολικού εισπρακτέου υπολοίπου)**³⁷,

(β) **οι ανείσπρακτες απαιτήσεις από μεταβιβάσεις 3,2 δις ευρώ (2,5% του συνολικού εισπρακτέου υπολοίπου)**³⁸ και

(γ) **οι ανείσπρακτες απαιτήσεις από πρόστιμα, ποινές και καταλογισμούς 71,8 δις ευρώ (56% του συνολικού εισπρακτέου υπολοίπου).**

1.7.1. Λανθασμένες βεβαιώσεις εσόδων

Το **εισπρακτέο υπόλοιπο εσόδων** του κρατικού προϋπολογισμού για το έτος 2023 περιλαμβάνει και ποσά που έχουν προκύψει από λανθασμένη βεβαίωση εσόδων με υπαιτιότητα των φορολογούμενων. Συγκεκριμένα, από την επισκόπηση των στοιχείων των οριστικών εσόδων του Γ.Λ.Κ., τις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων Περιόδου Αναφοράς 2023 και την συγκεντρωτική κατάσταση εσόδων ανά μήνα για το οικ. έτος 2023 της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης εντοπίστηκαν σημαντικές διακυμάνσεις στη στήλη «Βεβαίωση» σε σχέση με τις μέσες κινήσεις σε ευρώ μηνιαίως. Συγκεκριμένα, οι διακυμάνσεις αφορούσαν στις Δ.Ο.Υ. Χολαργού και Ν. Ιωνίας Αττικής με βεβαιώσεις φόρου κληρονομιάς και Φ.Π.Α. ποσών **9.999.956.500,00 ευρώ** και **2.399.997.550,48 ευρώ** (πλέον προσαυξήσεων 718.319.266,86 ευρώ), αντίστοιχα.

Για την περίπτωση της **Δ.Ο.Υ. Χολαργού** προκύπτει η λανθασμένη δήλωση από τον φορολογούμενο και μη διερευνημένη σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις³⁹, **βεβαίωση ύψους 9.999.956.500,00 ευρώ**, για την οποία ακολουθήθηκε η διαδικασία έκδοσης ΑΦΕΚ για την τακτοποίησή της το 2024. Για τη συγκεκριμένη κίνηση χαρακτηριστικά αναφέρεται στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων Περιόδου Αναφοράς 2023, ότι **«οφείλεται σε εκ παραδρομής καταχώρηση στο σύστημα TAXIS της Α.Α.Δ.Ε. τον 10/2023, η οποία αντिलογίστηκε τον 2/2024»**.

Για την περίπτωση της **Δ.Ο.Υ. Ν. Ιωνίας** προκύπτει η βεβαίωση Φ.Π.Α., εντός του έτους 2023, ύψους 2.399.997.550,48 ευρώ πλέον προσαυξήσεων 718.319.266,86 ευρώ, **σύνολο 3.118.316.817,34 ευρώ**, σε εταιρεία υπό εκκαθάριση. Η βεβαίωση Φ.Π.Α. αφορούσε σε δηλωθέντα στοιχεία κύκλου εργασιών οικ. έτους 2021 (δηλωθείς κύκλος εργασιών Ιανουαρίου 2021, 10.000.000.000,00 ευρώ) από τον οποίο προκύπτει υποχρέωση καταβολής Φ.Π.Α. ύψους 2.399.997.550,48 ευρώ. Επίσης, από τον έλεγχο

³⁷ Πρόκειται, κυρίως, για ανείσπρακτες απαιτήσεις ποσού 15,7 δις ευρώ από φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων (7,5 δις ευρώ) και νομικών προσώπων (7,91 δις ευρώ), ποσού 19,16 δις ευρώ από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών και ποσού 2,56 δις ευρώ από φόρους ακίνητης περιουσίας.

³⁸ αφορούν σε μεγάλο ποσοστό σε ανείσπρακτες απαιτήσεις από επιστροφές καταπτώσεων εγγυήσεων, οι οποίες ανήλθαν σε 2,24 δις ευρώ (69% επί των ανείσπρακτων απαιτήσεων από μεταβιβάσεις)

³⁹ Βλ. παρ. 2 άρθρου 3 της απόφασης Διοικητή Α.Α.Δ.Ε. Α. 1151/31.10.2022 «Ηλεκτρονική υποβολή δήλωσης φόρου κληρονομιάς κινητών και ακινήτων εντός αντικειμενικού συστήματος (ΑΠΑΑ)-“Δήλωση κληρονομιάς μέσω της εφαρμογής my PROPERTY”» (Β', 5603).

προκύπτει ότι ο ανωτέρω υπόχρεος σε καταβολή Φ.Π.Α. δεν είχε καταθέσει δήλωση Φ.Π.Α. για το έτος 2023, για τα έτη 2021 έως και 2023 δεν είχε υποβάλει δηλώσεις φόρου εισοδήματος, ενώ για τα έτη 2018-2020 ο ετήσιος Φ.Π.Α. προς καταβολή δεν ξεπέρασε τις 3.502,00 ευρώ.

Λανθασμένη δήλωση φορολογούμενου που δεν έγινε εγκαίρως αντιληπτή από την Α.Α.Δ.Ε. είχε ως αποτέλεσμα τη **μη ορθή αύξηση των βεβαιώσεων του οικ. έτους 2023 κατά 10,00 δις ευρώ και αντίστοιχα την μη ορθή αποτύπωση του εισπρακτέου υπολοίπου κατά την 31^η.12.2023**. Επιπλέον, εντοπίστηκε **βεβαίωση εσόδων από ΦΠΑ ποσού 3,12 δις ευρώ, για την ορθότητα του οποίου δημιουργείται αμφιβολία, λόγω του ύψους του**. Τα παραπάνω καταδεικνύουν τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικών δικλίδων της Α.Α.Δ.Ε. να εντοπίζουν οίκοθεν, να αξιολογούν και να διορθώνουν τέτοιες περιπτώσεις (πιθανών) σφαλμάτων.

1.8. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις από φόρους, δασμούς και πρόστιμα

Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των φορολογούμενων προς το Δημόσιο ανέρχονταν:

- 31.12.2023: **106.302.037.989 ευρώ** (=40,84 δις ευρώ οφειλές φυσικών προσώπων + 65,45 δις ευρώ οφειλές νομικών προσώπων), το οποίο αναλύεται σε:
 - ο 79,98 δις ευρώ = οφειλές έτους 2023
 - ο 26,32 δις ευρώ = οι μη δυνάμενες να εισπραχθούν οφειλές (ανεπίδεκτες είσπραξης απαιτήσεις) από το 2013
- Το 2023 χαρακτηρίστηκαν ως ανεπίδεκτες είσπραξης απαιτήσεις **605 εκατ. ευρώ**
- **Συνολικές εισπράξεις κατά το 2023 ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων (απαιτήσεων που κατέστησαν ληξιπρόθεσμες εντός του 2023 ή και παλαιότερα): 5.469.128.433 ευρώ**
- 31.12.2023: **6.487.450.235,50 ευρώ ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις τελωνείων από φόρους, δασμούς και πρόστιμα**

Σημειώνεται ότι το ανωτέρω ποσό προκύπτει από στοιχεία της Διεύθυνσης Ανάπτυξης Τελωνειακών, Ελεγκτικών Επιχειρησιακών Εφαρμογών (ΔΑΤΕ), ενώ από συγκεντρωτικό πίνακα της Διεύθυνσης Τελωνειακών Διαδικασιών προς το Γ.Λ.Κ.⁴⁰ προκύπτει ότι το υπόλοιπο της 31ης.12.2023 ανερχόταν σε **6.506.653.495,51 ευρώ** (έναντι 6.338.019.705,12 ευρώ στις 31.12.2022.)

Από την επισκόπηση επί των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων από φόρους, δασμούς και πρόστιμα παρατηρείται ότι:

(α) Στο ποσό των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων των τελωνείων, περιλαμβάνονται και αυτές και πέραν **της 20ετίας**. Ειδικότερα, το 19% (**ποσό 1.236.929.422,03 ευρώ**) του συνολικού ληξιπρόθεσμου (6.487.450.235,50 ευρώ) **ανάγεται σε έτη παλαιότερα του 2002**.

(β) Η διαχείριση των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων του Δημοσίου και των συμβεβαιωμένων οφειλών προς τρίτους δεν διενεργείται κεντρικά από τη Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών, αλλά περιφερειακά από τα Τελωνεία.

⁴⁰ Σχ. το έγγραφο της ΔΤΔ Δ 1044203 ΕΞ 2024/15.04.2024 προς το Γ.Λ.Κ.

1.8.1. Αναγκαστικά μέτρα

Η Α.Α.Δ.Ε. έχει ενεργοποιήσει τις διαδικασίες επιβολής αναγκαστικών μέτρων σε βάρος των οφειλετών-φορολογούμενων⁴¹. Τα διοικητικά, αναγκαστικά και λοιπά μέτρα είσπραξης λαμβάνονται από τις Δ.Ο.Υ., ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής, τα Ελεγκτικά Κέντρα και τις ειδικές υπηρεσίες. Στις 31.12.2023 είχαν επιβληθεί αναγκαστικά μέτρα σε βάρος του 71% των οφειλετών έναντι 69% το 2022.

Οι σοβαρότερες εισπρακτικά υποθέσεις αντιμετωπίζονται άμεσα⁴² από τις αρμόδιες προς είσπραξη υπηρεσίες⁴³, μετά από διαδικασία ανάλυσης κινδύνου ή εξαιρετικά και με βάση άλλα κριτήρια, τα οποία καθορίζονται από τον Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε.. Με την διαδικασία αυτή ανατέθηκαν μέσω της ειδικής εφαρμογής **55.035 υποθέσεις**, οι οποίες⁴⁴ αποστέλλονται σε μηνιαία βάση στους Προϊσταμένους των Δ.Ο.Υ. και των Ελεγκτικών Κέντρων για την επιδίωξη της είσπραξης και παρακολουθείται η απόδοση και η πορεία επίτευξης του επιχειρησιακού στόχου εκάστης υπηρεσίας.

Πίνακας 5
Αναγκαστικά μέτρα

Είδος μέτρου	Πλήθος μέτρων 2023	Πλήθος μέτρων 2022
Επιδιορθώσεις κατασχέσεις στα χέρια τρίτων	500.069	484.138
Προγράμματα πλειστηριασμού	564	1.201
Παραγγελίες κατάσχεσης	12.864	15.163
Ποινικές διώξεις	4.063	3.178
Υποθήκες	9.476	9.386
Φάκελοι κατάσχεσης	5.882	5.651

Πηγή: ΔΙΕΣΣΕ

1.9. Επιστροφές φόρων σε φορολογούμενους (ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις)

Η Α.Α.Δ.Ε. για το 2023 όφειλε να επιστρέψει συνολικά **558 εκατ. ευρώ**⁴⁵ στους φορολογούμενους.

- **274 εκατ. ευρώ** αφορούσαν σε «Εκκρεμείς Επιστροφές Φόρων άνω των 90 ημερών (ληξιπρόθεσμες επιστροφές) από την ημερομηνία έκδοσης του ΑΦΕΚ». Αναφορικά με τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις από επιστροφές φόρων, τα ποσά των οποίων δεν μπορούν να αποπληρωθούν λόγω εξωγενών παραγόντων (μη ανταπόκριση δικαιούχου ή μη προσκόμιση δικαιολογητικών):

- **136,3 εκατ. ευρώ** (56,5% από το συνολικό ποσό των 241 εκατ. ευρώ) αφορούσαν σε φυσικά πρόσωπα, η πλειονότητα των οποίων είναι ενεργοί φορολογούμενοι. Σημαντικό μέρος των φυσικών προσώπων (24,6 εκατ. ευρώ ή 10,2%) αφορά σε φορολογούμενους που έχουν αποβιώσει και επομένως απαιτούνται περισσότερες ενέργειες (γραφειοκρατικό βάρος) προκειμένου να

⁴¹ Άρθρα 30-34 ν. 4978/2022 (Α'190)

⁴² Άρθρο 48 παρ. 5 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 4174/2013) και τελευτ. εδαφ. του άρθρου 9 του Κ.Ε.Δ.Ε. και ήδη ν. 4978/2022

⁴³ Άνω των 500 ευρώ, άρθρο 9 ν.δ 356/1974 και ήδη ν. 4978/2022

⁴⁴ Με την Δ. ΟΡΙΓ. Α 1065199/20.7.2022 (Β', 3886) εξουσιοδοτούνται οι αρμόδιοι Προϊστάμενοι των Δ.Ο.Υ., του Κ.Ε.ΜΕ.ΕΠ., του Κ.Ε.ΦΟ.ΜΕ.Π. και των ΚΕ.Β.ΕΙΣ., για την επιλογή των κατά προτεραιότητα προς επιδίωξη της είσπραξης της οφειλής υποθέσεων και συνέπεια του παραπάνω: α) αποστέλλονται σε αυτούς οι προαναφερόμενες υποθέσεις για την επιδίωξη της είσπραξης της οφειλής και οι σχετικές οδηγίες, β) διενεργείται από τους ίδιους ο έλεγχος των αποτελεσμάτων από τη λήψη μέτρων είσπραξης καθώς και γ) παρέχονται από αυτούς οι οδηγίες για διορθωτικές ενέργειες.

⁴⁵ Δελτίο μηνιαίων στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Δεκεμβρίου 2023, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών-Γ.Λ.Κ. (σελ. 22 - Πίνακας Δ.1: Εκκρεμείς και ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις από επιστροφές φόρων)

εισπράξουν οι κληρονόμοι (εφόσον υπάρχουν) τις επιστροφές αυτές (εφόσον αυτές είναι συμφέρουσες γι' αυτούς),

- **67 εκατ. ευρώ** (27,8%) αφορούσαν σε ανώνυμες εταιρείες,
- **21,6 εκατ. ευρώ** (8,9%) αφορούν σε λοιπά ν.π.ι.δ. κερδοσκοπικού χαρακτήρα (πλην Α.Ε.),
- **14,9 εκατ. ευρώ** (6,2%) αφορούν σε λοιπά ν.π.ι.δ. κερδοσκοπικού χαρακτήρα (π.χ. Ενώσεις Προσώπων, Αλλοδαπές Εταιρίες κτλ.).

Και στις 3 τελευταίες περιπτώσεις οι φορολογικές οφειλές τους καθυστερούν την επιστροφή των φόρων.

Αναφορικά με τις λοιπές ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις επιστροφών φόρων:

- **18,5 εκατ. ευρώ** (μερίδιο 57% από το συνολικό ποσό των 33 εκατ. ευρώ) αφορούσαν σε ν.π.ι.δ. κερδοσκοπικού χαρακτήρα (ανώνυμες εταιρείες), η συντριπτική πλειονότητα των οποίων είναι ενεργοί φορολογούμενοι,
- **9,8 εκατ. ευρώ** (30%) αφορούσαν σε λοιπά ν.π.ι.δ. κερδοσκοπικού χαρακτήρα (πλην Α.Ε.).

Και στις 2 περιπτώσεις οι φορολογικές οφειλές τους καθυστερούν την επιστροφή των φόρων.

1.10. Χρηματοοικονομικός έλεγχος εισπράξεων - Τελωνεία

Η είσπραξη των τελωνειακών εσόδων πραγματοποιείται από τους τελωνειακούς υπολόγους:

- τον **Κεντρικό Διαχειριστή Ηλεκτρονικών Εισπράξεων και Επιστροφών Τελωνείων** («Ηλεκτρονικό Υπόλογο»)⁴⁶, μέσω του οποίου παρακολουθούνται οι ηλεκτρονικές εισπράξεις⁴⁷ και πραγματοποιούνται οι ηλεκτρονικές επιστροφές,
- τους **περιφερειακούς υπολόγους**, αρμόδιους για τη φυσική είσπραξη τελωνειακών εσόδων στις κατά τόπους περιφερειακές τελωνειακές υπηρεσίες, καθώς και για τις αντίστοιχες επιστροφές, αλλά και τη φύλαξη των δικαιολογητικών όλων των επιστροφών που πραγματοποιούνται από το Τελωνείο (ήτοι και εκείνων που διενεργούνται από τον Κεντρικό Διαχειριστή).

Οι τελωνειακοί υπολόγοι λογοδοτούν ενώπιον του ΕλΣυν με την υποβολή των ενιαυσίων λογαριασμών τους.

Ηλεκτρονικός Υπόλογος

Ο Κεντρικός Διαχειριστής Ηλεκτρονικών Εισπράξεων και Επιστροφών Τελωνείων («Ηλεκτρονικός Υπόλογος»), είναι υπηρεσιακή μονάδα που υπάγεται στην Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών⁴⁸. Οι δασμοί εισπράττονται ηλεκτρονικά, σύμφωνα με την δήλωση (αίτηση διασάφησης) που υποβάλλουν οι ενδιαφερόμενοι, μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας ICISnet⁴⁹, καθώς και οι καταθέσεις υπέρ τρίτων⁵⁰ και υπέρ

⁴⁶ Υπηρεσιακή μονάδα που ανήκει στην Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών (Κεντρική Υπηρεσία)

⁴⁷ ν. 2960/2001, άρθρο 29

⁴⁸ Κεντρική Υπηρεσία, άρθρο 51, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ΥΑ ΔΤΔ/Δ/5030364/ΕΞ2014/30.12.2014 (Β' 3675), όπως ισχύει

⁴⁹ Σε κάθε αίτηση αποδίδεται κωδικός αριθμός ταυτότητας πληρωμής (Movement Reference Number – MRN), ο οποίος ωστόσο είναι περιορισμένης χρονικής διάρκειας και δεν παρακολουθεί το έσοδο μέχρι την εξόφληση ή διαγραφή του.

⁵⁰ άρθρο 3 της ΥΑ ΔΤΔ/Δ/5030364/ΕΞ2014/30.12.2014 (Β' 3675), όπως ισχύει «Διαχείριση εισπράξεων υπέρ τρίτων»: Έσοδα υπέρ τρίτων, που δεν αποτελούν έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού, τα οποία βεβαιώνονται και εισπράττονται με βάση τα τελωνειακά παραστατικά, πιστώνουν τους λογαριασμούς των δικαιούχων που τηρούνται στην Τ.τ.Ε., με τη δημιουργία ηλεκτρονικού αρχείου εντολών μεταφοράς το οποίο αποστέλλεται από τον Κεντρικό Διαχειριστή στη ΔΙΑΣ ΑΕ για εκτέλεση. Εντολές μεταφοράς δημιουργούνται οποτεδήποτε έχουν πραγματοποιηθεί εισπράξεις που αφορούν έσοδα τρίτων. Αφορούν δε κυρίως έσοδα υπέρ του ν.π.δ.δ. ΕΤΕΠΠΑΑ και με τα σχ. έγγραφα Δ19 Δ 5043742 ΕΞ2013 και Δ19 Δ 5012987 ΕΞ 2014 παρέχονται οδηγίες για τον τρόπο απόδοσης αυτών των ποσών στο Ταμείο.

ΕΕ⁵¹. Οι εισπράξεις του Κεντρικού Διαχειριστή, όπως προκύπτουν μετά την αφαίρεση των επιστροφών αχρεωστήτως εισπραχθέντων εσόδων, βεβαιώνονται συγκεντρωτικά και εισάγονται ως έσοδο στη δημόσια ληψοδοσία στη Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού.

Περιφερειακές Υπηρεσίες

Οι υπόλογοι των περιφερειακών Υπηρεσιών (φυσικοί υπόλογοι), είναι αρμόδιοι για το 1% περίπου των εισπράξεων. Οι εισπράξεις τους προέρχονται από διάφορα είδη τελωνειακών εσόδων, κατά περίπτωση (Φ.Π.Α., Ε.Φ.Κ, καπνικά, λοιπά τέλη) και διενεργούνται με επιταγές ή μέσω καρτών και με μετρητά και εισάγονται στη δημόσια διαχείριση στο τέλος κάθε μήνα μέσω των κατά τόπο αρμοδίων Δ.Ο.Υ.⁵², με έκδοση Διπλοτύπων Είσπραξης. Οι Ελεγκτικές Υπηρεσίες Τελωνείων (ΕΛ.Υ.Τ.) ελέγχουν και θεωρούν τα μηνιαία αποσπάσματα των Βιβλίων Τελωνειακών Εισπράξεων που τους αποστέλλονται από τα Τελωνεία αρμοδιότητάς τους.

Σε 50 τελωνεία Β΄ τάξης δεν είχε ορισθεί υπάλληλος⁵³ για τη θεώρηση των μηνιαίων αποσπασμάτων των Βιβλίων Τελωνειακών Εισπράξεων το έτος 2023. Ο ορισμός αυτών έγινε το 2024 για το οικ. έτος 2023.

Κατά τον έλεγχο των λογαριασμών του Κεντρικού Διαχειριστή Ηλεκτρονικών Εισπράξεων και Επιστροφών Τελωνείων (ισολογισμός και χρηματική διαχείριση), η αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου επαλήθευσε το σύνολο των εισπράξεων, ποσού 15.373.062.262,42 ευρώ⁵⁴.

Στον ακόλουθο Πίνακα αποτυπώνεται το ύψος των συνολικών εισπράξεων, προ μείωσης επιστροφών, το οποίο ανέρχεται στο ποσό των **15.494.961.790,96 ευρώ και** επιβεβαιώθηκε με στοιχεία από τη Διεύθυνση Ανάπτυξης Τελωνειακών, Ελεγκτικών και Επιχειρησιακών Εφαρμογών (Δ.Α.Τ.Ε.) της Γενικής Διεύθυνσης Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Γ.Δ.ΗΛΕ.Δ.)⁵⁵ και τη Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών (Δ.Τ.Δ.).

Πίνακας 6

Φυσικές και Ηλεκτρονικές Εισπράξεις Τελωνείων

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ Δ.Ο.Υ. ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΥΣΙΚΩΝ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ Ε.Ε. Δ.Ο.Υ. ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΝΤΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ) ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΥΠΕΡ ΤΡΙΤΩΝ ΣΕ Δ.Ο.Υ. ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΕΚΤΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ) ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΑΧΡΕΩΣΤΗΤΩΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ
		(1)+(2)				(4)+(5)+(6)	(8)=(3)+(7)
121.701.588,42	197.940,12	121.899.528,54	15.321.209.839,61	21.518.972,41	30.333.450,40	15.373.062.262,42	15.494.961.790,96

Για τους περιφερειακούς υπολόγους, από το **δειγματοληπτικό έλεγχο σε 4 Τελωνεία**, ως προς τις φυσικές εισπράξεις, καθώς επίσης και σε δικαιολογητικά που αφορούν στις διασαφήσεις (ηλεκτρονικές εισπράξεις) και αποδεικτικά είσπραξης (φυσικών εισπράξεων), επιβεβαιώθηκε το συνολικό ποσό των εμφανιζομένων στους λογαριασμούς των φυσικών εισπράξεων ύψους 5.318.023,73 ευρώ (4,37% επί των

⁵¹ Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας, Κανονισμοί ΕΕ Ε952/2013, 2447/2015, 2446/2015, 341/2016.

⁵² Άρθρο 8 του Π.Δ. της 31 Αυγ./5 Σεπτ. 1935 (Α', 393): Περί τρόπου διεξαγωγής εν τοις Τελωνείοις κλπ. της ταμιακής υπηρεσίας.

⁵³ Άρθρο 154 παρ. 2β του ν. 4270/2014

⁵⁴ Κανονιστική απόφαση 23508/1959 Ολομέλειας του ΕλΣυν (Β', 252) και ΥΑ ΔΤΔ/Δ/5030364/ΕΞ2014/30.12.2014 (Β', 3675), όπως ισχύει

⁵⁵ Σχ. το έγγραφο ΔΑΤΕ ΥΠΑΤΕ Β 178770 ΕΞ 2024 ΕΜΠ/3.7.2024

συνολικών φυσικών εισπράξεων). Το σύνολο των **φυσικών εισπράξεων των Τελωνείων ανήλθε στο ποσό των 121.899.528,54 ευρώ** έναντι 135.974.958,47 ευρώ το 2022.

1.10.1. Επιστροφές Τελωνείων

Η αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου έλεγξε δείγμα επιστροφών⁵⁶ από τα τελωνεία. **Οι επιστροφές για το έτος 2023 ανήλθαν σε 30.531.390,02 ευρώ** έναντι 27.400.232,56 ευρώ το 2022.

Πίνακας 7
Επιστροφές Τελωνείων

	ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΑΠΟ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΑΠΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΥΠΟΛΟΓΟ	ΣΥΝΟΛΟ
Σύνολο:	197.940,12	30.333.450,40	30.531.390,52

Τα ποσά των ηλεκτρονικών εισπράξεων που βεβαιώνονται οίκοθεν στη **Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού**, για την εμφάνιση των εσόδων στη δημόσια ληψοδοσία⁵⁷, αφορούν στο καθαρό ποσό μετά τις επιστροφές των αχρεωστήτως εισπραχθέντων φόρων/δασμών και ως εκ τούτου δεν αποτυπώνεται η εικόνα για τις προ επιστροφών εισπράξεις στις οικονομικές καταστάσεις⁵⁸.

Το ανωτέρω **ποσό των επιστροφών 30.531.390,52 ευρώ** από τα Τελωνεία **δεν εμφανίζεται διακριτά στη δημόσια ληψοδοσία (απολογισμός) και ειδικότερα στο συνολικό ποσό των επιστροφών ευρώ 6.992.688.079,77**, δεδομένου ότι η απόδοση και η εισαγωγή των εσόδων, η οποία διενεργείται μέσω των Δ.Ο.Υ., αφορά στο καθαρό αποδοτέο ποσό με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνεται το ύψος αυτών.

1.10.2. Εισπρακτέα Υπόλοιπα Τελωνείων

Στον πίνακα των απολογιστικών στοιχείων ανά υπηρεσία είσπραξης απεικονίζεται **ποσό 6.506.653.495,51 ευρώ** με κωδικό ΤΕΛ και ονομασία «ΤΕΛΩΝΕΙΑ ΕΚΤΟΣ Δ.Ο.Υ.», που αφορά στο εισπρακτέο υπόλοιπο των Τελωνείων⁵⁹ και το οποίο προσανξάνει το συνολικό εισπρακτέο υπόλοιπο κατά υπηρεσία είσπραξης.

(α) Το συνολικό ποσό των **6.506.653.495,51 ευρώ** που αφορά σε ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο (σύμφωνα με στοιχεία που προσκομίστηκαν από την Διεύθυνση Τελωνειακών Διαδικασιών που κοινοποιήθηκαν στο Γ.Λ.Κ. για την χειρόγραφη καταχώρηση, ώστε να περιληφθούν στον Ισολογισμό του Κράτους), διαφοροποιείται από το ποσό που περιλαμβάνεται στα στοιχεία που απεστάλησαν

⁵⁶ Σχετ. το άρθρο 32 του ν. 2960/2001

⁵⁷ σύμφωνα με την ειδική διαδικασία της ΥΑ ΔΤΔ/Δ/5030364/ΕΞ2014/30.12.2014 (Β' 3675)

⁵⁸ Άρθρο 164 παρ. 1^α ν. 4270/2014

⁵⁹ σχ. το έγγραφο της ΔΤΔ Δ 1044203 ΕΞ 2024/15.4.2024 για την παροχή στοιχείων προς το Γ.Λ.Κ.

από τη Διεύθυνση Ανάπτυξης Τελωνειακών, Ελεγκτικών Επιχειρησιακών Εφαρμογών (6.487.450.235,50 ευρώ).

(β) Κατά το έτος 2023 δεν διενεργήθηκαν έλεγχοι σε δημόσιους υπολόγους⁶⁰ στις τελωνειακές περιφέρειες Αττικής, Αχαΐας και Θεσσαλονίκης, καθώς δεν είχαν τοποθετηθεί σε αυτές Οικονομικοί Επιθεωρητές⁶¹.

1.11. Χρηματοοικονομικός έλεγχος εισπράξεων – Υπόλογοι Δ.Ο.Υ. Χρηματικής Διαχείρισης

13 υπόλογοι Δ.Ο.Υ., από τους 101 (12,9%), δεν είχαν αποστείλει⁶² τον ετήσιο λογαριασμό τους για το έτος 2023 παρά τις συνεχείς οχλήσεις της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου του ΕλΣυν.

Αναφορικά με τις οικονομικές καταστάσεις των Δ.Ο.Υ., αυτές συντάσσονται σε ταμειακή βάση⁶³ και για την κίνηση ως προς τις βεβαιώσεις, εισπράξεις, διαγραφές και επιστροφές ενημερώνεται το **Ο.Π.Σ.Δ.Π. – SAP**, μέσω διεπαφής, με το πληροφοριακό σύστημα **NEOTAXIS**. Παράλληλα οι Δ.Ο.Υ. αποστέλλουν στο Γ.Λ.Κ. κάθε μήνα συμφωνημένο και αρμοδίως υπογεγραμμένο το μηνιαίο απόσπασμα της ΤτΕ και την αντίστοιχη κίνηση του λογαριασμού 002011 - ΤΕΣΕΠ για την παρακολούθηση του χρηματικού υπολοίπου τους μέσω του Ο.Π.Σ.Δ.Π.-SAP, ενώ ενημερώνεται η Λογιστική (Ισολογισμός)⁶⁴.

1.11.1. Ηλεκτρονικές Εισπράξεις της πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού και από 5.11.2023 ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής

Η **πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού** λειτούργησε μέχρι 3.11.2023, ως Δ.Ο.Υ. συγκέντρωσης των ηλεκτρονικών εισπράξεων που αποτελούν και το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών εισπράξεων, αναφορικά με την συγκέντρωση και απόδοση των εισπραττόμενων ποσών⁶⁵, μέσω της ΔΙΑΣ ΑΕ, στην Τράπεζα της Ελλάδος της την εμφάνιση αυτών στους λογαριασμούς της πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού. Από 5.11.2023 **συγχωνεύθηκε στο Κέντρο Βεβαίωσης και Είσπραξης (ΚΕ.Β.ΕΙΣ.)**

⁶⁰ Στο Επιχειρησιακό Σχέδιο του 2024 προβλεπόταν ότι θα διενεργηθούν οι έλεγχοι δημοσίων υπολόγων εφόσον τοποθετηθούν οι Οικ. Επιθεωρητές στις Τελ. Περιφέρειες (βλ. σελ. 99 του Επιχειρησιακού Σχεδίου 2024 της Α.Α.Δ.Ε.).

⁶¹ Δ.ΟΡΓ. Α 1050717 ΕΞ2023/12.4.2023 Απόφαση Διοικ. Α.Α.Δ.Ε. (Β', 2708/25.4.2023)

⁶² Άρθρο 114 του ν. 4820/2021.

⁶³ άρθρο 84 του ν. 4270/2014

⁶⁴ ως προς τους Λογαριασμούς 0902 (Εσοδα εντός Π/Υ), καθώς και τους εκτός προϋπολογισμού λογαριασμούς 111762 (Τ.Ε.Δ.Δ. - ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΜΕ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΟΦΕΙΛΩΝ), 11750 (ΤΑΚΤ. ΕΙΣΠΡ. ΔΗΜΟΣ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΩΝ ΤΜ. ΕΣΟΔΩΝ) και 103557 (ΤΡΕΧ. ΛΟΓ/ΣΜΟΣ ΤΑΚΤ/ΣΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΩΝ ΑΠΟ ΕΣΟΔΑ ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ).

⁶⁵ Τα εισπραττόμενα ποσά, ειδικότερα, αφορούν σε:

- (α) βεβαιωμένες οφειλές σε Δ.Ο.Υ. με ταυτότητα οφειλής,
- (β) τέλη κυκλοφορίας οχημάτων με κωδικό πληρωμής,
- (γ) e- παράβολο με κωδικούς e-πaráβολου,
- (δ) δασμών, φόρων και λοιπών επιβαρύνσεων, καθώς και των ρυθμισμένων ή μη οφειλών που βεβαιώνονται στα τελωνεία,
- (ε) e-κατασχετήρια και
- (στ) εισπράξεις ΤΥΡΑ (ΑΛΕ 1450103001) για λογαριασμό του ΥΠΕΧΩΔΕ.

Αττικής, στους λογαριασμούς του οποίου συνέχισαν να διενεργούνται οι ηλεκτρονικές εισπράξεις.

Για το 2023 οι **συνολικές εισπράξεις μέσω ΔΙΑΣ Α.Ε.** αποτυπώνονται στον παρακάτω Πίνακα και **ανήλθαν σε 42.123.780.298,74 ευρώ**. Η μικρή διαφορά που προκύπτει από την αντιπαραβολή του συνόλου της ΔΙΑΣ Α.Ε. και των extrait της ΤτΕ αφορά σε λοιπές τραπεζικές κινήσεις (π.χ. εισπράξεις Τελωνείων κλπ) των πρώην Δ.Ο.Υ. και πλέον συγχωνευμένων στο ΚΕ.Β.ΕΙΣ. ΑΤΤΙΚΗΣ, είτε σε ετεροχρονισμένες κινήσεις.

Πίνακας 8

Εισπράξεις πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού και από 5.11.2023 ΚΕ.Β.ΕΙΣ. ΑΤΤΙΚΗΣ μέσω ΔΙΑΣ Α.Ε.

	EXTRAIT ΤτΕ (στοιχεία από Δ.Ο.Υ. ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ) 2023	ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΣ
Σύνολο προ συγχωνεύσεως	35.901.993.119,59	37.894.266.275,58
	EXTRAIT ΤτΕ (στοιχεία από ΚΕ.Β.ΕΙΣ. ΑΤΤΙΚΗΣ 2023)	
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	2.502.144.545,97	
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	4.247.481.324,35	4.229.514.023,16
Σύνολο	6.749.625.870,32	4.229.514.023,16
Γενικό Σύνολο έτους 2023	42.651.618.989,91	42.123.780.298,74

Το ποσό των **42.123.780.298,74** ευρώ αναλύεται στον κατωτέρω Πίνακα ανά κατηγορία εισπραχθείσας δημοσίου εσόδου.

Πίνακας 9

Εισπράξεις ΚΕ.Β.ΕΙΣ. ΑΤΤΙΚΗΣ και πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού ανά κατηγορία εσόδου μέσω ΔΙΑΣ

	ΔΙΑΣ (βεβαιωμένες οφειλές)	ΔΙΑΣ (τέλη κυκλοφορίας)	ΔΙΑΣ (e-paravolo)	ΔΙΑΣ (ΤΥΡΑ)	ΔΙΑΣ (e- κατασχετήρια)	ΔΙΑΣ (POS/DIAS ΚΑΡΤΑ-Δ.Ο.Υ. ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΕΞΩΤ.)
	(α)	(β)	(γ)	(δ)	(ε)	(στ)*
Σύνολα έτους	39.371.394.943,88	1.127.001.678,25	380.926.653,86	31.450.357,31	230.913.313,45	982.093.351,99
Γενικό Σύνολο	42.123.780.298,74					

Πηγή: ΔΙΕΣΕΕ

*Η (στ') στήλη περιλαμβάνει ποσά όλων των προηγούμενων κατηγοριών, τα οποία εισπράχθηκαν μέσω πιστωτικών ή χρεωστικών καρτών/POS.

Οι συνολικές εισπράξεις μέσω καρτών, ανήλθαν για το έτος 2023 στο ποσό των **982.093.351,99 ευρώ**, από το οποίο **908.951.209,66 ευρώ (93%)** αφορούσαν σε εισπράξεις που συγκεντρώνονται στην πρώην Δ.Ο.Υ. Κατοίκων Εξωτερικού, ενώ το υπόλοιπο ποσό των 73.142.142,33 ευρώ αφορούσε σε συναλλαγές με κάρτες των υπολοίπων Δ.Ο.Υ..

1.11.2. Διαδικασία Συμφωνίας Οικονομικών Καταστάσεων Έτους 2023

Στις Δ.Ο.Υ. εφαρμόζεται η λογιστική τροποποιημένης ταμειακής βάσης και δεν έχει υπάρξει ακόμα προσαρμογή στις απαιτήσεις του π.δ. 54/2018.

Ως προς την οριστικοποίηση των ετήσιων εσόδων και προκειμένου να προσδιοριστεί το τελικό εισπρακτέο του οικ. έτους 2023 και να διενεργηθεί η επαναβεβαίωση εσόδων στο επόμενο έτος 2024,

- η Γ.Δ.Η.Α.Ε.Δ. απέστειλε⁶⁶ στην ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε. με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο καταστάσεις εσόδων προϋπολογισμού ανά Δ.Ο.Υ. για τη χρονική περίοδο 1.1-31.12.2023, οι οποίες εξάγονται από το «Ενδιάμεσο Σύστημα Συγκέντρωσης Εσόδων»⁶⁷ και στη συνέχεια
- η ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε. (πρώην Δ.Ε.Ε.)⁶⁸ τις προωθεί στις Δ.Ο.Υ.,

προκειμένου να συμφωνήσουν τα δεδομένα που εξάγονται από το πληροφοριακό σύστημα NEOTAXIS και, εφόσον απαιτηθεί, να λάβουν χώρα οι απαραίτητες διορθωτικές κινήσεις (ανακαταλογισμοί), ενώ ουσιαστικά **δεν υφίσταται διαδικασία συμφωνίας**⁶⁹ με το **Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Δημοσιονομικής Πολιτικής Πληροφοριακό Σύστημα/ΟΠΣΔΠ - SAP**, που ενημερώνεται, μέσω διεπαφής από το Taxis, με τις αναφορές να εξάγονται τόσο από το portal αυτού όσο και από το ίδιο το SAP. Από τα στοιχεία δε αυτά εξάγεται ο Απολογισμός του Κράτους.

Διαπιστώθηκε:

(α) συστηματική αδυναμία, ως προς την καταχώρηση των επαναβεβαιωθέντων ποσών και την εμφάνισή τους, ανά Α.Α.Ε. εσόδου, στη Συγκεντρωτική Κατάσταση Β/Δ/Ε της Λογιστικής κάθε έτους. Η αδυναμία αυτή, ενέχει κίνδυνο αξιοπιστίας των δεδομένων, καθόσον και αυτή η διαδικασία δεν είναι αυτοματοποιημένη, αλλά πρόκειται για χειροκίνητη (manual) διαδικασία, κατά την οποία δεν αποδίδεται Αριθμός Ταμειακής Βεβαίωσης (Α.Τ.Β.) με αυτόματο τρόπο, αλλά συντάσσεται χειρόγραφα «Περίληπτική Κατάσταση Βεβαίωσης» με Α.Τ.Β. 1/Β του εκάστοτε έτους.

(β) Μη μεταφορά του εισπρακτέου υπολοίπου της 31ης.12.2022, μέσω της επαναβεβαίωσης που όφειλε να διενεργηθεί την 1^η.1.2023, ποσού 67.440.306,51 ευρώ, από τη Δ.Ο.Υ. Κύμης⁷⁰, με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνεται ορθά το ποσό των βεβαιωθέντων του έτους 2023 και να εμφανίζεται λανθασμένα το εισπρακτέο υπόλοιπο της 31ης.12.2023 της Δ.Ο.Υ. Κύμης με ποσό 2.044.259,90 ευρώ στο Πληροφοριακό Σύστημα της Α.Α.Δ.Ε. (NEOTAXIS), αντί του ποσού των 69.820.021,75 ευρώ που εμφανίζεται στον Απολογισμό.

⁶⁶ Αριθμ. πρωτ. ΔΙΕΠΙΔΙ ΥΠΑΕΦ Β 1110539 ΕΞ 2021/10.12.2021 έγγραφο «Οδηγίες σχετικά με τις ενέργειες των Δ.Ο.Υ. στις 31.12.2021 για το κλείσιμο του έτους»

⁶⁷ Πρόκειται για ενδιάμεσο σύστημα, που έχει βασικό σκοπό τη συγκέντρωση των οικονομικών στοιχείων από τις οικονομικές υπηρεσίες και εν συνεχεία την τροφοδότηση του SAP. Το «Ενδιάμεσο Σύστημα Συγκέντρωσης Εσόδων» εξάγει προς το ΟΠΣΔΠ-SAP αρχεία με τα τρέχοντα οικονομικά στοιχεία. Στο «Ενδιάμεσο Σύστημα Συγκέντρωσης Εσόδων» εισάγονται από την ΓΠΣΔΔ οι κινήσεις του υπόλογου συμψηφισμών και οι επιστροφές ΦΠΑ που αποστέλλονται από την Διεύθυνση Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης.

⁶⁸ ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε. Β 1024287 ΕΞ 2024/26.2.2024

⁶⁹ ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε. Β 1071809 ΕΞ 2024/19.6.2024 για το έτος 2023

⁷⁰ Σύμφωνα με το από 30.7.2024 ηλεκτρονικό μήνυμα της ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε., και τα σχετικά αντληθέντα στοιχεία από το TAXIS.

1.11.3. Ανακαταλογισμοί

Οι ανακαταλογισμοί⁷¹ αφορούν σε διορθώσεις από ΑΛΕ σε ΑΛΕ, όπως επίσης και σε διορθωτικές κινήσεις σε ποσά εσόδων με δείκτη παλαιότητας 0, 1, 2⁷² (μειωτικές ή αυξητικές ή ισόποσες), ως προς τα έσοδα, οι οποίες διενεργούνται είτε χειρόγραφα από τις Δ.Ο.Υ. είτε με ηλεκτρονική διαδικασία κεντρικά και αφορούν σε ποσά, κατά περίπτωση, βεβαιώσεων, διαγραφών, επιστροφών. Διενεργούνται κατά την διάρκεια όλης της διαχειριστικής περιόδου και κατά το χρονικό διάστημα συμφωνίας των Δ.Ο.Υ. με το ΝΕΟΤΑΧΙΣ ενώ αποστέλλονται υποχρεωτικά στο ΕλΣυν μόνο όταν αφορούν σε μεταβολή που λαμβάνει χώρα μετά την οριστική υποβολή του Ετήσιου λογαριασμού διαχείρισης Εσόδων από τον υπόλογο.

Η Υπηρεσία Επιτρόπου Παρακολούθησης και Ελέγχου Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων επισκόπησε τα στοιχεία που απεστάλησαν από την Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης και αφορούσαν στους ανακαταλογισμούς των Δ.Ο.Υ. κατά την περίοδο της ανωτέρω συμφωνίας. Κατά το οικ. έτος 2023 διενεργήθηκαν στις Δ.Ο.Υ. που συγχωνεύθηκαν στο ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής και ανακαταλογισμοί οι οποίοι αφορούσαν μόνο σε ποσά βεβαίωσης εσόδων με δείκτη παλαιότητας 0, 1, 2, προκειμένου να αποτυπωθούν ορθώς στην βεβαίωση εσόδων του ΚΕ.Β.ΕΙΣ. τα ποσά των μεταφερόμενων εισπρακτέων υπολοίπων των Δ.Ο.Υ. από το ΤΑΧΙΣ στο SAP.

1.11.4. Χρηματικό Υπόλοιπο Δ.Ο.Υ.

Στα ποσά χρηματικού υπολοίπου εσόδων στις 31.12.2023, περιλαμβάνονται πλέον αυτών που αφορούν σε μετρητά⁷³, και ποσά αντιτίμων καθώς και ελλειμμάτων λόγω κλοπών, ληστειών και πλαστών χαρτονομισμάτων.

Συμπεράσματα δειγματοληπτικού ελέγχου σε Δ.Ο.Υ.:

(α) Στο χρηματικό υπόλοιπο του ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής, εμφανίζονται **ατακτοποιήτα αντίτιμα**, προερχόμενα από τις Δ.Ο.Υ. που συγχωνεύθηκαν σε αυτό, **συνολικού ύψους 25.587.295,92 ευρώ**. Τα αντίτιμα αυτά δεν συνδέονται με περιπτώσεις ουσιαστικού καταλογιστέου ελλείμματος και μπορεί να τακτοποιηθεί η λογιστική αυτή εκκρεμότητα με την έκδοση της προβλεπόμενης από τις διατάξεις του άρθρου 92 παρ.4α του ν. 4270/2014 και την ΥΑ 2/55258/24.12.2011 εγκριτικής απόφασης.

(β) Στο **χρηματικό υπόλοιπο** των λογαριασμών οικ. έτους 2023 **εμφανίζονται ποσά που αφορούν σε περιπτώσεις ελλείμματος, λόγω κλοπών, πλαστών χαρτονομισμάτων που δεν έχουν τακτοποιηθεί**. Στο ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής εμφανίζονται **μη τακτοποιημένα ποσά συνολικού ύψους 937.348,70 ευρώ**, που προέρχονταν από τις Δ.Ο.Υ. που συγχωνεύθηκαν σε αυτό.

⁷¹ Άρθρο 119 π.δ. 16/1989

⁷² Δείκτης παλαιότητας 0: Τρέχον έτος, Δείκτης παλαιότητας 1: Προηγούμενο έτος, Δείκτης παλαιότητας 2: Παλαιότερα έτη.

⁷³ Το ποσό που δύναται να παραμένει σε μετρητά στο χρηματοκιβώτιο των Δ.Ο.Υ. και των Ελεγκτικών Κέντρων ανέρχεται σε 2.500 ευρώ, σχετ. έγγραφο: ΟΕΙΣΠΡ. Δ 10727 ΕΞ 2021 ΕΜΠ/22.12.20 ΑΕΕ

1.11.5. Μη διασύνδεση των Πληροφοριακών Συστημάτων NEOTAXIS – ΟΠΣΔΠ SAP 2023. Εξαγωγή διαφορετικών δημοσιονομικών αναφορών

Δεν υπάρχει διασύνδεση μεταξύ των πληροφοριακών συστημάτων NEOTAXIS και Ολοκληρωμένου Συστήματος Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΟΠΣΔΠ - SAP), με αποτέλεσμα αφενός να μην γίνεται άμεση, αυτόματη και πλήρης ενημέρωση των δημοσιονομικών πληροφοριών που καταχωρούνται στο κεντρικό πληροφοριακό σύστημα ΟΠΣΔΠ - SAP και αφετέρου τα δύο συστήματα να παράγουν διαφορετικές δημοσιονομικές αναφορές.

Για το έτος 2023, απεστάλησαν καταστάσεις από την ΔΙ.Ε.Σ.Ε.Ε. στις Δ.Ο.Υ., προκειμένου να διενεργηθούν συμφωνίες των δεδομένων που αυτές (Δ.Ο.Υ.) εμφανίζουν και των στοιχείων που αποτυπώνονται στο NEOTAXIS και στην Ενδιάμεση Βάση, και όχι σε αυτά που αποτυπώνονται στο ΟΠΣΔΠ - SAP.

Κατά την σύγκριση των δεδομένων των πληροφοριακών συστημάτων με ημερομηνία 31.12.2023, για το σύνολο των Δ.Ο.Υ. υπάρχει απόκλιση ποσού - 128.276.828,47 ευρώ μεταξύ του TAXISNET (121.377.364.141,16) και του SAP (121.505.640.731,17) σχετικά με το «Εισπρακτέο υπόλοιπο».

Το Γ.Α.Κ. πραγματοποίησε διορθώσεις στη χρήση 2023, ύψους 61.627.424,30 ευρώ⁷⁴ αφαιρετικά των βεβαιώσεων και του εισπρακτέου υπολοίπου, προς διόρθωση αυξημένων βεβαιώσεων που είχαν εισαχθεί το 2022 και προκειμένου να συμφωνηθεί το συνολικό ποσό εισπρακτέου υπολοίπου στο SAP με το αντίστοιχο που προκύπτει από το πληροφοριακό σύστημα των εσόδων «ενδιάμεση βάση» που εστάλη από την Α.Α.Δ.Ε.. Οι διορθώσεις αυτές δεν αντιστοιχίζονται με συγκεκριμένες Δ.Ο.Υ..

Η διαφορά μεταξύ TAXISNET και SAP -στο οποίο πάντως αποτυπώνεται ορθά το εισπρακτέο υπόλοιπο- διαμορφώνεται σε 66.649.165,71 ευρώ.

1.12. Εσωτερικός έλεγχος στην Α.Α.Δ.Ε.

Η Α.Α.Δ.Ε. διαθέτει Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου (Δ.Ε.Σ.ΕΛ.), η οποία χρησιμοποιεί α) από το 2021 «Εγχειρίδιο Επιλεγμένων Λειτουργικών Διαδικασιών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Τελωνείων και Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης (Γ.Δ.Τ. & Ε.Φ.Κ.)»⁷⁵ και β) «Εγχειρίδιο Επιλεγμένων Λειτουργικών Διαδικασιών Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης (Γ.Δ.Φ.Δ.)»⁷⁶. Επιπλέον,

⁷⁴ Σύμφωνα με το από 16.7.2024 μήνυμα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας της Δ/σης Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης, Τμήμα Α' Ισολογισμού-Απολογισμού, το ποσό των -61.627.424,30€ το οποίο εμφανίζεται αφαιρετικά των Βεβαιωθέντων και του Εισπρακτέου Υπολοίπου, με την ένδειξη "Μη αντιστ." στον Πίνακα "Εσοδα ανά Υπηρεσία Είσπραξης" του Απολογισμού, αποτελεί διόρθωση των αυξημένων βεβαιώσεων που εμφανίζονταν στον Απολογισμό του 2022. Λόγω τεχνικού προβλήματος, αρχικά δεν εμφανίζονταν ποσά εισπράξεων στον Απολογισμό του 2022. Κατά τη διόρθωση του προβλήματος αυτού αυξήθηκαν ισόποσα και οι βεβαιώσεις, με αποτέλεσμα η διόρθωση να μην δημιουργήσει καμία διαφορά. Για το λόγο αυτό έγινε στο 2023 μείωση των βεβαιώσεων αυτών κατά το ανωτέρω ποσό, ανά ΑΛΕ και όχι ανά Δ.Ο.Υ., καθώς κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό. Για το λόγο αυτό στην αναφορά ΕΣΟΔΑ ΑΝΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ του Απολογισμού το ποσό αυτό εμφανίζεται μεν ως ΜΗ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΜΕΝΟ (ως προς Δ.Ο.Υ.), διορθώνει δε τις αυξημένες βεβαιώσεις που είχαν μεταφερθεί εξ απογραφής (ως εισπρακτέο από προηγούμενα έτη).

⁷⁵ Αριθμ. Πρωτ.:Δ. ΟΡΓ. Γ 1109090/7.12.2021 (το οποίο ανανεώθηκε τον Ιούνιο του 2024).

⁷⁶ Τις οποίες κατέγραψαν οι καθ' ύλην αρμόδιες υπηρεσίες της Γ.Δ.Φ.Δ., Αριθμ. Πρωτ.:Δ. ΟΡΓ. Γ 1109089/7.12.2021

τον Δεκέμβριο του 2022 εκδόθηκαν αντίστοιχα εγχειρίδια για έξι Διευθύνσεις της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης⁷⁷.

Κατά το έτος 2023 η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου διενήργησε **32 εσωτερικούς ελέγχους σχετικά με:**

- **Φ.Π.Α.** (διοικητική συνδρομή μεταξύ κρατών της Ε.Ε. για την καταπολέμηση της απάτης στον τομέα του Φ.Π.Α., απαλλαγή από τον Φ.Π.Α. της αγοράς και της εισαγωγής αγαθών που προορίζονται για εξαγωγή ή ενδοκοινοτική παράδοση, επιστροφή Φ.Π.Α. σε αγρότες του Ειδικού Καθεστώτος),
- **Τελωνεία** (έλεγχος διαχείρισης-διάθεσης αδασμοφορολογήτων ειδών από τα Καταστήματα Αδασμοφορολογήτων ειδών, διαδικασίας προσδιορισμού των συντελεστών απόδοσης και έκδοσης των σχετικών πιστωτικών αποφάσεων από τις Τελωνειακές Περιφέρειες στο πλαίσιο της χορήγησης άδειας χρήσης ειδικού καθεστώτος, διαδικασίας υποχρεωτικής ηλεκτρονικής υποβολής και διαχείρισης των αιτήσεων για την παροχή τελωνειακών εργασιών εκτός ωραρίου λειτουργίας των Τελωνείων ή και εκτός του τελωνειακού καταστήματος),
- **Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης** (διαδικασία χορήγησης απαλλαγής από τον ΕΦΚ που αναλογεί στην αιθυλική αλκοόλη),
- διεκπεραίωση **επιστροφών** με βάση τη χρονολογική ωρίμανση και το ύψος των επιστραφέντων ποσών,
- **επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθέντων φόρων και προστίμων** ύψους άνω των 300.000 ευρώ,
- τη διαδικασία δημοσιοποίησης ληξιπρόθεσμων οφειλών του άρθρου 9 του ν. 3943/2011.

Συντάχθηκαν συνολικά **39 οριστικές εκθέσεις εσωτερικών ελέγχων**.

Η Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου μερίμνησε για τη συμμετοχή των στελεχών της σε εκπαιδευτικά προγράμματα, καθώς τα Διεθνή Πρότυπα επιβάλλουν τη συνεχή επαγγελματική επιμόρφωση⁷⁸.

Κατά το χρονικό διάστημα 2017-2023 διενεργήθηκαν από την Διεύθυνση Εσωτερικού Ελέγχου **77 εσωτερικοί έλεγχοι σε τελωνειακές εν γένει διαδικασίες** και εντοπίστηκαν 10 περιπτώσεις ενδείξεων απάτης ή έλλειψης ακεραιότητας ή πειθαρχικής ευθύνης υπαλλήλων, που χρειάστηκαν (ειδική) διερεύνηση.

1.13. Επισκόπηση συστήματος διαχείρισης φορολογικών εσόδων.

Η φορολογική διοίκηση εκτελεί 3 βασικές δραστηριότητες σχετικά με τη διαχείριση των εσόδων:

⁷⁷ «Εγχειρίδιο Επιλεγμένων Λειτουργικών Διαδικασιών των Διευθύνσεων: α) Φορολογικής Συμμόρφωσης (Δ.Φ.Σ.), β) Ελέγχων (Δ.ΕΛ.), γ) Εισπράξεων και Επιστροφών (Δ.Ε.Ε.) της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης (Γ.Δ.Φ.Δ.)» και «Εγχειρίδιο Επιλεγμένων Λειτουργικών Διαδικασιών των Διευθύνσεων: α) Εφαρμογής Άμεσης Φορολογίας (Δ.Ε.Α.Φ.), β) Εφαρμογής Έμμεσης Φορολογίας (Δ.Ε.Ε.Φ.), γ) Εφαρμογής Φορολογίας Κεφαλαίου & Περιουσιολογίου (Δ.Ε.Φ.Κ. & Π.) της Γενικής Διεύθυνσης Φορολογικής Διοίκησης (Γ.Δ.Φ.Δ.)»

⁷⁸ Το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου είναι, ιδίως, οι διατάξεις του άρθρου 12 της Δ.ΟΡΓ. Α 1125859 ΕΞ 2020 (Β' 4738) απόφασης του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. καθώς και οι διατάξεις της Δ.ΟΡΓ. Α 1074205 ΕΞ 2019 (Β' 2154) απόφασης του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. «Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.)», το Διεθνές Πλαίσιο για την επαγγελματική εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου (Διεθνή Πρότυπα, ΙΕΕ), το Εγχειρίδιο Εσωτερικών Ελέγχων της Δ.Ε.Σ.Ε.Λ. (5η αναθεώρηση του Εγχειριδίου Εσωτερικών Ελέγχου, κατόπιν έγκρισης του Διοικητή της Αρχής, μετά την προηγούμενη τροποποίησή του -τον Νοέμβριο του 2019), ο Κώδικας Δεοντολογίας Οικονομικών Επιθεωρητών και ο Κώδικας Ηθικής και Δεοντολογίας του Υπουργείου Οικονομικών (ο οποίος ανανεώθηκε το Νοέμβριο του 2023).

- Συνεισφέρει στη διαδικασία του κρατικού π/υ με την πρόβλεψη και εκτίμηση φορολογικών εσόδων. Κύρια αρμοδιότητα στην πρόβλεψη και εκτίμηση φορολογικών εσόδων έχει το Υπουργείο Οικονομικών. Η φορολογική διοίκηση συνεισφέρει παρέχοντας δεδομένα και αναλυτικά στοιχεία στις διαδικασίες πρόβλεψης και εκτίμησης. Το Υπουργείο Οικονομικών θέτει κάθε έτος λειτουργικούς στόχους στην είσπραξη των εσόδων που βασίζεται στις προβλέψεις εσόδων διαφορετικών φόρων
- Τηρεί λογιστικό σύστημα για τους λογαριασμούς
- Πληρώνει τις επιστροφές φόρων

1.13.1. Διαδικασία πρόβλεψης, εκτίμησης εσόδων από την Α.Α.Δ.Ε.

Τον Ιούλιο κάθε έτους αποστέλλεται από το Γ.Λ.Κ. στην Α.Α.Δ.Ε. Εγκύκλιος⁷⁹ με οδηγίες για την κατάρτιση του προϋπολογισμού εσόδων του επόμενου οικ. έτους σχετικά με τη διενέργεια προβλέψεων/εκτιμήσεων των φορολογικών εσόδων.

Οι αρμόδιες υπηρεσίες της Α.Α.Δ.Ε. πραγματοποιούν **εκτιμήσεις** για τις διάφορες κατηγορίες των φορολογικών εσόδων στο πλαίσιο της κατάρτισης ετήσιου προϋπολογισμού. Οι προτάσεις αυτές γίνονται με τη συμπλήρωση συγκεκριμένων εντύπων⁸⁰ (έντυπα Π1 και Π2) και πρέπει να είναι **πλήρως αιτιολογημένες και ρεαλιστικές και να περιλαμβάνουν με κάθε λεπτομέρεια τον τρόπο υπολογισμού του προβλεπόμενου εσόδου.**

Για την πραγματοποίηση των προβλέψεων αξιοποιούνται εκτιμήσεις πάνω σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη για την ελληνική οικονομία, από πηγές όπως το Γ.Λ.Κ., η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και χρησιμοποιούνται ιστορικές τιμές των μακροοικονομικών μεγεθών από την ΕΛΣΤΑΤ, και των φορολογικών εσόδων από το Γ.Λ.Κ.⁸¹.

1.13.2. Παρακολούθηση από την Α.Α.Δ.Ε. της εξέλιξης και διακύμανσης των εσόδων κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού

Κάθε μήνα :

- Η Α.Α.Δ.Ε. αναρτά στην ιστοσελίδα της **εκθέσεις για την εξέλιξη και τη διακύμανση των εσόδων από φόρους**⁸², στις οποίες παρουσιάζονται οι επιδόσεις των εσόδων από φόρους του έτους, ως προς το προηγούμενο έτος και ως προς τον βαθμό επίτευξης του σωρευτικού στόχου εσόδων για το έτος.

⁷⁹ Για τον π/υ οικ. έτους 2023 2/139080/ΔΠΓΚ/25.7.2022

⁸⁰ έντυπα Π1 και Π2 της εγκυκλίου κατάρτισης του προϋπολογισμού

⁸¹ Ειδικά **για τους κυκλικούς φόρους** έχουν αναπτυχθεί διαρθρωτικά οικονομετρικά μοντέλα που αποσκοπούν στα εξής: Αφενός να εκτιμήσουν την επίδραση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών στους εν λόγω φόρους και αφ' ετέρου να προβλέψουν την εξέλιξη των φόρων σύμφωνα με ένα βασικό σενάριο εκτίμησης για την πορεία της οικονομίας (π.χ. εξέλιξη πραγματικού Α.Ε.Π. και πληθωρισμού) και έπειτα σε εναλλακτικά σενάρια εξέλιξης των μακροοικονομικών μεγεθών με σκοπό να βοηθήσουν τον λήπτη της πληροφορίας να αποκρυσταλλώσει άποψη για τη δυναμική των φόρων σε εναλλακτικά σενάρια εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας. Στο πλαίσιο της παραπάνω ανάλυσης αξιοποιούνται και άλλες μεταβλητές που αυξάνουν την ερμηνευτική ικανότητα των εκτιμητικών υποδειγμάτων, όπως για παράδειγμα η τιμή συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης του ακατέργαστου πετρελαίου για την περίπτωση του Φ.Π.Α. από τα τελωνεία και ΕΦΚ, ο μεσοσταθμικός συντελεστής Φ.Π.Α. για τον Φ.Π.Α. από τις Δ.Ο.Υ. κλπ.. Ειδικά για τον Φ.Π.Α. από Δ.Ο.Υ., γίνεται ενδογενής εκτίμηση του κενού Φ.Π.Α. και για τα τρέχοντα χρόνια με σκοπό να ενσωματωθεί στις προβλέψεις Φ.Π.Α. από Δ.Ο.Υ..

⁸² Στις εν λόγω εκθέσεις η ανάλυση βασίζεται στην οικονομική ταξινόμηση του Κρατικού Προϋπολογισμού του π.δ. 54/2018 και ακολουθεί το ενιαίο λογιστικό σχέδιο, με τους αναλυτικούς λογαριασμούς εσόδων (Α.Λ.Ε.), σύμφωνα με τα πρότυπα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ESA) και συμπληρωματικά του συστήματος Χρηματοοικονομικής Στατιστικής Κυβερνήσεων (GFS).

- η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού παρακολουθεί τις εισπράξεις των εσόδων των Δ.Ο.Υ. και Τελωνείων για τους βασικούς φόρους καθώς και την πορεία εσόδων της Α.Α.Δ.Ε. έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου και έναντι του στόχου της Α.Α.Δ.Ε. (όπως αυτός ορίζεται βάσει υπουργικής απόφασης).
- Η Διεύθυνση Επιχειρησιακού Σχεδιασμού Εισπράξεων και Επιστροφών συγκεντρώνει μηνιαίως τα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (Έσοδα Δ.Ο.Υ., ΚΕ.Β.ΕΙΣ., Υπολόγου Συμψηφισμού) και ενημερώνει εγγράφως την Διοίκηση της Α.Α.Δ.Ε. καθώς και την Διεύθυνση του Στρατηγικού Σχεδιασμού.

Κάθε τρίμηνο:

η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού παρακολουθεί τις εισπράξεις των εσόδων των Δ.Ο.Υ. και Τελωνείων για τους βασικούς φόρους καθώς και την πορεία εσόδων της Α.Α.Δ.Ε. έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου και έναντι του στόχου της Α.Α.Δ.Ε..

Ετησίως:

- η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού παρακολουθεί τις εισπράξεις των εσόδων των Δ.Ο.Υ. και Τελωνείων για τους βασικούς φόρους καθώς και την πορεία εσόδων της Α.Α.Δ.Ε. έναντι της αντίστοιχης περυσινής περιόδου και έναντι του στόχου της Α.Α.Δ.Ε..

1.13.3. Πληροφορικό σύστημα λογιστικής της Α.Α.Δ.Ε.

Είναι σε εξέλιξη η διαδικασία αντικατάστασης του υφιστάμενου πληροφοριακού συστήματος αυτοματοποιημένης ταμειακής βάσης με ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα λογιστικής σε δεδουλευμένη βάση.

Διασύνδεση με το λογιστικό σύστημα του Υπουργείου Οικονομικών λαμβάνει χώρα μια φορά τον μήνα, μέσα από πλατφόρμες του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.

1.13.4. Πληρωμή επιστροφών φόρων

Η Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού παρακολουθεί σε μηνιαία, τριμηνιαία και ετήσια βάση, στο πλαίσιο σχετικού στόχου του Επιχειρησιακού Σχεδίου και του αντίστοιχου **κρίσιμου δείκτη απόδοσης (KPI 7), την πορεία επιστροφών Φ.Π.Α.** που διεκπεραιώθηκαν εντός 90 ημερών.

Οι επιστροφές Φ.Π.Α. άμεσης καταβολής, εφόσον πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις, εξοφλούνται άμεσα με την έκδοση των τίτλων επιστροφής. Για όσες επιστροφές Φ.Π.Α. υπάρχουν χρέη για συμψηφισμό⁸³ με φορολογικές οφειλές ή οφειλές σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης⁸⁴ διεκπεραιώνονται με τη διενέργεια των κεντρικών συμψηφισμών σε τακτά χρονικά διαστήματα (2 φορές/μήνα). Εφόσον

⁸³ Η έννοια και οι προϋποθέσεις του συμψηφισμού, ορίζονται από τις διατάξεις του άρθρου 75 του ΚΕΔΕ-ν. 4978/2022 και συμπληρώνονται από τα άρθρα ΑΚ 440 επ. (και στις οποίες παραπέμπουν και τα άρθρα 42 και 48 του ΚΦΔ - ν. 4987/2022). Βλ. και εγκύκλιος οδηγία ΠΟΛ 1022/24.01.2012. **Ο συμψηφισμός διενεργείται** είτε αυτεπαγγέλτως από το αρμόδιο όργανο της Φορολογικής Διοίκησης, είτε μετά από δήλωση του οφειλέτη, εφόσον πληρείται το σύνολο των προϋποθέσεων του συμψηφισμού, σύμφωνα με τις ανωτέρω διατάξεις. Συμψηφισμός απαιτήσεων κατά του Δημοσίου, έναντι βεβαιωμένων οφειλών προς αυτό, δύναται να αντιταχθεί σε κάθε περίπτωση, κατά την οποία ο οφειλέτης έχει βεβαίαι χρηματική απαίτηση κατά του Δημοσίου, εκκαθαρισμένη και αποδεικνυόμενη από τελεσίδικη δικαστική απόφαση ή από δημόσιο έγγραφο. Οι απαιτήσεις που προτείνονται σε συμψηφισμό πρέπει να είναι αμοιβαίες (μεταξύ δύο προσώπων), δηλαδή ο οφειλέτης της μιας απαίτησης να είναι δανειστής της άλλης και μάλιστα κατά τον ίδιο χρόνο και πιο συγκεκριμένα οι οφειλές πρέπει να είναι βεβαιωμένες στο στενό Δημόσιο και οι απαιτήσεις του οφειλέτη να προέρχονται από το εν στενή έννοια Δημόσιο και όχι από τρίτα πρόσωπα (π.χ. Ν.Π.Δ.Δ., Ο.Τ.Α., ευρύτερο Δημόσιο Τομέα) και τέλος απαιτείται να έχει εκδοθεί, κατά τις κείμενες δημοσιολογιστικές διατάξεις, χρηματικό ένταλμα πληρωμής ή άλλος τίτλος πληρωμής (ΑΦΕΚ).

⁸⁴ κατά την επιστροφή ΦΠΑ εφαρμόζονται οι διατάξεις της περ. 2 της υποπαρ.ΙΑ.2 του άρθρου πρώτου του ν. 4254/2014 (Α' 85) περί συμψηφισμού για οφειλές σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (Ο.Κ.Α.) και της κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσας ΚΥΑ Β/7/35889/2582/16.10.2014 (Β' 2795).

προκύπτει ανάγκη για την προσκόμιση των δικαιολογητικών μέσω των αιτημάτων, η διεκπεραίωση θα διεξαχθεί από τις Δ.Ο.Υ./ΚΕ.Β.ΕΙΣ.

Υπάρχουν ειδικές fast track διαδικασίες για την επιστροφή του Φ.Π.Α., όπως οι αγρότες με τζίρο κάτω των 12.000 ευρώ, οι τακτικοί εξαγωγείς και εξουσιοδοτημένοι οικονομικοί επιχειρηματίες που ικανοποιούν μια σειρά κριτηρίων που έχουν σχέση με την παρελθούσα απόδοσή τους και το προφίλ κινδύνου αυτών.

Όμως, **η Α.Α.Δ.Ε. δεν πληρώνει τόκους συστηματικά ή ανελλιπώς.** Επί του παρόντος καταβάλλονται μόνο τόκοι επί επιστρεφόμενων εσόδων του άρθρου 38 παρ. 2 του ν. 1473/1984 (Α' 127) που έχουν εισπραχθεί αχρεωστήτως, σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης⁸⁵.

Η διεπαφή του TAXIS με το Γ.Λ.Κ. και η ενημέρωση με τα δεδομένα της Βεβαίωσης, Διαγραφής, Είσπραξης, Επιστροφών ανά ΑΛΕ (εικόνα Χρεών των Δ.Ο.Υ.) γίνεται μέσω της βάσης δεδομένων της Oracle του Ολοκληρωμένου Πληροφορικού Συστήματος Εσόδων του Γ.Λ.Κ., στην οποία και έχει πρόσβαση (read only) η Α.Α.Δ.Ε..

Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του Δημοσιονομικού Συστήματος στην Κ.Δ. και τη λοιπή Γενική Κυβέρνηση (ΟΠΣ Gov ERP) έχει σχεδιαστεί μετάβαση του συνόλου των Φορέων της Γενικής κυβέρνησης στην λογιστική πλήρως δεδουλευμένης βάσης μέσω της δημιουργίας και υιοθέτησης κοινού πλαισίου λογιστικών πολιτικών, πρακτικών, διαδικασιών και αναφορών.

Κατά την Α.Α.Δ.Ε. ο αυτοματοποιημένος υπολογισμός στο ΟΠΣ TAXIS των τόκων μετά την πάροδο του χρόνου που οι υποχρεώσεις καθίστανται ληξιπρόθεσμες προϋποθέτει την θέσπιση νομικού πλαισίου⁸⁶.

1.14. Ακεραιότητα της Τελωνειακής Διοίκησης

1.14.1. Κώδικας Δεοντολογίας υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε.

Η Τελωνειακή Διοίκηση (Α.Α.Δ.Ε. για την Ελλάδα) λειτουργεί σε 4 πεδία: την είσπραξη εσόδων, την προστασία της κοινωνίας, την διευκόλυνση του εμπορίου και την εθνική ασφάλεια. Για την αποτελεσματική διαχείριση αυτών των λειτουργιών είναι σημαντική υψηλού επιπέδου **ακεραιότητα**. Μάλιστα, η Διακήρυξη της Arusha⁸⁷ του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων⁸⁸ αναφέρει ότι προέχουσα αρμοδιότητα όλων των Κυβερνήσεων θα πρέπει να είναι η διασφάλιση ότι η Τελωνειακή Διοίκηση είναι απαλλαγμένη από διαφθορά και διατύπωσε βασικούς παράγοντες για την ανάπτυξη στρατηγικών ακεραιότητας και καταπολέμησης της διαφθοράς σχετικών με το περιβάλλον λειτουργίας των Τελωνείων⁸⁹. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνεται και η **έκδοση Κώδικα Δεοντολογίας**, το περιεχόμενο του οποίου θα πρέπει να αποσαφηνισθεί πλήρως στους τελωνειακούς υπαλλήλους και στον οποίο θα πρέπει να προβλέπονται αποτελεσματικά πειθαρχικά μέτρα, συμπεριλαμβανομένης και της πιθανότητας απόλυσης.

⁸⁵ Βλ. και ΥΑ 2/55763/0026/2013 (Β' 215)

⁸⁶ https://www.elsyn.gr/sites/default/files/%CE%91%CE%91%CE%94%CE%95_0.pdf

⁸⁷ <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/declarations/arusha-e.pdf?la=en>

⁸⁸ Μέλος του οποίου αποτελεί και η ελληνική Τελωνειακή Διοίκηση, ενώ η αποστολή του είναι η ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και επάρκειας της Τελωνειακής Διοίκησης.

<https://www.wcoomd.org/en/about-us/what-is-the-wco/discover-the-wco.aspx>

⁸⁹ Βλ. και τον Κώδικα Ανάπτυξης Ακεραιότητας του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων, 2021, στην ιστοσελίδα https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/integrity/instruments-and-tools/integrity_guide.pdf?la=en

Ο Κώδικας Δεοντολογίας των Υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε.⁹⁰ εκδόθηκε τον Νοέμβριο 2023, αφορά και στους τελωνειακούς υπαλλήλους και καταρτίστηκε μετά από πρόταση της Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων και έγκριση από τον Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε.. Για την κατάρτισή του αξιοποιήθηκαν τα ευρωπαϊκά και διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα δεοντολογίας δημοσίων λειτουργών, ενδεικτικά αναφέρονται παρόμοια κείμενα διεθνών οργανισμών, όπως του Παγκόσμιου Οργανισμού Τελωνείων (ΠΟΤ) και του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.).

Για τους υπαλλήλους των Τελωνείων ισχύουν συμπληρωματικά οι διατάξεις της **παρ. 1 του άρθρου 159 του τελωνειακού κώδικα** (εμπλοκή τελωνειακών υπαλλήλων σε δραστηριότητες λαθρεμπορίας), οι οποίες είναι αυστηρότερες των λοιπών, διότι σε περίπτωση λαθρεμπορίας και εφόσον ο υπάλληλος παραπεμφθεί στο ακροατήριο, τότε τίθεται σε αργία, λαμβάνει το ¼ των αποδοχών του και δεν επιστρέφει στην υπηρεσία του παρά μόνο μετά την αμετάκλητη αθώωσή του.

Για τις περιπτώσεις δωροληψίας εφαρμόζεται για τους τελωνειακούς υπαλλήλους η **διάταξη του άρθρου 56 παρ. 1 του ν. 2065/1992**, σύμφωνα με την οποία οι υπάλληλοι τίθενται σε αργία και λαμβάνουν το ¼ του μισθού τους.

Επίσης, ο **υπαλληλικός κώδικας στα άρθρα 109 και 149** προβλέπει τόσο τις πειθαρχικές ποινές όσο και την αυτοδίκαιη έκπτωση του υπαλλήλου λόγω ποινικής καταδίκης.

1.14.2. Εσωτερικές έρευνες

Η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων, που συστάθηκε το 2011⁹¹, έχει σημαντικές αρμοδιότητες⁹² όπως:

- α) η διερεύνηση και εξιχνίαση σε όλη την Επικράτεια συγκεκριμένων ποινικών αδικημάτων και πειθαρχικών παραπτωμάτων που διαπράττουν ή συμμετέχουν σε αυτά υπάλληλοι της Α.Α.Δ.Ε.⁹³,
- β) η συλλογή, επεξεργασία, σύνθεση, ανάλυση, αξιολόγηση και αξιοποίηση των πληροφοριών και στοιχείων, που αφορούν στην εμπλοκή υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε., στα προαναφερόμενα ποινικά αδικήματα, και πειθαρχικά παραπτώματα που σχετίζονται με την απώλεια εσόδων του Δημοσίου, η εξιχνίαση, και η άμεση ενημέρωση των αρμόδιων για την ποινική ή πειθαρχική δίωξη Αρχών,
- γ) ο έλεγχος των δηλώσεων περιουσιακής κατάστασης (πόθεν έσχες) των υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε.,
- δ) η διασφάλιση της νόμιμης συμπεριφοράς των υπαλλήλων των υπηρεσιών της Α.Α.Δ.Ε., αναφορικά με την τήρηση και εφαρμογή των διατάξεων νόμων, κανονιστικών αποφάσεων και εγκυκλίων διαταγών με σκοπό την πρόληψη αλλά και την αποκάλυψη περιπτώσεων διαφθοράς, μέσω επιτόπιων στοχευμένων και δειγματοληπτικών ελέγχων των οργανικών μονάδων της Α.Α.Δ.Ε.,
- ε) η διενέργεια στοχευμένων οικονομικών και διαχειριστικών ελέγχων των δημοσίων υπολόγων και διαχειρίσεων και ο καταλογισμός των ευθυνομένων,
- στ) η εξέταση καταγγελιών και αναφορών για υποθέσεις στις οποίες έχει διενεργηθεί φορολογικός έλεγχος, αποκλειστικά για την εξακρίβωση ποινικών αδικημάτων και πειθαρχικών παραπτωμάτων για τα οποία είναι αρμόδια.

Εντολή για εσωτερικές έρευνες δίνουν είτε οι πειθαρχικοί προϊστάμενοι των υπαλλήλων που αφορά η υπόθεση είτε η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων.

⁹⁰ https://www.aade.gr/sites/default/files/2023-11/kwdikas_deontologias_2023.pdf

⁹¹ άρθρο 5 του ν. 3943/2011, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 12 του ν. 4110/2013 (Α' 17)

⁹² άρθρο 11 του Οργανισμού της Α.Α.Δ.Ε. – Δ.ΟΡΓ.Α 1125859 ΕΞ 2020/23.10.2020 (Β' 4738)

⁹³ Παραδείγματα σοβαρών ποινικών αδικημάτων και αντίστοιχων πειθαρχικών παραπτωμάτων είναι η δωροδοκία, η παράβαση καθήκοντος κατά τον ποινικό κώδικα (πρόθεση υπαλλήλου να παραβεί το υπηρεσιακό του καθήκον με σκοπό να ωφελήσει κάποιον, ή να ωφεληθεί ο ίδιος ή να βλάψει κάποιον), η πλαστογραφία, η υπεξαίρεση, αποσιώπηση λόγου εξαίρεσης, απιστία σχετική με την υπηρεσία κ.ά..

Η Γενική Διεύθυνση Τελωνείων δεν καταρτίζει **πρόγραμμα εσωτερικών ερευνών**.

1.14.3. Πειθαρχική διαδικασία

Την διερεύνηση πειθαρχικών παρεκκλίσεων αναλαμβάνουν κατά περίπτωση **οι άμεσοι Προϊστάμενοι** των εμπλεκόμενων υπαλλήλων και για σοβαρά ποινικά αδικήματα (απιστία, απάτη, δωροληψία κλπ) **η Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων**⁹⁴.

Για τα θέματα εφαρμογής της πειθαρχικής διαδικασίας και την επιβολή των διοικητικών μέτρων αρμόδια είναι η Διεύθυνση Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού, η οποία παρακολουθεί και την ποινική διαδικασία.

Πειθαρχικός Προϊστάμενος είναι ο Προϊστάμενος της Γενικής Διεύθυνσης Τελωνείων και Ε.Φ.Κ. ή ο εκάστοτε ιεραρχικά ανώτερος Πειθαρχικός Προϊστάμενος του υπαλλήλου.

Η πειθαρχική διαδικασία κινείται παράλληλα με την ποινική, όμως εφόσον υπάρξει αμετάκλητη απόφαση της ποινικής διαδικασίας, αυτή δεσμεύει και την πειθαρχική, εφόσον πρόκειται για τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Οι υποθέσεις άγονται ενώπιον του Πρωτοβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου της Α.Α.Δ.Ε. και του Δευτεροβάθμιου Πειθαρχικού Συμβουλίου. Εάν επιβληθεί ποινή οριστικής παύσης ή υποβιβασμός του διωκόμενου υπαλλήλου, τότε αυτός μπορεί μόνο να προσφύγει στο Συμβούλιο Επικρατείας (με βάση τον υπαλληλικό κώδικα)⁹⁵.

Οι Υπάλληλοι έχουν δικαίωμα νομικής υπεράσπισης, είτε υπό τη μορφή της εκπροσώπησής τους από μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, είτε υπό τη μορφή της κάλυψης δικαστικών εξόδων του πληρεξουσίου δικηγόρου τους.

1.14.4. Μηχανισμοί καταγγελιών/αναφορών - Δράσεις της Α.Α.Δ.Ε. για την ευαισθητοποίηση των πολιτών

Τον Οκτώβριο 2023 η Α.Α.Δ.Ε. καθόρισε⁹⁶ τη διαδικασία υποβολής, αξιολόγησης και αξιοποίησης καταγγελιών/πληροφοριών που αφορούν παραβάσεις της φορολογικής και τελωνειακής νομοθεσίας ή περιπτώσεις διαφθοράς με τη θέση σε λειτουργία της εφαρμογής **«Καταγγελίες Πολιτών»**. Η λειτουργία της ψηφιακής αυτής πλατφόρμας, η οποία είναι αναρτημένη στον επίσημο ιστότοπο της Α.Α.Δ.Ε., παρουσιάστηκε στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης από τον Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. και τον Υπουργό Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών.

Δεν έχουν αναληφθεί άλλες δράσεις για την ενθάρρυνση των πολιτών και επιχειρήσεων να αναφέρουν/καταγγέλλουν/αποκαλύπτουν στοιχεία για πράξεις διαφθοράς, παραβίασης ακεραιότητας που αφορούν υπαλλήλους της Α.Α.Δ.Ε..

Υπό δημιουργία είναι ο εσωτερικός διάυλος λήψης καταγγελιών (κυρίως αναφορών) που σχετίζονται είτε με υπαλλήλους είτε με συνεργαζόμενους ιδιώτες που αλληλοεπιδρούν με τις υπηρεσίες (π.χ. εκτελωνιστές, εισαγωγείς κλπ).

⁹⁴ Η Δ.Ε.Σ.ΥΠ. δεν έχει αρμοδιότητα διερεύνησης όλων των πειθαρχικών παραπτώματων. Στην περίπτωση που υπάρξει καταγγελία για παράπτωμα, η διερεύνηση διάπραξης του οποίου εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Δ.Ε.Σ.ΥΠ., τότε η Δ.Ε.Σ.ΥΠ. θα εκκινήσει τη διαδικασία διερεύνησης με την μέριμνα για την έκδοση από τον Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε. εντολής για Ένορκη Διοικητική Εξέταση, και τα αποτελέσματά της θα προωθηθούν στη Διεύθυνση Διαχείρισης Ανθρώπινου Δυναμικού/Τμήμα Δ' ή/και στις αρμόδιες Εισαγγελικές Αρχές για την παραπομπή του εμπλεκόμενου υπαλλήλου.

⁹⁵ Οι διωκόμενοι υπάλληλοι έχουν 60 ημέρες για την κατάθεση προσφυγής ενώπιον του ΣτΕ. Για τις ενστάσεις όμως ενώπιον του δευτεροβάθμιου συμβουλίου η προθεσμία είναι 20 ημέρες από τη στιγμή που θα κοινοποιηθεί η απόφαση του πρωτοβάθμιου. Δικαίωμα ένστασης (εκτός από τον υπάλληλο) έχει και ο Διοικητής της Α.Α.Δ.Ε., ενώ στην περίπτωση απόφασης από μονομελές όργανο δικαίωμα ένστασης έχει και ο Γενικός Δ/ντής.

⁹⁶ με την Α.1167/30.10.2023 (Β', 6239) απόφαση του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε.

Ο Σύμβουλος Ακεραιότητας, το αυτοτελές Γραφείο του οποίου συστάθηκε στην Α.Α.Δ.Ε.⁹⁷ τον Φεβρουάριο 2023, αλλά εκκρεμεί η επιλογή του προσώπου⁹⁸, θα συμβάλει καθοριστικά στον σχεδιασμό και συντονισμό δράσεων ευαισθητοποίησης του προσωπικού της Α.Α.Δ.Ε. σε θεματικές δεοντολογίας και ακεραιότητας.

Τον Μάρτιο του 2023 υπογράφηκε μεταξύ της Α.Α.Δ.Ε. και της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας μνημόνιο συνεργασίας, στο παράρτημα του οποίου αναφέρεται και το Κοινό Σχέδιο δράσης για **την ενίσχυση της διαφάνειας και της ακεραιότητας των Υπηρεσιών της Α.Α.Δ.Ε.** Στις περιλαμβανόμενες στο κοινό σχέδιο δράσεις συγκαταλέγεται και η διεξαγωγή ερευνών και η μέτρηση του δείκτη αντίληψης διαφθοράς στις Υπηρεσίες της Α.Α.Δ.Ε.. Η δράση αυτή έχει εκκινήσει από τη **φορολογική και τελωνειακή ακαδημία**⁹⁹ και έχει συνταχθεί σχετικό ερωτηματολόγιο, το οποίο θα αποσταλεί σε πρώτη φάση στους υπαλλήλους της Α.Α.Δ.Ε. και σε δεύτερη φάση σε εκτελωνιστές, λογιστές κτλ., προκειμένου να καταγραφεί τόσο από τους υπαλλήλους της Α.Α.Δ.Ε. όσο και από τους ιδιώτες που συνεργάζονται άμεσα με αυτήν, το επίπεδο της ακεραιότητας στην Α.Α.Δ.Ε. (φορολογικές και τελωνειακές υπηρεσίες, Γενικό Χημείο του Κράτους).

Στο άρθρο 7 του ν. 3610/2007 προβλέπονται κίνητρα για την αποκάλυψη φαινομένων συμπεριφοράς επί τελωνειακών υποθέσεων.

1.14.5. Παρατηρήσεις

α) Στον Κώδικα Δεοντολογίας των υπαλλήλων της Α.Α.Δ.Ε. προβλέπεται¹⁰⁰ η παρακολούθηση της εφαρμογής και αξιολόγησης των προτύπων συμπεριφοράς που προδιαγράφονται σ' αυτόν, καθώς και η επικαιροποίηση και εμπλουτισμός των προβλέψεών του.

(β) Ο Κώδικας Δεοντολογίας γνωστοποιήθηκε σε όλες τις Υπηρεσίες της Α.Α.Δ.Ε., συμπεριλαμβανομένων των Τελωνειακών Υπηρεσιών, με το ΔΕΣΥΠ 1145324 ΕΞ 2023/24.11.2023 έγγραφο του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε., με το οποίο κλήθηκαν όλοι οι Προϊστάμενοι των Υπηρεσιών της Α.Α.Δ.Ε., ως υπεύθυνοι για την καθοδήγηση της υπηρεσιακής δράσης των υφισταμένων τους κατά τις προβλέψεις του Κώδικα, να μεριμνήσουν για την κοινοποίηση του Κώδικα, με κάθε πρόσφορο μέσο, στους υπαλλήλους αρμοδιότητάς τους. Δεν τεκμηριώνεται όμως, ότι η πληροφόρηση αυτή έγινε κτήμα κάθε υπαλλήλου της Α.Α.Δ.Ε..

(γ) Δεν έχει στελεχωθεί ακόμα το Γραφείο του Συμβούλου Ακεραιότητας.

(δ) Σημαντικός αριθμός (62, από τις οποίες 42 αφορούν σε Οικονομικούς Επιθεωρητές) κενών οργανικών θέσεων της νευραλγικής Διεύθυνσης Εσωτερικών Υποθέσεων.

⁹⁷ Βλ. την Δ.ΟΡΓ.Α 1022991 ΕΞ2023/15.2.2023 (Β', 1059)

⁹⁸ Η σχετική προκήρυξη εμπίπτει στις αρμοδιότητες της Εθνικής Αρχής Διαφάνειας

⁹⁹ Η Φορολογική και Τελωνειακή Ακαδημία εκπροσωπεί την Ελλάδα σε ένα δίκτυο 11 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (CELBET), οι οποίες εργάζονται προκειμένου να εντοπίσουν τα τρωτά σημεία των ανατολικών χερσαίων συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα από τα θέματα που επεξεργάζεται το δίκτυο αυτό είναι και η εκπαίδευση για την ακεραιότητα των τελωνειακών υπαλλήλων. Σε αυτές τις δράσεις περιλαμβάνονται εκπαιδεύσεις καθώς και διεξαγωγή σχετικής έρευνας. Το δίκτυο χρηματοδοτείται από την TAXUD (Γενική Διεύθυνση Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης). <https://www.aade.gr/aade/anthropino-dynamiko/ekpaideysi/forologiki-teloneiaki-akadimia/skopos-kai-apostoli>

¹⁰⁰ Σελ. 24

1.15. Έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών

Τα έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών και τα λοιπά έσοδα που σχετίζονται με το δημόσιο χρέος (δημόσιος δανεισμός) ανήλθαν συνολικώς σε **1.624,74 δις ευρώ** και **υπερέβησαν τα προϋπολογισθέντα κατά 890,59 δις ευρώ (121,31%)**. Το ιδιαίτερα υψηλό ποσό των εν λόγω εσόδων οφείλεται στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα του βραχυπρόθεσμου δανεισμού μέσω τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos).

Πίνακας 10
Έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών
(Ποσά σε Ευρώ)

ΑΛΕ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΘΕΝΤΑ (1)	ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΑ (2)	ΑΠΟΚΛΙΣΗ (3)=(2)-(1)	% ΑΠΟΚΛΙΣΗ (4)=(3)/(1)	ΕΙΣΠΡΑΧΘΕΝΤΑ (2) ως % ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣΠΡΑΧΘ. ΠΙΣΤΩΤ. ΕΣΟΔΩΝ
R4	Χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία	410.000.000	434.194.743	24.194.743	5,90%	0,0%
R5	Χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις	733.744.000.000	1.624.303.833.100	890.559.833.100	121,37%	99,97%
R51	Ειδικά τραπεζικά δικαιώματα (SDRs)	-	-	-	-	0,00%
R52	Υποχρεώσεις από Νόμισμα και καταθέσεις	44.000.000	6.406.598	-37.593.402	-85,44%	0,00%
R53	Χρεωστικοί τίτλοι (Υποχρεώσεις)	31.554.000.000	35.055.306.000	3.501.306.000	11,10%	2,16%
R531	Βραχυπρόθεσμοι χρεωστικοί τίτλοι	23.400.000.000	23.587.576.000	187.576.000	0,80%	1,45%
R532	Μακροπρόθεσμοι χρεωστικοί τίτλοι	8.154.000.000	11.467.730.000	3.313.730.000	40,64%	0,71%
R54	Δάνεια	701.846.000.000	1.586.678.417.701	884.832.417.701	126,07%	97,66%
R541	Βραχυπρόθεσμα δάνεια	700.000.000.000	1.582.825.183.430	882.825.183.430	126,12%	97,42%
R542	Μακροπρόθεσμα δάνεια	1.846.000.000	3.853.234.271	2.007.234.271	108,73%	0,24%
R57	Χρηματοοικονομικά παράγωγα	300.000.000	2.563.702.801	2.263.702.801	754,57%	0,16%
Σύνολο εσόδων χρηματοοικονομικών συναλλαγών		734.154.000.000	1.624.738.027.843	890.584.027.843	121,31%	100,00%

Τα έσοδα από χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία ανήλθαν σε 434,19 εκατ. ευρώ, και εμφανίζονται αυξημένα έναντι των προϋπολογισθέντων κατά 24,19 εκατ. ευρώ (5,90%).

Το μεγαλύτερο μέρος των πιστωτικών εσόδων προήλθε από δάνεια, που ανήλθαν στο ποσό των 1.586,68 δις ευρώ και εμφανίζονται αυξημένα έναντι των προϋπολογισθέντων κατά 884,83 εκατ. ευρώ (126,07%), αφορούσαν δε ως επί το πλείστον εισπράξεις από την πώληση τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos)¹⁰¹, ήτοι από βραχυπρόθεσμα δάνεια εσωτερικού.

Ο βραχυπρόθεσμος δανεισμός πραγματοποιήθηκε με κεφάλαια που αντλήθηκαν από το «Κοινό Κεφάλαιο» και την «Ταμειακή Διαχείριση» των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, για την αξιοποίηση των διαθεσίμων τους, που τηρούνται σε λογαριασμούς της Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και από επενδυτές.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στις 31.12.2023, το «Κοινό Κεφάλαιο» των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης ανερχόταν σε 18,55 δις

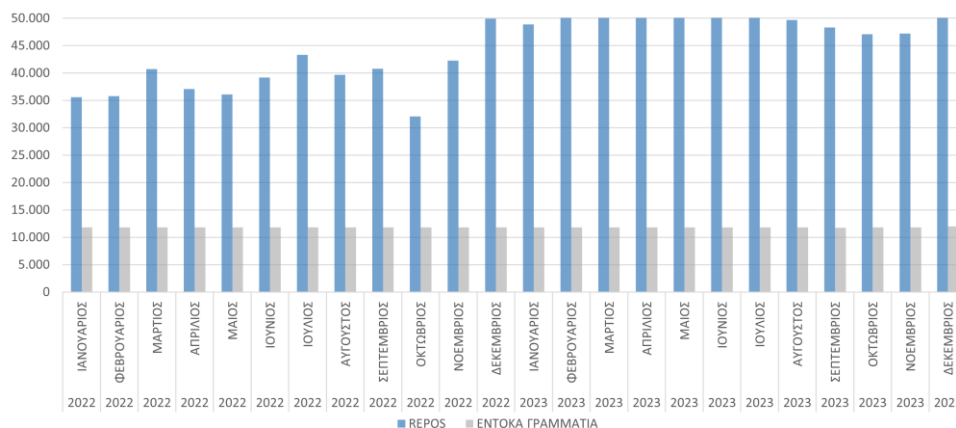
¹⁰¹ Οι συμφωνίες επαναγοράς είναι συμφωνίες μεταξύ ενός δανειστή και ενός οφειλέτη για την πώληση και επαναγορά χρεογράφων μικρού κινδύνου, συνήθως έντοκα γραμμάτια του Ε.Δ..

ευρώ, έναντι 17,26 δις ευρώ στις 31.12.2022, και περιλάμβανε 302 μερίδια/φορείς, ενώ η «Ταμειακή Διαχείριση» των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης ανερχόταν σε 39,35 δις ευρώ, έναντι 35,07 δις ευρώ στις 31.12.2022.

Συνολικώς το «Κοινό Κεφάλαιο» και η «Ταμειακή Διαχείριση» των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης στις 31.12.2023 ανέρχονταν σε 57,90 δις ευρώ σε τρέχουσα αξία.

Στο Γράφημα 3 που ακολουθεί, παρουσιάζεται το ύψος του βραχυπρόθεσμου δανεισμού του Κράτους από Φορείς της Γενικής Κυβέρνησης την τελευταία ημέρα κάθε μήνα του έτους 2023 και αντιστοίχως του έτους 2022. Παρατηρείται ότι τα έντοκα γραμμάτια του Ε.Δ. κυμάνθηκαν περί τα 11,82 δις ευρώ κατά μέσο όρο την τελευταία ημέρα κάθε μήνα του έτους 2023. Τα εν γένει μειωμένα έσοδα από εκδόσεις εντόκων γραμματίων του Ε.Δ. οφείλονται κυρίως στην αύξηση των εσόδων από τίτλους με σύμφωνο επαναγοράς (repas). Το ύψος των τελευταίων (repas) ανήλθε κατά μέσο όρο σε 50,16 δις ευρώ την τελευταία ημέρα κάθε μήνα του έτους 2023, έναντι μέσου όρου 39,38 δις ευρώ κατά το έτος 2022.

Γράφημα 3
Βραχυπρόθεσμος δανεισμός- Μηνιαία Υπόλοιπα
(Ποσά σε εκατ. ευρώ)

Αναφορικά με τις εκδόσεις εντόκων γραμματίων που πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος 2023, αυτές απευθύνονταν και σε φυσικά πρόσωπα με σκοπό να δοθούν κίνητρα στους ιδιώτες μικροεπενδυτές για μια αποδοτικότερη τοποθέτηση των αποταμιεύσεών τους, λόγω του υψηλότερου επιτοκίου που προσφέρουν τα έντοκα γραμμάτια σε σχέση με τα επιτόκια των προθεσμιακών καταθέσεων.

Επιπροσθέτως του βραχυπρόθεσμου δανεισμού (έντοκα γραμμάτια και repas), το Ε.Δ. συνέχισε το έτος 2023 την εκδοτική του δραστηριότητα αντλώντας 11,48 δις ευρώ (ταμειακή εισροή)¹⁰² μέσω νέων εκδόσεων και επανεκδόσεων ομολόγων.

Ειδικότερα, ο **Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (Ο.Δ.ΔΗ.Χ.)** άντλησε **11,47 δις ευρώ (ταμειακή εισροή)** μέσω κοινοπραξιών και δημοπρασιών.

Επιπλέον, το Ε.Δ. έλαβε **μακροπρόθεσμα δάνεια** μέσω:

α) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων συνολικού ύψους **60 εκατ. ευρώ** και μεσοσταθμικό επιτόκιο 3,41% και

β) του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας συνολικού ύψους **3,79 δις ευρώ** με μεσοσταθμικό επιτόκιο 2,93%.

¹⁰² Η ονομαστική αξία των εκδόσεων χρέους ανήλθε σε 11,49 δις ευρώ. Η διαφορά 22,27 εκατ. ευρώ αφορά σε συνολική διαφορά υπό το άρτιο και εγγράφεται στους σχετικούς λογαριασμούς της Γενικής Λογιστικής.

Οι εισπράξεις από χρηματοοικονομικά παράγωγα ανήλθαν σε 2,56 δις ευρώ. Πιο συγκεκριμένα, οι εισπράξεις συμφωνιών ανταλλαγής κεφαλαίων και οι εισπράξεις τόκων συμφωνιών ανταλλαγής ανήλθαν στα ποσά των 38,49 εκατ. ευρώ και των 2,53 δις ευρώ, αντίστοιχα, έναντι των μηδενικών ποσών που προέβλεπε ο Προϋπολογισμός.

Σημειώνεται ότι οι συμφωνίες ανταλλαγής νομισμάτων (currency swaps) και οι συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων (interest rate swaps) εντάσσονται στη διαχειριστική στρατηγική του Ο.Δ.ΔΗ.Χ. με στόχο την αντιστάθμιση των συναλλαγματικών και επιτοκιακών κινδύνων που ενυπάρχουν στο χαρτοφυλάκιο χρέους. Το ύψος τους διαμορφώνεται ανάλογα με τις εκάστοτε επικρατούσες στην αγορά συνθήκες, οι οποίες **δεν μπορούν να προβλεφθούν με ακρίβεια**. Ως εκ τούτου, προϋπολογίζεται η καθαρή θέση των ανωτέρω συμφωνιών συμψηφιστικά.

Παρατηρείται σε επαναλαμβανόμενη βάση σημαντική απόκλιση στις προβλέψεις του προϋπολογισμού σε σχέση με τις πραγματοποιηθείσες εισπράξεις αναφορικά με την σύναψη συμφωνιών πώλησης τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos). Ο εν λόγω βραχυπρόθεσμος δανεισμός πραγματοποιείται στο πλαίσιο της ταμειακής διαχείρισης για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών της Κ.Δ., εντούτοις εντοπίζεται ανάγκη διαμόρφωσης, στο μέτρο του εφικτού, πιο ειλικρινών εκτιμήσεων της εν λόγω κατηγορίας εσόδου κατά την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, δεδομένου ότι η απόκλιση την τελευταία 5ετία κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 86,07%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΞΟΔΑ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Ο κρατικός προϋπολογισμός κυρώθηκε με τον ν. 5004/19.12.2022 (Α', 235) και περιλαμβάνει **έξοδα συνολικού ποσού 806.878.193.000 ευρώ**, από τα οποία **11.961.850.000 ευρώ** αφορούν στον Π.Δ.Ε., με κατανομή τους στις Μείζονες Κατηγορίες ως ακολούθως:

Πίνακας 11
Κρατικός Προϋπολογισμός Εξόδων
οικ. έτος 2023 (ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία εξόδου	Προϋπολογισμός
C21	Παροχές σε εργαζομένους	13.795.795.000,00
C22	Κοινωνικές παροχές	397.439.000,00
C23	Μεταβιβάσεις	32.475.557.000,00
C24	Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.540.686.000,00
C25	Επιδότησεις	80.300.000,00
C26	Τόκοι	5.851.155.000,00
C27	Λοιπές δαπάνες	81.257.000,00
C29	Πιστώσεις υπό κατανομή	15.117.638.000,00
C31	Πάγια περιουσιακά στοιχεία	2.530.934.000,00
C33	Τιμαλή	62.000,00
C44	Δάνεια	3.394.000.000,00
C45	Συμμετοχικοί τίτλοι και μερίδια επενδυτικών κεφαλαίων	1.058.240.000,00
C53	Χρεωστικοί τίτλοι (υποχρεώσεις)	27.924.000.000,00
C54	Δάνεια	702.631.130.000,00
	ΣΥΝΟΛΟ	806.878.193.000,00

2.1 Συμπληρωματικοί προϋπολογισμοί

2.1.1 1^{ος} Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 50 ν. 5045/29.7.2023 (Α', 136)

Οι πιστώσεις του τακτικού προϋπολογισμού οικ. έτους 2023 **αυξάνονται κατά 700.000.000 ευρώ**.

Ειδικότερα:

Οι πιστώσεις του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών του ειδικού φορέα 1023-711-0000000 «Γενικές Κρατικές Δαπάνες», **αυξάνονται κατά 600.000.000 ευρώ**. Οι εν λόγω πιστώσεις εγγράφονται υπό τον ΑΛΕ C2910601001 «Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων» του ως άνω φορέα και ειδικού φορέα.

Οι πιστώσεις του Υπουργείου Εσωτερικών του ειδικού φορέα 1007-206-0000000 «Γενική Γραμματεία Εσωτερικών και Οργάνωσης», αυξάνονται κατά 100.000.000 ευρώ και συγκεκριμένα **κατά 10.000.000 ευρώ** υπό τον ΑΛΕ C2910601002 «Πιστώσεις για δαπάνες εκλογών πλην οδοιπορικών και εκλογικής αποζημίωσης» και **κατά 90.000.000 ευρώ** υπό τον ΑΛΕ C2910601056 «Πιστώσεις για οδοιπορικά και αποζημίωση για τη διενέργεια εκλογών».

Αιτιολογία της ανάγκης ψήφισης του συμπληρωματικού προϋπολογισμού ήταν η στήριξη ευάλωτων κοινωνικών ομάδων λόγω επειγουσών και εκτάκτων αναγκών εξαιτίας της ενεργειακής κρίσης και της συνεπακόλουθης αύξησης των τιμών των

αγαθών και των υπηρεσιών, καθώς των αυξημένων αναγκών για δαπάνες στον τομέα της υγείας, καθώς και των δαπανών για τη διεκπεραίωση των αυτοδιοικητικών εκλογών Α΄ και Β΄ βαθμού, λόγω μη επάρκειας πιστώσεων για εκλογικές δαπάνες ως συνέπεια των δεύτερων εθνικών εκλογών στις 25 Ιουνίου 2023, για τις οποίες δεν είχαν προβλεφθεί αρχικά πιστώσεις. Για την κάλυψη των αναγκών αυτών απαιτήθηκαν πόροι που δεν μπορούσαν να καλυφθούν ούτε από το Αποθεματικό (άρθρο 59 του ν. 4270/2014), ούτε με άλλες μεταφορές ή ανακατανομές πιστώσεων (άρθρο 71 του ν. 4270/2014).

2.1.2. 2ος Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 36 ν. 5053/26.9.2023 (Α΄, 158)

Οι πιστώσεις του **τακτικού** προϋπολογισμού του ειδικού φορέα **1023-711-0000000 αυξάνονται** κατά **150.000.000** ευρώ, που εγγράφονται υπό τον ΑΛΕ **C2910601061** «Πιστώσεις για δράσεις που σχετίζονται με τη στήριξη και ενίσχυση πληγέντων από θεομηνίες, καθώς και με την πρόληψη, προστασία και αποκατάσταση από θεομηνίες» του ως άνω ειδικού φορέα.

Οι πιστώσεις του **Π.Δ.Ε.** του ειδικού φορέα 1023-203-0000000 αυξάνονται κατά **450.000.000** ευρώ, ως προς το **εθνικό σκέλος**, που εγγράφονται υπό τον ΑΛΕ **C2910601001** «Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων» του ως άνω ειδικού φορέα.

2.1.3. 3ος Συμπληρωματικός προϋπολογισμός: άρθρο 98 ν. 5079/22.12.2023 (Α΄, 215)

Οι πιστώσεις του **Π.Δ.Ε.** του ειδικού φορέα 1023-203-0000000 **αυξάνονται** κατά **350.000.000** ευρώ, ως προς το **συγχρηματοδοτούμενο σκέλος**. Οι εν λόγω πιστώσεις εγγράφονται υπό τον ΑΛΕ **C2910601001** «Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων» του ως άνω ειδικού φορέα.

Αιτιολογία της ψήφισης συμπληρωματικού προϋπολογισμού είναι η «έγκαιρη και απρόσκοπτη εκτέλεση των πληρωμών που αφορούν στα προγράμματα του Εταιρικού Συμφώνου για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, λόγω της λήξης της προγραμματικής περιόδου στις 31.12.2023. Με αυτόν τον τρόπο ευοδώνεται η λυσιτελέστερη απορρόφηση των ενωσιακών κονδυλίων και παράλληλα, αποσοβούνται τόσο η απώλεια πόρων όσο και η σώρευση απλήρωτων υποχρεώσεων».

Τα παραπάνω συνοψίζονται στον ακόλουθο Πίνακα:

Πίνακας 12
Συμπληρωματικοί Προϋπολογισμοί
οικ. έτος 2023 (ποσά σε ευρώ)

A/A	Διατάξεις	Είδος Προϋπολογισμού	Φορέας	ΑΛΕ	Περιγραφή ΑΛΕ	Ποσό Συμπληρωματικού Προϋπολογισμού
1	Άρθρο 50, ν.5045/2023	Τακτικός	Υπουργείο Οικονομικών	2910601001	Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων	600.000.000
	>>	Τακτικός	Υπουργείο Εσωτερικών	2910601002	Πιστώσεις για δαπάνες εκλογών πλην οδοιπορικών και εκλογικής αποζημίωσης	10.000.000
	>>	Τακτικός	Υπουργείο Εσωτερικών	2910601056	Πιστώσεις για οδοιπορικά και αποζημίωση για τη διενέργεια εκλογών	90.000.000
2	Άρθρο 36 ν.5053/2023	Τακτικός	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών	2910601061	Πιστώσεις για δράσεις που σχετίζονται με τη στήριξη και ενίσχυση πληγέντων από θεομηνίες, καθώς και με την πρόληψη, προστασία και αποκατάσταση από θεομηνίες	150.000.000
	>>	Π.Δ.Ε.	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών	2910601001	Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων	450.000.000
3	Άρθρο 98 ν.5079/2023	Π.Δ.Ε.	Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών	2910601001	>>	350.000.000
ΣΥΝΟΛΟ						1.650.000.000

2.2. Γνώμες Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου (άρθρο 2 παρ. 5γ του ν. 4270/2014)

Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο διατύπωσε θετική γνώμη στον Κρατικό Προϋπολογισμό και στους τρεις Συμπληρωματικούς προϋπολογισμούς¹⁰³ επισημαίνοντας ότι:

- ο Κρατικός Προϋπολογισμός του 2023 αφορά το πρώτο έτος μετά το πέρας της περιόδου ενισχυμένης εποπτείας της χώρας. Οι προβλεπόμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντανακλούν την ανάγκη αντιμετώπισης της κλιμακούμενης ενεργειακής και πληθωριστικής κρίσης, ενώ μειωμένες βρίσκονται οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης της πανδημίας. Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο υιοθέτησε με την από 21.11.2022 θετική Γνώμη του τις μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις επί των οποίων βασίστηκε το Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2023.
- η εκτέλεση του κρατικού προϋπολογισμού για το 2023, επηρεάζεται από τις πληθωριστικές πιέσεις, ειδικά τους πρώτους πέντε μήνες του έτους και από το ύψος των μέτρων οικονομικής πολιτικής που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση των δυσμενών συνεπειών τους, όπως και από τη διεξαγωγή δύο εθνικών εκλογικών αναμετρήσεων.
- στα Σχέδια των τριών Συμπληρωματικών Προϋπολογισμών **δεν συμπεριλαμβάνονται επικαιροποιημένες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις σε σχέση με εκείνες που περιλήφθηκαν στην Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023.**
- η εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2023 επηρεάζεται από τις έκτακτες δαπάνες που είναι αναγκαίες για την αντιμετώπιση των συνεπειών των δυσμενών καιρικών φαινομένων της προηγούμενης περιόδου. Ωστόσο, από τα στοιχεία που τέθηκαν υπόψη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου, **δεν προκύπτει η αναλυτική κατανομή των ζητούμενων 600 εκατ. σε δράσεις σχετικά με τις θεομηνίες.** Επίσης, **δεν αναφέρεται η πηγή χρηματοδότησης των εν λόγω πρόσθετων δαπανών (π.χ. από αυξημένα φορολογικά έσοδα) και δεν αναθεωρείται ο στόχος του Προγράμματος Σταθερότητας για πρωτογενές πλεόνασμα 1,1% του Α.Ε.Π..**
- για το 2023 υπάρχει σχετική δημοσιονομική ευελιξία δεδομένου ότι η γενική ρήτρα διαφυγής (general escape clause) παραμένει σε ισχύ.

2.3 Μνημόνια Συνεργασίας μεταξύ του Υπουργείου Οικονομικών και των επιμέρους φορέων της Κεντρικής Διοίκησης

Το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών συνάπτει¹⁰⁴ με την Προεδρία της Δημοκρατίας, καθένα από τα λοιπά Υπουργεία, τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις και τις Ανεξάρτητες Διοικητικές Αρχές που ανήκουν στην Κ.Δ. (ως ειδικοί φορείς) και εφόσον ο προϋπολογισμός τους υπερβαίνει το ποσό των 10.000.000 ευρώ¹⁰⁵, ξεχωριστά

¹⁰³ Για τον Κρατικό Προϋπολογισμό η από 21.11.2022 Γνώμη
https://www.hfisc.gr/sites/default/files/gnomi_eds_ekp_2023-6-12_0.pdf

Για τον 1° Συμπληρωματικό προϋπολογισμό: η από 19.7.2023 Γνώμη

https://www.hfisc.gr/sites/default/files/gnomi_sp_2023-ns.pdf

Για τον 2ο Συμπληρωματικό Προϋπολογισμό : η από 19.9.2023 Γνώμη

https://www.hfisc.gr/sites/default/files/gnomi_sp_2023-septemvrios.pdf

Για τον 3° Συμπληρωματικό προϋπολογισμό: η από 18.12.2023 Γνώμη

https://www.hfisc.gr/sites/default/files/gnomi_sp_dek_2023.pdf

¹⁰⁴ Βλ. άρθρο 70 ν. 4270/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 παρ. 25 ν. 4337/2015 (Α' 129) και αντικαταστάθηκε με το άρθρο 34 παρ. 14 ν. 4484/2017 (Α' 110).

¹⁰⁵ Βλ. κερ. Β2 της 2/2179/ΔΙΠ/Κ/9.1.2018 (Β' 23) απόφασης του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών.

μνημόνια συνεργασίας μέχρι τις 15 Ιανουαρίου του έτους αναφοράς του προϋπολογισμού. Με τα μνημόνια αυτά διασφαλίζεται η δέσμευση¹⁰⁶ των ως άνω φορέων για την ομαλή εκτέλεση του προϋπολογισμού και τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση.

2.3.1 Παρατηρήσεις ΕλΣυν

Η 2/188030/ΔΠΓΚ/20.12.2022 εγκύκλιος για την εκτέλεση του Προϋπολογισμού 2023, στην οποία περιλαμβάνεται το έντυπο Ε1-υπόδειγμα για τη σύνταξη του Μνημονίου Συνεργασίας, εστάλη στα Υπουργεία στις **20.12.2022**, δηλαδή 10 ημέρες πριν την έναρξη του οικ. έτους. Αυτό καθιστούσε εκ των πραγμάτων αδύνατη την τήρηση της προθεσμίας της **15.1.2023**, με αποτέλεσμα για το 1^ο τρίμηνο 2023 να μην έχουν εκπονηθεί μηνιαία προγράμματα δαπανών ούτε να έχουν τεθεί οι με βάση αυτά τριμηνιαίοι στόχοι.

Τα Μνημόνια Συνεργασίας των Υπουργείων με το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών συνήφθησαν τους μήνες **Φεβρουάριο έως Μάρτιο 2023**, χωρίς να παρατηρείται αξιόλογη βελτίωση σε σχέση με τους χρόνους σύναψης το 2022 (Φεβρουάριο έως Απρίλιο 2022), ενώ αντίθετα σημειώθηκαν **σοβαρές καθυστερήσεις** σε 2 περιπτώσεις (Υπουργεία Πολιτισμού και Αθλητισμού, Υποδομών και Μεταφορών), όπου η σύναψη έλαβε χώρα **στην αρχή του επόμενου οικ. έτους (20.1.2024) και στο τέλος του οικ. έτους (20.12.2023), αντίστοιχα**. Στις περιπτώσεις δηλ. αυτές πρόκειται κατ' ουσίαν για μη σύναψη Μνημονίων Συνεργασίας.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το γεγονός ότι το περιεχόμενο των Μνημονίων Συνεργασίας, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, περιορίζεται στην επανάληψη του περιεχομένου του υποδείγματος που προβλέπει η 2/188030/ΔΠΓΚ/20.12.2022 εγκύκλιος του Γ.Λ.Κ., χωρίς προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες του κάθε φορέα και χωρίς να εξειδικεύονται οικονομικά στοιχεία, διορθωτικές ενέργειες και ασφαλιστικές δικλίδες, που θα μπορούσαν να αποτρέψουν τυχόν εκτροπή του προϋπολογισμού του φορέα, καθιστά την όλη διαδικασία απολύτως τυπική, καθόσον οι υποχρεώσεις και οι ευθύνες που αναφέρονται σε αυτά, προβλέπονται ήδη από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο και δεν αναλαμβάνονται στα πλαίσια της υπογραφής του.

2.4. Συνοπτική παρουσίαση των εξόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)

Οι πληρωμές ανήλθαν σε 70,77 δις ευρώ και υστέρησαν έναντι του στόχου του αρχικού Προϋπολογισμού, ο οποίος προέβλεπε έξοδα ύψους 71,87 δις ευρώ, κατά 1,10 δις ευρώ (1,53%).

¹⁰⁶ Ειδικότερα, οι δεσμεύσεις αφορούν: α) στην επίτευξη των τριμηνιαίων στόχων εκτέλεσης του προϋπολογισμού, οι οποίοι καθορίζονται με βάση το μηνιαίο πρόγραμμα δαπανών που καταρτίζουν οι ως άνω φορείς στις 31 Δεκεμβρίου κάθε έτους και έχουν συμφωνηθεί με το Γ.Λ.Κ., β) σε διορθωτικές παρεμβάσεις που υλοποιούνται σε περίπτωση απόκλισης από τους στόχους, καθώς και στις επιπτώσεις στην περίπτωση μη υλοποίησης των εν λόγω παρεμβάσεων, γ) στον χρόνο και στο είδος των παραγόμενων δημοσιονομικών αναφορών, δ) στην ύπαρξη εσωτερικών συστημάτων, διαδικασιών και μηχανισμών που διασφαλίζουν τη χρηστή δημοσιονομική διαχείριση, ε) στον ρυθμό αποδέσμευσης των εγκεκριμένων πιστώσεων του προϋπολογισμού, στ) στους συγκεκριμένους στόχους για την τήρηση του λειτουργικού Μητρώου Δεσμεύσεων.

Πίνακας 13
Συνοπτική ανακεφαλαίωση εξόδων Προϋπολογισμού
(εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)

οικονομικό έτος 2023 (ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία Εξόδου	Προϋπολογισμός	Διαμόρφωση	Πληρωμές	% Απόκλισης Πληρωμών - Π/Υ
C2	Δαπάνες	69.339.827.000,00	73.084.083.382,23	68.166.162.177,65	-1,69%
C21	Παροχές σε εργαζομένους	13.795.795.000,00	14.285.247.039,68	14.142.892.291,91	2,52%
C22	Κοινωνικές παροχές ¹⁰⁷	397.439.000,00	749.037.032,63	535.144.989,29	34,65%
C23	Μεταβιβάσεις	32.475.557.000,00	42.614.878.523,51	41.206.725.060,18	26,89%
C24	Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.540.686.000,00	3.543.881.695,76	3.033.276.765,66	96,88%
C25	Επιδότησεις ¹⁰⁸	80.300.000,00	1.590.419.342,80	1.493.098.733,70	1759,40%
C26	Τόκοι	5.851.155.000,00	7.714.049.624,09	7.705.999.858,29	31,70%
C27	Λοιπές δαπάνες ¹⁰⁹	81.257.000,00	107.406.564,25	49.024.478,62	-39,67%
C29	Πιστώσεις υπό κατονομή	15.117.638.000,00	2.479.163.559,51	0,00	-100,00%
C3	Ενσώματα πάγια, άυλα πάγια και αποθέματα	2.530.996.000,00	3.624.076.500,31	2.605.764.286,94	2,95%
C31	Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	2.530.934.000,00	3.624.038.700,31	2.605.728.486,94	2,96%
C33	Αγορές τιμαλφών	62.000,00	37.800,00	35.800,00	-42,26%
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	71.870.823.000,00	76.708.159.882,54	70.771.926.464,59	-1,53%

Το μεγαλύτερο μέρος των πληρωμών αφορούσε σε μεταβιβάσεις (C23) ποσού 41,21 δις ευρώ (58,22% επί των πληρωμών) και σε παροχές σε εργαζομένους (C21) ποσού 14,14 δις ευρώ¹¹⁰ (19,98% επί των πληρωμών). Οι παραπάνω κατηγορίες πληρωμών αντιπροσωπεύουν το 18,30% και 6,28% του Α.Ε.Π., αντίστοιχα, το οποίο εκτιμάται σε 225,20 δις ευρώ.

Στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών (C24) περιλαμβάνονται, ιδίως, αγορές αγαθών (εμβόλια, υγειονομικό υλικό, καύσιμα κίνησης, συγγράμματα για σπουδαστές κ.λπ.) ποσού 803,42 εκατ. ευρώ, αμοιβές για υπηρεσίες (μεταφορές και επικοινωνίες, δαπάνες ύδρευσης, ενέργειας και καθαριότητας, αμοιβές για συντηρήσεις και επισκευές, δαπάνες μετακίνησης προσωπικού κ.λπ.) ποσού 1,95 δις ευρώ, καθώς και μισθώματα (κτιρίων, μηχανολογικού εξοπλισμού, εναερίων μέσων κ.λπ.) ποσού 243,81 εκατ. ευρώ.

¹⁰⁷ Στις κοινωνικές παροχές (C22) περιλαμβάνονται κοινωνικές παροχές εργοδοτών σε χρήμα ποσού 34,51 εκατ. ευρώ (συντάξεις λόγω ανικανότητας ή θανάτου που προήλθε εξαιτίας της υπηρεσίας, κ.α.) και σε είδος ποσού 103,64 εκατ. ευρώ (παροχές υγείας εργοδοτών σε είδος, όπως φαρμακευτική περίθαλψη, διαγνωστικές εξετάσεις, έξοδα νοσηλείας κ.λπ.), καθώς και παροχές κοινωνικής πρόνοιας σε χρήμα ποσού 278,70 εκατ. ευρώ (επίδομα θέρμανσης, κ.α.) και σε είδος ποσού 118,30 εκατ. ευρώ (λοιπά προνοιακά επιδόματα σε είδος).

¹⁰⁸ Στις επιδοτήσεις (C25) περιλαμβάνονται επιδοτήσεις προϊόντων και υπηρεσιών ποσού 1,39 δις ευρώ (λοιπές επιδοτήσεις προϊόντων και υπηρεσιών) και επιδοτήσεις στην παραγωγή 107,60 εκατ. ευρώ (επιδοτήσεις άγονων γραμμών).

¹⁰⁹ Στις λοιπές δαπάνες (C27) περιλαμβάνονται πρόστιμα ποσού 28,99 εκατ. ευρώ (κυρίως λοιπά πρόστιμα από Ε.Ε.), επιστροφές εσόδων ποσού 18,81 εκατ. ευρώ και ενοίκια φυσικών πόρων ποσού 1,23 εκατ. ευρώ.

¹¹⁰ Στις παροχές σε εργαζομένους περιλαμβάνονται οι μικτές αποδοχές των εργαζομένων, ποσού 12,02 δις ευρώ (2022: 11,63 δις ευρώ) και οι εργοδοτικές εισφορές, ποσού 2,12 δις ευρώ (2022: 2,09 δις ευρώ).

Στους τόκους (C26) περιλαμβάνονται οι **τόκοι του Δημοσίου Χρέους** συνολικού ποσού 7,68 δις ευρώ¹¹¹.

Στις αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων (C31) περιλαμβάνονται, ιδίως, **αγορές οπλικών συστημάτων** ποσού 1,57 δις ευρώ (2022: 3,41 δις ευρώ), **έξοδα κτιρίων και συναφών υποδομών** ποσού 734,27 εκατ. ευρώ και **αγορές μηχανημάτων και εξοπλισμού** ποσού 127,84 εκατ. ευρώ.

Κατά παράβαση της αρχής της καθολικότητας, **στον Κρατικό Προϋπολογισμό δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά το μέρος που σχετίζονται με την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ..**

2.5. Ανώτατα όρια δαπανών

Με το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής¹¹², το οποίο θέτει συγκεκριμένους στόχους, χρονοδιαγράμματα και δείκτες υλοποίησης στην προσπάθεια εξορθολογισμού και ελέγχου των δαπανών και επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων, καθορίζονται, μεταξύ άλλων, και για το έτος 2023 Ανώτατα Όρια Δαπανών για τους Φορείς Κ.Δ..

Με εξαίρεση το Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας και την Α.Α.Δ.Ε., στα λοιπά Υπουργεία δεν τηρήθηκαν τα ανώτατα όρια δαπανών του ν. 4813/2021.

2.6. Αποκλίσεις, Υπερβάσεις-Μειώσεις Εξόδων (εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)

Κατά το έτος 2023 παρατηρήθηκαν υπερβάσεις και υστερήσεις πληρωμών έναντι του Προϋπολογισμού τόσο στις μείζονες κατηγορίες εξόδων όσο και σε επιμέρους υποκατηγορίες αυτών.

Οι κατηγορίες εξόδων στις οποίες οι πληρωμές παρουσίασαν τις **μεγαλύτερες υπερβάσεις** σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις του Προϋπολογισμού ήταν εκείνες των **μεταβιβάσεων, των επιδοτήσεων, των αγορών αγαθών και υπηρεσιών και των τόκων**. Ωστόσο, οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται κατά μεγάλο μέρος στο ότι επρόκειτο για δαπάνες καλυπτόμενες είτε από την ψήφιση συμπληρωματικών Προϋπολογισμών είτε από πιστώσεις του Π.Δ.Ε., οι οποίες από το οικ. έτος 2019 προϋπολογίζονται συγκεντρωτικά σε ΑΛΕ της μείζονος κατηγορίας δαπανών C29 «Πιστώσεις υπό κατανομή» και όχι εξ αρχής στους αντίστοιχους ΑΛΕ υλοποίησης

¹¹¹ Ήτοι τόκοι μακροπρόθεσμων τίτλων ποσού 2,51 δις ευρώ, τόκοι βραχυπρόθεσμων τίτλων ποσού 417,90 εκατ. ευρώ, τόκοι βραχυπρόθεσμων δανείων ποσού 1,59 δις ευρώ, τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων ποσού 3,17 δις ευρώ, καθώς και λοιποί τόκοι ποσού 28,27 εκατ. ευρώ.

¹¹² Ν. 4813/2021 (Α', 111) που εφαρμόζεται για το οικ. έτος 2023

των εξόδων¹¹³. Ως εκ τούτου, οι υπερβάσεις στις ανωτέρω κατηγορίες εξόδων ήταν στην πραγματικότητα μικρότερες από τις εμφανιζόμενες.

Επιπλέον, οι πιστώσεις του αρχικού Προϋπολογισμού ενισχύθηκαν και με ποσό 3,19 δις ευρώ, από το οποίο ποσό 3,17 δις ευρώ αφορά τον τακτικό Προϋπολογισμό και προέρχεται κυρίως α) κατά ποσό 1,86 δις ευρώ από την αύξηση των πιστώσεων της μείζονος κατηγορίας C26 «Τόκοι»¹¹⁴ και β) κατά το υπόλοιπο ποσό από πιστώσεις χρηματοοικονομικών μειζόνων κατηγοριών, για τις οποίες εξέλιπε ο λόγος που είχαν προβλεφθεί και μεταφέρθηκαν σε μη χρηματοοικονομικές μείζονες κατηγορίες¹¹⁵.

Τελικά, **παρέμεινε αδιάθετο υπόλοιπο ποσό 2,48 δις ευρώ στον ΑΛΕ C29 (πιστώσεις υπό κατανομή) και αντίστοιχο αδιάθετο υπόλοιπο ποσού 3,46 δις ευρώ στους ΑΛΕ υλοποίησης δαπανών.**

Στον παρακάτω Πίνακα αποτυπώνονται οι αποκλίσεις των πληρωμών έναντι του προϋπολογισμού:

Πίνακας 14
Υπερβάσεις - Υστερήσεις Πληρωμών Έναντι Προϋπολογισμού έτους 2023
(εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)
(ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία εξόδου	Προϋπολογισμός	Πληρωμές	Υπέρβαση έναντι π/υ	Υστέρηση έναντι π/υ
C211	Μικτές αποδοχές αιρετών και οργάνων διοίκησης	32.730.600,00	28.233.652,71		-4.496.947,29
C212	Μικτές αποδοχές τακτικών υπαλλήλων	11.446.175.332	11.729.065.063,95	282.889.731,95	
C213	Μικτές αποδοχές υπαλλήλων ορισμένου χρόνου και κληρωτών	182.812.676	266.399.266,89	83.586.590,89	
C219	Εργοδοτικές εισφορές επί τακτικών και πρόσθετων αποδοχών	2.134.076.392,00	2.119.194.308,36		-14.882.083,64
C223	Κοινωνικές παροχές εργοδοτών σε χρήμα	66.120.200,00	34.509.860,64		-31.610.339,36
C224	Κοινωνικές παροχές εργοδοτών σε είδος	66.389.800,00	103.638.746,99	37.248.946,99	
C225	Παροχές κοινωνικής πρόνοιας σε χρήμα	261.906.000,00	278.697.719,17	16.791.719,17	
C226	Παροχές κοινωνικής πρόνοιας σε είδος	3.023.000,00	118.298.662,49	115.275.662,49	
C231	Τρέχουσες εγχώριες μεταβιβάσεις	28.592.083.700	31.012.462.728,41	2.420.379.028,41	
C232	Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη-μέλη της Ε.Ε.	2.394.700.000,00	2.293.666.988,09		-101.033.011,91
C233	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε φορείς του εξωτερικού	162.083.300,00	181.565.762,30	19.482.462,30	

¹¹³ Στο άρθρο 55Α του ν. 4270/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του ν. 5047/2023 (Α' 147) ορίζεται: «Ειδικά για τον Προϋπολογισμό του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) οικονομικών ετών 2022, 2023, 2024 και 2025, οι πιστώσεις ψηφίζονται συγκεντρωτικά στη μείζονα κατηγορία 29 "πιστώσεις υπό κατανομή", σε επίπεδο φορέα και ειδικού φορέα».

¹¹⁴ Άρθρα 74 και 60 παρ. 4 του ν. 4270/2014

¹¹⁵ Άρθρο 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014

Έκθεση επί του Απολογισμού και του Ισολογισμού (2023)

ΑΛΕ	Ονομασία εξόδου	Προϋπολογισμός	Πληρωμές	Υπέρβαση έναντι π/υ	Υστέρηση έναντι π/υ
C234	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού	214.610.000,00	6.728.823.021,75	6.514.213.021,75	
C236	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εξωτερικού	1.360.000,00	0,00		-1.360.000,00
C239	Λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.110.720.000,00	990.206.559,63		-120.513.440,37
C241	Αγορές αγαθών	519.179.807,00	803.419.453,74	284.239.646,74	
C242	Αμοιβές για υπηρεσίες	777.798.665,00	1.949.249.826,26	1.171.451.161,26	
C243	Προμήθειες	40.032.000,00	36.801.576,59		-3.230.423,41
C244	Μισθώματα	203.675.528,00	243.805.909,07	40.130.381,07	
C251	Επιδότησεις προϊόντων και υπηρεσιών	18.300.000,00	1.385.498.116,93	1.367.198.116,93	
C252	Επιδότησεις στην παραγωγή	62.000.000,00	107.600.616,77	45.600.616,77	
C262	Τόκοι βραχυπρόθεσμων τίτλων	240.000.000,00	417.900.571,72	177.900.571,72	
C263	Τόκοι μακροπρόθεσμων τίτλων	2.353.000.000,00	2.506.148.170,81	153.148.170,81	
C264	Τόκοι βραχυπρόθεσμων δανείων	700.000.000,00	1.588.485.957,80	888.485.957,80	
C265	Τόκοι μακροπρόθεσμων δανείων	2.557.100.000,00	3.165.192.372,51	608.092.372,51	
C269	Λοιποί Τόκοι	1.055.000,00	28.272.785,45	27.217.785,45	
C273	Ενοίκια φυσικών πόρων	1.247.000,00	1.231.747,52		-15.252,48
C274	Πρόστιμα	0,00	28.985.142,21	28.985.142,21	
C279	Επιστροφές εσόδων	80.010.000,00	18.807.588,89		-61.202.411,11
C291	Πιστώσεις υπό κατανομή	15.117.638.000	0,00		-15.117.638.000
C311	Κτίρια και συναφείς υποδομές	21.401.500,00	734.268.571,52	712.867.071,52	
C312	Μηχανήματα και εξοπλισμός	70.445.812,00	127.844.351,92	57.398.539,92	
C313	Οπλικά συστήματα	2.413.430.000,00	1.566.179.761,87		-847.250.238,13
C314	Προϊόντα πνευματικής ιδιοκτησίας	10.863.688,00	28.674.542,02	17.810.854,02	
C315	Μη παραγόμενα περιουσιακά στοιχεία	0,00	53.161.739,08	53.161.739,08	
C317	Πάγια υπό κατασκευή	14.793.000,00	95.599.520,53	80.806.520,53	
C332	Αντίκες και λοιπά αντικείμενα τέχνης	62.000,00	35.800,00		-26.200,00
	ΣΥΝΟΛΟ	71.870.823.000	70.771.926.464,59	15.204.361.812,29	-16.303.258.347,70

(i) Οι κυριότερες επιμέρους κατηγορίες εξόδων στις οποίες οι πληρωμές υπερέβησαν τις αρχικές προβλέψεις του Προϋπολογισμού είναι οι ακόλουθες:

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των μεταβιβάσεων (C23):

(α) Η επιχορήγηση στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (Ο.Α.Ε.Δ. - ΑΛΕ C2310504001) ανήλθε σε **1,03 δις ευρώ**, ενώ είχε προϋπολογισθεί σε **405 εκατ. ευρώ**, δημιουργώντας υπέρβαση κατά 628,90 εκατ. ευρώ¹¹⁶.

(β) Οι επιχορηγήσεις σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (Ο.Κ.Α. - ΑΛΕ C2310510001) για παροχές έκτακτου χαρακτήρα ανήλθαν σε **336,59 εκατ. ευρώ**, ενώ δεν είχε προϋπολογισθεί αντίστοιχο ποσό, με συνέπεια να δημιουργηθεί ισόποση υπέρβαση¹¹⁷. Στο τέλος του 2023 στον εν λόγω ΑΛΕ παρέμειναν μη διατεθείσες πιστώσεις, ποσού 4,26 εκατ. ευρώ.

(γ) Η επιχορήγηση σε λοιπά νομικά πρόσωπα για λοιπούς σκοπούς (ΑΛΕ C2310889001) ανήλθε σε **1,44 δις ευρώ**, ενώ είχε προϋπολογισθεί σε **59,48 εκατ. ευρώ**, με συνέπεια να υπερβεί τις αρχικές προβλέψεις κατά 1,38 δις ευρώ, εκ των οποίων ποσό 353,96 εκατ. ευρώ αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε.¹¹⁸.

(δ) Οι επιχορηγήσεις επενδύσεων σε Ο.Τ.Α. (ΑΛΕ C23404) ανήλθαν σε **2,62 δις ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε **214,51 εκατ. ευρώ**, με συνέπεια να υπερβούν τις αρχικές προβλέψεις κατά 2,40 δις ευρώ. Η υπέρβαση αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε..

(ε) Οι επιχορηγήσεις επενδύσεων σε λοιπά νομικά πρόσωπα (ΑΛΕ C23408) ανήλθαν σε **4,09 δις ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε μόλις **105 χιλ. ευρώ**, δημιουργώντας σχεδόν ισόποση υπέρβαση. Πρόκειται για δαπάνες Π.Δ.Ε..

(στ) Οι αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων (ΑΛΕ C23905) ανήλθαν σε **62,77 εκατ. ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε **2,10 εκατ. ευρώ**, με συνέπεια να υπερβούν τις αρχικές προβλέψεις κατά 60,66 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων ποσό 3,15 εκατ. ευρώ αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε..

(ζ) Η μεταβίβαση στο Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης για τη χορήγηση επιδότησης λογαριασμού ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου σε καταναλωτές (ΑΛΕ C2390904003) ανήλθε σε **367,11 εκατ. ευρώ**, ενώ δεν είχε προϋπολογισθεί αντίστοιχο ποσό, δημιουργώντας ισόποση υπέρβαση, η οποία καλύφθηκε με τη μεταφορά των σχετικών πιστώσεων (αρχικής κατανομής) από τον

¹¹⁶ Η υπέρβαση καλύφθηκε με μεταφορά πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2310589002 "Επιχορηγήσεις στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού για λοιπούς σκοπούς" στον εν λόγω ΑΛΕ, για την αντιμετώπιση δαπάνης κάλυψης παροχών σε ανέργους.

¹¹⁷ Η υπέρβαση καλύφθηκε: α) κατά το ποσό των 54 εκατ. ευρώ με μεταφορά πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2310501003 "Επιχορήγηση στον Ηλεκτρονικό Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης" και κατά το ποσό των 107 εκατ. ευρώ από τον ΑΛΕ C2910501001 "Πιστώσεις για λοιπές δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης" και β) κατά το ποσό των 175,36 εκατ. ευρώ με μεταφορά πιστώσεων από τους ΑΛΕ C2310506004 "Επιχορήγηση στον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων Κοινωνικής Αλληλεγγύης για χορήγηση του Κοινωνικού Εισοδήματος Αλληλεγγύης" και C2310506003 "Επιχορήγηση στον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων Κοινωνικής Αλληλεγγύης για χορήγηση οικογενειακών επιδομάτων" (με σκοπό τη μεταβίβαση πιστώσεων στον ΟΠΕΚΑ για την καταβολή έκτακτων ενισχύσεων σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, αρμοδιότητας του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, το οποίο συστάθηκε με το Π.Δ. 77/2023 (Α' 130) και υπό την εποπτεία του οποίου πέρασε και ο ΟΠΕΚΑ).

¹¹⁸ Η υπέρβαση, όσον αφορά τον τακτικό προϋπολογισμό, καλύφθηκε κατά τα ποσά των 503,42 εκατ. ευρώ, 282,66 εκατ. ευρώ και 35 εκατ. ευρώ με τη μεταφορά των σχετικών πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2910601001 "Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων", των εν λόγω πιστώσεων προερχομένων αντίστοιχα: α) από το υπόλοιπο αρχικής κατανομής του ΑΛΕ C2910601001, β) από την ψήφιση συμπληρωματικού προϋπολογισμού (άρθρο 50 ν. 5045/2023) και γ) από την εγγραφή πιστώσεων σύμφωνα με το άρθρο 74 του ν. 4270/2014 ισόποσων εσόδων από την Προσωρινή Συνεισφορά Αλληλεγγύης του άρθρου 114 ν. 5007/2022, τα οποία εισπράττονται ως δημόσια έσοδα που χρησιμοποιούνται για να καλυφθούν δαπάνες στήριξης των νοικοκυριών για τον μετριασμό των επιπτώσεων της ενεργειακής κρίσης. Οι ανωτέρω μεταφερθείσες πιστώσεις χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την κάλυψη μέρους του αυξημένου κόστους των νοικοκυριών λόγω της σημαντικής αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή (market pass), καθώς και για την παροχή οικονομικής διευκόλυνσης ύψους 150€ για το έτος 2023 από τον κρατικό προϋπολογισμό, σε νέους δεκαοκτώ (18) και δεκαεννέα (19) ετών, με τη μορφή ψηφιακής χρεωστικής κάρτας, για την πραγματοποίηση αγορών ή τη λήψη υπηρεσιών από επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς του πολιτισμού, του τουρισμού και των μεταφορών (youth pass).

ΑΛΕ 2910601001 "Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων" στον εν λόγω ΑΛΕ¹¹⁹.

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των αγορών αγαθών και υπηρεσιών (C24):

Οι αμοιβές για υπηρεσίες (ΑΛΕ C242) ανήλθαν σε 1,95 δις ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 777,80 εκατ. ευρώ, με συνέπεια να υπερβούν τις αρχικές προβλέψεις κατά 1,17 δις ευρώ, εκ των οποίων ποσό 853,68 εκατ. ευρώ αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε.¹²⁰.

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των επιδοτήσεων (C25):

Οι λοιπές επιδοτήσεις προϊόντων και υπηρεσιών (ΑΛΕ C2510989899) ανήλθαν σε 1,37 δις ευρώ, ενώ δεν είχε προϋπολογισθεί αντίστοιχο ποσό, με συνέπεια να δημιουργηθεί ισόποση υπέρβαση, από την οποία ποσό 1,27 δις ευρώ αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε.¹²¹.

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των τόκων (C26):

(α) **Οι τόκοι δανείων μηχανισμού στήριξης (ΑΛΕ C2650202001) ανήλθαν σε 2,84 δις ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 2,27 δις ευρώ, με συνέπεια να υπερβούν τις αρχικές προβλέψεις κατά 573,54 εκατ. ευρώ, καθώς τα διμερή δάνεια κυμαινόμενου επιτοκίου του πρώτου προγράμματος (Greek Loan Facility - GLF) επηρεάζονται από τις αυξήσεις των επιτοκίων αναχρηματοδότησης από την ΕΚΤ. Εντούτοις, οι υφιστάμενες πράξεις ανταλλαγής αντιστάθμισαν τον επιτοκιακό κίνδυνο σε ποσό ύψους 1,40 δις κατά προσέγγιση.**

(β) **Το υπερτίμημα από πώληση τίτλων με συμφωνία επαναγοράς (ΑΛΕ C2640102001) ανήλθε σε 1,59 δις ευρώ, ενώ είχε προϋπολογισθεί σε 700 εκατ. ευρώ, με συνέπεια να υπερβεί τις αρχικές προβλέψεις κατά 888,49 εκατ. ευρώ. Η αύξηση αυτή οφείλεται στην σταδιακή αύξηση του επιτοκίου δανεισμού από 2,00% σε 3,75% καθώς και στην περαιτέρω αύξηση του βραχυπρόθεσμου δανεισμού. Επισημαίνεται ότι το εν λόγω κόστος εξυπηρέτησης, στο μεγαλύτερο μέρος του, δεν επιβαρύνει το ετήσιο δημοσιονομικό αποτέλεσμα σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης.**

(γ) **Οι τόκοι εντόκων γραμματίων του ελληνικού δημοσίου (ΑΛΕ C2620101001) ανήλθαν σε 417,90 εκατ. ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 240 εκατ. ευρώ, με συνέπεια να υπερβούν τις αρχικές προβλέψεις κατά 177,90 εκατ. ευρώ.**

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των αγορών παγίων περιουσιακών στοιχείων (C31):

Οι πληρωμές για λοιπές υποδομές (ΑΛΕ C3110989001) ανήλθαν σε 679,99 εκατ. ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 1,31 εκατ. ευρώ, με συνέπεια να υπερβούν

¹¹⁹ Με σκοπό την κάλυψη δαπανών απόδοσης υπερκερδών παραγωγών ενέργειας για την περίοδο από την 1η Οκτωβρίου 2021 έως και την 30ή Ιουνίου 2022, στο Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης, παρ. 3 άρθρ. 3 Κ.Υ.Α. ΥΠΕΝ/ΔΗΕ/87027/2890 (Β' 4658/2022) και άρθρο 37 του ν. 4936/2022 (Α' 105).

¹²⁰ Όσον αφορά τον τακτικό Προϋπολογισμό, η υπέρβαση καλύφθηκε: α) κατά ποσό τουλάχιστον 28,06 εκατ. ευρώ με τη μεταφορά των σχετικών πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2910102005 "Ειδικό αποθεματικό (άρθρο 59 παρ. 8 του ν. 4270/2014)" στον εν λόγω ΑΛΕ, β) κατά το ποσό των 93,45 εκατ. ευρώ με τη μεταφορά πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2910601056 "Πιστώσεις για οδοιπορικά και αποζημίωση για τη διενέργεια εκλογών" στον εν λόγω ΑΛΕ, γ) κατά το ποσό των 107,28 εκατ. ευρώ με τη μεταφορά πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2910102003 "Ειδικό αποθεματικό Υπ. Οικονομικών από πιστώσεις που εξέλειψε ο λόγος που είχαν προβλεφθεί (παρ. 7 του άρθρου 59 του ν. 4270/2014)" στον εν λόγω ΑΛΕ και δ) κατά το ποσό των 52,69 εκατ. ευρώ με τη μεταφορά πιστώσεων από τον ΑΛΕ C2910601001 "Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων" στον εν λόγω ΑΛΕ.

¹²¹ Όσον αφορά τον τακτικό Προϋπολογισμό, η υπέρβαση ποσού 100,33 εκατ. ευρώ καλύφθηκε με τη μεταφορά των πιστώσεων (αρχικής κατανομής) από τον ΑΛΕ 2910601001 "Πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων" στον εν λόγω ΑΛΕ. Οι ανωτέρω μεταφερθείσες πιστώσεις τακτικού προϋπολογισμού χρησιμοποιήθηκαν για την επιδότηση Diesel θέρμανσης.

τις αρχικές προβλέψεις κατά 678,68 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων ποσό 652,74 εκατ. ευρώ αφορά σε δαπάνες Π.Δ.Ε..

Κατά το έτος 2023 οι αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων ανήλθαν σε **62,77 εκατ. ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε μόλις 2,10 εκατ. ευρώ (απόκλιση περίπου 2.886%), ενώ εξίσου σημαντική απόκλιση είχε παρατηρηθεί και κατά τα οικ. έτη 2019, 2020, 2021 και 2022, όπου οι σχετικές αποζημιώσεις ανήλθαν σε 186,83 , 100,28, 67,43 και 246,71 εκατ. ευρώ, έναντι αντίστοιχων προβλέψεων ποσού 0,114, 2,96, 3,27 και 2,07 εκατ. ευρώ.

Δεδομένου ότι το ανωτέρω κονδύλι συνιστά πάγιο και επαναλαμβανόμενο έξοδο, οι δε ουσιώδεις αποκλίσεις του, τουλάχιστον κατά το μέρος που αφορούν τον τακτικό Προϋπολογισμό, παρατηρούνται σε περισσότερες της μίας χρήσεις και μάλιστα διαδοχικές, **κρίνεται αναγκαία η βελτίωση των εσωτερικών διαδικασιών της Κεντρικής Διοίκησης ώστε οι προβλέψεις του Προϋπολογισμού να είναι ειλικρινείς και ακριβείς στο μέτρο του εφικτού, χωρίς να υποτιμούν τα πραγματικά στοιχεία στα οποία βασίζονται.**

(ii) Οι κυριότερες επιμέρους κατηγορίες εξόδων στις οποίες οι πληρωμές υπολείπονται των ποσών που είχαν αρχικώς προϋπολογισθεί είναι οι ακόλουθες:

Ως προς τη μείζονα κατηγορία των μεταβιβάσεων (C23):

(α) Οι επιχορηγήσεις σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης για παροχές προνοιακού χαρακτήρα¹²² ανήλθαν σε 3,08 δις ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 3,53 δις ευρώ, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 447,22 εκατ. ευρώ.

β) Οι επιχορηγήσεις σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης για λοιπούς σκοπούς (ΑΛΕ C2310589) ανήλθαν σε 459,86 εκατ. ευρώ, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 949,40 εκατ. ευρώ, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 489,54 εκατ. ευρώ.

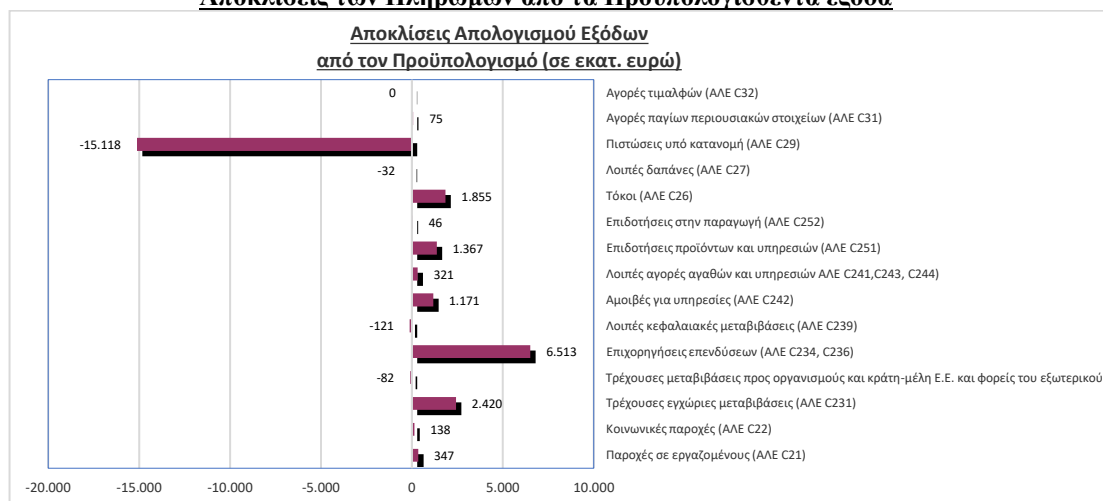
(γ) Οι πληρωμές για καταπτώσεις εγγυήσεων για λοιπά νομικά και φυσικά πρόσωπα (ΑΛΕ C2390108) ανήλθαν σε **392,75 εκατ. ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε **968,17 εκατ. ευρώ**, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 575,41 εκατ. ευρώ.

(δ) Οι αγορές οπλικών συστημάτων (ΑΛΕ C313) ανήλθαν σε **1,57 δις ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε **2,41 δις ευρώ**, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 847,25 εκατ. ευρώ.

Στο Γράφημα που ακολουθεί απεικονίζονται οι αποκλίσεις των πληρωμών σε σχέση με τα προϋπολογισθέντα έξοδα, ανά ΑΛΕ.

¹²² Επιχορηγήσεις στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για οικογενειακά επιδόματα, Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης και λοιπές παροχές προνοιακού χαρακτήρα - ΑΛΕ C2310506

Γράφημα 4
Αποκλίσεις των Πληρωμών από τα Προϋπολογισθέντα έξοδα

2.7. Σύγκριση πληρωμών οικ. έτους 2023 με αυτές του οικ. έτους 2022

Πίνακας 15
Αποκλίσεις Πληρωμών οικ. ετών 2023 και 2022
(εξαιρουμένων των εξόδων προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών)
 (Ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία Εξόδου	Πληρωμές 2023 (1)	Πληρωμές 2022 (2)	Απόκλιση 2023 - 2022 [(1) - (2)]/(2)
C2	Δαπάνες	68.166.162.177,65	67.122.324.039,34	1,56%
C21	Παροχές σε εργαζομένους	14.142.892.291,91	13.720.482.290,70	3,08%
C22	Κοινωνικές παροχές	535.144.989,29	552.580.410,28	-3,16%
C23	Μεταβιβάσεις	41.206.725.060,18	42.931.926.673,87	-4,02%
C24	Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	3.033.276.765,66	2.920.310.626,34	3,87%
C25	Επιδότησεις	1.493.098.733,70	1.903.577.261,25	-21,56%
C26	Τόκοι	7.705.999.858,29	5.038.913.015,47	52,93%
C27	Λοιπές δαπάνες	49.024.478,62	54.533.761,43	-10,10%
C29	Πιστώσεις υπό κατανομή	0,00	0,00	-
C3	Ενσώματα πάγια, άυλα πάγια και αποθέματα	2.605.764.286,94	4.503.865.190,11	-42,14%
C31	Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	2.605.728.486,94	4.503.315.400,83	-42,14%
C33	Αγορές τιμαλφών	35.800,00	549.789,28	-93,49%
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	70.771.926.464,59	71.626.189.229,45	-1,19%

Το 2023 οι πληρωμές των 70,77 δις ευρώ υπολείπονται των πληρωμών του έτους 2022 κατά 854,26 εκατ. ευρώ (1,19%).

Η εν λόγω υστέρηση αφορά κυρίως στις **αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων** κατά 1,90 δις ευρώ, στις **μεταβιβάσεις** κατά 1,73 δις ευρώ και στις επιδοτήσεις κατά 410,48 εκατ. ευρώ, ενώ οι παροχές σε εργαζόμενους, οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών και οι τόκοι υπερβαίνουν εκείνες του έτους 2022 κατά 422,41 εκατ. ευρώ, 112,97 εκατ. ευρώ και 2,68 δις ευρώ αντίστοιχα.

Οι κυριότερες επιμέρους κατηγορίες εξόδων, στις οποίες οι πληρωμές υπολείπονται των αντίστοιχων κατά το έτος 2022, είναι

- **η κατηγορία των αγορών οπλικών συστημάτων (ΑΛΕ C313), οι πληρωμές των 1,57 δις ευρώ της οποίας υπολείπονται κατά 1,84 δις ευρώ των πληρωμών του έτους 2022 και**
- **οι λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις (ΑΛΕ C239), οι πληρωμές των 990,21 εκατ. ευρώ της οποίας υπολείπονται κατά 1,43 δις ευρώ των πληρωμών του έτους 2022.**

Επίσης, υστέρηση εντοπίζεται στις μεταβιβάσεις σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (ΑΛΕ C23105, κατά 754,52 εκατ. ευρώ), στις λοιπές μεταβιβάσεις (ΑΛΕ C23109, κατά 454,80 εκατ. ευρώ), στις αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΑΛΕ C23201, κατά 352,59 εκατ. ευρώ), ενώ **αντιθέτως οι πληρωμές υπερέβησαν τις αντίστοιχες κατά το έτος 2022** στις κατηγορίες των μεταβιβάσεων σε λοιπά νομικά πρόσωπα (ΑΛΕ C23108, κατά 669,20 εκατ. ευρώ) και των επιχορηγήσεων επενδύσεων εσωτερικού (ΑΛΕ C234, κατά 350,02 εκατ. ευρώ).

Περαιτέρω, υπέρβαση έναντι του έτους 2022 παρουσίασαν και οι ακόλουθες κατηγορίες εξόδων:

(α) **Μικτών αποδοχών τακτικών υπαλλήλων (ΑΛΕ C212), οι πληρωμές των 11,73 δις ευρώ της οποίας υπερέβησαν κατά 377,80 εκατ. ευρώ τις πληρωμές του 2022.**

(β) **Αμοιβών για υπηρεσίες (ΑΛΕ C242), οι πληρωμές των 1,95 δις ευρώ της οποίας υπερέβησαν κατά 346,93 εκατ. ευρώ τις πληρωμές του 2022** (ενώ αντιθέτως οι αγορές αγαθών -ΑΛΕ 241- υπολείπονται κατά 261,47 εκατ. ευρώ των πληρωμών του 2022).

(γ) **Τόκων βραχυπρόθεσμων δανείων (ΑΛΕ C264) και μακροπρόθεσμων δανείων (ΑΛΕ C265), οι πληρωμές των 1,59 δις ευρώ και 3,17 δις ευρώ των οποίων υπερέβησαν κατά 838,98 εκατ. ευρώ και 1,47 δις ευρώ αντίστοιχα τις πληρωμές του 2022.**

2.8. Επισκόπηση δαπανών εξοπλιστικών προγραμμάτων έτους 2023.

Οι δαπάνες των εξοπλιστικών προγραμμάτων στο πλαίσιο της υλοποίησης της πολιτικής Εθνικής Άμυνας προκαλούν σημαντική και πολυετή δημοσιονομική επιβάρυνση.

Με το ν. 3883/2010 (άρθρα 72-76) διαμορφώθηκε το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη διαμόρφωση της δομής δυνάμεων και των τριών κλάδων σε προσωπικό και μέσα, έτσι ώστε το μακροπρόθεσμο (15ετές) πρόγραμμα αμυντικών προμηθειών να είναι αντικείμενο ενδεδειγμένης μελέτης που εκκινεί από την ex post αξιολόγηση του βαθμού ενσωμάτωσης και αξιοποίησης των αμυντικών προμηθειών της προηγούμενης 20ετίας.

Με το ν. 4782/2021 επιδιώχθηκε η βελτίωση της διοικητικής διαδικασίας σε όλες τις φάσεις συμβάσεων στρατιωτικού εξοπλισμού (προγραμματισμός, σύναψη και υλοποίηση συμβάσεων) με σκοπό την αποτελεσματική εξυπηρέτηση των αναγκών των Ενόπλων Δυνάμεων, στο πλαίσιο που προσδιορίζεται από τις σύγχρονες συνθήκες της αγοράς, το ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο και τις απαιτήσεις ελέγχου και διαφάνειας.

Για τον ορθολογικό προγραμματισμό των συμβάσεων στρατιωτικού εξοπλισμού προβλέπεται η κατάρτιση

- **από το ΓΕΕΘΑ του Μακροπρόθεσμου Προγραμματισμού Αμυντικών Εξοπλισμών, 12ετούς διάρκειας** (αντί 15ετούς του προϋφιστάμενου καθεστώτος) με δυνατότητα επικαιροποίησής του κάθε 3 χρόνια. Οι παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη για την κατάρτισή του είναι η Δομή των Ενόπλων Δυνάμεων, η Πολιτική Εθνικής Άμυνας, η Εθνική Στρατιωτική Στρατηγική, η

Γενική Σχεδίαση Άμυνας της χώρας, οι οροφές των πιστώσεων του κρατικού προϋπολογισμού, οι πληρωμές και οι παραλαβές των επιμέρους προγραμμάτων στα επόμενα οικονομικά έτη που επηρεάζουν το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος.

- **από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας** μετά από γνώμη της αρμόδιας Κοινοβουλευτικής Επιτροπής και με βάση τον Μακροπρόθεσμο Προγραμματισμό, του **Κυλιόμενου Προγραμματισμού Συμβάσεων Στρατιωτικού Εξοπλισμού (ΚΠΣΣΕ)**, **4ετούς διάρκειας** με δυνατότητα επικαιροποίησης κάθε έτος, εντός των ορίων πιστώσεων του κρατικού προϋπολογισμού και πάντα σε εναρμόνισή του με αυτόν. Εντάσσονται σε αυτόν οι συμβάσεις προμήθειας και υπηρεσιών στρατιωτικού εξοπλισμού με σειρά προτεραιότητας της χρηματοδότησης, καθώς και τα έργα υποδομής για την στήριξή του. Οι συμβάσεις αυτές είτε έχουν συναφθεί, είτε πρόκειται να συναφθούν κατά τη διάρκειά του, οι χρηματοδοτικές απαιτήσεις των οποίων μπορούν να καλυφθούν εν μέρει ή συνολικά από πιστώσεις που προβλέπεται να εγγραφούν σε ΑΛΕ του ΥΠΕΘΑ για υλοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων.

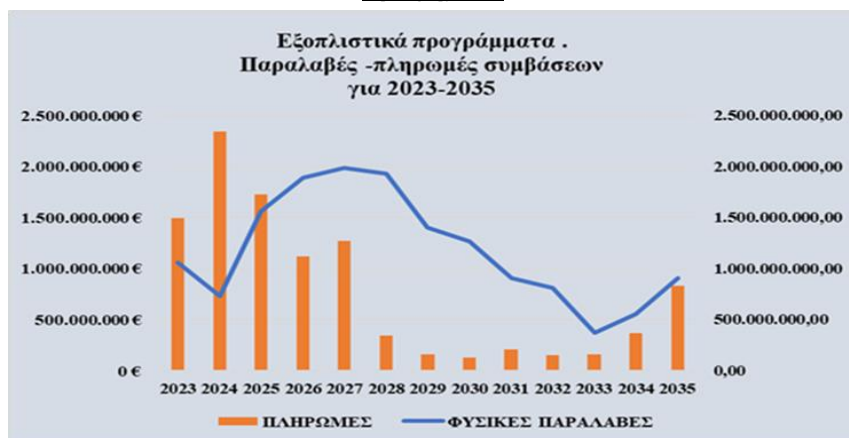
Η Υπηρεσία Επιτρόπου στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας επισκόπησε το Τομεακό Πρόγραμμα Ενόπλων Δυνάμεων (2023-2026) επικεντρωθείσα στο έτος 2023, τις δαπάνες εξοπλιστικών προγραμμάτων 2023, καθώς και τις επιβαρύνσεις του κρατικού προϋπολογισμού από τις συμβάσεις που είχαν συναφθεί πριν το 2023 και είναι ενεργές.

Στην Εισηγητική Έκθεση του κρατικού Προϋπολογισμού οικ. έτους 2023 αναγράφεται (σελ. 131) ότι στον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου έχουν προβλεφθεί πιστώσεις που θα καλύψουν δαπάνες, μεταξύ άλλων, και για τις νέες υποχρεώσεις που απορρέουν από την υλοποίηση σημαντικών εξοπλιστικών προγραμμάτων και οι οποίες εκτιμήθηκαν (με στοιχεία εκτέλεσης π/υ Νοεμβρίου 2023) σε ποσό 2.122.000.000 ευρώ.

Στα Γράφηματα που ακολουθούν αποτυπώνεται η πληροφόρηση που συγκεντρώθηκε από την εν λόγω Υπηρεσία Επιτρόπου.

Γράφημα 5

Γράφημα 6

Για το 2023 η Υπηρεσία Επιτρόπου στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας επικεντρώθηκε στο να εξετάσει την τήρηση του προπαρατεθέντος κανονιστικού πλαισίου που διέπει τον προγραμματισμό των συμβάσεων στρατιωτικού εξοπλισμού. Απέστειλε ερωτηματολόγιο στις Γενικές Διευθύνσεις Εξοπλισμών και Οικονομικού Σχεδιασμού και Υποστήριξης του Υπουργείου, από την επισκόπηση των απαντήσεων¹²³ των οποίων συνάγονται τα ακόλουθα:

- Μέχρι το 2023 δεν υπάρχει ούτε **Μακροπρόθεσμος** ούτε **Κυλιόμενος Προγραμματισμός**, αν και αυτός προβλέπονταν ήδη στο ν. 3883/2010 και στα άρθρα 144 και 145 του ν. 4782/2021. Αντί αυτών υπάρχει ένας Τετραετής Προγραμματισμός που καταρτιζόταν από το ΓΕΕΘΑ και αναθεωρούνταν κάθε έτος. Για το 2023 ίσχυε το ΑΠ Φ092/880789/Σ.54/13.3.2023/ΓΕΕΘΑ/Δ2 (Τετραετής Προγραμματισμός Εξοπλιστικών Δαπανών 2023-2026).
- Το Τμήμα Προγραμματισμού Πληρωμών Εξοπλιστικών Προγραμμάτων κατά το έτος 2023 ενέκρινε την κατανομή των πιστώσεων για τα εξοπλιστικά σύμφωνα με τις ανάγκες των Γενικών Επιτελείων ανά τρίμηνο με την έκδοση των αντίστοιχων εγγράφων.
- Συγκεντρωτικοί πίνακες εξοπλιστικών προγραμμάτων¹²⁴ παρακολουθούν τις πιστώσεις κατ' έτος και πρόγραμμα, το σύνολο δέσμευσης πιστώσεων σε σχέση με την ετήσια οροφή του Π/Υ εξοπλιστικών προγραμμάτων.
- Ο προγραμματισμός των πληρωμών (ετήσια κατανομή πιστώσεων) είναι σύμφωνος με τις ανάγκες όπως αυτές περιγράφονται στις αντίστοιχες συμβάσεις ή LOA (Letter of Acceptance) και εξασφαλίζεται πάντα μέσω των αναλήψεων πολυετούς υποχρέωσης από το Υπουργείο Οικονομικών.
- Η Υπηρεσία Πληρωμών Εξοπλιστικών Προγραμμάτων (Υ.Π.Ε.Π.) διενέργησε κατά το έτος 2023 99 πληρωμές.
- **Παραγόμενες δημοσιονομικές αναφορές:**
Η διαδικασία παραλαβής μέσων, υλικών, υπηρεσιών και έργων εξοπλιστικών προγραμμάτων παρακολουθείται από αρμόδιο τμήμα της ΓΔΟΣΥ/ΔΟΙ μέσω των υποβαλλόμενων αναφορών (τριμηνιαίων και ετήσιων) από τις Υπηρεσίες των Γενικών Επιτελείων. Κατόπιν επεξεργασίας των στοιχείων, υποβάλλονται αρμοδίως **τρίμηνες και εξάμηνες επικαιροποιημένες αναφορές στο Υπουργείο Οικονομικών και την ΕΛΣΤΑΤ.**

¹²³ Έγγραφο Φ.900/54435/Σ.8206/26.4.2024 της Γ.Δ.Α.Ε. και το από 3.6.2024 έγγραφο αποσταλέν με ηλεκτρονικό μήνυμα της ΓΔΟΣΥ.

¹²⁴ Είναι αναρτημένοι και στην ιστοσελίδα της Βουλής ως ενημέρωση σε Ερώτηση Βουλευτού της Αντιπολίτευσης.

Το ΓΕ.ΕΘ.Α. (ΓΕΕΘΑ/Δ2) συντάσσει **μετά το τέλος του έτους απολογισμό υλοποίησης.**

Η Υπηρεσία Επιτρόπου στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας με βάση την πρώτη αυτή ελεγκτική προσέγγιση-επισκόπηση διαπίστωσε ότι:

(α) δεν έχουν εφαρμοστεί οι διατάξεις του ν. 3883/2010, όπως ισχύουν μετά την αντικατάστασή τους με τον ν. 4782/2021, αναφορικά με τον Μακροπρόθεσμο και τον Κυλιόμενο προγραμματισμό των Συμβάσεων Αμυντικού Εξοπλισμού.

(β) δεν αιτιολογείται με βάση ποια στοιχεία καταγράφηκε στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2024 ως εκτιμώμενη δαπάνη εξοπλιστικών προγραμμάτων του έτους 2023 το ποσό των **2.122.000.000 ευρώ**, ενώ οι πληρωμές για οπικά συστήματα (ΑΛΕ C313, αφορά τα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Προστασίας του Πολίτη), σύμφωνα με τον Απολογισμό, ανήλθαν σε **1.566.179.761,87 ευρώ**.

(γ) Αναφορικά με το σύνολο πληρωμών εξοπλιστικών προγραμμάτων, προκύπτει ότι εκδόθηκαν χρηματικά εντάλματα συνολικού ποσού **1.512.221.648 ευρώ**, ποσό το οποίο υπολείπεται εκείνου που εμφανίζεται στον Απολογισμό του εν λόγω Υπουργείου για τις δαπάνες αυτές (ΑΛΕ C313), ποσού **1.565.667.889,87 ευρώ**, κατά **53.446.241,87 ευρώ**.

2.9. Πιστώσεις υπό κατανομή (ΜΚ 29)

Στη μείζονα κατηγορία εξόδων (ΜΚ) 29 «Πιστώσεις υπό κατανομή» περιλαμβάνονται ΑΛΕ, στους οποίους έχουν προβλεφθεί πιστώσεις οι οποίες, κατά την πορεία εκτέλεσης του προϋπολογισμού, κατανέμονται σε άλλους ΑΛΕ που περιλαμβάνονται στις λοιπές ΜΚ εξόδων. Συνεπώς, δεν επιτρέπεται η πραγματοποίηση δαπανών (ανάληψη υποχρεώσεων - έκδοση χρηματικών ενταλμάτων) σε βάρος των πιστώσεων των ΑΛΕ που περιλαμβάνονται στη ΜΚ 29 «Πιστώσεις υπό κατανομή». Οι πιστώσεις των ΑΛΕ της ΜΚ 29 μεταφέρονται κατά τη διάρκεια του έτους σε ΑΛΕ άλλων μειζόνων κατηγοριών, μετά την εξειδίκευση των δαπανών που πρόκειται να καλυφθούν, ανάλογα με την αιτία και τη φύση της δαπάνης που αφορούν.

Η αυξομείωση των πιστώσεων των ΑΛΕ του τακτικού προϋπολογισμού που περιλαμβάνονται στη ΜΚ 29 «Πιστώσεις υπό κατανομή» πραγματοποιείται μόνο **με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών** (και όχι του αρμόδιου Διατάκτη).

Επισημαίνεται ότι στην κατηγορία αυτή, με βάση τη νέα οικονομική ταξινόμηση, περιλαμβάνονται και ΑΛΕ για την υλοποίηση προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και συνδέονται με την εισροή αντίστοιχων πόρων από την Ε.Ε., καθώς και δαπάνες σύνθετου περιεχομένου που αφορούν σε συγκεκριμένα προγράμματα. Κατά συνέπεια, δεν είναι πλέον δυνατή η πραγματοποίηση δαπανών στους συγκεκριμένους ΑΛΕ.

Στον παρακάτω Πίνακα εμφανίζονται οι πιστώσεις που προβλέφθηκαν αρχικά στη ΜΚ 29, τα ποσά με τα οποία αυτές ενισχύθηκαν - λόγω συμπληρωματικών προϋπολογισμών και λοιπών ενισχύσεων - καθώς και η «διαμόρφωση»¹²⁵ των πιστώσεων στις 31.12.2023.

¹²⁵ Πρόκειται για το ποσό των πιστώσεων που παρέμεινε αδιάθετο στη ΜΚ29, καθώς δεν μεταφέρθηκε από την τελευταία στις ΜΚ υλοποίησης δαπανών. Η διαφορά μεταξύ των αρχικώς προϋπολογισθείσων πιστώσεων της ΜΚ 29, προσανξημένων κατά τα ποσά με τα οποία ενισχύθηκαν, και των πιστώσεων που εμφανίζονται στη στήλη «Διαμόρφωση» του απολογισμού εξόδων, αντιστοιχεί στο ποσό των πιστώσεων που μεταφέρθηκαν από τη ΜΚ 29 στις ΜΚ υλοποίησης δαπανών.

Πίνακας 16
Πιστώσεις υπό Κατανομή (ΜΚ29)
οικ. έτος 2023 (ποσά σε ευρώ)

ΑΔΕ	Ονομασία Εξόδου	Αρχικός Προϋπολογισμός		Ενίσχυση πιστώσεων από Συμπληρωματικούς Προϋπολογισμούς		Λοιπές Ενισχύσεις Πιστώσεων		Διαμόρφωση (Μη μεταφερθείσες πιστώσεις σε ΑΔΕ υλοποίησης δαπανών)
		Τακτικός π/υ	Π.Δ.Ε. (με Τ.Α.Α. *)	Τακτικός π/υ	Π.Δ.Ε. (με Τ.Α.Α.)	Τακτικός π/υ	Π.Δ.Ε. (με Τ.Α.Α.)	(Τακτικός Προϋπολογισμός και Π.Δ.Ε.)
C29101	Αποθεματικό	1.000.170.000	0,00	0,00	0,00	804.808.624	0,00	174.900.550,67
C2910101	Αποθεματικό κρατικού π/υ	700.070.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	235.716,00
C2910102	Ειδικά αποθεματικά	300.100.000,00	0,00	0,00	0,00	804.808.624	0,00	174.664.834,67
C29102	Πιστώσεις υπό κατανομή για δαπάνες πλήρωσης θέσεων προσωπικού	167.622.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	60.587.032,00
C29103	Πιστώσεις υπό κατανομή για λοιπές δαπάνες αποδοχών	324.012.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	176.476.116,00
C29104	Πιστώσεις υπό κατανομή για μεταβιβάσεις σε εκτέλεση κοινοτικών και λοιπών προγραμμάτων	0,00	5.746.681.896	0,00	0,00	0,00	0,00	347.992.301,81
C29105	Πιστώσεις υπό κατανομή για μεταβιβάσεις	261.738.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	149.850.000,00
C29106	Λοιπές πιστώσεις υπό κατανομή	1.402.246.000	6.215.168.104	850.000.000	800.000.000	474.924.556,50	12.701.590,31	1.569.357.559,03
	ΣΥΝΟΛΟ	3.155.788.000	11.961.850.000	850.000.000	800.000.000	1.279.733.180,5	12.701.590,31	2.479.163.559,51

* Συμπεριλαμβάνεται ο αρχικός προϋπολογισμός του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ποσού 3.661.850.000,00 ευρώ.

Κατά το έτος 2023, οι **αρχικός προϋπολογισθείσες πιστώσεις υπό κατανομή**, ποσού **15,12 δις ευρώ, προσαυξήθηκαν :**

α) με πιστώσεις συνολικού ποσού **1,65 δις ευρώ**, λόγω των συμπληρωματικών Προϋπολογισμών,

β) με πιστώσεις συνολικού ποσού **1,28 δις ευρώ**, κυρίως λόγω ανακατανομών (άρθρο 59 παρ. 7 ν. 4270/2014) από χρηματοοικονομικές μείζονες προς μη χρηματοοικονομικές μείζονες κατηγορίες δαπανών και λόγω εγγραφών σε ύψος ισόποσων εσόδων (άρθρο 74 ν. 4270/2014), και

γ) με πιστώσεις συνολικού ποσού **12,70 εκατ. ευρώ** από αύξηση ορίου λόγω εγγραφών σε ύψος εισπραττόμενων εσόδων στο εθνικό σκέλος του Π.Δ.Ε., οι οποίες κατά το μεγαλύτερο μέρος τους ανακατανεμήθηκαν προς τους ΑΔΕ υλοποίησης των σχετικών δαπανών.

Πίνακας 17
Μεταφερθείσες Πιστώσεις από την ΜΚ29 σε άλλες ΜΚ υλοποίησης δαπανών
οικονομικό Έτος 2023 (ποσά σε ευρώ)

Κατηγορία	Αρχικός Προϋπολογισμός ΜΚ 29 (1)	Ενίσχυση πιστώσεων από Συμπληρωματικούς Προϋπολογισμούς (2)	Λοιπές Ενισχύσεις Πιστώσεων (3)	Συνολικές πιστώσεις ΜΚ 29 (1) + (2) + (3)	Διαμόρφωση (Μη μεταφερθείσες πιστώσεις σε ΑΛΕ υλοποίησης δαπανών)	Μεταφερθείσες πιστώσεις σε ΑΛΕ υλοποίησης δαπανών
Α. Τακτικός Προϋπολογισμός	3.155.788.000,00	850.000.000,00	1.279.733.180,50	5.285.521.180,50	940.575.636,71	4.344.945.543,79
Β.Π.Δ.Ε. εκ του οποίου Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	11.961.850.000,00 3.661.850.000,00	800.000.000,00	12.701.590,31	12.774.551.590,31	1.538.587.922,80	11.235.963.667,51
ΣΥΝΟΛΟ	15.117.638.000,00	1.650.000.000,00	1.292.434.770,81	18.060.072.770,81	2.479.163.559,51	15.580.909.211,30

Επί συνόλου πιστώσεων υπό κατανομή ποσού **18,06 δις ευρώ**, όπως αυτές διαμορφώθηκαν κατά το έτος 2023,

- **μεταφέρθηκαν σε άλλους ΑΛΕ υλοποίησης δαπανών πιστώσεις ποσού 15,58 δις ευρώ (86,27%),**
- **παρέμειναν αδιάθετες στο τέλος του 2023 2,48 δις ευρώ πιστώσεις υπό κατανομή (13,73%).**

Το Ελεγκτικό Συνέδριο επισημαίνει ότι **δομικό στοιχείο ενός υγιούς δημοσιονομικού συστήματος είναι η ταξινόμηση του προϋπολογισμού**, καθώς αυτή καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο ο προϋπολογισμός αποτυπώνεται και στον οποίο παρουσιάζονται οι δημοσιονομικές αναφορές (λογοδοσία), με προφανές άμεσο αντίκτυπο στη διαφάνεια και στη συνοχή του.

Εκτός από τις πιστώσεις του τακτικού και ειδικού αποθεματικού, του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του Π.Δ.Ε., οι λοιπές **πιστώσεις που καταγράφονται στον αρχικό προϋπολογισμό της ΜΚ 29, συνολικού ύψους 2.155,62 εκατ. ευρώ, προορίζονται για δαπάνες μεταναστευτικές, πλήρωσης θέσεων προσωπικού, αποδοχών λόγω εφαρμογής νέου μισθολογίου κ.λπ., κοινωνικής ασφάλισης, εκλογών, για μη προσδιορισμένες παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της ενεργειακής κρίσης και για λοιπές δαπάνες**¹²⁶. Οι εν λόγω πιστώσεις προσαυξήθηκαν με πιστώσεις ποσού 850 εκατ. ευρώ λόγω συμπληρωματικών τακτικών προϋπολογισμών και με πιστώσεις ποσού 474,92 λόγω λοιπών ενισχύσεων του τακτικού προϋπολογισμού. Από το σύνολό τους (3,48 δις ευρώ) κατανεμήθηκαν κατά την εκτέλεση του προϋπολογισμού σε άλλους ΑΛΕ των λοιπών 8 Μειζόνων Κατηγοριών δαπανών πιστώσεις συνολικού ποσού 2,71 δις ευρώ.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρατηρεί ότι **ενόψει της φύσης των δαπανών των ΑΛΕ στους οποίους κατανέμονται πιστώσεις από την ΜΚ 29, η τελευταία κατά το μέρος της αυτό χρησιμοποιείται ως ένα «μαξιλαράκι» ασφαλείας, το οποίο καλύπτει αστοχίες, αδυναμίες και ελλείψεις κατά τη διαμόρφωση των προβλέψεων δαπανών των Υπουργείων στο πλαίσιο της διαδικασίας κατάρτισης του Κρατικού Προϋπολογισμού.**

¹²⁶ Πρόκειται για τις αρχικές προϋπολογισθείσες πιστώσεις στους ΑΛΕ C29102, C29103, C29104, C29105 και C29106. Ο προορισμός των πιστώσεων αυτών προκύπτει από την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 (σελ.122).

Το Ελεγκτικό Συνέδριο επισημαίνει ότι η αναλυτική ταξινόμηση των εξόδων (όπως και αυτή των εσόδων)¹²⁷ ακολουθεί τα πρότυπα του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών (ESA) και συμπληρωματικά του συστήματος Χρηματοοικονομικής Στατιστικής των Κυβερνήσεων (GFS), σύμφωνα με τα οποία η οικονομική ταξινόμηση των εξόδων αποτυπώνεται **σε 8 Μείζονες Κατηγορίες, δεν υπάρχει δηλ. 9η ΜΚ (29).**

Από τις αρχικώς προϋπολογισθείσες πιστώσεις υπό κατανομή των 15,12 δις ευρώ, ποσό 11,96 δις ευρώ προοριζόταν για την εκτέλεση του Π.Δ.Ε.¹²⁸, από το οποίο **1,54 δις ευρώ δεν μεταφέρθηκε σε ΑΛΕ υλοποίησης των σχετικών δαπανών. Το αδιάθετο αυτό υπόλοιπο** αφορά κυρίως τις λοιπές πιστώσεις για μεταβιβάσεις σε εκτέλεση προγραμμάτων (κατά ποσό 347,80 εκατ. ευρώ) και τις πιστώσεις για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων (κατά ποσό 771,52 εκατ. ευρώ), οι οποίες προοριζόνταν να καλύψουν δαπάνες του Π.Δ.Ε..

Οι πιστώσεις υπό κατανομή που παρέμειναν αδιάθετες στο τέλος του έτους 2023 (τακτικού προϋπολογισμού και Π.Δ.Ε.), ποσού **2,48 δις ευρώ**, αφορούν κυρίως λοιπές πιστώσεις:

- ο για μεταβιβάσεις σε εκτέλεση προγραμμάτων (347,99 εκατ. ευρώ),
- ο για δαπάνες εφαρμογής δράσεων προγραμμάτων (**1,13 δις ευρώ**),
- ο για δαπάνες αποδοχών λόγω εφαρμογής νέου μισθολογίου (176,48 εκατ. ευρώ),
- ο για δαπάνες πλήρωσης θέσεων προσωπικού (60,59 εκατ. ευρώ),
- ο για λοιπές δαπάνες κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής προστασίας (149,85 εκατ. ευρώ) και
- ο αποθεματικού (174,90 εκατ. ευρώ).

2.10. Πιστώσεις Αποθεματικού

Στον Προϋπολογισμό του Υπουργείου Οικονομικών εγγράφεται κατ' έτος ειδική πίστωση ως **Τακτικό Αποθεματικό**¹²⁹, η οποία χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την **κάλυψη σημαντικών, άμεσων, αναπόφευκτων και επειγουσών δαπανών**, η πρόβλεψη των οποίων δεν ήταν εφικτή κατά τον χρόνο ψήφισης του ετήσιου Κρατικού Προϋπολογισμού ή των συμπληρωματικών Προϋπολογισμών.

Περαιτέρω, παρέχεται η δυνατότητα εγγραφής πρόσθετης πίστωσης στον Προϋπολογισμό του Υπουργείου Οικονομικών ως **Ειδικό Αποθεματικό**¹³⁰, η οποία **χρησιμοποιείται αποκλειστικά για την κάλυψη σημαντικών και επειγουσών δαπανών.**

¹²⁷ ΥΑ 2/58493/ΔΠΓΚ/31.7.2018, όπως ισχύει (Β', 3240)

¹²⁸ Στο άρθρο 55Α του ν. 4270/2014, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 του ν. 5047/2023 (Α' 147) ορίζεται: «Ειδικά για τον Προϋπολογισμό του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) οικονομικών ετών 2022, 2023, 2024 και 2025, οι πιστώσεις ψηφίζονται συγκεντρωτικά στη μείζονα κατηγορία 29 "πιστώσεις υπό κατανομή", σε επίπεδο φορέα και ειδικού φορέα».

¹²⁹ Βλ. άρθρο 59 παρ. 1 και 2 του ν. 4270/2014, όπως η τελευταία παράγραφος ισχύει μετά την αντικατάστασή της με την περ. 5 της υποπαρ. Δ10 της παρ. Δ του άρθρου 2 του ν. 4336/2015 (Α' 94).

¹³⁰ Βλ. άρθρο 59 παρ. 8 του ν. 4270/2014, όπως προστέθηκε με το άρθρο 4 του ν. 4638/2019 (Α' 181).

Η χορήγηση πίστωσης τόσο από το Τακτικό όσο και από το Ειδικό Αποθεματικό προϋποθέτει λεπτομερή αναφορά των λόγων που καθιστούν αναγκαία τη χρήση της πίστωσης και επιβεβαίωση της αδυναμίας αντιμετώπισης της δαπάνης μέσω της ανακατανομής των υφιστάμενων πιστώσεων του φορέα¹³¹.

Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα μεταφοράς σε ειδικό κωδικό του Προϋπολογισμού του Υπουργείου Οικονομικών¹³² πιστώσεων, για τις οποίες εξέλειψε ο λόγος για τον οποίο είχαν προβλεφθεί. **Οι πιστώσεις αυτές στη συνέχεια χρησιμοποιούνται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών για την αντιμετώπιση αναγκών που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν.**

Ως εκ τούτου, τόσο το Τακτικό όσο και τα λοιπά Αποθεματικά, **δεν είναι επιτρεπτό να χρησιμοποιούνται ως μηχανισμός ενίσχυσης των αρχικών πιστώσεων των φορέων της Κ.Δ. άνευ συνδρομής των ανωτέρω προϋποθέσεων ούτε μπορούν να διατεθούν για να καλύψουν αστοχίες κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού εξόδων. Η μη ανάλωση των πιστώσεων εκείνων που νομίμως επιβαρύνουν (αντλούνται από) το Αποθεματικό αναιρεί κατ' αποτέλεσμα τον κατά νόμο προορισμό τους, που είναι η κάλυψη άμεσων, αναπόφευκτων και επειγουσών δαπανών των φορέων.**

Για την παρακολούθηση του Αποθεματικού ο Υπουργός Οικονομικών παρουσιάζει κάθε τρίμηνο στη Βουλή κατάσταση¹³³ με τους φορείς της Κ.Δ. που ενισχύθηκαν από το Αποθεματικό, τους λόγους που οδήγησαν στην ενίσχυση αυτή, τη συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων, καθώς και το αδιάθετο υπόλοιπο του Αποθεματικού, η οποία κοινοποιείται και στο Ελεγκτικό Συνέδριο¹³⁴.

Κατά το έτος 2023, στον Κρατικό Προϋπολογισμό ενεγράφησαν πιστώσεις ύψους **700 εκατ. ευρώ ως Τακτικό Αποθεματικό**, από τις οποίες διατέθηκε ποσό 699,83 εκατ. ευρώ σε φορείς της Κεντρικής Διοίκησης, όπως φαίνεται στον Πίνακα 18.

Πίνακας 18
Διάθεση Πιστώσεων από το Τακτικό Αποθεματικό έτους 2023

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΟΜΕΝΟ ΠΟΣΟ (σε εκατ. ευρώ)	% ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ
Έργα/Υπηρεσίες/Προμήθειες	263,61	37,67%
Έκτακτες ενισχύσεις	121,24	17,32%
Εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων	114,99	16,43%
Μισθολογικές δαπάνες	108,44	15,49%
Επιχορηγήσεις	52,23	7,46%
Λοιπά ¹³⁵	28,76	4,11%
Απόδοση εσόδων	10,57	1,51%
ΣΥΝΟΛΟ	699,83	100,00%

Περαιτέρω, ενεγράφησαν πιστώσεις ύψους **300 εκατ. ευρώ ως Ειδικό αποθεματικό**, από τα οποία διατέθηκε ποσό 299,96 εκατ. ευρώ σε φορείς της Κ.Δ., όπως φαίνεται στον Πίνακα 19.

¹³¹ Βλ. άρθρο 59 παρ. 3 του ν. 4270/2014.

¹³² Βλ. άρθρο 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014, όπως προστέθηκε με το άρθρο 10 του ν. 4337/2015 (Α'129).

¹³³ Βλ. άρθρο 59 παρ. 4 του ν. 4270/2014.

¹³⁴ Από τη θέσπιση των διατάξεων τόσο για το Αποθεματικό της παρ. 7 του άρθρου 59 του ν. 4270/2014 – κατά το έτος 2015 – όσο και εκείνων για το Ειδικό Αποθεματικό – κατά το έτος 2019 – η προπαρατεθείσα διαδικασία έχει τηρηθεί μόνο για τις πιστώσεις που διατίθενται από το Τακτικό Αποθεματικό του Κρατικού Προϋπολογισμού.

¹³⁵ Αφορά κυρίως στην καταβολή στο πιστωτικό ίδρυμα «ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.» του ποσού που αντιστοιχεί στην εναπομένουσα διαφορά αξίας μεταξύ όλων των μεταφερόμενων καταθέσεων (υποχρεώσεων) και των μεταβιβαζόμενων περιουσιακών στοιχείων ενεργητικού της «ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΟΛΥΜΠΟΣ Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης», μετά την καταβολή ποσού στο ως άνω πιστωτικό ίδρυμα από το Σκέλος Κάλυψης Καταθέσεων του Τ.Ε.Κ.Ε. Σχετική η ΚΥΑ 71098/2023 (Β' 3050)

Πίνακας 19
Διάθεση Πιστώσεων από το Ειδικό Αποθεματικό έτους 2023

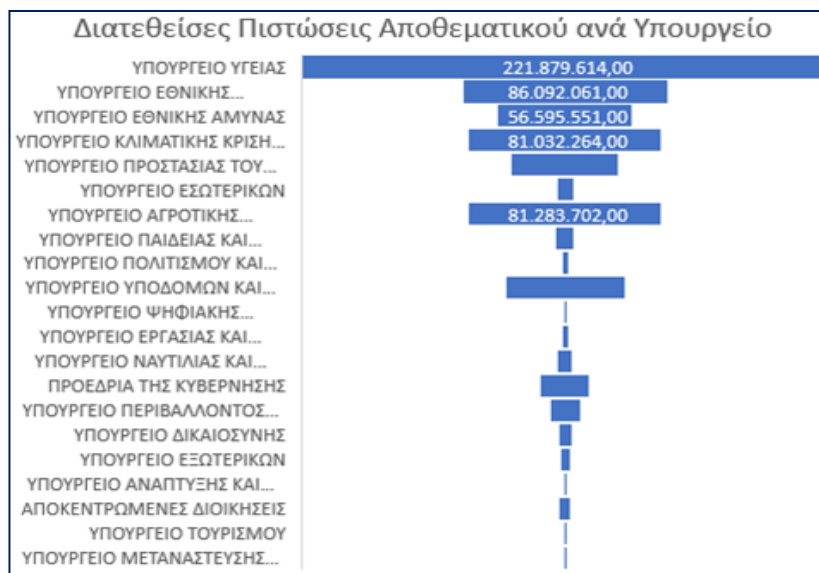
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΟΜΕΝΟ ΠΟΣΟ (σε εκατ. ευρώ)	% ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ
Έργα/Υπηρεσίες/Προμήθειες	109,93	36,65%
Επιχορηγήσεις	82,78	27,60%
Παροχές / Έξοδα προσωπικού	33,05	11,02%
Πρόστιμα	27,69	9,23%
Έκτακτες ενισχύσεις	21,38	7,13%
Εισφορές σε διεθνείς οργανισμούς	20,47	6,82%
Λειτουργικές δαπάνες	4,57	1,53%
Απόδοση εσόδων	0,09	0,03%
ΣΥΝΟΛΟ	299,96	100,00%

Τέλος, κατά το έτος 2023 μεταφέρθηκαν πιστώσεις συνολικού ύψους **782,79 εκατ. ευρώ** στον ΑΛΕ C2910102003 "Ειδικό αποθεματικό Υπ. Οικονομικών από πιστώσεις που εξέλειψε ο λόγος που είχαν προβλεφθεί (παρ. 7 του άρθρου 59 του ν. 4270/2014)", από τα οποία **630,18 εκατ. ευρώ** διατέθηκαν σε φορείς της Κ.Δ., όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 20.

Πίνακας 20
Διάθεση Πιστώσεων από το Αποθεματικό του άρθρου 59, παρ. 7, ν. 4270/2014 έτους 2023

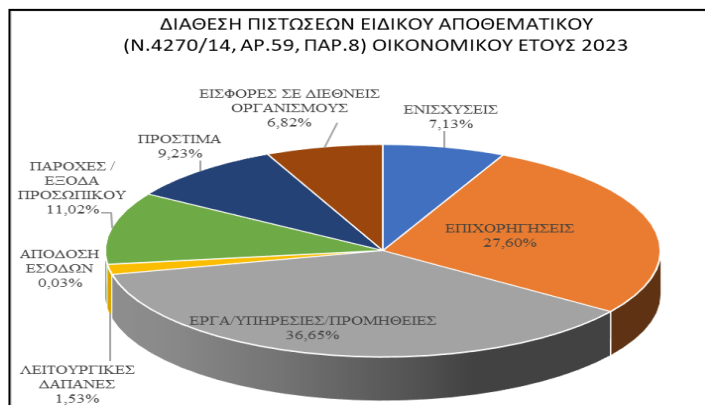
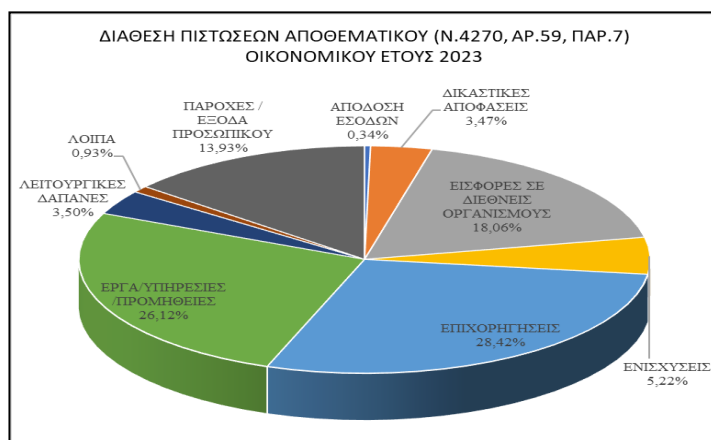
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗΣ	ΜΕΤΑΦΕΡΟΜΕΝΟ ΠΟΣΟ (σε εκατ. ευρώ)	% ΕΠΙ ΣΥΝΟΛΟΥ
ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ	179,09	28,42%
ΕΡΓΑ/ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ/ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ	164,60	26,12%
ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ	113,83	18,06%
ΠΑΡΟΧΕΣ / ΕΞΟΔΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ	87,80	13,93%
ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ	32,92	5,22%
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	22,04	3,50%
ΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ	21,89	3,47%
ΛΟΙΠΑ	5,88	0,93%
ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΣΟΔΩΝ	2,13	0,34%
ΣΥΝΟΛΟ	630,18	100%

Η ανά Υπουργείο διάθεση των πιστώσεων συνολικά από το Τακτικό Αποθεματικό, το Ειδικό Αποθεματικό και το Αποθεματικό της παρ. 7 άρθρου 59 ν. 4270/2014 απεικονίζεται στο κατωτέρω Γράφημα.

Γράφημα 7

Η διάθεση των πιστώσεων ανά είδος Αποθεματικού και κατηγορία δαπανών απεικονίζεται στα κατωτέρω Γραφήματα.

Γράφημα 8

Γράφημα 9**Γράφημα 10**

Το 16,43% (114,99 εκατ. ευρώ) των πιστώσεων του Τακτικού Αποθεματικού διατέθηκε το 2023 στους φορείς της Κ.Δ. για την **εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων**. Το ίδιο είχε παρατηρηθεί και κατά τα έτη 2019, 2020, 2021 και 2022, που είχαν χορηγηθεί στους φορείς για την αυτή αιτία τα ποσά των 220, 140,45 , 114,54 και 255,52 εκατ. ευρώ, που ανέρχονταν σε 22,14%, 20,08%, 17% και 26,14% αντίστοιχα, των συνολικών πιστώσεων του Τακτικού Αποθεματικού του κάθε έτους.

Η παγιωμένη αυτή πρακτική πληρωμής των δαπανών που προκύπτουν από την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων κατά κύριο λόγο από πιστώσεις του Τακτικού Αποθεματικού, ύστερα από επανειλημμένη υποεκτίμηση των αντίστοιχων προϋπολογισθέντων εξόδων, εκτός από τη σύννομη χρήση του Τακτικού Αποθεματικού, **παραβιάζει την αρχή της ειλικρίνειας και της ακρίβειας του Προϋπολογισμού**, καθώς σύμφωνα για ένα σύνηθες έξοδο των Υπουργείων και, στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει η Κ.Δ., μετά από συγκέντρωση της απαραίτητης πληροφόρησης (π.χ. για το ύψος στο οποίο κινήθηκαν οι σχετικές πληρωμές κατά τα προηγούμενα έτη), να προβαίνει, στο μέτρο του εφικτού, στην ρεαλιστική πρόβλεψη του σχετικού εξόδου στον Προϋπολογισμό¹³⁶.

¹³⁶ Βλ. σχετικά και παραπάνω, Κεφάλαιο 2, παρ. 2.6.

Μεγάλο μέρος των πιστώσεων που μεταφέρθηκαν τόσο από το Τακτικό όσο και το Αποθεματικό του άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 για την εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων αφορούσε σε δικαστικές αποφάσεις **παρελθόντων ετών (Υπουργείο Υγείας, Προστασίας του Πολίτη, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Ψηφιακής Διακυβέρνησης)**. Η διαφαινόμενη αδυναμία παρακολούθησης και έγκαιρης μέριμνας για την πληρωμή των επιδικασθέντων ποσών, επιβαρύνει έτι περαιτέρω τον Κρατικό Προϋπολογισμό, με την καταβολή των αναλογούντων τόκων.

Μεταφέρθηκαν πιστώσεις από το **Ειδικό Αποθεματικό** για την κάλυψη **απλήρωτων υποχρεώσεων** και ανειλημμένων νομικών δεσμεύσεων των φορέων οι οποίες ανάγονταν σε **προηγούμενα οικ. έτη**. Ειδικότερα, διατέθηκαν από το Ειδικό Αποθεματικό πιστώσεις ύψους:

- (α) **8,22 εκατ. ευρώ** στο **Υπουργείο Εθνικής Άμυνας** για την εξόφληση υποχρεώσεων που είχαν αναληφθεί κατά το έτος 2022,
- (β) **6,85 εκατ. ευρώ** στο **Υπουργείο Πολιτισμού** για την εξόφληση απλήρωτων υποχρεώσεων,
- (γ) **5,45 εκατ. ευρώ** στο **Υπουργείο Υγείας** για την κάλυψη υποχρεώσεων της ΙΦΕΤ ΑΕ από απλήρωτα τιμολόγια έτους 2021,
- (δ) **3 εκατ. ευρώ** στο **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων** για την κάλυψη δαπανών έτους 2022 για την προμήθεια υλικών δακοκτονίας,
- (ε) **0,4 εκατ. ευρώ** στο **Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών** για την εξόφληση δαπανών παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών έτους 2022.

Μεταφέρθηκαν πιστώσεις από το Τακτικό και λοιπά Αποθεματικά για την κάλυψη δαπανών που αφορούν στη συνήθη δραστηριότητα των φορέων, δαπανών που ανάγονται σε διοικητικές πράξεις των οποίων οι δημοσιονομικές συνέπειες είναι εκ των προτέρων γνωστές ή δαπανών που συνιστούν θεσμοθετημένες υποχρεώσεις της Κ.Δ.. Ειδικότερα, κατά το έτος 2023 διατέθηκαν πιστώσεις ύψους:

- (α) **27 εκατ. ευρώ** από το Τακτικό Αποθεματικό στο **Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων** για την καταβολή **επιχορήγησης στον ΕΛΓΑ**¹³⁷,
- (β) **16,64 εκατ. ευρώ** από το Τακτικό Αποθεματικό στο **Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη** για την **προμήθεια βιβλιαρίων διαβατηρίων και αναλωσίμων ασφαλείας**. Επιπλέον **12,16 εκατ. ευρώ** από το Ειδικό Αποθεματικό και **5 εκατ. ευρώ** από το Αποθεματικό του άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 για την κάλυψη **εξόδων ημερήσιας αποζημίωσης, κίνησης, διανυκτέρευσης και εγκατάστασης αστυνομικού προσωπικού**,
- (γ) **30 εκατ. ευρώ** από το Ειδικό Αποθεματικό και **31,5 εκατ. ευρώ** από το Αποθεματικό του άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 στο **Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων** για την κάλυψη υποχρεώσεων από τη **διανομή πανεπιστημιακών συγγραμμάτων**,
- (δ) **17,75 εκατ. ευρώ** από το Τακτικό Αποθεματικό στα **Υπουργεία Προστασίας του Πολίτη, Εθνικής Άμυνας και Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας** για την κάλυψη **αναδρομικών παροχών λόγω διοικητικής αποκατάστασης συνταξιοδοτηθέντων ενστόλων**,
- (ε) **3,95 εκατ. ευρώ** από το Τακτικό Αποθεματικό, **6 εκατ. ευρώ** από το Ειδικό Αποθεματικό και **15 εκατ. ευρώ** από το Αποθεματικό του άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 στο **Υπουργείο Εσωτερικών** για την **τακτική χρηματοδότηση των**

¹³⁷ της προβλεπόμενης στην περ. δ' της παρ. 1 του άρθρου 7 του ν. 3877/2010

πολιτικών κομμάτων¹³⁸. Επιπλέον 10 εκατ. ευρώ από το Ειδικό Αποθεματικό για την χρηματοδότηση Δήμων που ανέλαβαν αρμοδιότητες παροχής υπηρεσιών ναυαγοσωστικής κάλυψης¹³⁹.

(στ) 10,34 εκατ. ευρώ από το Ειδικό Αποθεματικό στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης για την καταβολή της ετήσιας συνδρομής της χώρας στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Διαστήματος¹⁴⁰,

(ζ) 9,11 εκατ. ευρώ από το Αποθεματικό του άρθρου 59 παρ. 7 ν. 4270/2014 στο Υπουργείο Δικαιοσύνης για την κάλυψη λειτουργικών αναγκών,

(η) 8,75 εκατ. ευρώ από το Αποθεματικό άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 στο Υπουργείο Εξωτερικών για την κάλυψη δαπανών προμηθειών και λοιπών εξόδων,

(θ) 137,28 εκατ. ευρώ από το Αποθεματικό άρθρου 59 παρ. 7 του ν. 4270/2014 στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών για την απόδοση της συνεισφοράς της Ελλάδας στην Ε.Ε.¹⁴¹, καθώς και για την καταβολή της αμοιβής των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη διαχείριση και διάθεση των πόρων του Τ.Α.Α. με τη μορφή δανείου προς τις επιχειρήσεις, βάσει των οικείων επιχειρησιακών συμφωνιών,

(ι) 20,50 εκατ. ευρώ από το Τακτικό Αποθεματικό στην Προεδρία της Κυβέρνησης για την ενίσχυση τηλεοπτικών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων τύπου¹⁴².

Η ανάλωση πιστώσεων από το Αποθεματικό για την αντιμετώπιση υποχρεώσεων που ανάγονται στη συνήθη δραστηριότητα των φορέων και οι οποίες είχαν γεννηθεί και ήταν γνωστές στα Υπουργεία σε χρόνο προγενέστερο του 2023, αντίκειται στους κανόνες που τίθενται από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τη χρήση των πιστώσεων αυτών, ως εξαιρετική διαδικασία ενίσχυσης του προϋπολογισμού των φορέων για την αντιμετώπιση αποκλειστικά σημαντικών, άμεσων, αναπόφευκτων και επείγουσών δαπανών που προκύπτουν κατά την εκτέλεση αυτού.

Η υποεκτίμηση των προϋπολογισθέντων εξόδων, μέσω της μη συμπερίληψης σε αυτά δαπανών που αφορούν στο ανεκτέλεστο μέρος συμβατικών υποχρεώσεων ή/και απλήρωτες υποχρεώσεις και ληξιπρόθεσμες οφειλές, εκτός από τη μη σύννομη χρήση του Αποθεματικού, παραβιάζει την αρχή της ειλικρίνειας και την ακρίβειας του Προϋπολογισμού.

Παρέμειναν αδιάθετες¹⁴³ στο τέλος του 2023 μεταφερθείσες από το Τακτικό Αποθεματικό πιστώσεις συνολικού ύψους 179,47 εκατ. ευρώ, καθώς και αντίστοιχες πιστώσεις συνολικού ύψους 49,10 εκατ. ευρώ από το Ειδικό Αποθεματικό. Πρόκειται κυρίως για τις ακόλουθες περιπτώσεις:

Ως προς το Τακτικό Αποθεματικό δεν αναλώθηκαν πιστώσεις:

(α) στο Υπουργείο Υγείας ύψους 76,66 εκατ. ευρώ (34,55% της χορηγηθείσας πίστωσης),

(β) στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών ύψους 35,21 εκατ. ευρώ (40,90% της χορηγηθείσας πίστωσης),

(γ) στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων ύψους 28,87 εκατ. ευρώ (35,52% της χορηγηθείσας πίστωσης),

¹³⁸ που προβλέπεται στις παρ. 3 και 5 του άρθρου 1 του π.δ. 15/2022 (Α', 39)

¹³⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 7 του π.δ. 71/2020 (Α', 166)

¹⁴⁰ Άρθρο 119 παρ. 3 του ν. 4727/2020 (Α', 184)

¹⁴¹ Δυνάμει της ARES(2022)6704677/29.09.2022 συμφωνίας

¹⁴² Άρθρο 86 παρ. 1 ν. 4674/2020

¹⁴³ Σύμφωνα με τις Εκθέσεις Δημοσιονομικών Επιδόσεων οικ. έτους 2023 των αντίστοιχων Υπουργείων, που συντάχθηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπων του ΕλΣυν.

(δ) στο **Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας** ύψους 10,76 εκατ. ευρώ (13,27% της χορηγηθείσας πίστωσης)

Ως προς το Ειδικό αποθεματικό **δεν αναλώθηκαν πιστώσεις:**

(α) στο **Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών** ύψους 16,74 εκατ. ευρώ (30,74% της χορηγηθείσας πίστωσης),

(β) στο **Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων** ύψους 16,55 εκατ. (42,74% της χορηγηθείσας πίστωσης).

Η μη ανάλωση σημαντικών ως προς το ύψος τους ποσών (228,57 εκατ. ευρώ) που περιήλθαν στα Υπουργεία τόσο από το Τακτικό όσο και το Ειδικό Αποθεματικό αναιρεί κατ' αποτέλεσμα την πραγματική ανάγκη χορήγησής τους, που συνίσταται στην κάλυψη σημαντικών, άμεσων, αναπόφευκτων και επείγουσών δαπανών των φορέων. Επιπλέον, επιβεβαιώνει τη μη ορθή πρακτική της χρησιμοποίησης σημαντικού μέρους των πιστώσεων του Αποθεματικού ως μηχανισμού ενίσχυσης των αρχικών (πιθανά ανεπαρκών) πιστώσεων των Υπουργείων.

Κατά το έτος 2023, ποσό **5,08 εκατ. ευρώ** μεταφέρθηκε από το Ειδικό Αποθεματικό στο **Υπουργείο Ανάπτυξης** για τη συμμετοχή στην εθελοντική αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Τράπεζας Εμπορίου και Ανάπτυξης Ευξείνου Πόντου (BSTDB). Το ανωτέρω ποσό **δεν αναλώθηκε για τον σκοπό για τον οποίο χορηγήθηκε, αλλά μέρος αυτού (3,3 εκατ. ευρώ) μεταφέρθηκε για κάλυψη της συμμετοχής της Ελλάδας στα εκτελούμενα έργα κοινής υποδομής του Ν.Α.Τ.Ο. και ποσό 0,38 εκατ. ευρώ διατέθηκε για να καλυφθούν δαπάνες συνεισφοράς της χώρας σε άλλους Οργανισμούς.**

Η ανάλωση του χορηγούμενου από το Αποθεματικό ποσού από Υπουργείο για την κάλυψη δαπάνης άλλης από εκείνην για την οποία χορηγήθηκε, συνιστά μη σύννομη χρήση του Αποθεματικού¹⁴⁴.

2.11. Μεταβιβάσεις (επιχορηγήσεις-επιδότησεις)

Οι μεταβιβαστικές πληρωμές περιλαμβάνουν επιχορηγήσεις και αποδόσεις σε υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης, όπως Ο.Τ.Α. και Ο.Κ.Α., σε νοσοκομεία, δομές Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας, καθώς και σε λοιπούς φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης, οργανισμούς του εξωτερικού και στην Ε.Ε.. Επίσης, περιλαμβάνουν επιχορηγήσεις για επενδύσεις, καταπτώσεις εγγυήσεων, αναλήψεις χρεών Φορέων Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων.

¹⁴⁴ Βλ. άρθρο 59 παρ. 5 του ν. 4270/2014.

Πίνακας 21
Μεταβιβάσεις οικ. έτους 2023
(ποσά σε ευρώ)

ΑΛΕ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	Προϋπολογισμός	Λιαμόρφωση	Πληρωμές	Πιστώσεις μη Διατεθείσες
C231	Τρέχουσες εγγόριες μεταβιβάσεις	28.592.083.700,00	31.866.314.467,41	31.012.462.728,41	853.851.739,00
C23102	Μεταβιβάσεις σε νοσοκομεία	1.679.008.000,00	1.779.314.043,70	1.778.806.186,32	507.857,38
C23103	Μεταβιβάσεις στις Υγειονομικές Περιφέρειες-Πρωτοβάθμιο Εθνικ	296.200.000,00	310.438.393,26	310.089.952,15	348.441,11
C23104	Μεταβιβάσεις σε Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.)	2.809.543.000,00	2.892.183.005,03	2.889.741.578,58	2.441.426,45
C23105	Μεταβιβάσεις σε Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (Ο.Κ.Α.)	21.181.970.000,00	21.755.037.504,71	21.068.748.637,93	686.288.866,78
C23108	Μεταβιβάσεις σε λοιπά νομικά πρόσωπα	2.528.390.200,00	4.724.793.438,65	4.604.474.916,75	120.318.521,90
C23109	Λοιπές μεταβιβάσεις	96.972.500,00	404.548.082,06	360.601.456,68	43.946.625,38
C232	Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη-μέλη της ΕΕ	2.394.700.000,00	2.493.315.082,02	2.293.666.988,09	199.648.093,93
C23201	Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	2.394.700.000,00	2.493.315.082,02	2.293.666.988,09	199.648.093,93
C233	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε φορείς του εξωτερικού	162.083.300,00	189.094.693,72	181.565.762,30	7.528.931,42
C23301	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε διεθνείς οργανισμούς	155.504.300,00	181.221.726,32	173.794.015,40	7.427.710,92
C23309	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε λοιπούς φορείς του εξωτερικού	6.579.000,00	7.872.967,40	7.771.746,90	101.220,50
C234	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού	214.610.000,00	6.732.514.572,46	6.728.823.021,75	3.691.550,71
C23402	Επιχορηγήσεις επενδύσεων σε νοσοκομεία	0,00	11.630.779,05	11.630.779,05	0,00
C23403	Επιχορηγήσεις επενδύσεων στις Υγειονομικές Περιφέρειες-	0,00	8.107.730,47	8.107.730,47	0,00
C23404	Επιχορηγήσεις επενδύσεων σε Ο.Τ.Α.	214.505.000,00	2.622.104.253,85	2.618.416.071,05	3.688.182,80
C23405	Επιχορηγήσεις επενδύσεων σε Ο.Κ.Α.	0,00	22.000,00	22.000,00	0,00
C23408	Επιχορηγήσεις επενδύσεων σε λοιπά νομικά πρόσωπα	105.000,00	4.090.649.809,09	4.090.646.441,18	3.367,91
C236	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εξωτερικού	1.360.000,00	1.360.000,00	0,00	1.360.000,00
C23601	Επιχορηγήσεις επενδύσεων σε διεθνείς οργανισμούς	1.360.000,00	1.360.000,00	0,00	1.360.000,00
C239	Λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.110.720.000,00	1.332.279.707,90	990.206.559,63	342.073.148,27
C23901	Καταπτώσεις εγγυήσεων	968.169.000,00	659.257.152,00	392.754.373,59	266.502.778,41
C23902	Αναλήψεις χρεών	0,00	17.136,16	17.136,16	0,00
C23903	Κεφαλαιουχικές ενισχύσεις	4.100.000,00	29.948.461,00	26.314.259,40	3.634.201,60
C23905	Αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων	2.102.000,00	77.002.859,34	62.765.044,99	14.237.814,35
C23909	Λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις διάφορες	136.349.000,00	566.054.099,40	508.355.745,49	57.698.353,91
ΣΥΝΟΛΟ		32.475.557.000,00	42.614.878.523,51	41.206.725.060,18	1.408.153.463,33

Στην εισηγητική έκθεση του Προϋπολογισμού 2023 εκτιμήθηκε ότι οι συνολικές μεταβιβαστικές πληρωμές του Κράτους σε ταμειακή βάση θα διαμορφώνονταν σε **32.476 εκατ. ευρώ**.

Τελικά διαμορφώθηκαν σε **41.206,73 εκατ. ευρώ**, αυξημένες έναντι του προϋπολογισμού κατά 8.731,17 εκατ. ευρώ.

2.11.1. Επισκόπηση διαδικασίας μεταβιβάσεων των Υπουργείων

Στο πλαίσιο του ελέγχου δημοσιονομικών επιδόσεων των Υπουργείων, που διενεργείται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπων του ΕλΣυν, πραγματοποιήθηκε για το έτος 2023 επισκόπηση των μεταβιβαστικών πληρωμών 5 Υπουργείων, που αποτυπώνονται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 22

a/a	Υπουργεία	Επιχορηγούμενος φορέας	Ποσό επιχορήγησης (σε ευρώ)	Παρατηρήσεις
1	Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης	e-ΕΦΚΑ	15.894.280.300	15.169.300.000 Για χορήγηση συντάξεων 161.234.000 Εφάπαξ οικονομική ενίσχυση σε συνταξιούχους 205.000.000 ενίσχυση αποθεματικού κλάδου ανεργίας
		ΔΥΠΑ	1.034.033.755,91	829.033.755,91 κάλυψη ελλείμματος λόγω μείωσης εισφορών, καταβολή του κινήτρου ανταμοιβής στους υπαλλήλους των υπηρεσιών της ΔΥΠΑ, που ενεπλάκησαν στην υλοποίηση των στόχων του Ετήσιου Σχεδίου Δράσης έτους 2022 του ΥΕΚΑ
		ΟΠΕΚΑ	3.778.311.499,95	3.076.874.623,11 Για καταβολή επιδομάτων 701.436.876,84 Για καταβολή επιδομάτων
2	Υγείας	Νοσοκομεία ΕΣΥ, Υγειονομικές Περιφέρειες, ΕΚΑΒ, Εθνικό Κέντρο Αιμοδοσίας, ΕΚΑΠΥ, Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής, Ωνάσειο, Μονάδες Ψυχικής Υγείας, ΕΚΕΘΕΑ, ΟΚΑΝΑ	2.616.510.513,62	
3	Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	ΕΛΕΓΕΠ	63.027.107,02	Κάλυψη ελλείμματος του ΕΛΕΓΕΠ
		ΕΛΓΑ	57.000.000	
		ΟΠΕΚΕΠΕ	22.259.440	Για λειτουργικές δαπάνες
		ΕΛΓΑ	176.604.590	
		ΟΠΕΚΕΠΕ	50.703.898	
		ΔΗΜΗΤΡΑ	17.572.347	
		ΕΦΕΤ	3.537.500	
		Λοιπά νομικά πρόσωπα	2.849.000	
4	Εσωτερικών	Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι	2.247.258.475,25	1.875.100.000 κάλυψη λειτουργικών και λοιπών γενικών δαπανών των Δήμων 195.740.000 κάλυψη επενδυτικών δαπανών των Δήμων

				25.700.000 στην ΚΕ.Α.Ε, στις Περιφερειακές Ενότητες Δήμων και την Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης (Ε.Ε.Τ.Α.Α. Α.Ε.) 125.850.000 έκτακτη επιχορήγηση σε Δήμους
			703.700.000	632.700.000 κάλυψη λειτουργικών και λοιπών γενικών δαπανών των Περιφερειών 70.000.000 κάλυψη επενδυτικών δαπανών και δαπανών βελτίωσης, συντήρησης και αποκατάστασης του οδικού δικτύου των Περιφερειών 1.000.000 κάλυψη λειτουργικών και λοιπών γενικών δαπανών της ΕΝΠΕ
5	Υπουργείο Πολιτισμού Τομέας Πολιτισμού	848 φορείς	110.279.724,14	93.900.000 ευρώ σε 28 φορείς
	Τομέας Αθλητισμού	195 φορείς	55.903.984,90	

Από την επισκόπηση της διαδικασίας μεταβιβάσεων διαπιστώθηκε ότι:

(α) δεν υφίσταται ένα κατάλληλο και επαρκές ηλεκτρονικό σύστημα της διαχείρισης των επιχορηγήσεων σε όλα τα στάδιά τους, με δυνατότητα πλήρους πληροφόρησης σε πραγματικό χρόνο (υποβολή αιτήματος-αξιολόγηση-έγκριση ή απόρριψη-αιτιολογία-δέσμευση πίστωσης-έκδοση απόφασης επιχορήγησης-έκδοση ΧΕ-εκταμίευση-ποσά δαπανών-τυχόν υπόλοιπο αδιάθετων πιστώσεων-πιστοποίηση άρτιας εκτέλεσης επιχορηγηθείσας δράσης-εμπλεκόμενες, σε κάθε στάδιο της διαδικασίας, υπηρεσίες). Η έλλειψη αυτή στερεί το επιχορηγούν Υπουργείο από τη δυνατότητα εξαγωγής χρήσιμων αναφορών, ώστε να διασφαλισθεί η ακρίβεια των επιχορηγήσεων.

(β) δεν προβλέπεται θεσμοθετημένη υποχρέωση του επιχορηγούμενου φορέα να συντάσσει και να υποβάλει απολογιστική Έκθεση πεπραγμένων και να αποδίδει λογαριασμό για πράξεις και ενέργειες, κατά τη διαχείριση της επιχορήγησης. Η υποχρέωσή του στην παρούσα φάση, εξαντλείται στην τυπική υποβολή οικονομικού απολογισμού επιχορηγήσεων, του προηγούμενου έτους.

(γ) αναφορικά με την εξακρίβωση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των εσωτερικών δικλίδων, δεν υπάρχει συστηματοποιημένη καταγραφή της διαδικασίας επιλογής δικαιούχων με σαφή προσδιορισμό των κριτηρίων ανάλογα με τους στόχους και τις ιδιαιτερότητες του εκάστοτε προγράμματος, έτσι ώστε να περιορίζεται στο ελάχιστο η αυθαίρετη κρίση του/των αρμόδιων υπαλλήλων που πραγματοποιούν τους ελέγχους πληρότητας των κριτηρίων επιλογής δικαιούχων.

(δ) η διαδικασία κατανομής των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων δεν παρακολουθείται μέσω ενός Πληροφοριακού Συστήματος με προδιαγραφές ασφαλείας, αλλά με ακατάλληλα εργαλεία, τα οποία προσφέρουν περιορισμένη λειτουργικότητα, ασφάλεια, ιχνηλασιμότητα και δυνατότητα κατανομής δικαιωμάτων και απόδοσης ρόλων σε χρήστες.

2.12. Ειδικοί Λογαριασμοί

Οι Ειδικοί Λογαριασμοί συστήνονται με ειδικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις για την εξυπηρέτηση ειδικών κρατικών σκοπών και τηρούνται στην Τράπεζα της Ελλάδος ή σε εμπορικές τράπεζες¹⁴⁵.

Η τήρηση ειδικών λογαριασμών συνιστά παρέκκλιση από βασικές συνταγματικές και δημοσιονομικές αρχές που υπαγορεύουν το ενιαίο της διαχείρισης και λογοδοσίας αναφορικά με τα έσοδα και έξοδα του κράτους, η οποία διασπά την ενότητα της διαχείρισης και προκαλεί σύγχυση ως προς τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη του προϋπολογισμού¹⁴⁶. Για το λόγο αυτό με διαδοχικές νομοθετικές παρεμβάσεις (ν. 2362/1995, ν. 2771/1999, ν. 3697/2008 κλπ) θεσπίστηκε **η κατάργηση ή/και ο εξορθολογισμός της λειτουργίας τους**.

Ήδη από το 1995 με την **παρ. 2 του άρθρου 60 του ν. 2362/1995** (παλαιός Κώδικας Δημόσιου Λογιστικού) είχε απαγορευθεί **η σύσταση σε τράπεζες ή άλλα πιστωτικά ιδρύματα οποιουδήποτε λογαριασμού του Δημοσίου, χωρίς απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και χωρίς την εμφάνιση του λογαριασμού στη δημόσια ληψοδοσία**, κατά παράβαση της διάταξης του **άρθρου 79 παρ. 2 του Συντάγματος**, σύμφωνα με την οποία **όλα τα έσοδα και έξοδα του Κράτους πρέπει να αναγράφονται στον ετήσιο Προϋπολογισμό**. Αντίστοιχη ρύθμιση επαναλήφθηκε και στο άρθρο 127 του ν. 4270/2014.

Με τους **νόμους 2771/1999 και 3697/2008** επιχειρήθηκε αφενός η χαρτογράφηση (καταγραφή και ομαδοποίηση) των τότε υφιστάμενων ειδικών λογαριασμών, αφετέρου η μεν κατάργηση των λογαριασμών του Δημοσίου που παρέμεναν αδρανείς, αλλά και όσων απέβλεπαν στην πληρωμή δαπανών ομοειδών με τις δαπάνες του κρατικού Προϋπολογισμού¹⁴⁷, η δε διατήρηση ενός αριθμού τέτοιων ειδικών λογαριασμών, η λειτουργία των οποίων εξυπηρετούσε «τον ευαίσθητο τομέα της έρευνας, ή επιβαλλ[όταν] από διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας μας, νομικές ή συμβατικές»¹⁴⁸. Στις περιπτώσεις που διατηρήθηκαν σε ισχύ ειδικοί λογαριασμοί, υιοθετήθηκαν κοινοί κανόνες διαφάνειας, που προσομοίαζαν με τους αντίστοιχους του δημόσιου λογιστικού, ώστε να επιτευχθεί ο επιζητούμενος έλεγχος και διαφάνεια στη διαχείριση των κονδυλίων τους. Εντούτοις, το αυτοτελές και ιδιότυπο νομικό πλαίσιο που διέπει τους ειδικούς λογαριασμούς, ακόμα και σήμερα, με πανσπερμία ρυθμίσεων και ποικιλία σκοπών, δυσχεραίνει σημαντικά τον πλήρη και επαρκή έλεγχο της νομιμότητας και κανονικότητας των οικείων δαπανών και την τήρηση των κανόνων ληψοδοσίας. Με το **άρθρο 5 του ν. 3697/2008**, εξάλλου, **προβλέφθηκε ρητώς η απαγόρευση σύστασης εφεξής νέων ειδικών λογαριασμών**, τόσο στο Δημόσιο, όσο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα και στα ΝΠΔΔ.

¹⁴⁵ Άρθρο 1 του ν. 3697/2008, βλ. και Γνωμοδότηση ΝΣΚ 7/2012. Σύμφωνα με την νομολογία του ΕλΣυν, αποτελούν, στην πλειονότητά τους, **δημόσιες διαχειρίσεις**, καθώς, πέραν των εσόδων που τυχόν εισπράττουν από παροχή υπηρεσιών προς τρίτους ή εν γένει ιδιωτικές επιχορηγήσεις, σε κάθε περίπτωση χρηματοδοτούνται και με δημόσιο χρήμα και ειδικότερα, με επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό, χρηματοδοτήσεις από δημόσιους φορείς, κρατήσεις που επιβάλλονται σε βάρος των εκτελούμενων έργων ή με έσοδα από εκμετάλλευση των προϊόντων των έργων αυτών και των περιουσιακών στοιχείων των ιδίων των λογαριασμών, ενώ το προϊόν τους διατίθεται για την εκπλήρωση, κυρίως, κρατικών σκοπών, η ιδιότητά τους δε αυτή ως δημοσίων διαχειρίσεων δεν αίρεται από το ότι η κίνησή τους ενεργείται κατά παρέκκλιση των διατάξεων του Δημοσίου Λογιστικού, αφού η πρόβλεψη αυτή αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην ευελιξία λειτουργίας των λογαριασμών και στην ταχύτητα πληρωμής των δαπανών τους.

¹⁴⁶ Βλ. αιτιολογική έκθεση του ν. 3697/2008.

¹⁴⁷ Άρθρο 3 του ν. 2771/1999.

¹⁴⁸ Άρθρα 4 και 5 του ν. 2771/1999, ενώ αντίστοιχα με τον ν. 3697/2008 εξαιρούνται κυρίως οι τομείς της έρευνας και του περιβάλλοντος και οι περιπτώσεις ρητών υποχρεώσεων που πηγάζουν από διεθνείς κανόνες ή συμφωνίες, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική του έκθεσης.

Ο Ο.Ο.Σ.Α. το 2008 στην Έκθεσή του για τον Προϋπολογισμό στην Ελλάδα σημειώνει ότι ένα σημαντικό μέρος πόρων και δαπανών του Κράτους δεν εμφανιζόταν στον προϋπολογισμό, καθώς περισσότεροι από 100 Ειδικοί Λογαριασμοί χρησιμοποιούνταν για να χρηματοδοτηθούν συγκεκριμένες πολιτικές με έσοδα με ειδικό προορισμό. Όπως σημειώνεται **το 2019 στην Έκθεση του Ο.Ο.Σ.Α.**¹⁴⁹ μεταξύ των πρώτων μεταρρυθμίσεων που εφάρμοσε η Κυβέρνηση με το ξέσπασμα της κρίσης ήταν η κατάργηση των 2/3 των Ειδικών Λογαριασμών και οι εναπομείναντες ενσωματώθηκαν στον κρατικό προϋπολογισμό. Ο Ο.Ο.Σ.Α. ανέφερε ότι επανεξετάζονται οι Ειδικοί Λογαριασμοί και «μπορεί να εξορθολογισθούν περαιτέρω στο κοντινό μέλλον».

Η κατάσταση των Ειδικών Λογαριασμών το 2023

Το ΕλΣυν επεξεργάστηκε στοιχεία από **19 Υπουργεία, 5 Ανεξάρτητες Αρχές, την Προεδρία της Δημοκρατίας, την Προεδρία της Κυβέρνησης, τη Βουλή των Ελλήνων, το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και την Τράπεζα της Ελλάδος** και κατέγραψε τα ακόλουθα:

- Στην Κεντρική Διοίκηση τηρούνται συνολικά 14 (χωρίς την προσμέτρηση των ενδιάμεσων λογαριασμών) **Ειδικοί Λογαριασμοί**, οι οποίοι λειτουργούν εκτός **Τακτικού Προϋπολογισμού του Κράτους**.
- Το συνολικό **Ταμειακό Υπόλοιπο των 14 Ειδικών αυτών Λογαριασμών στις 31.12.2023 ήταν 7.718.405.498,91 ευρώ**.

Πηγές εσόδων: Π.Δ.Ε., χρηματοδοτήσεις, επιχορηγήσεις, δωρεές, κληρονομίες, εισφορές, κλπ

Πίνακας 23

Ειδικοί Λογαριασμοί φορέων Κεντρικής Διοίκησης εκτός π/υ

α/α	Φορέας Κεντρικής Διοίκησης	Ονομασία Ειδικού Λογαριασμού	Υπόλοιπο 31.12.2023 (σε ευρώ)
1	Υπουργείο Εθνικής Άμυνας	ΕΜΥ	7.377.721,17 (σύμφωνα με τα στοιχεία του Γ.Λ.Κ.)
2	Υπουργείο Οικονομικών	Λογ. Εσόδων από εκκαθάριση Εταιρειών αρμοδιότητας του Ο.Α.Ε	1.046.571,24
		Λογ. Επιδοτήσεων Επιτοκίων του Ν .128/1975	7.142.721.640,49
		234339/0 με τίτλο «Ε. Δ.-Λογαριασμός Εσόδων από Αποκρατικοποιήσεις»	424.257,16
		234379/6 με τίτλο «Ε. Δ.- Προϊόν από τη μεταβίβαση μελλοντικών εσόδων του Ελληνικού Δημοσίου από το Eurocontrol	65.705.477,87
		Ν. 234378/8 με τίτλο «Ε.Δ.- Λογαριασμός τελών διαδρομής που αποδίδονται από το Eurocontrol».	367.457.117,03
		Πυρόπληκτων 23 ΚΑΙ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ 2018	19.712.880,56
3	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών	ν. 3597/2007- Αυτοκινητόδρομος Κεντρικής Ελλάδας GR2601000230000002341149939 έργο του Αυτοκινητόδρομου Κεντρικής Ελλάδας (Ε65), τμήμα Τρίκαλα – Εγνατία Οδός,	84.367.422,99
		Ν. 3621/2007- ΟΛΥΜΠΙΑ ΟΔΟΣ	786.099,09
		Κ.Α 2341061370 με Τίτλο «Ελληνικό Δημόσιο-Καταθέσεις Ποσών από Μισθώματα Αεροσκαφών»	99.940,25
		Ν.3605/07-ΑΥΤ/ΜΟΣ ΑΙΓΑΙΟΥ	24.026,61
		Ν.3555/07-ΝΕΑ ΟΔΟΣ	27.808.433,82
		.Ε.Δ -ΑΥΤΟΚ.ΑΙΓΑΙΟΥ Ν.4219/13	0
		Ν.3559/07-ΑΥΤ/ΜΟΣ ΜΟΡΕΑΣ	873.910,63
		Σύνολο	7.718.405.498,91

¹⁴⁹ OECD, GOV/PGC/SBO(2019)6/FINAL, 9 September 2019 Budgeting in Greece, p. 40

Επισημαίνεται ότι από το 2020-2024 συστάθηκαν νέοι Ειδικοί Λογαριασμοί στην Κεντρική Διοίκηση με τους νόμους 4590/2020 (άρθρο 79), 4817/2021, 4876/2021 (άρθρο 82), **χωρίς να υπάρχει καμία αιτιολογία σύστασής τους** στις Αιτιολογικές Εκθέσεις των συστατικών τους νομικών διατάξεων.

Διεθνής πρακτική

Η πρακτική της σύστασης και λειτουργίας ειδικών λογαριασμών εκτός Κρατικού Προϋπολογισμού, μέσω των οποίων επιδιώκεται η εξυπηρέτηση ειδικών σκοπών, απαντάται και διεθνώς, γεγονός που συνεπάγεται τον επιστάμενο έλεγχο και αξιολόγηση της διαχείρισης και διαφάνειας των κονδυλίων τους από τους αρμόδιους Ανώτατους Ελεγκτικούς Θεσμούς¹⁵⁰.

Στην πρόσφατη (Αύγουστος 2023) Έκθεσή του το **Γερμανικό Ελεγκτικό Συνέδριο** επεσήμανε **ότι οι ειδικοί λογαριασμοί επηρεάζουν τα δικαιώματα του Κοινοβουλίου επί του προϋπολογισμού, ότι μπορούν να συσταθούν μόνον εάν υπάρχουν σημαντικά πλεονεκτήματα και εφόσον η εξαίρεση από τον ομοσπονδιακό προϋπολογισμό είναι σαφώς δικαιολογημένη** και ότι το Υπουργείο Οικονομικών θα πρέπει να ελέγχει κατά πόσον πληρούνται οι βασικές προϋποθέσεις/απαιτήσεις για τη δημιουργία τους.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρατηρεί ότι παρά τις νομοθετικές ρυθμίσεις (από το 1995) περί κατάργησης ή εξορθολογισμού των Ειδικών Λογαριασμών, την παρότρυνση του Ο.Ο.Σ.Α. ήδη από το 2008 για την κατάργησή τους, τελικά το 2023 καταγράφονται ενεργοί Ειδικοί Λογαριασμοί εκτός προϋπολογισμού με υπόλοιπο στις 31.12.2023, 7.718.405.498,91 ευρώ¹⁵¹.

Η τήρησή τους καθιστά μη πλήρη **την πληροφόρηση του Κοινοβουλίου και των πολιτών για την έκταση των δημοσίων εσόδων και δαπανών και στερεί από το Κοινοβούλιο, που είναι ο νομοθέτης του προϋπολογισμού, την πλήρη γνώση του για την πραγματική κατάσταση των δημοσίων οικονομικών**, ώστε να μπορεί μέσω της νομοθέτησης και του ελέγχου εκτέλεσης του προϋπολογισμού από την Κυβέρνηση να λαμβάνει υπεύθυνες αποφάσεις.

2.13. Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου

2.13.1. Λειτουργία Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου

Από την επισκόπηση της λειτουργίας των Μ.Ε.Ε. στους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης **το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπιστώνει προβλήματα:**

¹⁵⁰ Ενδεικτικά αναφέρονται οι εκθέσεις της Ελεγκτικής Υπηρεσίας της Κύπρου για το Ταμείο Αμυντικής Θωράκισης, ήτοι έναν ειδικό λογαριασμό που χρηματοδοτείται από ειδική φορολογία και χρησιμοποιείται για αμυντικές δαπάνες εκτός του κρατικού προϋπολογισμού, την Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου του Ηνωμένου Βασιλείου (National Audit Office) για τον Λογαριασμό Κοινωνικών Επιδομάτων (Social Fund Account), έναν ειδικό λογαριασμό εκτός του κύριου κρατικού προϋπολογισμού, ο οποίος χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση εκτάκτων κοινωνικών επιδομάτων και δανείων σε πολίτες με χαμηλά εισοδήματα, καθώς και την Έκθεση του Ομοσπονδιακού Ελεγκτικού Συνεδρίου (Bundesrechnungshof) για τους Ειδικούς Λογαριασμούς της Ομοσπονδίας, όπως το Ταμείο για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας.

¹⁵¹ Σημειώνεται ότι το υπόλοιπο των εν λόγω Ειδικών Λογαριασμών κατά το τέλος της χρήσης (31.12.2023) συμπεριλαμβάνεται στα ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα της Κεντρικής Διοίκησης, όπως αυτά αποτυπώνονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμό), εντούτοις οι κινήσεις τους δεν παρακολουθούνται αναλυτικά.

- στη **στελέχωση της πλειονότητας των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου** (βλ. ιδίως Υπουργεία Υποδομών και Μεταφορών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ανάπτυξης, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Μετανάστευσης και Ασύλου, Πολιτισμού).
- στην **πιστοποίηση της επάρκειας των εσωτερικών ελεγκτών**¹⁵² (καμία πιστοποίηση για υπαλλήλους των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας, Προστασίας του Πολίτη, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Υποδομών και Μεταφορών, ενώ διαπιστώθηκε η πιστοποίηση μερικών από τα υπηρετούντα στελέχη των Μονάδων στα Υπουργεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δικαιοσύνης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Τουρισμού),
- στην **έγκριση Εσωτερικών Κανονισμών Λειτουργίας** (βλ. Υπουργεία Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη, ενώ εκκρεμεί σχετική έγκριση στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων¹⁵³),
- στην **εκπόνηση Εγχειριδίου Εσωτερικού Ελέγχου** (βλ. Υπουργεία Δικαιοσύνης, Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Προστασίας του Πολίτη, Πολιτισμού, ενώ εκκρεμεί σχετική έγκριση του επικαιροποιημένου Εγχειριδίου στα Υπουργεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων¹⁵⁴, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών¹⁵⁵),
- στην **ανάπτυξη ελεγκτικής δραστηριότητας** (απουσία οποιασδήποτε δραστηριότητας στα Υπουργεία Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη, Τουρισμού, ενώ διαπιστώθηκε περιορισμένη ελεγκτική δραστηριότητα στα Υπουργεία Δικαιοσύνης, Εξωτερικών, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Περιβάλλοντος και Ενέργειας).

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπιστώνει ότι οι Μ.Ε.Ε. στα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Μετανάστευσης και Ασύλου, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Υγείας και την Α.Α.Δ.Ε. λειτουργούν ουσιαστικά. Αντίθετα διαπιστώνονται σημαντικά προβλήματα στη λειτουργία των Μ.Ε.Ε. στα Υπουργεία Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών και Μεταφορών, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη, Τουρισμού, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας.

¹⁵² Σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 9 του ν. 4795/2021: «Οι Προϊστάμενοι και οι υπάλληλοι της Μονάδας Εσωτερικού Ελέγχου που ασκούν καθήκοντα εσωτερικού ελεγκτή, υποχρεούνται, εντός δώδεκα (12) μηνών από ... ή από την τοποθέτησή τους στη Μονάδα, να λάβουν το Πιστοποιητικό Ελεγκτικής Επάρκειας Εσωτερικού Ελεγκτή ..., εκτός αν διαθέτουν ήδη διαπίστευση ή πιστοποίηση συναφή με τον εσωτερικό έλεγχο. Σε περίπτωση της μη εκπλήρωσης της ανωτέρω υποχρέωσης αίρεται η τοποθέτησή τους στη Μονάδα Εσωτερικού Ελέγχου».

¹⁵³ Εντός του έτους 2023 εκκίνησε η διαδικασία αναθεώρησης του Κανονισμού Λειτουργίας της Μ.Ε.Ε. του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, έκδοσης Ιουλίου έτους 2019, σε ευθυγράμμιση με το νεότερο νομοθετικό-κανονιστικό πλαίσιο του ν. 4795/2021 και του ν. 5013/2023, λαμβανομένων υπόψη των Διεθνών Προτύπων για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου..

¹⁵⁴ Εντός του έτους 2023 εκκίνησε η διαδικασία αναθεώρησης του Εγχειριδίου Εσωτερικού Ελέγχου της Μ.Ε.Ε. του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, έκδοσης Δεκεμβρίου έτους 2019, σύμφωνα με το Διεθνές Πλαίσιο για την Επαγγελματική Εφαρμογή του Εσωτερικού Ελέγχου (IPPF) και τις καλές πρακτικές, που διαμορφώνονται από φορείς, όπως η Επιτροπή C.O.S.O. και το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών (I.I.A.).

¹⁵⁵ Υφίσταται στην Μ.Ε.Ε./Υπ.Εθ.Ο.Ο. Εγχειρίδιο Εσωτερικού Ελέγχου έκδοσης Νοεμβρίου 2019, για το οποίο απαιτείται αναθεώρηση και εναρμόνιση με τις διατάξεις του ν. 4795/2021.

ο Επιτροπές Ελέγχου

Για την παρακολούθηση των εργασιών των ως άνω Μονάδων, την εγγύηση της ανεξαρτησίας τους και τη διασφάλιση της ποιότητας του έργου τους προβλέφθηκε η **σύσταση τριμελούς Επιτροπής Ελέγχου** στους φορείς, **ως ανεξάρτητου σώματος**¹⁵⁶.

Με την ΚΥΑ ΓΓΑΔΔΤ 437/11683/21.7.2022 (Β' 3816) προβλέφθηκε η σύσταση «Μητρώου Μελών Επιτροπών Ελέγχου», για την ένταξη των υποψηφίων προς κάλυψη θέσεων μελών Επιτροπών Ελέγχου, το οποίο τηρείται ηλεκτρονικά στη Γενική Γραμματεία Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών.

ο Διαχείριση Κινδύνων¹⁵⁷

Για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής και του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων, οι φορείς Κ.Δ. **συστήνουν Μονάδα Διαχείρισης Κινδύνων**, που υπάγεται απευθείας στον επικεφαλής του φορέα, **ή, με απόφαση του επικεφαλής του φορέα, συστήνουν Ομάδα Διαχείρισης Κινδύνων ή ορίζουν υπάλληλο ως Διαχειριστή Κινδύνων**¹⁵⁸.

Από την επισκόπηση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων στους φορείς της Κ.Δ. **το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπιστώνει ότι :**

- η πλειονότητα των Φορέων της Κ.Δ. **δεν έχει συγκροτήσει όργανο διαχείρισης κινδύνων**. Έχει συγκροτηθεί¹⁵⁹ σε 4 Υπουργεία (Υγείας, Υποδομών και Μεταφορών, Τουρισμού, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης), στην Α.Α.Δ.Ε., στην Εθνική Αρχή Διαφάνειας, στην Αρχή Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών, στο Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού, στην Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης και στον Εθνικό Οργανισμό Εξετάσεων,
- εντός του 2023 στελέχη των φορέων της Κ.Δ. συμμετείχαν στο Πρόγραμμα Πιστοποίησης Επαγγελματικής Επάρκειας Διαχειριστή Κινδύνων¹⁶⁰. Μέχρι στιγμής έχει πραγματοποιηθεί ο πρώτος εκπαιδευτικός κύκλος, κατά το χρονικό διάστημα 19.2.2024 -12.3.2024¹⁶¹,
- δεν έχουν εκδοθεί σημαντικές για την ενεργοποίηση του πλαισίου διαχείρισης κινδύνων κανονιστικές αποφάσεις (ΚΥΑ περί καθορισμού προτύπου ετήσιας έκθεσης των οργάνων διαχείρισης κινδύνων, περί καθορισμού προτύπου Μητρώου Κινδύνων¹⁶², περί καθορισμού της μορφής και των προδιαγραφών λειτουργίας του Κεντρικού Αποθετηρίου Κινδύνων Διαφθοράς¹⁶³ και ως εκ τούτου δεν έχουν συλλεγεί σχετικά δεδομένα από την Ε.Α.Δ).

¹⁵⁶ Βλ. άρθρο 8 του ν. 4795/2021

¹⁵⁷ Βλ. την προσθήκη στο ν. 4795/2021 του Κεφαλαίου Ζ', που αφορά στη Διαχείριση Κινδύνων (ν. 5013/2023, Α' 12/19.1.2023).

¹⁵⁸ Βλ. άρθρο 22Γ του ν. 4795/2021.

¹⁵⁹ Σύμφωνα με τα τηρούμενα από την Εθνική Αρχή Διαφάνειας αρχεία, βάσει και της σχετικής πρόβλεψης του άρθρου 22Γ παρ. 5 του ν. 4795/2021.

¹⁶⁰ Σύμφωνα με την παρ. 3 του άρθρου 22Γ του ν. 4795/2021, οι προϊστάμενοι και οι υπάλληλοι των οργάνων διαχείρισης κινδύνων (Μονάδα, Ομάδα ή Διαχειριστής Κινδύνων) υποχρεούνται, εντός έξι (6) μηνών από την τοποθέτηση ή τον ορισμό τους, να λάβουν το Πιστοποιητικό Επαγγελματικής Επάρκειας Διαχειριστή Κινδύνων, το οποίο χορηγείται κατόπιν επιτυχούς παρακολούθησης του Ειδικού Προγράμματος Επαγγελματικής Επάρκειας Διαχειριστή Κινδύνων που διοργανώνει το ΕΚΔΔΑ, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών και την Εθνική Αρχή Διαφάνειας, βλ. σχετ. ΦΕΚ Β' 1960/27.3.2023.

¹⁶¹ Η επιλογή των εκπαιδευμένων πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 2 της ΔΠΙΑΑΔ/ΕΚΔΔΑ/Φ.4/43/οικ.4919 κοινής απόφασης της Υπουργού Εσωτερικών και της Αναπληρώτριας Διοικήτριας της Ε.Α.Δ.. Βάσει σχετικών δεδομένων που τηρούνται στο Ε.Κ.Δ.Δ.Α., στον πρώτο κύκλο συμμετείχαν συνολικά 9 υπάλληλοι εκ των οποίων 5 υπηρετούν σε όργανο Διαχείρισης Κινδύνων φορέων της Κεντρικής Διοίκησης (3 υπάλληλοι από την ΑΑΔΕ, 1 υπάλληλος από το ΑΣΕΠ και 1 υπάλληλος από την ΑΔΑΕ).

¹⁶² Το σχετικό σχέδιο, που έχει καταρτισθεί και υποβληθεί στους συναρμόδιους φορείς, βρίσκεται σε στάδιο διαβούλευσης.

¹⁶³ Όπως επιβεβαιώνει με έγγραφό της η ΕΑΔ, η ΚΥΑ είναι σε στάδιο επεξεργασίας, καθώς η ολοκλήρωση του σχετικού σχεδίου προϋποθέτει την έκδοση της απόφασης για το Μητρώο Κινδύνων, δεδομένου ότι τα ανωτέρω πληροφοριακά συστήματα πρέπει να διαλειτουργούν.

2.13.2. Εσωτερικές δικλίδες

Κάθε δράση ή διαδικασία που αναλαμβάνουν οι φορείς της Κ.Δ. για τη διαχείριση των κινδύνων και την αύξηση της πιθανότητας επίτευξης των καθορισμένων στόχων και σκοπών τους αποτελεί «δικλίδα ελέγχου/ασφάλειας». Όταν απουσιάζει οποιαδήποτε δικλίδα ελέγχου, τότε ανακύπτει «εγγενής κίνδυνος», δηλαδή κίνδυνος που ενυπάρχει πριν ληφθεί οποιοδήποτε μέτρο για τον περιορισμό του¹⁶⁴. Οι δικλίδες εσωτερικού ελέγχου που παρουσιάζουν σημαντικό δημοσιονομικό ενδιαφέρον αφορούν κυρίως στα ακόλουθα συστήματα:

2.13.2.1. Σύστημα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού

Από την επισκόπηση των συστημάτων διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού, **στην πλειονότητα των φορέων το σύστημα χαρακτηρίζεται ΑΝΕΚΤΟ**¹⁶⁵, καθώς υφίστανται δικλίδες ελέγχου που περιορίζουν τους κινδύνους για σφάλματα κατά την παραγωγή πράξεων από τις Υπηρεσίες των φορέων. Ειδικότερα, **στους περισσότερους φορείς** (βλ. ιδίως Υπουργεία Ανάπτυξης, Εσωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Πολιτισμού, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Τουρισμού):

- υπάρχουν περιγράμματα θέσεων εργασίας που τηρούνται ψηφιακά στην εφαρμογή 'Μητρώο Ανθρώπινου Δυναμικού Ελληνικού Δημοσίου' του ΥΠ.ΕΣ. (arografi.gov.gr),
- τα περιγράμματα θέσεων εργασίας περιλαμβάνονται αναλυτικά στο ψηφιακό οργανόγραμμά τους και σε αυτά περιγράφονται τα τυπικά προσόντα και οι ιδιαίτερες δεξιότητες/απαιτήσεις της θέσης, επιπλέον δε,
- στο ψηφιακό οργανόγραμμα αποτυπώνεται με σαφή τρόπο η κατάσταση της θέσης (καλυμμένη, δεσμευμένη, κενή).

Η μη ύπαρξη περιγραμμάτων θέσεων εργασίας των υπαλλήλων καθώς και η έλλειψη Οργανισμού του Υπουργείου με σχετική αποτύπωση των θέσεων προσωπικού (καλυμμένες ή κενές) σε Ψηφιακό Οργανόγραμμα **καθιστά το σύστημα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού του φορέα ΑΔΥΝΑΜΟ** (λ.χ. Υπουργεία Εξωτερικών, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Προστασίας του Πολίτη), καθώς, μεταξύ άλλων, δεν υπάρχει δυνατότητα συμμετοχής του στην κινητικότητα, βάσει των διατάξεων του ν. 4440/2016, για την κάλυψη των κενών οργανικών θέσεων.

Σχεδόν όλα τα Υπουργεία μεριμνούν ώστε να τηρούνται οι ειδικές και γενικές διατάξεις περί προσλήψεων και κινητικότητας, αλλά και συστηματικά η διαδικασία αξιολόγησης του προσωπικού, όπως ορίζει η νομοθεσία και οι εγκύκλιοι του ΥΠ.ΕΣ. με χρονοδιαγράμματα ανά στάδιο αξιολόγησης.

Ωστόσο, στα περισσότερα Υπουργεία το περιβάλλον δικλίδων για τη λειτουργία των υπηρεσιών διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού χρειάζεται ενίσχυση, αφού

- στις αντίστοιχες Διευθύνσεις Διοικητικών Υπηρεσιών δεν τηρείται το μητρώο υπαλλήλων για το σύνολο του υπηρετούντος προσωπικού σε βάση δεδομένων,
- **δεν προβλέπεται συστηματική και προγραμματισμένη ενημέρωση/επικαιροποίηση τόσο της βάσης δεδομένων του προσωπικού όσο και του Μητρώου Ανθρώπινου Δυναμικού του Ε.Δ., σε τακτά χρονικά διαστήματα, με**

¹⁶⁴ Άρθρο 3 του ν. 4795/2021.

¹⁶⁵ Αξιολόγηση συστήματος διαχείρισης μισθοδοσίας, ανθρώπινου δυναμικού, οικονομικής διαχείρισης, πρόληψη διαφθοράς-απάτης, κατατάσσοντας το σύστημα του αξιολογούμενου φορέα στην ανάλογη διαβάθμιση (*ισχυρό, επαρκές, ανεκτό, αδύναμο, ανεπαρκές*) λαμβάνοντας υπόψη την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα εντοπισμού και αποτροπής δημοσιονομικών κινδύνων.

αποτέλεσμα να υπάρχει κίνδυνος ανακολουθιών. Συνεπεία δε αυτού, δεν υφίσταται ολοκληρωμένη διασύνδεση των αρχείων μισθοδοσίας με τα αρχεία προσωπικού,

- **δεν διαθέτει συγκεκριμένη πολιτική για τις εσωτερικές μετακινήσεις από μία οργανική μονάδα σε άλλη και οι όποιες υπηρεσιακές ανάγκες αντιμετωπίζονται αποσπασματικά και περιστασιακά για την κάλυψη κενών θέσεων,**
- **δεν υπάρχει συστηματική πολιτική εκπαίδευσης των υπαλλήλων.** Η εκπαίδευση πραγματοποιείται αποσπασματικά κυρίως μέσω των επιμορφωτικών προγραμμάτων του ΙΝ.ΕΠ., συνεδρίων και σεμιναρίων που διοργανώνουν δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, ενώ στην πλειονότητα των περιπτώσεων **δεν υπάρχει συγκεκριμένη εσωτερική διαδικασία ανίχνευσης των εκπαιδευτικών αναγκών του προσωπικού,**
- **υπάρχει έντονη δυσαναλογία του αριθμού των αποσπασμένων υπαλλήλων σε σχέση με τον μέσο όρο κάλυψης οργανικών θέσεων και του υπηρετούντος προσωπικού** (βλ. ιδίως Υπουργεία Εξωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Πολιτισμού, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας).

2.13.2.2. Σύστημα οικονομικής διαχείρισης

Από την επισκόπηση που διενήργησε το Ελεγκτικό Συνέδριο στα συστήματα οικονομικής διαχείρισης των Υπουργείων, **στην πλειονότητά τους,** αυτά χαρακτηρίζονται **ΑΝΕΚΤΑ,** καθώς υφίστανται επαρκείς δικλίδες ελέγχου που περιορίζουν τους κινδύνους για σφάλματα κατά την παραγωγή πράξεων με δημοσιονομικές συνέπειες. Ειδικότερα, **στις Γενικές Διευθύνσεις Οικονομικών Υπηρεσιών (Γ.Δ.Ο.Υ.) των περισσότερων Υπουργείων** (βλ. ιδίως Υπουργεία Ανάπτυξης, Εσωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Υγείας, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη):

- **υπάρχει σαφής διαχωρισμός αρμοδιοτήτων σε όλη τη διαδικασία δαπανών και εφαρμόζονται ολοκληρωμένοι έλεγχοι ανάληψης δαπανών¹⁶⁶**
- **κατά την μεταβίβαση αρμοδιοτήτων ή εξουσιοδότησης υπογραφής τόσο από τον Διατάκτη όσο και από τον Προϊστάμενο της Γ.Δ.Ο.Υ. προς κατώτερα ιεραρχικά όργανα διαπιστώθηκε ότι λαμβάνονται υπόψη τα προβλεπόμενα από το νομοθετικό και κανονιστικό πλαίσιο ασυμβίβαστα.**

Στα περισσότερα Υπουργεία το αντίστοιχο περιβάλλον δικλίδων τους επιδέχεται βελτίωσης τόσο ως προς τον αποτελεσματικό εντοπισμό κινδύνων όσο και ως προς την βελτίωση των διαδικασιών και την εξοικονόμηση πόρων (αποδοτικότητα). Πιο συγκεκριμένα, **σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις** (βλ. ιδίως Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Εξωτερικών, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Υποδομών και Μεταφορών, Τουρισμού, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Προστασίας του Πολίτη, Δικαιοσύνης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων):

- **η Γ.Δ.Ο.Υ. του Υπουργείου δεν έχει καταγράψει τις διαδικασίες παραγωγής πράξεων με δημοσιονομικές συνέπειες, με εκτίμηση των κινδύνων και πρόβλεψη δικλίδων προς αντιμετώπιση αυτών, επιπλέον δε διαπιστώθηκε ότι:**

¹⁶⁶ Η μη εφαρμογή ολοκληρωμένων ελέγχων ανάληψης δαπανών καθιστά το σύστημα οικονομικής διαχείρισης του Υπουργείου ΑΔΥΝΑΜΟ (ως τέτοια χαρακτηρίζονται λ.χ. τα αντίστοιχα συστήματα των Υπουργείων Εξωτερικών, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας), καθώς δεν ελέγχεται ότι η απόφαση ανάληψης υποχρέωσης υλοποιείται πάντα εντός των εγκεκριμένων πιστώσεων του Προϋπολογισμού και ότι δεν πραγματοποιούνται δεσμεύσεις πέραν των ταμειακών διαθεσίμων, ότι όλες οι πληρωμές είναι σύμφωνες με την κείμενη νομοθεσία που τις διέπει και ότι σε περίπτωση απόκλισης αυτή εγκρίνεται αρμοδίως και αιτιολογημένα.

- υπάρχουν απλήρωτες υποχρεώσεις, η πληρωμή των οποίων συχνά επιβαρύνει τις πιστώσεις του Αποθεματικού του άρθρου 59 του ν. 4270/2014,
- στις δαπάνες πάγιου χαρακτήρα των τελευταίων μηνών του έτους, πολλές φορές, δεν γίνονται αναλήψεις και σχετικές ανατροπές στην επόμενη χρήση, αλλά αναλαμβάνονται για πρώτη φορά στην επόμενη χρήση που πληρώνονται έστω και αν αφορούν την προηγούμενη,
- δεν προβλέπεται ελάχιστο χρονικό διάστημα κατά το οποίο υπηρετούν οι υπάλληλοι σε υπηρεσίες προμηθειών, εκκαθάρισης κ.λπ.,
- δεν λαμβάνεται μέριμνα από το Υπουργείο για την ανάπτυξη και υλοποίηση ενός συστήματος κυκλικής μετακίνησης (rotation) των υπαλλήλων που κατέχουν θέσεις εργασίας ευάλωτες στη διαφθορά (υπηρεσίες προμηθειών, οικονομικής εκκαθάρισης κ.λπ.) και
- υπάρχει εκροή υπαλλήλων από τη Γ.Δ.Ο.Υ., είτε προς άλλες υπηρεσίες του ίδιου Υπουργείου είτε προς άλλα Υπουργεία με μετατάξεις και αποσπάσεις.

2.12.2.3. Σύστημα διαχείρισης μισθοδοσίας

Από την επισκόπηση των συστημάτων διαχείρισης της μισθοδοσίας, **στα περισσότερα Υπουργεία** τα επιμέρους συστήματα χαρακτηρίζονται ως **ΑΝΕΚΤΑ**, διότι υφίστανται δικλίδες ελέγχου που περιορίζουν τους κινδύνους για σφάλματα κατά τον υπολογισμό της μισθοδοσίας και την τήρηση ορθού μητρώου υπαλλήλων (βλ. ιδίως Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη), **όπως**

- **η ενημέρωση** σε καθημερινή, εβδομαδιαία, μηνιαία ή και ετήσια βάση, κατά περίπτωση, **των στοιχείων προσωπικού σε κάθε μεταβολή τους**, από υπαλλήλους, που είναι και πιστοποιημένοι χρήστες του Μητρώου Ανθρώπινου Δυναμικού του Ε.Δ., καθώς επίσης και
- η συστηματική διασταύρωση των μεταβολών μισθοδοσίας με τα τηρούμενα αρχεία από τη Διεύθυνση Διοικητικού του Υπουργείου,
- **η διενέργεια τακτικών ελέγχων μισθοδοσίας** (βλ. ιδίως, Υπουργεία Ανάπτυξης, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Τουρισμού), αφενός για να εντοπίζονται τυχόν εργαζόμενοι – φαντάσματα, αφετέρου για να συμπληρώνονται κενά δεδομένων και να εντοπίζονται τυχόν αδυναμίες ελέγχου, ενώ δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις Υπουργείων στα οποία, πριν την οριστικοποίηση της τρέχουσας μισθοδοσίας, διενεργούνται τακτικοί έλεγχοι στα στοιχεία των βάσεων δεδομένων, προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχουν ακραίες τιμές ή αποκλίσεις ενδεικτικές σφαλμάτων και να διορθωθούν.

Όμως, διαπιστώνεται ότι, ενώ **στην πλειονότητα των Υπουργείων** υπάρχουν δικλίδες ελέγχου, τα επιμέρους συστήματα διαχείρισης μισθοδοσίας χρειάζονται ενίσχυση, **αφού** στις πιο πολλές περιπτώσεις (βλ. Υπουργεία Εξωτερικών, Υγείας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Προστασίας του Πολίτη, Μετανάστευσης και Ασύλου, Εθνικής Άμυνας)

- δεν υφίσταται ολοκληρωμένη διασύνδεση της μισθοδοσίας με το αρχείο προσωπικού,
- τα στοιχεία μητρώου του προσωπικού όταν προκύπτουν υπηρεσιακές ή προσωπικές αλλαγές, τηρούνται σε φυσική μορφή,
- δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί η ψηφιοποίηση των υπηρεσιακών φακέλων,

- πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (βλ. κυρίως Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Ανάπτυξης, Εσωτερικών), δεν γίνεται τακτικός επανυπολογισμός της μισθοδοσίας σε δείγμα φακέλων υπαλλήλων, παρά μόνο επ' ευκαιρία τυχόν μεταβολών (π.χ. μετάταξη σε ανώτερη κατηγορία, αναγνώριση μεταπτυχιακού, δημόσιας προϋπηρεσίας κ.λπ.), διαπίστωσης σφαλμάτων στη μισθοδοσία συγκεκριμένων υπαλλήλων ή σε περιπτώσεις αναδρομικών αποδοχών, ούτε τακτική περιοδική συγκριτική **διασταύρωση** του ύψους απολαβών μεταξύ των διαφορετικών μονάδων ομοειδών κατηγοριών υπαλλήλων, ώστε να εντοπίζονται περιπτώσεις που χρήζουν περαιτέρω διευκρινίσεων.

2.13.2.4. Σύστημα διαχείρισης παγίων

Στην πλειονότητά τους, τα συστήματα διαχείρισης παγίων των Υπουργείων χαρακτηρίζονται **ΑΔΥΝΑΜΑ** (βλ. ιδίως Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Προστασίας του Πολίτη), ενώ σε **ορισμένες περιπτώσεις** χαρακτηρίζονται ως **ΑΝΕΠΑΡΚΗ** (βλ. ιδίως Υπουργεία Εξωτερικών, Πολιτισμού). Τούτο διότι :

- σχεδόν σε όλα τα Υπουργεία δεν έχουν αναληφθεί ενέργειες, που προβλέπονται από το π.δ. 54/2018 για την κατάρτιση Μητρώου Παγίων,
- σε ορισμένες περιπτώσεις (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη) τηρείται άτυπα μια «ηλεκτρονική αποθήκη» εξωλογιστικά σε αρχείο excel, τα πάγια στοιχεία παρακολουθούνται χειρόγραφα και δεν υφίσταται ολοκληρωμένη μηχανογραφική παρακολούθησή τους,
- δεν είναι εφικτή η συνολική λογιστική αποτίμηση των παγίων στοιχείων, δεδομένου ότι, σε αρκετές περιπτώσεις, στο Βιβλίο Υλικού δεν αναγράφεται η τιμή κόστους και οποιοδήποτε άλλο παραστατικό αγοράς και
- δεν πραγματοποιούνται τακτικές απογραφές του υλικού που βρίσκεται στις αποθήκες των Υπουργείων.

2.13.2.5. Σύστημα καταπολέμησης απάτης- διαφθοράς

Από την επισκόπηση των συστημάτων καταπολέμησης απάτης - διαφθοράς τα επιμέρους συστήματα των Υπουργείων χαρακτηρίζονται ως **ΑΔΥΝΑΜΑ** (ιδίως Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Εξωτερικών) ή **ΑΝΕΠΑΡΚΗ** (Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, Πολιτισμού, Προστασίας του Πολίτη) και χρειάζονται ενίσχυση, **αφού**, πέραν του «Κώδικα Ηθικής και Επαγγελματικής Συμπεριφοράς Υπαλλήλων του Δημοσίου Τομέα», που εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2022 από τη Γενική Γραμματεία Ανθρώπινου Δυναμικού Δημοσίου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών, σε συνεργασία με την Ε.Α.Δ.,

- στα περισσότερα Υπουργεία δεν υπάρχει ειδικότερος Κώδικας Ηθικής και Δεοντολογίας,
- στην πλειονότητα των περιπτώσεων, **δεν υπάρχουν δράσεις** για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του προσωπικού των Υπουργείων αναφορικά με θέματα απάτης/διαφθοράς, ορισμού υπεύθυνων, εφαρμογής κυρώσεων κ.λπ.,
- **δεν πραγματοποιείται συστηματική κυκλική μετακίνηση υπαλλήλων** που κατέχουν θέσεις εργασίας ευάλωτες στη διαφθορά, όπως υπηρεσίες Προμηθειών, Οικονομικής Εκκαθάρισης, καθόσον προτάσσεται η εξειδίκευση που απαιτεί η εκτέλεση των καθηκόντων των ανωτέρων οργανικών μονάδων,
- σχεδόν κανένα Υπουργείο **δεν εφαρμόζει ένα τυποποιημένο σύστημα αξιοποίησης πληροφοριών** που προέρχονται είτε από το εσωτερικό του είτε από εξωτερικές πηγές (π.χ. ελεγκτικές, δικαστικές ή αστυνομικές αρχές), το οποίο να

εντοπίζει και να αξιολογεί πιθανές ευκαιρίες, πιέσεις, κίνητρα και αντιλήψεις που μπορεί να οδηγήσουν σε περιστατικά απάτης/διαφθοράς, ιδιαίτερα δε στον τομέα της διαχείρισης των δημοσίων πόρων,

- **δεν έχει συσταθεί το Αυτοτελές Γραφείο Συμβούλου Ακεραιότητας** (με εξαίρεση την Α.Α.Δ.Ε.), προκειμένου να ενισχυθούν οι μηχανισμοί ακεραιότητας εντός του Υπουργείου, να διασφαλιστεί ένα αποτελεσματικό πλαίσιο προστασίας των εργαζομένων σε αυτόν - που επιθυμούν να αναφέρουν περιστατικά παραβίασης ακεραιότητας ή διαφθοράς, παράτυπης συμπεριφοράς και εργασιακού εκφοβισμού ή υφίστανται τις συνέπειες εξ αυτών - καθώς και να παρασχεθεί υποστήριξη, ενημέρωση και συμβουλή σε αυτούς αναφορικά με τα ως άνω θέματα ηθικής και ακεραιότητας στο χώρο εργασίας τους.

2.13.2.6. Έλεγχος νομιμότητας κανονικότητας δαπανών - Διαδικασία αντιρρήσεων

Από τον δειγματοληπτικό έλεγχο νομιμότητας και κανονικότητας των εξοφληθέντων χρηματικών ενταλμάτων¹⁶⁷, αλλά και των χρηματικών ενταλμάτων που αφορούσαν σε δαπάνες για τις οποίες διατυπώθηκαν αντιρρήσεις του άρθρου 26 του ν. 4270/2014 του Γ.Δ.Ο.Υ προς τον αρμόδιο Διατάκτη, κατά το έτος 2023, διαπιστώθηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπου του ΕλΣυν¹⁶⁸ τα εξής:

(α) Καταβολή ειδικής εκλογικής αποζημίωσης, στο πλαίσιο της προπαρασκευής και της διενέργειας των βουλευτικών εκλογών της 21ης Μαΐου 2023 **σε μη δικαιούχα πρόσωπα**. Το Υπουργείο ανέκτησε το μεγαλύτερο μέρος της αχρεωστήτως καταβληθείσας εκλογικής αποζημίωσης. Το εναπομείναν ποσό των 3.272,07 ευρώ θα ανακτηθεί με τη διαδικασία του καταλογισμού του (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη).

(β) Αχρεώστητη καταβολή συνολικού ποσού 9.213,48 ευρώ **λόγω εσφαλμένης εκκαθάρισης ποσών από δικαστικές αποφάσεις** (Υπουργείο Εξωτερικών)¹⁶⁹.

(γ) Μη νόμιμη καταβολή κρατικής χρηματοδότησης σε πολιτικό κόμμα συνολικού ύψους **240.691,65 ευρώ**, με επιβάρυνση του ΑΛΕ C2310802042 «Οικονομική ενίσχυση πολιτικών κομμάτων», **για την κάλυψη των λειτουργικών, ερευνητικών, επιμορφωτικών και εκλογικών δαπανών του**, αφού **το κόμμα έχει αναστείλει τη λειτουργία του**.

Πρέπει δε να σημειωθεί ότι το εν λόγω κόμμα έχει λάβει κρατική χρηματοδότηση και τα προηγούμενα έτη, μετά την ανακοίνωση της αναστολής της λειτουργίας του, συνολικού ποσού 450.000 ευρώ (150.000 × 3 έτη).

Το σύνολο της χρηματοδότησης για την 4ετία 2020-2023 ανήλθε σε 690.691,65 ευρώ (Υπουργείο Εσωτερικών).

(δ) μη ορθή τήρηση της νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων:

- επιλογή της διαδικασίας της απευθείας ανάθεσης στον ίδιο οικονομικό φορέα, με **κατάτμηση** της συνολικής ποσότητας σε μικρότερες αντί της διεξαγωγής τακτικού ή συνοπτικού διαγωνισμού (Υπουργεία Προστασίας του Πολίτη και Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας),
- επιλογή της διαδικασίας της **απευθείας ανάθεσης** (άρθρο 54 παρ. 3 του ν. 4662/2020), **χωρίς να αιτιολογείται ή να προκύπτει οποιαδήποτε επείγουσα**

¹⁶⁷ Βλ. άρθρο 99 παρ. 1 του Οργανικού Νόμου του ΕλΣυν, ν. 4820/2021.

¹⁶⁸ Βλ. τις Εκθέσεις Δημοσιονομικών Επιδόσεων των αναφερόμενων στη συνέχεια Υπουργείων

¹⁶⁹ Μη νόμιμη εκκαθάριση δικηγορικής αμοιβής και με 2^ο χρηματικό ένταλμα.

- ανάγκη** για την προσφυγή στις ανωτέρω εξαιρετικές διατάξεις (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας),
- **μη νόμιμη τροποποίηση σύμβασης** με αύξηση του οικονομικού αντικειμένου της σε ποσοστό άνω του 100% (άρθρο 54 παρ. 3 του ν. 4662/2020), χωρίς ωστόσο να συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας),
 - εξόφληση δαπάνης για υπηρεσίες υποστήριξης του οπτικοακουστικού εξοπλισμού στο πλαίσιο εκδηλώσεων (σεμινάρια εθελοντών), οι οποίες ανατέθηκαν με **απευθείας ανάθεση, χωρίς ωστόσο να εξειδικεύονται** περαιτέρω, σε κανένα έγγραφο της σύμβασης, **οι ανατεθείσες υπηρεσίες και να αναλύεται το επιμέρους κόστος** τους, παρά μόνο το ημερήσιο κόστος και το σύνολο των ημερών (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας),
 - **μη έγκαιρος προγραμματισμός προμηθειών – υπηρεσιών**: αν και η αντιτυπική περίοδος αρχίζει την 1η Μαΐου εκάστου έτους, συνήφθησαν από διαφορετικούς Ειδικούς Φορείς του Υπουργείου, κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, **περισσότερες ομοειδείς συμβάσεις, μεγαλύτερου συμβατικού ποσού, με τον ίδιο δικαιούχο, συνολικού ποσού άνω των ορίων της απευθείας ανάθεσης, χωρίς να διενεργηθεί διαγωνιστική διαδικασία** (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας),
 - **Εκπρόθεσμη τροποποίηση συμβάσεων** με τις οποίες παρατάθηκε ο χρόνος παράδοσης 2 πυροσβεστικών πλοίων για την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας (συνολικού ποσού 5.174.766,30 ευρώ). Οι ανωτέρω τροποποιήσεις δεν μπορούσαν να έχουν αναδρομική ισχύ (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας).

(ε) μη τήρηση όρου του προσυμβατικού ελέγχου: εξοφλήθηκε δαπάνη για την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης όλων των μορφών επικοινωνίας προς τον ευρωπαϊκό αριθμό έκτακτης ανάγκης “112” για τον μήνα Μάιο και Σεπτέμβριο 2023 αντίστοιχα, σε εκτέλεση σχετικής σύμβασης, η οποία είχε διέλθει του προσυμβατικού ελέγχου του ΕλΣυν πριν την υπογραφή της, **χωρίς όμως να τηρηθούν όροι του διατακτικού της σχετικής Πράξης του Ζ΄ Κλιμακίου του ΕλΣυν** (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας).

(στ) μη τήρηση της νόμιμης διαδικασίας πληρωμής των απόρρητων δαπανών (παραβίαση της αρχής της ειδικότητας των πιστώσεων¹⁷⁰, έκδοση χρηματικού εντάλματος σε αποκατάσταση της Πάγιας Προκαταβολής και όχι χρηματικού εντάλματος προπληρωμής¹⁷¹, έλλειψη νόμιμων δικαιολογητικών¹⁷²) (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη).

(ζ) για την εξόφληση μέρους της δαπάνης για τη συμφωνία ανταποδοτικών συμβουλευτικών υπηρεσιών με σκοπό την ανάπτυξη Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων και Καταστροφών, από τα συνημμένα στο ΧΕ δικαιολογητικά δεν προκύπτουν α) ότι ο φορέας δεν διαθέτει επαρκή ίδια μέσα και προσωπικό για να εκπονήσει το εν λόγω Σχέδιο και β) ότι πραγματοποιήθηκε έρευνα αγοράς, ώστε να ληφθούν ανταγωνιστικές προσφορές για την ανάθεση των εν λόγω συμβουλευτικών υπηρεσιών (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας).

¹⁷⁰ Άρθρο 51 παρ. 2 του ν. 4270/2014.

¹⁷¹ Άρθρο 1 παρ. 13 της ΥΑ 8028/1/34/00 (Β΄ 2000 – Διόρθ. Σφάλμ. στο Β΄ 1163/2000) «Διαδικασία προμηθειών και πληρωμής υλικοτεχνικού εξοπλισμού της Ελληνικής Αστυνομίας, που εξαιρούνται από τις διατάξεις του ν. 2286/1995 και βαρύνουν τις πιστώσεις των απόρρητων δαπανών».

¹⁷² Της προηγούμενης γνωμοδότησης της Κεντρικής Γνωμοδοτικής Επιτροπής (άρθρο 1 παρ. 2 της ΥΑ 8028/1/34/2000), του πρακτικού της αρμόδιας επιτροπής (άρθρο 12 της ΥΑ), καθώς και κυρωμένου αντιγράφου της απόφασης του Αρχηγού της ΕΛ.ΑΣ. περί συγκρότησης της επιτροπής δικαιολόγησης των απόρρητων δαπανών (παρ. 14. Α. της ανωτέρω ΥΑ)

(θ) δαπάνη μίσθωσης ακινήτου κατά παράβαση της αρχής της οικονομικότητας, με επιβάρυνση του Φορέα ήδη από το 2019, ύστερα από διαδοχικές παρατάσεις του αρχικού συμφωνητικού μίσθωσης, **καίτοι διαθέτει ιδιόκτητο ακίνητο**, δεδομένου ότι δεν πραγματοποιήθηκαν οι εργασίες επισκευής του τελευταίου, ώστε να στεγάσει εκ νέου τις υπηρεσίες του (Υπουργείο Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας).

(ι) μη νόμιμες δαπάνες μετακινήσεων:

- **πλημμελής έκδοση και απόδοση των οικείων ΧΕΠ** (Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου):
 - ο έκδοση ΧΕΠ χωρίς εκ των προτέρων καθορισμό συγκεκριμένων αναγκών και υποχρεώσεων, για μεγάλο αριθμό μετακινήσεων που πιθανολογείται ότι θα πραγματοποιηθούν σε επόμενους μήνες από στελέχη και προσωπικό του φορέα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων επιστρέφονται ως αδιάθετα από τους υπολόγους με τη λήξη και απόδοση των ΧΕΠ¹⁷³,
 - ο δαπάνες διανυκτέρευσης που υπερβαίνουν το προσήκον μέτρο, χωρίς να προκύπτει η συνδρομή εξαιρετικών συνθηκών¹⁷⁴,
 - ο καταβλήθηκαν δαπάνες για υπηρεσίες που προσφέρονται εντός αεροδρομίων (π.χ. VIP Lounge των αεροδρομίων), χωρίς η εν λόγω δαπάνη να προβλέπεται σε διάταξη νόμου ή να φαίνεται ότι εξυπηρετεί σχετικές λειτουργικές ανάγκες (αλλά ούτε τεκμηριώνονται τυχόν εξαιρετικές συνθήκες ασφάλειας που σχετίζονται με τη μετακίνηση),
 - ο καταβλήθηκαν δαπάνες για χρήση ταξί χωρίς να προκύπτει ότι για τις εν λόγω μετακινήσεις δεν υπήρχαν άλλα οικονομικότερα μέσα (π.χ. διαδρομή από Αθήνα σε Αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος),
 - ο δεν επισυνάπτονταν δικαιολογητικά (π.χ. πρόγραμμα, πρόσκληση, πρακτικά συνάντησης) προς τεκμηρίωση τόσο της αιτίας και της αναγκαιότητας της μετακίνησης όσο και, μεταγενέστερα, της πραγματοποίησης των σχετικών εργασιών.
- **Λοιπές πλημμέλειες στη διαδικασία εκκαθάρισης των δαπανών** (Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής):
 - ο μετακινήσεις ειδικών και μετακλητών συνεργατών για συμμετοχή σε συνέδρια χωρίς να υπάρχει αιτιολόγηση του ρόλου τους στο συνέδριο και χωρίς να επισυνάπτονται οι σχετικές προσκλήσεις,
 - ο πλημμελής έκδοση των εντολών μετακίνησης, καθώς εκδίδεται μία εντολή για πολλές και διαφορετικές μετακινήσεις του ιδίου ατόμου, οι οποίες τροποποιούνται συνεχώς και ο αριθμός των ημερών που χρεώνονται για αποζημίωση είναι μικρότερος από αυτές που πραγματοποιήθηκαν,
 - ο από τα επισυναπτόμενα δικαιολογητικά, δεν αποδεικνύεται πάντα ο σκοπός της μετακίνησης¹⁷⁵.

¹⁷³ Η πρακτική αυτή αφενός δεν προβλέπεται στις διατάξεις των άρθρων 100 και 101 του ν. 4270/2014, αφετέρου, με τη μεταφορά μεγάλων χρηματικών ποσών στους υπολόγους, αυξάνονται οι κίνδυνοι που αφορούν την ασφάλεια των χρηματικών διαθεσίμων του φορέα, καθιστώντας ταυτόχρονα δυσχερέστερη και πιο χρονοβόρα τη διαχείριση, απόδοση και εκκαθάριση των ΧΕΠ.

¹⁷⁴ Η πραγματοποίηση των εν λόγω δαπανών δεν θα πρέπει να τελεί σε αντίθεση με τη γενική αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης που διέπει τη διαχείριση των οικονομικών του Δημοσίου, βάσει του άρθρου 33 του ν. 4270/2014.

¹⁷⁵ Π.χ. στη χρήση 2023 δαπανήθηκε ποσό 35.914,07 ευρώ για μετακινήσεις και ποσό 5.940,00 ευρώ για πληρωμή ενοικιαζόμενης κατοικίας σε μέρος όπου στεγάζεται η έδρα της ίδιας της Υπηρεσίας της οποίας τυγχάνει επικεφαλής ο μετακινούμενος.

(ια) μη έγκαιρη υποβολή εκκρεμών δικαιολογητικών απόδοσης (9) ΧΕΠ, ποσού 73.600 ευρώ, καθώς η εκκαθαρίζουσα Υπηρεσία δεν έχει υποβάλει τα παραστατικά απόδοσης των ΧΕΠ στη Διεύθυνση Οικονομικής Διαχείρισης της Γ.Δ.Ο.Υ., μολονότι σχεδόν όλοι οι υπόλογοι των ΧΕΠ έχουν αποστείλει τα εν λόγω δικαιολογητικά (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων).

(ιβ) εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα η συνολική διαδικασία συλλογής και ανοίγματος των ηλεκτρονικών αρχείων των ενταλμάτων μαζί με τα δικαιολογητικά τους παρά τη λειτουργία του συστήματος ηλεκτρονικής διακίνησης δικαιολογητικών (ΗΔΔ) των χρηματικών ενταλμάτων του δείγματος (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων).

(ιγ) εσφαλμένες καταχωρήσεις στο ΚΗΜΔΗΣ των στοιχείων των συμβάσεων (τα σφάλματα αφορούσαν στο συμβατικό τίμημα, στις περιγραφές των αντικειμένων των συμβάσεων, στο είδος της σύμβασης καθώς και στη διαδικασία ανάθεσης), με συνέπεια την αλλοίωση της πραγματικής εικόνας, όσον αφορά στην νομιμότητα και κανονικότητα των δαπανών αλλά και την ακριβή και ορθή πληροφόρηση των τρίτων (Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Περιβάλλοντος και Ενέργειας).

(ιδ) μη τήρηση των διατάξεων της παρ. 2 του άρθρου 100 του ν. 4270/2014 περί προϋποθέσεων έκδοσης ΧΕΠ καθώς αφορούσαν διάφορες δαπάνες¹⁷⁶ για τις οποίες ήταν δυνατόν να ακολουθηθεί η διαδικασία της έκδοσης εντάλματος παγίας προκαταβολής ή τακτικού εντάλματος πληρωμής, αφού δεν προκύπτει δυσχέρεια της τήρησης των διατυπώσεων που προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις για τη δικαιολόγησή τους, ενώ για διάφορα ΧΕΠ συνολικού ποσού 37.100 ευρώ **διαπιστώθηκε η μη τήρηση του περιορισμού της παρ. 2 του άρθρου 100 του ν. 4270/2014 σχετικά με το ύψος των 7.000,00 ευρώ κατά ΚΑΕ ετησίως** (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων).

(ιε) Επί συνόλου 99 αντιρρήσεων, που υπεβλήθησαν από την αρμόδια Γ.Δ.Ο.Υ. στο στάδιο ελέγχου και εκκαθάρισης δαπανών, διαπιστώθηκε ότι στην πλειονότητά τους ο Διατάκτης ανέφερε με σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους είχε τηρήσει τις αντίστοιχες, κατά περίπτωση δαπάνης, διαδικασίες, χωρίς όμως η σχετική αιτιολόγηση να θεραπεύει τα θέματα κανονικότητας που αποτέλεσαν αιτιάσεις των αντιρρήσεων του Προϊσταμένου της Γ.Δ.Ο.Υ. (Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού).

Οι παραπάνω περιπτώσεις αξιολογούνται από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπων του Ελεγκτικού Συνεδρίου ή τις Διοικήσεις των Υπουργείων, κατά περίπτωση, προκειμένου να κριθεί αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις απόδοσης δημοσιονομικών ευθυνών και ανάκτησης μη νομίμως καταβληθεισών δαπανών.

¹⁷⁶ Λ.χ. μετακινήσεις της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου εντός και εκτός Ν. Αττικής, ανάθεση εργασιών Τεχνικού Ελέγχου (Κ.Τ.Ε.Ο.), καθαρισμό υπηρεσιακών οχημάτων του Υπουργείου, δαπάνη μεταφοράς σε εξουσιοδοτημένο συνεργείο σε περίπτωση βλάβης αυτοκινήτων του Υπουργείου που χρησιμοποιούνται για τις ανάγκες της πολιτικής ηγεσίας, προμήθεια καυσίμων και λιπαντικών για υπηρεσιακά αυτοκίνητα του Υπουργείου, έξοδα φιλοξενίας και δημοσίων σχέσεων.

2.14 Μητρώο Δεσμεύσεων – Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Κεντρικής Διοίκησης

Κάθε φορέας της Γενικής Κυβέρνησης υποχρεούται να καταγράφει το σύνολο των υποχρεώσεων του στο Μητρώο Δεσμεύσεων¹⁷⁷, που αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για την παρακολούθηση, τον έλεγχο και την ορθή εκτέλεση των δαπανών, καθώς και για την ακριβή και αξιόπιστη αποτύπωση όλων των στοιχείων δεσμεύσεων, πληρωμών και υποχρεώσεων για το σύνολο των Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.

Το σύνολο των **απλήρωτων υποχρεώσεων της Κ.Δ. προς τρίτους** (εκτός Γενικής Κυβέρνησης) στις **31.12.2023 ανήλθε σε 522,67 εκατ. ευρώ**, παρουσιάζοντας **αύξηση 51,25% έναντι του έτους 2022**, όπου οι ίδιες υποχρεώσεις ανήλθαν σε 345,55 εκατ. ευρώ. Το ύψος των απλήρωτων υποχρεώσεων προς Φορείς Γενικής Κυβέρνησης στις 31.12.2023 ανήλθε σε 29,16 εκατ. ευρώ, διαμορφώνοντας το συνολικό ύψος των απλήρωτων υποχρεώσεων σε 551,83 εκατ. ευρώ (έναντι 360,55 εκατ. ευρώ κατά το έτος 2022, παρουσιάζοντας αύξηση 53,05%).

Αντίστοιχα, το σύνολο των **ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων¹⁷⁸ προς τρίτους** κατά την ίδια ημερομηνία ανήλθε σε **87,75 εκατ. ευρώ**, παρουσιάζοντας **αύξηση 49,54% σε σχέση με το έτος 2022**, όπου οι ίδιες υποχρεώσεις ανήλθαν σε 58,68 εκατ. ευρώ. Το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων προς Φορείς Γενικής Κυβέρνησης στις 31.12.2023 ανήλθε σε 12,6 εκατ. ευρώ, διαμορφώνοντας το συνολικό ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων σε 100,38 εκατ. ευρώ.

Η μεγαλύτερη συσσώρευση απλήρωτων και ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων κατά το έτος 2023 εντοπίζεται στο **Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών** και αφορά ανεξόφλητες υποχρεώσεις από έργα του Π.Δ.Ε..

Η ελαχιστοποίηση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων προς τρίτους αποτέλεσε δεσμευτικό στόχο στο πλαίσιο της Συμφωνίας Ενισχυμένης Εποπτείας, που ίσχυε μέχρι 20 Αυγούστου 2022, παραμένει δε αντικείμενο παρακολούθησης και υπό το καθεστώς της μεταπρογραμματικής παρακολούθησης¹⁷⁹ και συμβάλλει καθοριστικά στην εξυγίανση του Προϋπολογισμού της Κεντρικής Διοίκησης.

Το **Υπουργείο Εθνικής Άμυνας** δεν καταχωρεί στο Μητρώο Δεσμεύσεων ούτε περιλαμβάνει ενιαία στις σχετικές δημοσιονομικές αναφορές¹⁸⁰ που παράγει και αποστέλλει στο Γ.Λ.Κ. τις απλήρωτες και ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των **Στρατιωτικών Νοσοκομείων**.

Το ύψος των **απλήρωτων υποχρεώσεων των Στρατιωτικών Νοσοκομείων** στις 31.12.2023 ανήλθε σε **79,07 εκατ. ευρώ** και το αντίστοιχο ύψος των **ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων σε 64,27 εκατ. ευρώ¹⁸¹**.

Η πρακτική αυτή, ενόψει και του μεγάλου ύψους στο οποίο ανέρχονται τα σχετικά ποσά, οδηγεί σε **μη ορθή δημοσιονομική πληροφόρηση** σχετικά με το πραγματικό ύψος των απλήρωτων υποχρεώσεων του Υπουργείου.

¹⁷⁷ Βλ. ιδίως άρθρο 68 ν. 4270/2014 και το εκδοθέν κατ' εξουσιοδότησή του π.δ. 80/2016 (Α'145). Το Μητρώο Δεσμεύσεων τηρείται ανά κωδικό αριθμό εξόδου (ΑΛΕ) και φορέα/ειδικό φορέα (όπου υφίσταται), προκειμένου για φορείς της Κεντρικής Διοίκησης.

¹⁷⁸ Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις ορίζονται ως τα απλήρωτα τιμολόγια τα οποία παραμένουν σε εκκρεμότητα για περισσότερες από 90 ημέρες από την ημερομηνία υποχρέωσης εξόφλησης.

¹⁷⁹ Βλ. Post-Programme Surveillance Report, Greece, Spring 2024, σε https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/post-programme-surveillance-report-greece-spring-2024_en

¹⁸⁰ Βλ. ιδίως άρθρο 8 π.δ/τος 80/2016.

¹⁸¹ Σύμφωνα με την «Έκθεση Δημοσιονομικών Επιδόσεων οικ. έτους 2023 του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας», που συντάχθηκε από την Υπηρεσία Επιτρόπου Τομέα Εθνικής Άμυνας του ΕλΣυν.

Υφίστανται **απλήρωτες υποχρεώσεις του Υπουργείου Υγείας**¹⁸² παρελθόντων ετών (2021, 2022, 2023) από **προμήθειες αντιικών φαρμάκων** που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19,

- οι οποίες **δεν έχουν καταχωρηθεί στο σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης (ΟΠΣΔΠ Γ.Λ.Κ.),**
- για τις οποίες **δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι αναγκαίες δεσμεύσεις πιστώσεων και**
- για τις οποίες **δεν έχουν αναληφθεί τα αντίστοιχα ποσά ως υποχρεώσεις του φορέα υπέρ τρίτων.**

Η καταγραφή του συνόλου των απλήρωτων υποχρεώσεων ανά δικαιούχο δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί, με αποτέλεσμα **να μην είναι γνωστή στις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου η συνολική αξία αυτών. Οι απλήρωτες υποχρεώσεις μέχρι την 31^η.12.2023 ανέρχονταν σε 85,21 εκατ. ευρώ**¹⁸³.

Σχετικά με την τήρηση του Μητρώου Δεσμεύσεων διαπιστώθηκαν¹⁸⁴ και τα ακόλουθα:

(α) Προκειμένου για εμπορικές συναλλαγές που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2011/7/ΕΕ¹⁸⁵, η πλειονότητα των φορέων της Κ.Δ. **δεν έχει δημιουργήσει κατάλληλο μηχανισμό υπολογισμού και πρόβλεψης τόκων υπερημερίας και εξόδων είσπραξης υπέρ των δανειστών τους**¹⁸⁶.

(β) Η **ενημέρωση του Μητρώου Δεσμεύσεων** από τους φορείς της Κ.Δ. γίνεται **χειροκίνητα**, χωρίς διασύνδεση με τα λοιπά πληροφοριακά συστήματα δημοσιονομικής διαχείρισης (Ο.Π.Σ.Δ.Π. και e-pde), με αποτέλεσμα να δημιουργείται εξ αντικειμένου κίνδυνος αριθμητικού σφάλματος ή/και μη ακριβούς αποτύπωσης των υποχρεώσεων σε πραγματικό χρόνο. Επιπλέον, στα Υπουργεία Εξωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας **παρατηρήθηκαν ασυμφωνίες μεταξύ των στοιχείων που εξάγονται από τα επιμέρους πληροφοριακά συστήματα και αρχεία των φορέων.**

(γ) Το πραγματικό ύψος των απλήρωτων υποχρεώσεων της Κ.Δ. δεν αποτυπώνεται με ακρίβεια, καθώς **υφίστανται υποχρεώσεις οι οποίες δεν έχουν καταχωρηθεί στο Μητρώο Δεσμεύσεων των φορέων**, με αποτέλεσμα την υποεκτίμηση των σχετικών μεγεθών. Τέτοιες περιπτώσεις συνιστούν:

(i) Λειτουργικές δαπάνες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, για τις οποίες η προβλεφθείσα πίστωση δεν ήταν επαρκής (**δαπάνες ηλεκτρικού ρεύματος ποσού 2,4 εκατ. ευρώ**),

(ii) Υποχρεώσεις της Χώρας για **εισφορές και συνεισφορές σε Διεθνείς Οργανισμούς προηγούμενων ετών** (Υπουργεία Εξωτερικών και Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής),

¹⁸² Σύμφωνα με την «Έκθεση Δημοσιονομικών Επιδόσεων οικ. έτους 2023 του Υπουργείου Υγείας», που συντάχθηκε από την Υπηρεσία Επιτρόπου Τομέα Υγείας IV του ΕλΣυν.

¹⁸³ Σύμφωνα με το από 23.5.2024 σημείωμα του Αυτοτελούς Τμήματος Προμηθειών του Υπουργείου Υγείας.

¹⁸⁴ Σύμφωνα με τις Εκθέσεις Δημοσιονομικών Επιδόσεων οικ. έτους 2023 των αντίστοιχων Υπουργείων, που συντάχθηκαν από τις αρμόδιες Υπηρεσίες Επιτρόπων του ΕλΣυν.

¹⁸⁵ Η Οδηγία αυτή ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με την παράγραφο Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4151/2013 (Α' 107).

¹⁸⁶ Σύμφωνα με όσα προβλέπονται ιδίως στις υποπαραγράφους Ζ.5 και Ζ.7 της παραγράφου Ζ του άρθρου πρώτου του ν. 4151/2013.

(iii) Υποχρεώσεις από εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων (Υπουργείο Εξωτερικών).

(δ) Στα Υπουργεία Εξωτερικών και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης παρατηρήθηκαν περιπτώσεις **σημαντικής καθυστέρησης στην καταχώριση των παραστατικών προς εξόφληση στο Μητρώο Δεσμεύσεων** και πλημμελής τήρηση αυτού, με αποτέλεσμα τη μη ορθή αποτύπωση του ύψους και της ωρίμανσης των υφιστάμενων υποχρεώσεων σε πραγματικό χρόνο.

2.15. Πρωτογενείς Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού¹⁸⁷

Το 64,40% των πρωτογενών δαπανών αποτέλεσαν οι μεταβιβάσεις και ακολούθησαν οι παροχές σε εργαζόμενους που ανήλθαν στο 27,07% των πρωτογενών δαπανών.

2.16. Έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών

Τα έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών ανήλθαν σε 1.617,92 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού κατά 882,91 δις ευρώ (120,12%), αφορούσαν δε κυρίως σε πληρωμές χρεολυσίων δανείων, που ανήλθαν σε 1.586,15 δις ευρώ (98,04% των εν λόγω δαπανών). Το ποσό των δαπανών αυτών εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλό, οφείλεται, ωστόσο, στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα του βραχυπρόθεσμου δανεισμού μέσω τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos).

Πίνακας 24
Έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών
(Ποσά σε Ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία Εξόδου	Προϋπολογισμός (1)	Απολογισμός Εξόδων (2)	Καθαρή Απόκλιση (3)=(2)-(1)	% επί προϋπ/σμού (4)=(3)/(1)	% Εξόδου/ Σύνολο Εξόδων
C4	Χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία	4.452.240.000	977.959.260	- 3.474.280.740	-78,03%	0,06%
C5	Χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις	730.555.130.000	1.616.943.947.731	886.388.817.731	121,33%	99,94%
C53	Χρεωστικοί τίτλοι (υποχρεώσεις)	27.924.000.000	29.410.943.137	1.486.943.137	5,32%	1,82%
C53101	Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι εσωτερικού	23.400.000.000	23.400.000.000	-	0,00%	1,45%
C53201	Μακροπρόθεσμοι τίτλοι εσωτερικού	4.524.000.000	6.010.943.137	1.486.943.137	32,87%	0,37%
C54	Δάνεια	702.631.130.000	1.586.147.736.544	883.516.606.544	125,74%	98,04%
C541	Βραχυπρόθεσμα δάνεια	700.000.000.000	1.578.210.516.330	878.210.516.330	125,46%	97,55%
C542	Μακροπρόθεσμα δάνεια	2.631.130.000	7.937.220.214	5.306.090.214	201,67%	0,49%
C57	Χρηματοοικονομικά παράγωγα	0,00	1.385.268.050	1.385.268.050	-	0,09%
Σύνολο εξόδων χρηματοοικονομικών συναλλαγών		735.007.370.000	1.617.921.906.991	882.914.536.991	120,12%	100,00%

¹⁸⁷ Ο όρος χρησιμοποιείται για να περιγράψει τις δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού, μη συμπεριλαμβανομένων των εξόδων χρηματοοικονομικών συναλλαγών (ΑΛΕ C4, C5) και των τόκων (ΑΛΕ C26), καθώς και των δαπανών του Π.Δ.Ε..

Οι πληρωμές για έντοκα γραμμάτια του Ε.Δ. ανήλθαν σε **23,40 δις ευρώ**. Οι πληρωμές για τίτλους με σύμφωνο επαναγοράς (**repos**) ανήλθαν στο ποσό των **1.578,21 δις ευρώ**, το οποίο αντιστοιχεί στο 97,55% των συνολικών χρηματοοικονομικών εξόδων. Υπερέβησαν δε την αρχική πρόβλεψη του Προϋπολογισμού¹⁸⁸ κατά 878,21 δις ευρώ (125,46%) με την υπέρβαση αυτή να οφείλεται στην έκδοση νέου βραχυχρόνιου χρέους για την κάλυψη των αναγκών ρευστότητας του κρατικού προϋπολογισμού.

Σημειώνεται ότι τα βραχυπρόθεσμα χρηματοοικονομικά εργαλεία δανεισμού υπόκεινται στη διαδικασία συνεχούς αναχρηματοδότησης (rollover) κατά τη διάρκεια του έτους, με συνέπεια τόσο τα πιστωτικά έσοδα όσο και τα χρεολύσια να εμφανίζονται αυξημένα, χωρίς όμως τούτο να αντικατοπτρίζει ουσιαστική μεταβολή στο χρέος. Πιο συγκεκριμένα, η αποτύπωση της πραγματικής εικόνας του νέου καθαρού βραχυπρόθεσμου δανεισμού προϋποθέτει τον συμψηφισμό των λογαριασμών ταξινόμησης εξόδων και εσόδων και όχι μόνο την μεμονωμένη αποτύπωση των εξόδων ή αντίστοιχα των εσόδων, η οποία υπερέβη σε αμφότερες τις περιπτώσεις (έσοδα - έξοδα) το 1,6 τρις ευρώ.

Για τους ανωτέρω λόγους, κρίνεται σκόπιμη η παράθεση της καθαρής μεταβολής του βραχυπρόθεσμου δανεισμού για το έτος 2023, μετά τον συμψηφισμό των σχετικών κωδικών λογαριασμών εσόδων και εξόδων, όπως αποτυπώνεται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 25
Καθαρή μεταβολή βραχυπρόθεσμου δανεισμού έτους 2023
(Ποσά σε Ευρώ)

ΑΛΕ	Ονομασία	Προϋπολογισμός	Απολογισμός
R531	Βραχυπρόθεσμοι χρεωστικοί τίτλοι	23.400.000.000	23.587.576.000
R541	Βραχυπρόθεσμα δάνεια	700.000.000.000	1.582.825.183.430
	ΣΥΝΟΛΟ	723.400.000.000	1.606.412.759.430
C531	Βραχυπρόθεσμοι χρεωστικοί τίτλοι	23.400.000.000	23.400.000.000
C541	Βραχυπρόθεσμα δάνεια	700.000.000.000	1.578.210.516.330
	ΣΥΝΟΛΟ	723.400.000.000	1.601.610.516.330
Καθαρός βραχυπρόθεσμος δανεισμός			4.802.243.100¹⁸⁹

Οι πληρωμές για μακροπρόθεσμους χρεωστικούς τίτλους ανήλθαν στο ποσό των **6,01 δις ευρώ** και αφορούσαν κυρίως σε

- ο χρεολύσια λόγω λήξης ομολόγων του Ε.Δ. ποσού 4,49 δις και
- ο επαναγορά ομολόγων συνολικής ονομαστικής αξίας 1,49 δις ευρώ με λήξεις στα έτη 2024 και 2025.

Οι πληρωμές για δάνεια του μηχανισμού στήριξης (EFSF, ESM, GLF), που εντάσσονται στην κατηγορία των μακροπρόθεσμων δανείων εξωτερικού, ανήλθαν στο ποσό των **7,04 δις ευρώ** και υπερέβησαν την αρχική πρόβλεψη του Προϋπολογισμού (1,74 δις ευρώ) κατά 5,30 δις ευρώ (305,22%), με την υπέρβαση αυτή να οφείλεται κυρίως στην καταβολή ποσού 1,74 δις ευρώ για την καταβολή τμηματικής δόσης για δάνειο του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και ποσού 5,29 δις ευρώ για την πρόωρη πληρωμή δόσεων για τα διμερή δάνεια του πρώτου προγράμματος (Greek Loan Facility - GLF), στοχεύοντας στη μείωση του χρέους και του κόστους εξυπηρέτησής του, αλλά και στη μείωση των χρηματοδοτικών αναγκών μεσοπρόθεσμα.

Τα χρηματοοικονομικά παράγωγα περιλαμβάνουν πληρωμές

- ο για τόκους συμφωνιών ανταλλαγής ποσού **1,35 δις ευρώ**,

¹⁸⁸ Σημειώνεται ότι εκ παραδρομής η πρόβλεψη αναγνωρίστηκε στον ΑΛΕ C5410101001 αντί του ορθού C5410102001

¹⁸⁹ Βλέπε μεταβολές Βραχυπρόθεσμων τίτλων και δανείων του Κεφαλαίου 5.2.2.

- ο για συμβάσεις ανταλλαγής, οι οποίες ανήλθαν σε **37,66 εκατ. ευρώ**, χωρίς οι τελευταίες να έχουν αρχικώς προϋπολογισθεί.

Διευκρινίζεται ότι οι συμφωνίες ανταλλαγής κεφαλαίων (currency swaps) και οι συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων (interest rate swaps) προϋπολογίζονται συμψηφιστικά, δηλαδή σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα έσοδα.

Η καθαρή θέση των συμφωνιών αυτών ανέρχεται σε 1,18 δις ευρώ και, όπως προκύπτει, η πραγματική θετική απόκλιση των τόκων από ανταλλαγές επιτοκίων ήταν της τάξης του 292,54%.

Κατά το έτος 2023 ο Ο.Δ.ΔΗ.Χ. προχώρησε στο κλείσιμο υφιστάμενων θέσεων, στην σύναψη νέων συμφωνιών ανταλλαγής επιτοκίων για το μακροπρόθεσμο μέρος της καμπύλης επιτοκίων και αντιστάθμισης κινδύνου πληθωρισμού σε υφιστάμενο τιμαριθμοποιημένο ομόλογο του Ε.Δ. καθώς και στην εκτέλεση αντίστροφων συμφωνιών (mirror swaps) σε υφιστάμενες θέσεις ανταλλαγής επιτοκίων με τμηματική είσπραξη θετικών αξιών με χρονικό ορίζοντα την 10ετία.

Παρατηρείται σε επαναλαμβανόμενη βάση σημαντική απόκλιση στις προβλέψεις του προϋπολογισμού σε σχέση με τις πραγματοποιηθείσες για την κάλυψη των βραχυπρόθεσμων χρηματοδοτικών αναγκών της Κ.Δ. και ειδικότερα στις εκτιμήσεις αναφορικά με την σύναψη συμφωνιών πώλησης τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos).

Ο εν λόγω βραχυπρόθεσμος δανεισμός πραγματοποιείται στο πλαίσιο της ταμειακής διαχείρισης των τρεχουσών αναγκών της Κ.Δ..

Το ΕΛΣυν επισημαίνει την ανάγκη διαμόρφωσης, στο μέτρο του εφικτού, πιο ειλικρινών εκτιμήσεων της εν λόγω κατηγορίας εσόδων-εξόδων κατά την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, δεδομένου ότι η απόκλιση την τελευταία πενταετία κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 85,16%.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

3.1. Επισκόπηση δαπανών και εσόδων

Η επισκόπηση δαπανών¹⁹⁰ αποτελεί ένα από τα πλέον αποτελεσματικά δημοσιονομικά εργαλεία για την αξιολόγηση των δημοσίων δαπανών και την άσκηση ουσιαστικού ελέγχου επί αυτών. Στο σύγχρονο δημοσιονομικό περιβάλλον, οι επισκοπήσεις δαπανών και εσόδων συνιστούν «κύριο μηχανισμό δημιουργίας δημοσιονομικού χώρου μέσα από την αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη χρήση των διαθέσιμων πόρων από πλευράς των Υπουργείων και των λοιπών φορέων Γενικής Κυβέρνησης»¹⁹¹.

Οι «πράσινες» επισκοπήσεις αποτέλεσαν βασική προτεραιότητα το έτος 2023, λαμβάνοντας υπόψιν το νέο περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί με τη διεθνή ενεργειακή κρίση. Στο πλαίσιο αυτό στόχος ήταν η λήψη μέτρων για τον περιορισμό της κατανάλωσης ενέργειας και την προώθηση παρεμβάσεων με θετικό περιβαλλοντικό αποτύπωμα, η υλοποίηση της κύριας δράσης της παρακολούθησης της εξοικονόμησης ενέργειας μέσα από την ηλεκτρονική εφαρμογή publicenergysavings.gov.gr¹⁹².

Επιπλέον, για το έτος 2023, είχε τεθεί¹⁹³ ως στόχος η διενέργεια καθολικής επισκόπησης δαπανών, με επικέντρωση σε οριζόντιες και σε τομεακές δράσεις και με την ανάδειξη των κατάλληλων δεικτών παρακολούθησης της υλοποίησης αυτών των δράσεων και υπό τον συντονισμό του Γ.Λ.Κ.¹⁹⁴.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπιστώνει ότι ο σχεδιασμός των δράσεων που θα αναλάμβαναν τα Υπουργεία το 2023 για να εξοικονομήσουν δαπάνες και να αυξήσουν τα έσοδα, όπως αυτές καταγράφονται στο οικείο Ετήσιο Σχέδιο Προγραμμάτων, αποδείχθηκε προβληματικός, αφού δεν αναλήφθηκαν δράσεις αύξησης εσόδων και εξοικονόμησης δαπανών (Υπουργεία Εσωτερικών, Υποδομών και Μεταφορών, Εξωτερικών, Οικονομικών, Μετανάστευσης και Ασύλου, Υγείας, Τουρισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Ναυτιλίας, Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης, Δικαιοσύνης), ενώ σε κάποιες περιπτώσεις, που αναλήφθηκαν κάποιες δράσεις, κυρίως για την εξοικονόμηση ενέργειας και τον περιορισμό της ενεργειακής δαπάνης¹⁹⁵, αυτές ήταν περιορισμένες, αποσπασματικές, χωρίς απολογιστική ποσοτικοποίηση και χωρίς επίτευξη στόχων (Υπουργεία Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Προστασίας του Πολίτη, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Ανάπτυξης).

¹⁹⁰ Βλ. και κεφ. 4 της Τριμηνιαίας Έκθεσης Οκτ-Δεκ 2017 του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή. Επίσης OECD Journal on Budgeting vol 2013/2, 2014 και στην αναφερόμενη σε αυτό βιβλιογραφία.

¹⁹¹ Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 (κεφ. 2 σελ. 47).

¹⁹² Με την εφαρμογή αυτή καθίσταται δυνατή η παρακολούθηση της υιοθέτησης από τους φορείς «σειράς άμεσων συμπεριφορικού τύπου δράσεων που μπορούν να εφαρμοστούν τόσο σε ιδιότητα όσο και σε μισθωμένα κτίρια που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες. Σε αυτές περιλαμβάνονται η τήρηση ορισμένων ανώτατων ορίων θερμοκρασίας στους θερμαινόμενους/κλιματιζόμενους χώρους, η απενεργοποίηση συστημάτων ψύξης/θέρμανσης και εξοπλισμού γραφείου σε χώρους και ώρες που δεν υπάρχουν εργαζόμενοι κ.λπ.». βλ. Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 (κεφ. 2 σελ. 47).

¹⁹³ 2/188030/ΔΠΓΚ/20.12.2022 εγκύκλιος εκτέλεσης του Προϋπολογισμού έτους 2023 (ΑΔΑ: 6ΤΑΤΗ-1Ρ9).

¹⁹⁴ Διεύθυνση Αξιολόγησης Δράσεων Γενικής Κυβέρνησης.

¹⁹⁵ Σύμφωνα και με τις κατευθυντήριες οδηγίες που δόθηκαν με την ΚΥΑ ΥΠΕΝ/ΔΕΠΕΑ/68315/502/2.7.2022 (Β' 3424).

3.2. Ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον Προϋπολογισμό¹⁹⁶

Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό αποτελεί βασική συνιστώσα του νέου συστήματος δημοσιονομικής μεταρρύθμισης. Η διαδικασία ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2020, όταν η χώρα προσχώρησε στο δίκτυο συνεργασίας κρατών Paris Collaborative on Green Budgeting που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του Ο.Ο.Σ.Α.¹⁹⁷

Σε έρευνα που διεξήγαγε ο Ο.Ο.Σ.Α.¹⁹⁸ το 2022 καταγράφηκαν τα δημοσιονομικά εργαλεία¹⁹⁹ που αναπτύχθηκαν και εφαρμόστηκαν από τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. για την ενσωμάτωση της κλιματικής και περιβαλλοντικής προοπτικής στον προϋπολογισμό. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας εκείνης η Ελλάδα έχει εφαρμόσει το εργαλείο της κατηγοριοποίησης²⁰⁰ των προγραμμάτων λαμβάνοντας υπόψη την περιβαλλοντική διάσταση αυτών.

Πράγματι στον προϋπολογισμό επιδόσεων 2023, παρουσιάζεται η κατηγοριοποίηση των Προγραμμάτων των Υπουργείων Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Οι δράσεις που περιλαμβάνονται στο Πρόγραμμα αξιολογούνται ως προς τη θετική, αρνητική ή ουδέτερη συμβολή τους σε κάθε έναν από τους έξι στόχους που ορίζει η ευρωπαϊκή ταξινόμηση των στόχων βιώσιμων δραστηριοτήτων και συγκεκριμένα: α) μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, β) προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, γ) βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων, δ) μετάβαση σε κυκλική οικονομία, ε) πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης και στ) προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρακολουθεί την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στον προϋπολογισμό και την εφαρμογή της κατηγοριοποίησης των Προγραμμάτων όλων των Υπουργείων.

3.3. Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον Προϋπολογισμό²⁰¹

«Συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου» σημαίνει την ενεργό προώθηση της ισότητας μεταξύ γυναικών και ανδρών σε όλα τα στάδια και σε όλους τους τομείς χάραξης και εφαρμογής πολιτικής. Ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου στον προϋπολογισμό σημαίνει τη συνεκτίμηση της ισότητας των φύλων σε όλα τα επίπεδα της διαδικασίας του προϋπολογισμού. Η διεργασία αυτή εισάγει αλλαγές στις δημόσιες δαπάνες και στα δημόσια έσοδα με σκοπό την εξάλειψη των ανισοτήτων²⁰².

Στην Ελλάδα το 2019 ψηφίστηκε ο ν. **4619/2019**, στον οποίο περιλήφθηκαν για πρώτη φορά οι έννοιες του gender mainstreaming (Ενταξη της Διάστασης του Φύλου

¹⁹⁶ Green Budgeting

¹⁹⁷ Προϋπολογισμός Επιδόσεων 2023, σελ. 20 σε

<https://minfin.gov.gr/wp-content/uploads/2023/11/21-11-2022->

<https://minfin.gov.gr/wp-content/uploads/2023/11/21-11-2022-%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%AB%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%9F%CE%93%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%A3-%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%9F%CE%A3%CE%95%CE%A9%CE%9D-2023.pdf>

¹⁹⁸ [https://one.oecd.org/document/GOV/SBO\(2024\)2/en/pdf](https://one.oecd.org/document/GOV/SBO(2024)2/en/pdf) Green Budgeting in OECD countries 2024, p. 18, https://www.oecd-ilibrary.org/governance/green-budget-tagging_fe7bfcc4-en, Green Budget Tagging 2021

¹⁹⁹ τα λοιπά εργαλεία είναι η αξιολόγηση του περιβαλλοντικού αντίκτυπου, η επισκόπηση των επιζήμιων για το περιβάλλον φορολογικών δαπανών, η ανάλυση περιβαλλοντικού κόστους-οφέλους, η αξιολόγηση του άνθρακα στα περιβαλλοντικά μέτρα, οι πράσινοι πολυετείς προϋπολογισμοί, η πράσινη προοπτική στην επισκόπηση δαπανών, το Πράσινο στην ανάλυση κινδύνων, το πράσινο στις μακροοικονομικές προβολές.

²⁰⁰ tagging

²⁰¹ Gender Budgeting

²⁰² Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, Ειδική Έκθεση 10/2021: Συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου στον προϋπολογισμό της ΕΕ, https://www.eca.europa.eu/el/publications/SR21_10

σε όλες τις πολιτικές) και του gender budgeting. Η κατάρτιση προϋπολογισμών²⁰³ με την οπτική του φύλου έχει δύσκολη πρακτική εφαρμογή και απαιτεί πρότερη σχετική εκπαίδευση και εξοικείωση του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης. Κρίθηκε επομένως, απαραίτητη η τεχνική υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁰⁴ με πάροχο την Expertise France, που υποστηρίζει τα τελευταία χρόνια τεχνικά την Ελλάδα σε θέματα δημόσιας διοίκησης, μέσω του προγράμματος «Ενσωμάτωση της οπτικής του φύλου στις δημόσιες πολιτικές και στους Προϋπολογισμούς/Gender Mainstreaming in Public Policy and Budgeting». Το εν λόγω πρόγραμμα ξεκίνησε να υλοποιείται τον Ιούνιο του 2022 με την πιλοτική συμμετοχή των Υπουργείων Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας (Γενική Γραμματεία Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων/ΓΓΙΑΔ), Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης και Εσωτερικών. Η ολοκλήρωσή του αναμένεται τον Δεκέμβριο του 2024, ωστόσο υπάρχει εκτενής βούληση εκ μέρους της Expertise France για ευελιξία ως προς τη συμμετοχή σε κάποιες ομαδικές δράσεις και εντός του 2025. Υπάρχει συνεργασία και διαβούλευση με το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών στο πλαίσιο της υλοποίησης του προγράμματος²⁰⁵.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρακολουθεί την εξέλιξη της διαδικασίας ενσωμάτωσης της διάστασης του φύλου στον προϋπολογισμό.

3.4. Ενσωμάτωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης στον Προϋπολογισμό.

Οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) για το 2030²⁰⁶ είναι μια σειρά από 17 στόχους που υιοθετήθηκαν το 2015, με το Ψήφισμα 70/1 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών²⁰⁷ για να προωθήσουν την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη. Με το Ψήφισμα αυτό τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών δεσμεύτηκαν να παρακολουθούν και να αξιολογούν την πρόοδο που σημειώνεται για την υλοποίηση των ΣΒΑ, χρησιμοποιώντας ένα σύνολο εθνικών και υπερεθνικών δεικτών, ενώ υιοθετήθηκε μια φιλόδοξη ατζέντα, που προάγει την ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη με τη συμβολή όλων των χωρών και των ενδιαφερόμενων φορέων. Η Ατζέντα 2030 για τους ΣΒΑ αναφέρει ότι οι εκθέσεις προόδου βασίζονται σε επιμέρους στόχους και δείκτες με δεδομένα που παράγονται, κατά κύριο λόγο, από τα Εθνικά Στατιστικά Συστήματα.

Η Γενική Γραμματεία Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης είναι το εθνικό σημείο αναφοράς για τους ΣΒΑ²⁰⁸ έχοντας τη συνολική ευθύνη σε κεντρικό κυβερνητικό επίπεδο για τον συντονισμό και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής τους. Το 2022 συγκροτήθηκε μία ειδική Ομάδα Εργασίας για τους ΣΒΑ²⁰⁹ με αντικείμενο την παρακολούθηση των δημόσιων πολιτικών που προάγουν τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και των δεικτών αποτύπωσής τους, των διεθνών εξελίξεων στο πεδίο των ΣΒΑ του Ο.Η.Ε. και των υποχρεώσεων της χώρας ως προς αυτούς, τη σύνταξη της εθνικής Έκθεσης Εθελοντικής Αξιολόγησης, την παρακολούθηση και

²⁰³ Άρθρο 11 ν. 4619/2019: Η ένταξη της διάστασης του φύλου στους προϋπολογισμούς: «Στους προϋπολογισμούς των Υπουργείων και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, καθώς και των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) που ανήκουν στη Γενική Κυβέρνηση, αποτυπώνεται η διάσταση του φύλου κατά την κατάρτιση αυτών, καθώς και στις δράσεις που τους συνοδεύουν»

²⁰⁴ Γενική Διεύθυνση Στήριξης Διαρθρωτικών Μεταρρυθμίσεων - DG REFORM

²⁰⁵ Τα ανωτέρω στοιχεία περιλαμβάνονται στο 16/5.7.2024 έγγραφο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας.

²⁰⁶ Sustainable Development Goals- SDGs

²⁰⁷ "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development",

²⁰⁸ <https://gscg.gov.gr/sdgs/>

²⁰⁹ Με την 3219/7.7.2022 Απόφαση του Γενικού Γραμματέα Συντονισμού (Β', 3521) που απαρτίζεται από στελέχη της Γενικής Γραμματείας Συντονισμού και της Γενικής Γραμματείας Νομικών και Κοινοβουλευτικών Θεμάτων

υποστήριξη της σχετικής δημόσιας διαβούλευσης και συνεργειών με τα ενδιαφερόμενα μέρη και αντίστοιχων διεθνών συνεργασιών.

Η Ελλάδα έχει παρουσιάσει μέχρι στιγμής 2 Εκθέσεις Εθελοντικής Αξιολόγησης (στην αγγλική γλώσσα) σχετικά με τους 17 ΣΒΑ, το 2018²¹⁰ και το 2022²¹¹, για τη σύνταξη των οποίων ζητήθηκε η συνεισφορά και της Γενικής Γραμματείας Ισότητας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων²¹² για τον ΣΒΑ 5²¹³. Οι εκθέσεις Εθελοντικής Αξιολόγησης υποβάλλονται στο πλαίσιο των μηχανισμών παρακολούθησης και αναθεώρησης της Ατζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο παρατηρεί ότι η σύνταξη των Εθνικών Εθελοντικών Εκθέσεων Αξιολόγησης μόνο στην αγγλική γλώσσα, πέραν του ότι δεν είναι κατανοητή η μη σύνταξή τους πρωτίστως στην ελληνική γλώσσα, εμποδίζει την ευρεία γνωστοποίηση του περιεχομένου τους και την ενημέρωση των πολιτών.

Από την επισκόπηση του περιεχομένου τους προκύπτει ότι δεν υπάρχει οικονομική αποτίμηση των αναφερόμενων σε αυτές προγραμμάτων που συνέχονται με την επίτευξη των ΣΒΑ και η σύνδεσή τους με τον κρατικό προϋπολογισμό.

Δεν διαφαίνεται η ενημέρωση του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (Γ.Λ.Κ.) από την Γενική Γραμματεία Συντονισμού της Προεδρίας της Κυβέρνησης και εμπλοκή του Γ.Λ.Κ. στην ως άνω διαδικασία, ενόψει και της σκοπούμενης συμπερίληψης των ΣΒΑ στον προϋπολογισμό.

3.5. Λογιστική μεταρρύθμιση

Η Λογιστική Μεταρρύθμιση της Γενικής Κυβέρνησης - τμήμα της οποίας αποτελεί η Κεντρική Διοίκηση - θεσμοθετήθηκε το πρώτον το 2014²¹⁴ και το 2018²¹⁵ καθορίστηκε το περιεχόμενο του νέου Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης (ΛΠΓΚ), με βάση τα διεθνώς κρατούντα λογιστικά πρότυπα και χάριν της προαγωγής της ευχερούς κατανόησης των δημοσίων λογαριασμών από ένα ευρύτερο κοινό και της συγκρισιμότητάς τους με τα αντίστοιχα στοιχεία των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών²¹⁶.

Το νέο Λογιστικό Πλαίσιο εφαρμόζεται πρωτίστως στην Κ.Δ. και δε σταδιακά από 1.1.2019²¹⁷ με καταληκτική ημεροχρονολογία για την πλήρη εφαρμογή του αρχικά την 1.1.2023 και ήδη την 1.1.2025²¹⁸. Στο πλαίσιο αυτό, εκδόθηκε η 2/30886/ΔΛΓΚ/23.7.2020 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών (ΛΠΠΕ), με αντικείμενο την κατάρτιση και παρουσίαση των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων κατά τη μεταβατική (ενδιάμεση) περίοδο.

Ήδη όμως έχει παρατηρηθεί **σημαντική καθυστέρηση**. Συναφώς, όσον αφορά την Κ.Δ., η εφαρμογή κατά τη μεταβατική περίοδο της Λογιστικής Πολιτικής, δηλαδή του

²¹⁰ https://gscg.gov.gr/wp-content/uploads/2023/04/Greece_VNR_Greece_2018_pdf_FINAL_140618.pdf

²¹¹ <https://gscg.gov.gr/wp-content/uploads/2023/02/VNR-2022-Greece-Report.pdf>

²¹² Του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας

²¹³ Παρόλο που αποτελεί από μόνη της έναν στόχο (ΣΒΑ 5: Επίτευξη ισότητας των φύλων και χειραφέτηση όλων των γυναικών και των κοριτσιών), η ισότητα των φύλων διατρέχει όλους τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) και αντικατοπτρίζεται σε 45 Υποστόχους και 54 δείκτες για τους ΣΒΑ.

²¹⁴ Με το άρθρο 156 του ν. 4270/2014

²¹⁵ Με το π.δ. 54/2018 (Α' 103)

²¹⁶ Βλ. πρακτικά 3ης Γεν. Συν. ΟΛ. ΕλΣυν/21.3.2018 (θέμα Α').

²¹⁷ Άρθρο 15 του π.δ/τος 54/2018

²¹⁸ Βλ. άρθρο 123 ν. 4964/2022.

λογιστικού πλαισίου που αποτελεί τη «γέφυρα» από το π.δ. 15/2011 - το προϋφιστάμενο λογιστικό πλαίσιο για την Κ.Δ. που στηριζόταν στη διπλογραφική λογιστική τροποποιημένης ταμειακής βάσης - στο π.δ. 54/2018, δεν είναι πλήρης, καθώς σε σειρά ζητημάτων (π.χ. επιμετρήσεις κάποιων περιουσιακών στοιχείων ή/και υποχρεώσεων) εφαρμόζονται οι λογιστικές πολιτικές που ίσχυαν μέχρι τις 31.12.2018, αν και το π.δ. 15/2011, σύμφωνα με το άρθρο 15 παρ. 5 του π.δ/τος 54/2018, δεν αποτελεί πλέον (από 1.1.2019) ισχύον δίκαιο.

Το κομβικό έργο της Λογιστικής Μεταρρύθμισης έχει ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας²¹⁹ και υλοποιείται με 5 υποέργα²²⁰. Ο Οδικός Χάρτης για την Εφαρμογή της Λογιστικής σε δεδουλευμένη βάση²²¹ προβλέπει μια σειρά από Ορόσημα για την περαιτέρω εφαρμογή του ΛΠΓΚ. Μεταξύ αυτών, έχουν προσδιοριστεί συγκεκριμένοι τομείς όπου πρέπει να γίνουν βελτιώσεις στο υφιστάμενο σύστημα ERP της Κ.Δ., με περαιτέρω ενεργοποίηση λειτουργιών Χρηματοοικονομικής Λογιστικής, που θα υποστηρίζουν τις λογιστικές εργασίες δεδουλευμένης βάσης (λ.χ. ενσωμάτωση της αποστολής αγαθών και υπηρεσιών στον κύκλο αγοράς προς πληρωμή, ενεργοποίηση Μηχανής Δεδουλευμένων κλπ.).

Το έτος 2022²²² συνήφθη (6.5.2022) Συμφωνία - Πλαίσιο για το έργο «Μεταρρύθμιση του Δημοσιονομικού Συστήματος στην Κεντρική Διοίκηση και τη Λοιπή Γενική Κυβέρνηση (gov ERP)». Το έτος 2023 συνήφθησαν η 1^η εκτελεστική της ανωτέρω Συμφωνίας-Πλαίσιο σύμβαση (3.4.2023)²²³ και η 2^η Εκτελεστική Σύμβαση (στις 29.12.2023)²²⁴ και άρχισε η υλοποίησή της στις 10.1.2024.

Οι δράσεις επικοινωνίας της Λογιστικής Μεταρρύθμισης για την Κ.Δ. έχουν ως σημείο αναφοράς το έργο του Gov-ERP. Μία από τις δράσεις ήταν η πραγματοποίηση ημερίδας στις 12.12.2023 με τίτλο «Νέο επιχειρησιακό μοντέλο λειτουργίας Οικονομικών Υπηρεσιών και πορεία υλοποίησης του govERP»^{225,226}.

Στο υφιστάμενο Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΟΠΣΔΠ) δεν έχει γίνει εισαγωγή παραστατικού (πρωτόκολλο παραλαβής/

²¹⁹ Με αριθ. 16974.

²²⁰ Το υποέργο 1 αφορά τη σταδιακή έκδοση των βασικών Λογιστικών Πολιτικών (Προτύπων).

Το υποέργο 2 αφορά το νέο σύστημα πληροφορικής ERP, γνωστό και ως GOV ERP, η σύμβαση του οποίου υπογράφηκε στις 6.5.2022 και ήδη έχει αρχίσει και εφαρμόζεται η 1^η εκτελεστική σύμβαση.

Το υποέργο 3 αφορά την εισαγωγή του τιμολογίου στο νέο σύστημα πληροφορικής GOV ERP, υποστηρίζοντας την αναγνώριση και επιμέτρηση των περιουσιακών στοιχείων, απαιτήσεων, υποχρεώσεων κ.λπ. σε πραγματικό χρόνο, καθώς και τη μετάβαση από την ταμειακή στη δεδουλευμένη βάση.

Το υποέργο 4 αφορά την εκπαίδευση των στελεχών των οντοτήτων της Γενικής Κυβέρνησης μέσω πολλαπλών δράσεων εκπαίδευσης.

Το υποέργο 5 αφορά τη σύνταξη των Ενοποιημένων Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Γενικής Κυβέρνησης.

²²¹ Τεχνική Έκθεση Ιουλίου 2021

²²² Σύμφωνα με το 32339/24.5.2023 έγγραφο του Τμήματος Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης του Γ.Λ.Κ.

²²³ Για το έργο «Εκπόνηση Επιχειρησιακών Μελετών ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΟΠΣΥΔΔ)», σύμφωνα με την οποία προβλέπεται να παραδοθούν κατά την πρώτη φάση του έργου επτά (7) επιχειρησιακές μελέτες, εκ των οποίων η 4^η αφορά στην εφαρμογή του π.δ. 54/2018 στην Κ.Δ. και η 5^η στον σχεδιασμό για την συλλογή των απαραίτητων στοιχείων από τις οντότητες της Γενικής Κυβέρνησης προκειμένου να συνταχθούν οι πρώτες ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Το έργο έχει περίοδο ολοκλήρωσης τις αρχές του 2026, φορέα υλοποίησης την ΚτΠ και κύριο του έργου το Γ.Λ.Κ.. Σημειώνεται ότι τα υποέργα 2 έως 5 έχουν χρόνο ολοκλήρωσης το τέλος του 2025, ωστόσο η εκπαίδευση, ως δράση, θα συνεχιστεί και μετά το τέλος του 2025

²²⁴ Με τίτλο: «Σχεδιασμός, Υλοποίηση και Λειτουργία του ΟΠΣΥΔΔ». Η πρώτη φάση της σύμβασης περιλαμβάνει τον επιχειρησιακό και τεχνικό σχεδιασμό του νέου συστήματος που θα βασιστεί στο επιχειρησιακό μοντέλο που περιγράφουν οι μελέτες της 1ης εκτελεστικής, και η ολοκλήρωση του επιχειρησιακού και τεχνικού σχεδιασμού προβλέπεται για το Σεπτέμβριο του 2024.

²²⁵ Η οποία απευθυνόταν σε στελέχη των Οικονομικών Διευθύνσεων της Κ.Δ. και την παρακολούθησαν με φυσική και διαδικτυακή παρουσία περισσότερα από 400 άτομα

²²⁶ 2/47563/ΔΔΓΚ/11.4.2024 έγγραφο της Γενικής Γραμματέα Δημοσιονομικής Πολιτικής

τιμολόγιο) βάσει του οποίου να γίνεται αναγνώριση του εξόδου σε δεδουλευμένο χρόνο. Στο νέο σύστημα πληροφορικής (Gov ERP) θα πραγματοποιείται η καταχώριση δεδουλευμένου εξόδου και αντίστοιχης υποχρέωσης διακριτά από την έκδοση του χρηματικού τίτλου πληρωμής, η οποία πραγματοποιείται κατά τον χρόνο εξόφλησης της δαπάνης. Προς την κατεύθυνση αυτή, εκδόθηκε το 2023 η ΚΥΑ 52442 ΕΞ2023/12.4.2023 (Β', 2385) σχετικά με την υποχρέωση υποβολής ηλεκτρονικών τιμολογίων από τους οικονομικούς φορείς.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, διαπιστώνει ότι οι ενέργειες που έχουν δρομολογηθεί για τη μετάβαση στη λογιστική δεδουλευμένης βάσης επικεντρώνονται στην ανάπτυξη και θέση σε εφαρμογή του νέου πληροφοριακού συστήματος. Ενόψει του ορισθέντος οροσήμου, 1.1.2025, καθίσταται προφανής η ανάγκη επίσπευση των ενεργειών για την ολοκλήρωση του σχεδιαζόμενου συστήματος και την πλήρη εφαρμογή του νέου λογιστικού πλαισίου.

3.6. Προστασία δημόσιας περιουσίας

Η στοχοθεσία για τη διαχείριση της δημόσιας περιουσίας, όπως αυτή καταγράφεται στην Εισηγητική Έκθεση επί του Προϋπολογισμού 2023, αποσκοπεί στη βέλτιστη αξιοποίησή της έτσι ώστε να εξασφαλιστούν σημαντικά και σταθερά έσοδα για το Δημόσιο σε μακροπρόθεσμη βάση, να απομειωθεί το δημόσιο χρέος και να δημιουργηθεί πρόσθετο αναπτυξιακό όφελος για την Ελληνική Οικονομία.

Οι επιμέρους στόχοι που τέθηκαν για την επίτευξη των ανωτέρω εντάσσονται σε **βασικούς άξονες**:

(α) καταγραφή της δημόσιας ακίνητης περιουσίας (βελτίωση του πληροφοριακού συστήματος των Ψηφιακών Υπηρεσιών Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων και του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας, με στόχο την υποστήριξη όλων των διαδικασιών των Υπηρεσιών της Γενικής Διεύθυνσης Δημόσιας Περιουσίας και Κοινωφελών Περιουσιών, μέσω της ψηφιοποίησης διαγραμμάτων και εγγράφων, καθώς και της δημιουργίας περιγραφικής και γεωγραφικής βάσης δεδομένων²²⁷),

(β) προστασία της δημόσιας ακίνητης περιουσίας (αξιοποίηση της καταγραφής στο πληροφοριακό σύστημα των Ψηφιακών Υπηρεσιών Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων των χωρικών μεταβολών των δημοσίων κτημάτων, ακτών και κοινόχρηστων ζωνών αιγιαλού λόγω φυσικών φαινομένων, ρυμοτομικών αλλαγών, καταπατήσεων κ.λπ., έτσι ώστε οι Κτηματικές Υπηρεσίες να μπορούν να αποφαίνονται επί της νομιμότητας των μεταβολών αυτών),

(γ) αξιοποίηση της δημόσιας ακίνητης περιουσίας (αξιοποίηση των ακινήτων κυριότητας του Υπουργείου Οικονομικών²²⁸, εξορθολογισμός των αναγκών στέγασης των υπηρεσιών του Δημοσίου και τακτοποίηση κατεχόμενων και ανταλλάξιμων κτημάτων).

Κατά το έτος 2023, σημειώθηκε πρόοδος στην επίτευξη των στόχων:

- της **βελτίωσης των Ψηφιακών Υπηρεσιών Δημόσιας Περιουσίας και Εθνικών Κληροδοτημάτων (ΨΥΔΗΠΕΕΚ)**, καθώς υλοποιήθηκαν παρεμβάσεις, τόσο προς την κατεύθυνση της βελτίωσης της λειτουργικότητας του Πληροφοριακού Συστήματος των ΨΥΔΗΠΕΕΚ, όσο και με τη σταθερή

²²⁷ Στην τελική του μορφή το πληροφοριακό αυτό σύστημα θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο εντοπισμού και καταγραφής της ακίνητης περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου με τη σταδιακή λειτουργική μετατροπή του σε Δημόσιο Κτηματολόγιο, καθώς και ο εντοπισμός δημοσίων ακινήτων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή ιδιαίτερης οικονομικής ή πολιτιστικής σημασίας, η αξιοποίηση των οποίων αναμένεται να αποφέρει σημαντικά οφέλη για το Δημόσιο.

²²⁸ Άρθρο 196 του ν. 4389/2016 (Α' 94)

ενημέρωση της γεωχωρικής πληροφορίας του Πληροφοριακού Συστήματος των ΨΥΔΗΠΕΕΚ με τα νέα στοιχεία του Εθνικού Κτηματολογίου από το Τμήμα Λειτουργίας Πληροφοριακών Συστημάτων Διαχείρισης Γεωχωρικών Δεδομένων της ΓΓΠΣΨΔ,

- ο της ηλεκτρονικής διακίνησης εγγράφων,
- ο της **βελτίωσης του πληροφοριακού συστήματος του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας**, καθώς συνεχίζονται οι παρεμβάσεις για τη λειτουργική μετατροπή του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας σε Δημόσιο Κτηματολόγιο, ενώ εντός του 2023 υλοποιήθηκε μία νέα αναφορά Business Intelligence με τίτλο «Μισθώσεις», που αφορά στα ακίνητα των κληροδοτημάτων άμεσης διαχείρισης του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών. Αναφορικά με την εναρμόνιση της ψηφιακής πλατφόρμας με τις διατάξεις του ν. 4389/2016, αναμένεται ότι μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους θα έχουν ολοκληρωθεί οι επιμέρους τεχνικές βελτιώσεις και θα καταστεί εφικτή η μετάβαση στην ανανεωμένη πλατφόρμα του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας. Συνεχίζεται η ενημέρωση της ηλεκτρονικής βάσης των ΨΥΔΗΠΕΕΚ από τις αρμόδιες Κτηματικές Υπηρεσίες,
- ο της διαλειτουργικότητας του πληροφοριακού συστήματος του Μητρώου Ακίνητης Περιουσίας με τις ψηφιακές βάσεις όλων των Δημόσιων Φορέων που διαχειρίζονται ακίνητα,
- ο της τακτοποίησης των ανταλλάξιμων κτημάτων, καθώς και της ταχύτερης εκκαθάρισης των σχολαζουσών κληρονομιών με την ανάληψη πρωτοβουλιών για τη χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών.

Παρατηρούνται υστερήσεις στην επίτευξη των στόχων:

- ο της διαλειτουργικότητας του πληροφοριακού συστήματος των ΨΥΔΗΠΕΕΚ με την Α.Α.Δ.Ε. και το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων²²⁹,
- ο του **εντοπισμού ακινήτων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή πολιτιστικής και οικονομικής αξίας, για την επίτευξη του οποίου δεν καταγράφεται καμία ενέργεια**, παρά το γεγονός ότι η αξιοποίηση τέτοιων ακινήτων θα μπορούσε να αποφέρει σημαντικά έσοδα στο Δημόσιο,
- ο της ενεργοποίησης μηχανισμών ελέγχων επί ιδρυμάτων και κληροδοτημάτων, καθώς συνεχίζεται η επεξεργασία του νομοθετικού πλαισίου που διέπει τις κοινωφελείς περιουσίες και σχολάζουσες κληρονομίες,
- ο του εξορθολογισμού και της εξοικονόμησης δαπανών για τη **στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών, καθώς είναι μικρός ο αριθμός των κτιρίων του Δημοσίου που αξιοποιήθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή**,
- ο της απλούστευσης των διαδικασιών που προβλέπονται στον Κώδικα Απαλλοτριώσεων²³⁰.

3.7. Το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων

Το Ελληνικό Δημόσιο έχει εκπονήσει και υλοποιεί πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων και αξιοποίησης της περιουσίας του με στόχους:

- (α) τη μείωση του δημοσίου χρέους,
- (β) την εξάλειψη της κρατικής χρηματοδότησης στους αντίστοιχους φορείς,
- (γ) το άνοιγμα των αγορών και την ενίσχυση του ανταγωνισμού και
- (δ) τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την αύξηση των φορολογικών εσόδων.

²²⁹ Η υλοποίηση της διασύνδεσης με το Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων έχει εκτιμηθεί ως χαμηλότερης προτεραιότητας ενόψει του περιορισμένου αριθμού υποθέσεων που αφορά

²³⁰ Μέσω της τροποποίησης της παρ.4 του άρθρου 19 και της παρ.4 του άρθρου 3 του ν. 2882/2001

Για το έτος 2023**(α) 3 αποκρατικοποιήσεις έχουν ολοκληρωθεί**

- Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών, Πώληση 30%
- HELLENIC ENERGY (πρώην ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ – ΕΛΠΕ), Πώληση του 4,28% εκ του 35,48% που κατέχει το ΤΑΪΠΕΔ
- ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ 10, Πώληση 42 ακινήτων (από αυτά υπεγράφησαν τα συμβόλαια αγοραπωλησίας για 3 ακίνητα)

(β) 12 βρίσκονταν σε εξέλιξη:

• Αττική Οδός (Μακροχρόνια -25ετής- παραχώρηση)	• Πρώην EOMMEX στον Ταύρο
• Αυτοκινητόδρομος Εγνατία (Μακροχρόνια 35ετής- παραχώρηση)	• Λιμάνια Αλεξανδρούπολης, Καβάλας, Ηγουμενίτσας, Ηρακλείου και Βόλου
• Άλλα ακίνητα (ιαματικές πηγές στα Καμμένα Βούρλα και στην Υπάτη)	• ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ 10 (Ανακήρυξη πλειοδοτών για 5 κωδικούς ακινήτων. Οι διαγωνισμοί για τα υπόλοιπα 34 ακίνητα κηρύχθηκαν άγονοι)
• HELLENIC ENERGY (πρώην ΕΛΠΕ) (Πώληση του 31,22%)	• Ακίνητο στη θέση Σάνη – Χαλκιδική
• Μαρίνες Πύλου, Κέρκυρας, Αργοστολίου (Μακροχρόνιες - 40ετής- παραχωρήσεις)	• Ακίνητο στη θέση Βερβερόντα – Πόρτο Χέλι
• Ακίνητο κάμπινγκ Αγίας Τριάδας, ακτή και κάμπινγκ Ποσειδίου Κασσάνδρας	
• Πρώην εργοταξιακοί χώροι έργου ζεύξης Ρίου-Αντιρρίου	
• Ολυμπιακό Κέντρο Μαρκόπουλου	

(γ) Οι υπόλοιπες βρίσκονταν ακόμη σε φάση προετοιμασίας:

Μαρίνες Ιτέας, Σκιάθου, Ζακύνθου, Λευκίμμης (Κέρκυρα), Ημερολιάς (Κέρκυρα), Καλαμαριάς (Αρετσού), Μυκόνου, Μανδρακίου (Ρόδος)

Το 2023 εισπράχθηκαν από το Πρόγραμμα Αποκρατικοποιήσεων **652,57 εκατ. ευρώ**. Το συνολικό ποσό των εσόδων από αποκρατικοποιήσεις κατά την περίοδο **2011-2023** ανήλθε σε **7,83 δις ευρώ**.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Το αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από δραστηριότητες πλην χρηματοοικονομικών συναλλαγών διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ποσού **3,90 δις ευρώ** (1,73% του Α.Ε.Π.), ενώ, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό, αναμενόταν έλλειμμα ποσού **7,99 δις ευρώ**. Η υπέρβαση των εισπραχθέντων εσόδων (μετά μείωσης επιστροφών) σε συνδυασμό με την υστέρηση των πληρωμών έναντι του αρχικού προϋπολογισμού, είχαν ως αποτέλεσμα την επίτευξη ελλείμματος μικρότερου του προϋπολογισθέντος κατά 4,09 δις ευρώ.

Επιπλέον, το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά το οικ. έτος 2023 είναι κατά 7,99 δις μικρότερο του ελλείμματος κατά το έτος 2022, εξαιτίας των αυξημένων, κατά 7,14 δις ευρώ, εισπραχθέντων εσόδων (μετά μείωσης επιστροφών), σε συνδυασμό και με τις μειωμένες πληρωμές κατά 855 εκατ. ευρώ, έναντι του έτους 2022.

Πίνακας 26

Επισκόπηση Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού 2023						
(ποσά σε εκατ. ευρώ)						
	Προϋπολογισμός 2023	Απολογισμός 2023	Απολογισμός 2022	Απόκλιση Απολογισμού - Προϋπολογισμού 2023	% Εκτέλεσης Προϋπολογισμού 2023	Απόκλιση Απολογισμού 2023 - Απολογισμού 2022
	[1]	[2]	[3]	[4]=[2]-[1]	[5]=[2]/[1]	[6]=[2]-[3]
A1. Έσοδα Προϋπολογισμού						
11 Φόροι	51.579	54.765	49.354	3.186	106,18%	5.411
12 Κοινωνικές εισφορές	55	58	55	3	105,45%	3
13 Μεταβιβάσεις	7.953	7.498	6.359	-455	94,28%	1.139
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	4.279	3.041	3.308	-1.238	71,07%	-267
14 Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	2405	884	871	-1.521	36,76%	13
15 Λοιπά τρέχοντα έσοδα	1.869	3.664	3.087	1.795	196,04%	577
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	170	288	293	118	169,41%	-5
Σύνολο A1	63.861	66.869	59.726	3.008	104,71%	7.143
A2. Πάγια και τιμολόγια						
31 Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	24	6	12	-18	25,00%	-6
33 Πωλήσεις τιμολόγων	0	0	0	0	-	0
Σύνολο A2	24	6	12	-18	25,00%	-6
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ Α (A1+A2)	63.885	66.875	59.738	2.990	104,68%	7.137
B1. Έξοδα Προϋπολογισμού						
21 Παροχές σε εργαζόμενους	13.796	14.143	13.720	347	102,52%	423
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	0	103	79	103	-	24
22 Κοινωνικές παροχές	397	535	553	138	134,76%	-18
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	0	118	162	118	-	-44
23 Μεταβιβάσεις	32.476	41.207	42.932	8.731	126,88%	-1.725
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	0	7807	7.846	7.807	-	-39
24 Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.541	3.033	2.920	1.492	196,82%	113
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	0	883	764	883	-	119
25 Επιδότησεις	80	1493	1.904	1.413	1866,25%	-411
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	0	1375	1503	1.375	-	-128
26 Τόκοι	5.851	7.706	5.039	1.855	131,70%	2.667
27 Λοιπές δαπάνες	81	49	55	-32	60,49%	-6
29 Πιστώσεις υπό κατανομή	15.118	0	0	-15.118	0,00%	0
εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	11.692	0	0	-11.692	0,00%	0
Σύνολο B1	69.340	68.166	67.123	-1.174	98,31%	1.043
B2. Πάγια και τιμολόγια						

Έκθεση επί του Απολογισμού και του Ισολογισμού (2023)

Επισκόπηση Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού 2023						
(ποσά σε εκατ. ευρώ)						
	Προϋπολογισμός 2023	Απολογισμός 2023	Απολογισμός 2022	Απόκλιση Απολογισμού - Προϋπολογισμού 2023	% Εκτέλεσης Προϋπολογισμού 2023	Απόκλιση Απολογισμού 2023 - Απολογισμού 2022
	[1]	[2]	[3]	[4]=[2]-[1]	[5]=[2]/[1]	[6]=[2]-[3]
31 Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων εκ των οποίων Π.Δ.Ε.	2.531	2.606	4.503	75	102,96%	-1.897
33 Αγορές τιμαλφών	0	0	1	0	-	-1
Σύνολο Β2	2.531	2.606	4.504	75	102,96%	-1.898
ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΟΔΩΝ Β (Β1+Β2)	71.871	70.772	71.627	-1.099	98,47%	-855
Γ. Αποτέλεσμα Προϋπολογισμού (Πλεόνασμα ή Έλλειμμα) (Α-Β)	-7.986	-3.897	-11.889	4.089	48,80%	7.992
Α. Έσοδα Προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών από:						
41 Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDRs)	0	0	0	0	-	0
43 Πωλήσεις χρεωστικών τίτλων	23	23	31	0	100,00%	-8
44 Χορηγήθεντα δάνεια	0	2	0	2	-	2
45 Πωλήσεις συμμετοχικών τίτλων και μεριδίων επενδυτικών κεφαλαίων	387	376	504	-11	97,16%	-128
49 Προκαταβολές και λοιπές απαιτήσεις	0	33	22	33	-	11
51 Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDRs)	0	0	0	0	-	0
52 Υποχρεώσεις από Νόμισμα και καταθέσεις	44	6	33	-38	13,64%	-27
53 Χρεωστικούς τίτλους (υποχρεώσεις)	31.554	35.055	31.602	3.501	111,10%	3.453
54 Δάνεια	701.846	1.586.678	1.142.652	884.832	226,07%	444.026
57 Χρηματοοικονομικά παράγωγα	300	2564	529	2.264	854,67%	2.035
59 Ληφθείσες προκαταβολές και λοιπές υποχρεώσεις (εισπράξεις υπέρ τρίτων)	0	0	0	0	-	0
81 Κεφάλαιο (Αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου)	0	0	0	0	-	0
ΣΥΝΟΛΟ Α	734.154	1.624.737	1.175.373	890.583	221,31%	449.364
Ε. Έξοδα Προϋπολογισμού χρηματοοικονομικών συναλλαγών για:						
41 Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDRs)	0	0	0	0	-	0
43 Αγορές χρεωστικών τίτλων	0	0	0	0	-	0
44 Χορηγήσεις δανείων	3394	839	224	-2.555	24,72%	615
45 Αγορές συμμετοχικών τίτλων και μεριδίων επενδυτικών κεφαλαίων	1.058	106	115	-952	10,02%	-9
49 Προκαταβολές και λοιπές απαιτήσεις	0	33	22	33	-	11
51 Ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα (SDRs)	0	0	0	0	-	0
52 Υποχρεώσεις από Νόμισμα και καταθέσεις	0	0	0	0	-	0
53 Χρεωστικούς τίτλους	27.924	29.411	27.752	1.487	105,33%	1.659
54 Δάνεια	702.631	1.586.148	1.134.991	883.517	225,74%	451.157
57 Χρηματοοικονομικά παράγωγα	0	1.385	1.551	1.385	-	-166
59 Ληφθείσες προκαταβολές και λοιπές υποχρεώσεις (εισπράξεις υπέρ τρίτων)	0	0	0	0	-	0
81 Κεφάλαιο (Μειώσεις μετοχικού κεφαλαίου)	0	0	0	0	-	0
ΣΥΝΟΛΟ Ε	735.007	1.617.922	1.164.655	882.915	220,12%	453.267
ΣΤ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ (Α-Ε)	-853	6.815	10.718	7.668	-798,94%	-3.903

Τόσο στα οριστικά στοιχεία που απεστάλησαν για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο από το Τμήμα Α΄ Ισολογισμού-Απολογισμού της Διεύθυνσης Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης της Γενικής Γραμματείας Δημοσιονομικής Πολιτικής (Γ.Λ.Κ.), όσο και στα στοιχεία που εμφανίζονταν στο πληροφοριακό σύστημα (SAP portal) του Γ.Λ.Κ., όπως επίσης και στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικ. έτους 2023 που περιλαμβάνεται στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις Περιόδου Αναφοράς 2023 Μέρος Β΄, ο ψηφισμένος προϋπολογισμός εσόδων στις μείζονες κατηγορίες εσόδων R13 «Μεταβιβάσεις» και R15 «Λοιπά Τρέχοντα Έσοδα» και στη στήλη «Προϋπολογισθέντα», αναγράφονταν εσφαλμένα τα ποσά των 12.232.000.000,00 ευρώ και 2.039.000.000,00 ευρώ αντίστοιχα, αντί των ορθών 7.953.000.000,00 ευρώ και 1.869.000.000,00 ευρώ αντίστοιχα²³¹.

Στη στήλη «Προϋπολογισμός 2023» του παραπάνω Πίνακα 26 εμφανίζονται τα ορθά ποσά, σύμφωνα με τον ψηφισμένο προϋπολογισμό εσόδων οικονομικού έτους 2023, συμπεριλαμβανομένων και των ορθών συνόλων εσόδων και αποτελεσμάτων.

Το αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από χρηματοοικονομικές συναλλαγές διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ποσού 6,82 δις ευρώ (3,03% του Α.Ε.Π.), ενώ, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό, αναμενόταν έλλειμμα ποσού 853 εκατ. ευρώ. Η απόκλιση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην **αύξηση του βραχυπρόθεσμου δανεισμού κατά 4,80 δις ευρώ και στην αύξηση του μακροπρόθεσμου δανεισμού κατά 1,44 δις ευρώ.**

Σημειώνεται ότι τα παραπάνω αποτελέσματα υλοποίησης του Κρατικού Προϋπολογισμού αξιολογούνται περαιτέρω και προσαρμόζονται σε δεδουλευμένη βάση από την ΕΛΣΤΑΤ, προκειμένου να εξαχθούν τα ενοποιημένα για όλη τη Γενική Κυβέρνηση τελικά αποτελέσματα, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 2010).

4.1. Απολογισμός του Κράτους και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Το Α.Ε.Π. σε τρέχουσες τιμές εκτιμάται για το έτος 2023 σε 225,20 δις ευρώ και εμφανίζεται αισθητά αυξημένο σε σχέση με την αναθεωρημένη εκτίμηση για το προηγούμενο έτος (2023: 207,85 δις ευρώ) κατά 17,34 δις ευρώ ή ποσοστό 8,34%. Με το δεδομένο αυτό, ο δείκτης Εξόδων Κρατικού Προϋπολογισμού - ο οποίος αποτυπώνει τα μη χρηματοοικονομικά έξοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού, αφαιρουμένων των τόκων - προς Α.Ε.Π. (Έξοδα ΚΠ/Α.Ε.Π.), ως μερίδιο της οικονομίας, διαμορφώθηκε το έτος 2023 σε 28,00% έναντι πρόβλεψης στον Προϋπολογισμό ποσοστού 29,46%. Περαιτέρω, ο δείκτης Τόκοι Δημοσίου

²³¹ Η εσφαλμένη αναγραφή οφείλεται σε τεχνικό λάθος, κατά το οποίο σε συγκεκριμένους ΑΛΕ των ως άνω μείζονων κατηγοριών καταχωρήθηκε εις διπλούν ο ψηφισμένος ΠΔΕ οικονομικού έτους 2023. Επισημαίνεται, αναφορικά με τις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις Περιόδου Αναφοράς 2023 Μέρος Β΄, ότι οι εσφαλμένες ως άνω αναγραφές στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικονομικού έτους 2023 συμπαράσφουρουν και τα αναγραφόμενα σύνολα, όπως και το προϋπολογισθέν αποτέλεσμα του προϋπολογισμού, καθώς επίσης και τις αντίστοιχες αναφορές στις Παρατηρήσεις 2 και 3, συμπεριλαμβανομένων των σχολιασμών των αποκλίσεων των εισπραχθέντων εσόδων από τον προϋπολογισμό και του σχετικού ιστογράμματος. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι οι απαραίτητες διορθώσεις έχουν πραγματοποιηθεί στις αντίστοιχες με τα ανωτέρω αναφορές που συνοδεύουν την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 του ν. 4270/2014).

Χρέους²³²/ΑΕΠ διαμορφώθηκε για το έτος 2023 σε 3,42% έναντι πρόβλεψης ποσοστού 2,61%.

4.2. Εκτέλεση Π.Δ.Ε.

Ο Π.Δ.Ε. συνιστά τμήμα του ενιαίου Κρατικού Προϋπολογισμού. Τα κύρια έσοδα του Π.Δ.Ε. προέρχονται από τις μείζονες κατηγορίες και υποκατηγορίες εσόδων του Προϋπολογισμού και, ιδίως, από επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού ή από την Ευρωπαϊκή Ένωση ή/και από λοιπά τρέχοντα έσοδα.

Το τυχόν έλλειμμα μεταξύ των εσόδων και δαπανών του Π.Δ.Ε. χρηματοδοτείται με:

- (α) έσοδα από χρηματοοικονομικές συναλλαγές (δημόσιο δανεισμό),
- (β) ταμειακά διαθέσιμα και
- (γ) έσοδα από οποιαδήποτε κατηγορία του Κρατικού Προϋπολογισμού, όπως τα φορολογικά έσοδα ή τα έσοδα από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών.

Από το οικ. έτος 2021 στους διαθέσιμους πόρους του Π.Δ.Ε. προστίθενται (στο εθνικό σκέλος) και πόροι για την υλοποίηση έργων που θα χρηματοδοτηθούν από το **Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας**. Τα αντίστοιχα εισπραχθέντα έσοδα, ποσού **3,41 δις ευρώ**, έχουν καταγραφεί ως έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού στην κατηγορία των μεταβιβάσεων.

Πίνακας 27
Π.Δ.Ε.
(Ποσά σε Ευρώ)

ΑΔΕ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (ΑΡΧΙΚΑ ΠΟΣΑ) 2023	ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ (ΤΕΛΙΚΑ ΠΟΣΑ) 2023	ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ 2023
	ΕΣΟΔΑ Π.Δ.Ε.	11.961.850.000,00	11.961.850.000,00	11.201.365.081,51
R134	Επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού	30.000.000,00	30.000.000,00	4.174.046,10
R135	Επιχορηγήσεις επενδύσεων από την Ε.Ε.	4.249.000.000,00	4.249.000.000,00	3.037.804.172,59
R15	Λοιπά τρέχοντα έσοδα	170.000.000,00	170.000.000,00	288.159.837,40
	ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	4.449.000.000,00	4.449.000.000,00	3.330.138.056,09
R1350109001	Απολήψεις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας*	3.436.000.000,00	3.436.000.000,00	3.405.176.134,00
	Έσοδα από χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις, ταμειακά διαθέσιμα και έσοδα ΚΠ (πλην απολήψεων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας)	4.076.850.000,00	4.076.850.000,00	4.466.050.891,42
ΕΙΔΟΣ Π/Υ	ΕΣΟΔΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ	11.961.850.000,00	12.774.551.590,31	11.201.365.081,51
110	Πληρωμές για έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους	5.161.850.000,00	5.378.551.590,31	3.805.968.577,58
111	Πληρωμές για έργα συγχρηματοδοτούμενα από κοινοτικούς πόρους	6.800.000.000,00	7.396.000.000,00	7.395.396.503,93
	ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΣΟΔΩΝ - ΕΞΟΔΩΝ (ΠΛΕΟΝΑΣΜΑ/ΕΛΛΕΙΜΜΑ Π.Δ.Ε.)	0,00		0,00

* Σύμφωνα με την Αριθ. Πρωτ.17642-10-02-2021 Εγκύκλιο της Διεύθυνσης Δημοσίων Επενδύσεων, της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσίων Επενδύσεων, της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Επενδύσεων και Ε.Σ.Π.Α. του Υπουργείου Ανάπτυξης.

²³² Πρόκειται για τους τόκους που καταβλήθηκαν σε ταμειακή βάση και δεν περιλαμβάνονται οι τόκοι που αφορούν σε παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα.

4.2.1. Εισπραχθέντα έσοδα Π.Δ.Ε.

Οι εισπράξεις επιχορηγήσεων επενδύσεων από την Ε.Ε. (απολήψεις από το Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο κ.λπ.), **οι επιχορηγήσεις επενδύσεων εσωτερικού και οι απολήψεις από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας υστέρησαν έναντι του Προϋπολογισμού κατά 1,21 δις ευρώ**, 25,83 εκατ. ευρώ και 30,82 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα. Αντίθετα, τα λοιπά τρέχοντα έσοδα εμφανίζονται αυξημένα έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού κατά 118,16 εκατ. ευρώ.

4.2.2. Πληρωμές Π.Δ.Ε.

Οι πιστώσεις για την εκτέλεση του Π.Δ.Ε. ψηφίστηκαν συγκεντρωτικά σε ΑΛΕ της μείζονος κατηγορίας δαπανών C29 «Πιστώσεις υπό κατανομή» ξεχωριστά για εθνικό και συγχρηματοδοτούμενο σκέλος και εν συνεχεία μεταφέρθηκαν στους οικείους ΑΛΕ, σε βάρος των οποίων και πραγματοποιούνται τα αντίστοιχα έξοδα του Προϋπολογισμού (για μεταβιβάσεις, παροχές σε εργαζόμενους, επιδοτήσεις, αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων κ.λπ.).

Οι αρχικές πιστώσεις του Π.Δ.Ε. που ψηφίστηκαν συγκεντρωτικά σε ΑΛΕ της μείζονος κατηγορίας δαπανών C29 «Πιστώσεις υπό κατανομή», **ενισχύθηκαν με πιστώσεις 800 εκατ. ευρώ από συμπληρωματικούς προϋπολογισμούς**, καθώς και με **συνολικές πιστώσεις 12,70 εκατ. ευρώ**, από αύξηση ορίου στο εθνικό σκέλος του Π.Δ.Ε. λόγω εγγραφών σε ύψος εισπραττόμενων εσόδων.

Από τις ανωτέρω πιστώσεις του Π.Δ.Ε., όπως διαμορφώθηκαν, **παρέμειναν αδιάθετες στη λήξη του οικ. έτους πιστώσεις ποσού 1,54 δις ευρώ**.

Τα **έξοδα (πληρωμές) του Π.Δ.Ε. ανήλθαν σε 11,20 δις ευρώ**, ενώ είχαν προϋπολογισθεί σε 11,96 δις ευρώ, με συνέπεια να υπολείπονται των αρχικών προβλέψεων κατά 760,48 εκατ. ευρώ. **Η υστέρηση αφορά τις πληρωμές για έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους κατά 1,36 δις ευρώ**, σε αντίθεση με τις πληρωμές για έργα χρηματοδοτούμενα από πόρους της Ε.Ε. που εμφάνισαν υπέρβαση κατά 595,40 εκατ. ευρώ.

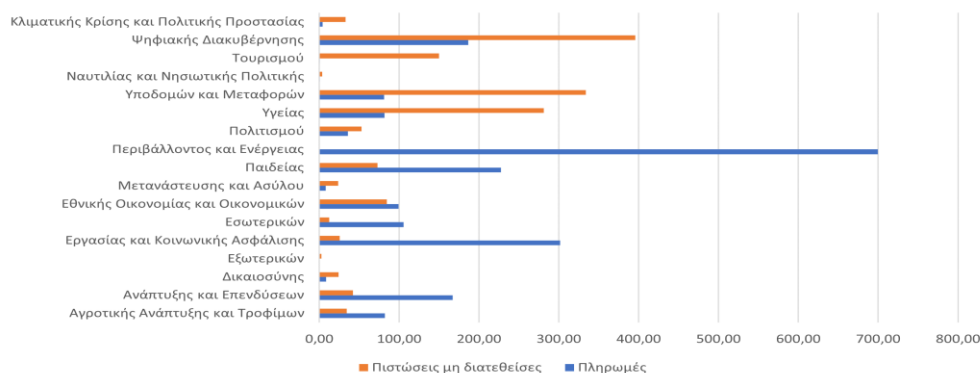
4.2.3. Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Στον κατωτέρω Πίνακα παρουσιάζεται η απορρόφηση των πιστώσεων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας ανά φορέα.

Πίνακας 28
Π.Δ.Ε. Εθνικό σκέλος-Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας

Ειδικός Φορέας	Πιστώσεις Προϋπολ/σεις	Πιστώσεις Διαμορφ/σεις	Πληρωμές	Πιστώσεις μη διατεθείσες	
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων 1029-702	116.572.000	116.572.000	82.330.591,56	34.241.408,44	29,37%
Ανάπτυξης και Επενδύσεων 1035-702	208.978.000	208.978.000	166.976.440,56	42.001.559,44	20,10%
Δικαιοσύνης 1017-702	32.419.000	32.419.000	8.522.253,83	23.896.746,17	73,71%
Εξωτερικών 1009-702	2.575.000	2.575.000	0,00	2.575.000	100,00%
Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης 1033-702	327.029.000	327.029.000	301.453.154,37	25.575.845,63	7,82%
Εσωτερικών 1007-702 1007-705	100.000.000 18.128.000	100.000.000 18.128.000	100.000.000 5.523.832,61	0,00 12.604.167,39	- 69,53%
Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών 1023-702	15.100.000	99.461.000	88.998.181,63	10.462.818,37	10,52%
ΑΑΔΕ 1023-703	84.744.000	84.744.000	10.461.905,47	74.282.094,53	87,65%
Μετανάστευσης και Ασύλου 1055-702	31.708.000	31.708.000	8.108.597,19	23.599.402,81	74,43%
Παιδείας και Θρησκευμάτων 1019-702	395.204.000	300.372.000	227.367.995,75	73.004.004,25	24,30%
Περιβάλλοντος και Ενέργειας 1031-702	689.098.000	699.569.000	699.568.127,94	872,06	0,00%
Πολιτισμού 1021-702	88.594.000	88.594.000	35.746.811,53	52.847.188,47	59,65%
Υγείας 1015-702-	362.928.000	362.928.000	81.672.176,35	281.255.823,65	77,50%
Υποδομών και Μεταφορών 1039-702	414.805.000	414.805.000	81.145.281,10	333.659.718,90	80,44%
Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής 1041-702	4.230.000	4.230.000	611.021,37	3.618.978,63	85,56%
Τουρισμού 1045-702	150.267.000	150.267.000	539.132,80	149.727.867,20	99,64%
Ψηφιακής Διακυβέρνησης 1053-702	582.349.000	582.349.000	186.444.222,89	395.904.777,11	67,98%
Κλιματικής Κρίσης και Πολιτικής Προστασίας 1059-702	37.122.000	37.122.000	4.019.848,26	33.102.151,74	89,17%
ΣΥΝΟΛΟ	3.661.850.000	3.661.850.000	2.089.489.575,21	1.572.360.424,79	42,94%

Γράφημα 11
Πληρωμές – Αδιάθετες Πιστώσεις Τ.Α.Α. έτους 2023
(ποσά σε εκατ. ευρώ)

Ως αιτίες της **χαμηλής απορροφητικότητας** των έργων που έχουν ενταχθεί στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αναφέρονται: η μη έγκριση των αναμενόμενων αιτημάτων πληρωμών, η μη ωρίμανση των έργων, η έλλειψη συντονισμού των εμπλεκόμενων στην υλοποίηση του έργου δημοσίων υπηρεσιών, η μη ολοκλήρωση των διαγωνιστικών διαδικασιών λόγω δικαστικής εμπλοκής, η καθυστερημένη έκδοση απαιτούμενων για την πληρωμή έργων Υπουργικών Αποφάσεων, η καθυστερημένη έναρξη υλοποίησης έργων λόγω των μέτρων που ελήφθησαν για την αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από τις καταστροφικές φωτιές στον Έβρο και τις πλημμύρες στη Θεσσαλία.

4.3. Ισοζύγιο οικονομικών σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση και με φορείς του εξωτερικού

Το αποτέλεσμα από μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές (πλην τόκων) με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) ανήλθε σε **πλεόνασμα ποσού 4,98 δις ευρώ**.

Πίνακας 29
Ισοζύγιο σχέσεων με Ευρωπαϊκή Ένωση

Εισροές από την Ευρωπαϊκή Ένωση		
ΑΛΕ	Ονομασία	Εισπραχθέντα (μετά τη μείωση επιστροφών) 2023
R132	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από οργανισμούς και κράτη-μέλη της Ε.Ε.	635.590.350,74
R13201	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από τα Κοινοτικά Ταμεία	26.590.350,74
R13202	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από τα Κράτη - Μέλη της Ε.Ε.	609.000.000,00
R135	Επιχορηγήσεις επενδύσεων από την Ε.Ε.	6.442.980.306,59
R13501	Επιχορηγήσεις επενδύσεων από κοινοτικά ταμεία	6.442.980.306,59
R1590310	Επιστροφές ιδίων πόρων Ε.Ε.	197.255.228,57
R1590310001	Επιστροφές ιδίων πόρων Ε.Ε.	197.255.228,57
Σύνολο εισροών:		7.275.825.885,90
Εκροές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση		
ΑΛΕ	Ονομασία	Πληρωμές 2022
C232	Τρέχουσες μεταβιβάσεις προς οργανισμούς και κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.)	2.293.666.988,09
C23201	Αποδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	2.293.666.988,09
Σύνολο εκροών:		2.293.666.988,09
Αποτέλεσμα από μη χρηματοοικονομικές συναλλαγές πλην τόκων με ΕΕ (πλεόνασμα):		4.982.158.897,81

Το αποτέλεσμα από συναλλαγές (πλην τόκων) με φορείς του εξωτερικού ανήλθε σε έλλειμμα ποσού 137,32 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 30
Ισοζύγιο σχέσεων με φορείς του εξωτερικού

Εισροές από φορείς του εξωτερικού		
ΑΛΕ	Ονομασία	Εισπραχθέντα (μετά τη μείωση επιστροφών) 2023
R133	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από φορείς του εξωτερικού	11.325.204,52
R13301	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από Διεθνείς Οργανισμούς	814.000,00
R13309	Τρέχουσες μεταβιβάσεις από λοιπούς φορείς του εξωτερικού	10.511.204,52
R494	Έξοδα τρίτων	32.922.256,04
R49402	Δαπάνες που χρηματοδοτούνται από το ΝΑΤΟ ²³³	32.922.256,04
Σύνολο εισροών:		44.247.460,56
Εκροές προς φορείς του εξωτερικού		
ΑΛΕ	Ονομασία	Πληρωμές 2023
C233	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε φορείς του εξωτερικού ²³⁴	181.565.762,30
C23301	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε διεθνείς οργανισμούς	173.794.015,40
C23309	Τρέχουσες μεταβιβάσεις σε λοιπούς φορείς του εξωτερικού	7.771.746,90
Σύνολο εκροών:		181.565.762,30
Αποτέλεσμα από συναλλαγές πλην τόκων με φορείς του εξωτερικού (έλλειμμα):		-137.318.301,74

²³³ Οι εισπράξεις (μετά μείωσης επιστροφών) από φορείς του εξωτερικού ανήλθαν στο ποσό των 44,25 εκατ. ευρώ, εκ του οποίου 32,92 εκατ. ευρώ αντιστοιχούν σε εισφορές Ν.Α.Τ.Ο. για την εκτέλεση έργων κοινού ενδιαφέροντος και για χρήση του Πεδίου Βολής Κρήτης.

²³⁴ Στο οποίο περιλαμβάνονται κυρίως εισφορές σε διεθνείς οργανισμούς (πολιτικούς, οικονομικούς, επιστημονικούς, πολιτιστικούς, υγείας, κ.λπ.) ποσού 122,94 εκατ. ευρώ, καθώς και συμμετοχή της Ελλάδας στα έργα του Ν.Α.Τ.Ο. που εκτελούνται στην Ελλάδα ή σε χώρες - μέλη συνολικού ποσού 50,35 εκατ. ευρώ

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

**ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΗΣ 31^{ης} ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023
ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

(ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ) ΤΗΣ 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023

	<u>31/12/2023</u>	<u>31/12/2022</u>
<i>(ποσά σε €)</i>		
ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		
Κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία		
Ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα	23.001.602.563,72	20.068.492.982,36
Απαιτήσεις	10.318.621.684,73	9.585.659.102,86
Προκαταβολές	2.363.990.387,63	2.920.104.043,09
Σύνολο κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων	35.684.214.636,08	32.574.256.128,31
Μη κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία		
Επενδύσεις σε ελεγχ. οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες	22.619.142.044,76	22.311.522.058,88
Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία	13.238.343.836,56	16.327.472.214,44
Υποδομές	0,00	0,00
Εξοπλισμός	0,00	0,00
Λοιπά στοιχεία	0,00	0,00
Σύνολο μη κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων	35.857.485.881,32	38.638.994.273,32
Σύνολο περιουσιακών στοιχείων	71.541.700.517,40	71.213.250.401,63
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ		
Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις		
Πληρωτέες υποχρεώσεις	16.393.889.709,25	14.483.672.746,83
Βραχυπρόθεσμα δάνεια	66.526.745.400,43	61.724.502.300,43
Βραχυπρόθεσμο μέρος μακροπροθέσμων δανείων	5.459.744.513,10	7.153.800.135,12
Άλλες υποχρεώσεις	159.163.158,97	194.129.113,23
Παροχές σε εργαζομένους	2.514.637,77	3.877.449,70
Σύνολο βραχυπροθέσμων υποχρεώσεων	88.542.057.419,52	83.559.981.745,31
Μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις		
Μακροπρόθεσμα δάνεια	336.352.853.705,11	333.323.322.749,11
Παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα	0,00	0,00
Άλλες υποχρεώσεις	8.666.702.564,03	8.676.613.891,45
Σύνολο μακροπροθέσμων υποχρεώσεων	345.019.556.269,14	341.999.936.640,56
Σύνολο υποχρεώσεων	433.561.613.688,66	425.559.918.385,87
ΚΑΘΑΡΗ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ/ΘΕΣΗ		
Διαφορές Απογραφής	1.815.287.757,29	549.652.975,27
Σωρευμένο πλεόνασμα/έλλειμμα	(354.346.667.984,24)	(352.180.783.617,19)
Έλλειμμα περιόδου	(9.488.532.944,31)	(2.715.537.342,32)
Σύνολο καθαρής περιουσίας/ θέσης	(362.019.913.171,26)	(354.346.667.984,24)

5.1. ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

5.1.1. Μη Κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία

5.1.1.1. Ενσώματα και Άυλα Πάγια

Σύμφωνα με την παρ. 30 της Λογιστικής Πολιτικής Πρώτης Εφαρμογής (ΛΠΠΕ), τα ενσώματα και άυλα πάγια που αποκτώνται κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, αλλά πριν να καταστεί εφικτή η τήρηση των απαραίτητων για την αναγνώριση και επιμέτρησή τους λογιστικών αρχείων και μητρώων, καταχωρούνται μεν στους προβλεπόμενους λογαριασμούς, πλην όμως μεταφέρονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης της περιόδου αναφοράς που πραγματοποιήθηκαν, ως έξοδα.

Σε προηγούμενες Διαδηλώσεις του το Ελεγκτικό Συνέδριο έχει επανειλημμένα επισημάνει²³⁵ την αναγκαιότητα δημιουργίας μηχανισμού συνολικής καταγραφής όλων των ενσώματων και άυλων παγίων στοιχείων της Κ.Δ., με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας, την πληρότητα της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης, την αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης μέσω αυτής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και την προστασία και διαφύλαξη της δημόσιας περιουσίας. Για το οικ. έτος 2023 διαπιστώθηκε για μια ακόμη φορά ότι δεν υφίσταται τέτοιος μηχανισμός.

Σύμφωνα με το Γ.Λ.Κ., ελλείψει των απαραίτητων λογιστικών αρχείων και μητρώων, η Κ.Δ. δεν είναι επί του παρόντος τεχνικά σε θέση να αναγνωρίσει και αποτιμήσει παρά μέρος μόνο των περιουσιακών στοιχείων που έχει στον έλεγχό της. Για να καταστεί δυνατή η ορθή καταγραφή και επιμέτρηση των ενσώματων και άυλων παγίων είναι αναγκαία η αναδιάρθρωση των υπηρεσιών της Κ.Δ., η προσαρμογή των λογιστικών πρακτικών, καθώς και η πραγματοποίηση των απαραίτητων προσαρμογών στο πληροφοριακό σύστημα.

Ωστόσο, αν και η μεταβατική περίοδος για την πλήρη εφαρμογή του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (π.δ. 54/2018) έχει ξεκινήσει, όσον αφορά την Κ.Δ., από 1.1.2019, καμία πρόοδος δεν προκύπτει ότι επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, ούτε γνωστοποιείται στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων κάποια συγκεκριμένη χρονολογία, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του ανωτέρω Λογιστικού Πλαισίου (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ)²³⁶.

Κατά το έτος 2023, τα ποσά των ενσώματων και άυλων στοιχείων της Κ.Δ. (Υποδομές – Εξοπλισμός - Ακίνητα - Άυλα και Λοιπά στοιχεία) ανήλθαν σε 3,90 δις

²³⁵ Βλ. ενδεικτικά σελ. 59, 70 και 90 των Εκθέσεων επί του Απολογισμού, του Ισολογισμού (Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης της 31ης Δεκεμβρίου 2020, 31^{ης} Δεκεμβρίου 2021 και 31^{ης} Δεκεμβρίου 2022, αντίστοιχα.

²³⁶ Εντός του 2024 εκδόθηκε η 2/37910/ΔΔΓΚ/15.3.2024 εγκύκλιος με θέμα «Αρχική Απογραφή Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων Κεντρικής Διοίκησης (αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση)», όπου παρέχονται οδηγίες για την αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση ανά κατηγορία πάγιου περιουσιακού στοιχείου, χωρίς ωστόσο συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα εφαρμογής, η δε ημερομηνία παύσης της εγκυκλίου δεν έχει προσδιοριστεί, καθώς εξαρτάται αφενός από την ολοκλήρωση του έργου της αρχικής απογραφής και επιμέτρησης των υπαρχόντων παγίων περιουσιακών στοιχείων και αφετέρου από την πλήρη λειτουργικότητα του Μητρώου Παγίων, ως υποσύστημα του νέου πληροφοριακού συστήματος Gov-Eng.

ευρώ και μεταφέρθηκαν στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης ως έξοδα («Αποσβέσεις»), επιβαρύνοντας ισόποσα το αποτέλεσμα της οικονομικής χρήσης.

Η μη συμπερίληψη της αξίας όλων των ενσώματων και άυλων πάγιων στοιχείων στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμό) θέτει ζήτημα πληρότητας της Κατάστασης αυτής, ενώ επηρεάζει αρνητικά τη συνολική αξία των περιουσιακών στοιχείων της Κεντρικής Διοίκησης και, κατ' αποτέλεσμα, το ύψος στο οποίο διαμορφώνεται η Καθαρή Θέση των Πολιτών, η οποία αποτελεί το υπολειμματικό μέγεθος εάν από τα περιουσιακά στοιχεία αφαιρεθούν οι υποχρεώσεις.

5.1.1.2. Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες

Στον λογαριασμό «Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες» παρακολουθούνται: (α) οι οντότητες στις οποίες η Κ.Δ. ασκεί έλεγχο, υπό την έννοια της κατοχής (άμεσα ή έμμεσα) άνω του 50% των δικαιωμάτων ψήφου, (β) οι οντότητες στις οποίες η Κ.Δ. ασκεί ουσιώδη επιρροή (συγγενείς)²³⁷, υπό την έννοια της δυνατότητας συμμετοχής της στις αποφάσεις της οικονομικής και επιχειρησιακής πολιτικής της οντότητας και (γ) οι κοινοπραξίες, οι συμφωνίες δηλαδή όπου τα μέρη έχουν από κοινού τον έλεγχο, καθώς και τα δικαιώματα επί των καθαρών περιουσιακών στοιχείων της οντότητας.

Σύμφωνα με τις παρ. 15 και 16 της ΛΠΠΕ, οι επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες αναγνωρίζονται αρχικά στην εύλογη αξία τους, ενώ μεταγενέστερα επιμετρώνται στο κόστος κτήσης μείον ζημίες απομείωσης.

Η αξία των επενδύσεων σε ελεγχόμενες και συγγενείς οντότητες κατά την 31η.12.2023 ανέρχεται σε 22,62 δις ευρώ έναντι 22,31 δις ευρώ της αντίστοιχης ημερομηνίας του προηγούμενου έτους.

Η αξία τους αναλύεται στον παρακάτω Πίνακα ως εξής:

Πίνακας 31
Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες

Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες, συγγενείς και κοινοπραξίες	Αξία της 31/12/2023	Αξία της 31/12/2022	Μεταβολή 2023-2022
Μετοχές ελεγχόμενων οντοτήτων εισηγμένων στο Χ.Α.	535.160.976,30	149.158.466,81	386.002.509,49
Μετοχές συγγενών εισηγμένων στο Χ.Α.	724.402.198,40	824.192.160,76	-99.789.962,36
Σύνολο οντοτήτων εισηγμένων στο Χ.Α.	1.259.563.174,70	973.350.627,57	286.212.547,13
Μη εισηγμένες μετοχές ελεγχόμενων οντοτήτων εσωτερικού	21.353.046.356,97	21.336.955.682,08	16.090.674,89
Μη εισηγμένες μετοχές συγγενών εσωτερικού	6.532.513,09	1.215.749,23	5.316.763,86
Σύνολο οντοτήτων μη εισηγμένων στο Χ.Α.	21.359.578.870,06	21.338.171.431,31	21.407.438,75
Γενικό Σύνολο	22.619.142.044,76	22.311.522.058,88	307.619.985,88

²³⁷ Η ουσιώδης αυτή επιρροή τεκμαίρεται κατ' αρχάς εφόσον υπάρχει άμεση ή έμμεση συμμετοχή άνω του 20% και έως 50% των δικαιωμάτων ψήφου.

Η αξία των επενδύσεων σε οντότητες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο (ελεγχόμενες και συγγενείς) αυξήθηκε κατά 286,21 εκατ. ευρώ σε σύγκριση με την προηγούμενη οικονομική χρήση. Η μεταβολή αυτή οφείλεται: α) στη μεταβίβαση στο Ε.Δ. του συνόλου των μετοχών των εταιρειών ΕΥΔΑΠ Α.Ε. και ΕΥΑΠΣ Α.Ε. που κατείχε η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας (ΕΕΣΥΠ Α.Ε.), ποσοστού 50% πλέον μίας μετοχής και αξίας 386 εκατ. ευρώ (προσθήκη/αύξηση) και β) στην πώληση μέρους των μετοχών της εταιρείας HELLENiQ Energy Holdings S.A. που κατείχε το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ), μέσω ιδιωτικής τοποθέτησης, ποσοστού 4,3% και αξίας 99,79 εκατ. ευρώ (διαγραφή/ μείωση)²³⁸.

Όσον αφορά την αξία των επενδύσεων σε οντότητες μη εισηγμένες στο Χρηματιστήριο (ελεγχόμενες και συγγενείς), αυτή αυξήθηκε κατά 21,41 εκατ. ευρώ. Η αύξηση αυτή οφείλεται κυρίως: α) στην καταβολή ποσού 29,85 εκατ. ευρώ στην εταιρεία Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (ΕΑΣ) ΑΒΕΕ, β) στην καταβολή ποσού 3,58 εκατ. ευρώ στην εταιρεία Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία (ΕΑΒ) ΑΕ, γ) στην καταβολή ποσού 0,2 εκατ. ευρώ στην εταιρεία Εθνικό Μητρώο Νεοφυών Επιχειρήσεων ΑΕ - ELEVATE GREECE ΑΕ (προσθήκες/αυξήσεις), δ) στην πώληση του 67% των μετοχών του Οργανισμού Λιμένος Ηγουμενίτσας ΑΕ που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ, (λογιστικής) αξίας 11,73 εκατ. ευρώ και ε) στην παρακολούθηση της συμμετοχής αξίας 0,46 εκατ. ευρώ στην Α.Ε. Εκμεταλλεύσεως Ακινήτων στην κατηγορία «Λοιπές Επενδύσεις», λόγω μείωσης του ποσοστού του Ε.Δ. επί του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας από 39% σε 18,79%, λόγω αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου στην οποία δεν συμμετείχε το Ε.Δ. (διαγραφές/μειώσεις).

Δεν έχει συμπεριληφθεί στις συμμετοχές σε ελεγχόμενες οντότητες μη εισηγμένες στο Χρηματιστήριο η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στην Ελληνική Εταιρεία Εξαγωγικών Πιστώσεων ΑΕ, στην οποία το Δημόσιο μετέχει ως μοναδικός μέτοχος. Η ανωτέρω εταιρεία ιδρύθηκε το 2022, από τον μετασχηματισμό του πρώην Οργανισμού Ασφάλισης Εξαγωγικών Πιστώσεων (ΟΑΕΠ) και το ύψος των ιδίων κεφαλαίων της, σύμφωνα με τον τελευταίο δημοσιευμένο ισολογισμό χρήσης 1.4.2022-31.12.2022, ανέρχεται σε 172,43 εκατ. ευρώ.

5.1.1.3. Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία

Ως Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία θεωρούνται οι επενδύσεις της Κ.Δ. σε: α) οντότητες που δεν ταξινομούνται στις ελεγχόμενες, συγγενείς ή κοινοπραξίες, β) συμμετοχές σε Διεθνείς Οργανισμούς, γ) μακροπρόθεσμους τίτλους και δάνεια, δ) λοιπούς συμμετοχικούς τίτλους (Τράπεζα της Ελλάδος) και ε) παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα.

Η αξία τους αναλύεται στον παρακάτω Πίνακα:

²³⁸ Σημειώνεται ότι στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, η μείωση της αξίας της συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου σε συγγενείς εταιρείες εισηγμένες στο Χρηματιστήριο, λόγω της διάθεσης των μετοχών της εταιρείας HELLENiQ Energy Holdings S.A. από το ΤΑΙΠΕΔ, εμφανιζόταν λανθασμένα με το ποσό του εισπραχθέντος τιμήματος (88,38 εκατ. ευρώ). Η διόρθωση έγινε στα στοιχεία που υποβλήθηκαν με την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ.1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετική παρατήρηση που διατυπώθηκε στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.

Πίνακας 32
Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία

	2023	2022	Μεταβολή	%
Λοιπές επενδύσεις σε μη εισηγμένες	1.024.169,20	895.359,89	128.809,31	14,39%
Λοιπές επενδύσεις σε εισηγμένες	121.122.908,70	116.706.467,10	4.416.441,60	3,78%
Συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς	5.890.415.187,12	5.890.732.796,16	-317.609,04	-0,01%
Λοιποί μακροπρόθεσμοι τίτλοι	1.059.957.651,00	1.059.700.000,00	257.651,00	0,02%
Λοιπά μακροπρόθεσμα δάνεια	4.648.569,33	4.648.569,33	0,00	0,00%
Μακροπρόθεσμα δάνεια προς επιχειρήσεις από διαχείριση πόρων Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας	1.051.599.027,24	214.409.303,19	837.189.724,05	390,46%
Λοιποί συμμετοχικοί τίτλοι (ΤτΕ)	26.167.798,00	29.715.974,00	-3.548.176,00	-11,94%
Επιστρεπτέα προκαταβολή	0,00	1.806.445.554,77	-1.806.445.554,77	-100,00%
Παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα	5.083.408.525,97	7.204.218.190,00	-2.120.809.664,03	-29,44%
Σύνολο	13.238.343.836,56	16.327.472.214,44	-3.089.128.380,88	-33,86%

Όπως φαίνεται από τον ανωτέρω Πίνακα, παρουσιάζεται μείωση κατά 3,09 δις ευρώ ή ποσοστό 33,86% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση της εύλογης αξίας των Παράγωγων Χρηματοοικονομικών Μέσων κατά 2,12 δις ευρώ, καθώς και στον αντιλογισμό της απαίτησης από το ποσό της Επιστρεπτέας Προκαταβολής που χορηγήθηκε σε επιχειρήσεις που επλήγησαν οικονομικά λόγω της εμφάνισης και διάδοσης της νόσου Covid-19, ύψους 1,81 δις ευρώ²³⁹. Η μείωση αυτή αντισταθμίστηκε εν μέρει με την αύξηση των Μακροπρόθεσμων Δανείων προς επιχειρήσεις από πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας κατά 0,84 δις ευρώ.

Επισημαίνεται ότι η Κ.Δ. συνάπτει συμφωνίες ανταλλαγής νομισμάτων (currency swaps) και επιτοκίου (interest rate swaps) με τη μορφή Παράγωγων Χρηματοοικονομικών Μέσων²⁴⁰, με σκοπό την αντιστάθμιση του συναλλαγματικού και επιτοκιακού κινδύνου.

Στις 31.12.2023 τα παράγωγα επιμετρήθηκαν στην εύλογη αξία τους, σύμφωνα με την παρ. 24 της ΛΠΠΕ, η οποία ανήλθε σε 5,08 δις ευρώ (θετική εύλογη αξία), έναντι 7,20 δις ευρώ (θετική εύλογη αξία) κατά την προηγούμενη περίοδο (31.12.2022). Η αρνητική διαφορά, ύψους 2,12 δις ευρώ, αναγνωρίστηκε στα αποτελέσματα χρήσης.

Στον Πίνακα που ακολουθεί απεικονίζεται η συμφωνία του λογαριασμού «Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Μέσα» και, ειδικότερα, η επιμέτρηση των παραγώγων κατά τον Ισολογισμό έναρξης (1.1.2023) και λήξης (31.12.2023), καθώς και οι σχετικές εισπράξεις και πληρωμές που πραγματοποιήθηκαν εντός του έτους 2023.

²³⁹ Το εισπράξιμο μέρος του ποσού που βεβαιώθηκε στη χρήση 2022, με βάση τους συντελεστές εισπραξιμότητας, έχει συμπεριληφθεί στις Απαιτήσεις από λοιπά έσοδα. Για λόγους συγκρισιμότητας, το ποσό που εμφανίζεται στα Λοιπά χρηματοοικονομικά στοιχεία της προηγούμενης χρήσης έπρεπε να είναι μηδενικό (βλ. ΥΑ 2/87749/ΔΔΓΚ/7.7.2021, Β' 3082).

²⁴⁰ Τα χρηματοοικονομικά μέσα που συνδέονται με ένα συγκεκριμένο χρηματοοικονομικό μέσο ή δείκτη ή εμπόρευμα, μέσω του οποίου είναι δυνατή η αγοραπωλησία συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών κινδύνων αυτόνομα σε χρηματοοικονομικές αγορές.

Πίνακας 33
Λογαριασμός «Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Μέσα»
(Ποσά σε ευρώ)

Λογαριασμός "Παράγωγα Χρηματοοικονομικά Μέσα"	
Εύλογη αξία παραγώγων Ισολογισμού Έναρξης (1.1.2023)	7.204.218.190,00
Εισπράξεις έτους 2023	-2.563.702.801,00
Πληρωμές έτους 2023	1.385.268.049,79
Διαφορά εύλογης αξίας της 31.12.2023 (με ισόποση μείωση των αποτελεσμάτων)	-942.374.912,49
Εύλογη αξία παραγώγων της 31.12.2023	5.083.408.525,97

Η εύλογη αξία των παραγώγων χρηματοοικονομικών μέσων της 31ης.12.2023, ποσού 5,08 δις ευρώ, εμφανίζεται ως απαίτηση (θετική αποτίμηση) και οφείλεται στα αυξημένα επίπεδα του κυμαινόμενου επιτοκίου δανεισμού, με αποτέλεσμα οι υφιστάμενες πράξεις διαχείρισης να εμφανίζουν θετική παρούσα αξία των υπολειπόμενων μελλοντικών ροών τους.

Ο λογαριασμός Παράγωγων Χρηματοοικονομικών Μέσων, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στα Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης (συνολικού ποσού 13,24 δις ευρώ), είναι υπερεκτιμημένος κατά 280,81 εκατ. ευρώ, καθόσον έχει συνυπολογιστεί ποσό ύψους 266,80 εκατ. ευρώ που δεν αφορά σε αποτίμηση παραγώγων χρηματοοικονομικών προϊόντων αλλά σε ονομαστική αξία υποκείμενου αγαθού, που έχει αναγνωρισθεί (και) στα ταμειακά διαθέσιμα, καθώς και ποσό 14,01 εκατ. ευρώ λόγω λάθους στον υπολογισμό της αποτίμησης (μη μετατροπή στο νόμισμα αναφοράς). Αντίστοιχα υποεκτιμημένες είναι οι ζημίες εύλογης αξίας από παράγωγα της χρήσης και υπερεκτιμημένη η Καθαρή Θέση Πολιτών.

Όσον αφορά τις υπόλοιπες κατηγορίες που περιλαμβάνονται στα «Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία», σημειώθηκαν οι ακόλουθες μεταβολές:

- α) Οι λοιπές επενδύσεις σε μη εισηγμένες παρουσιάζουν αύξηση κατά 0,13 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 14,39%.
- β) Οι λοιπές επενδύσεις σε εισηγμένες παρουσιάζουν αύξηση κατά 4,42 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 3,78%.
- γ) Οι συμμετοχές σε Διεθνείς Οργανισμούς παρουσιάζουν μείωση ύψους 0,32 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 0,01%.
- δ) Οι λοιποί μακροπρόθεσμοι τίτλοι παρουσιάζουν μικρή μεταβολή (αύξηση) ύψους 0,26 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 0,02%.
- ε) Τα λοιπά μακροπρόθεσμα δάνεια αφορούν σε δάνειο που έχει χορηγηθεί προς τη Δημοκρατία της Αλβανίας (χωρίς μεταβολή).

στ) Τα Μακροπρόθεσμα δάνεια προς επιχειρήσεις από τη διαχείριση πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας παρουσιάζουν αύξηση κατά 0,84 δις ευρώ ή ποσοστό 390,46% σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

ζ) Οι λοιποί συμμετοχικοί τίτλοι, οι οποίοι αφορούν συμμετοχή της Κ.Δ. στην Τράπεζα της Ελλάδος, παρουσιάζουν μείωση κατά 3,55 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 11,94%, λόγω αρνητικής διαφοράς αποτίμησης σε σχέση με την προηγούμενη οικονομική χρήση.

(α) Η επιμέτρηση των λοιπών μακροπρόθεσμων τίτλων και των λοιπών μακροπρόθεσμων δανείων της Κεντρικής Διοίκησης, ύψους 1,06 δις ευρώ και 4,65 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα, πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη λογιστική πολιτική που ίσχυε κατά την 31^η.12.2018 - δηλαδή στην ονομαστική τους αξία - και όχι με βάση τα οριζόμενα στην παρ. 18 της ΛΠΠΕ (επιμέτρηση στην εύλογη αξία ή στο αποσβέσιμο κόστος, κατά περίπτωση). Ωστόσο, στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται γνωστοποίηση της προόδου που επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, ούτε γίνεται επίκληση συγκεκριμένης χρονολογίας, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ).

(β) Σε σχέση με τη Συμετοχή σε Διεθνείς Οργανισμούς διαπιστώθηκαν τα εξής:

i. Δεν έχει συμπεριληφθεί η αναπροσαρμογή του ποσού συμμετοχής του Ε.Δ. στον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC), η οποία έλαβε χώρα το 2020, όταν ο εν λόγω Οργανισμός προχώρησε σε αύξηση του καταβεβλημένου κεφαλαίου μέσω κεφαλαιοποίησης κερδών προηγούμενων ετών και έκδοση νέων μετοχών που διανεμήθηκαν στα μέλη του (χωρίς καταβολή μετρητών). Μέσω αυτής της διαδικασίας, διατέθηκαν στην Ελλάδα 45.696 μετοχές ονομαστικής αξίας 1.000 USD εκάστη.

ii. Έχει συμπεριληφθεί η εισφορά του Ελληνικού Δημοσίου στο Ταμείο Αρωγής και Ανάσχεσης Καταστροφών, ποσού 11 εκατ. USD, που έλαβε χώρα το 2021, χωρίς να τεκμηριώνεται ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για την αναγνώρισή του ως περιουσιακού στοιχείου, σύμφωνα με το ΛΠΓΚ.

5.1.2. Κυκλοφορούντα Περιουσιακά Στοιχεία

5.1.2.1. Ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα

Τα ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα που αναγνωρίστηκαν κατά την ημερομηνία αναφοράς πληρούν τον ορισμό του περιουσιακού στοιχείου, σύμφωνα με την παρ. 14 της ΛΠΠΕ. Αυτά ανήλθαν σε 23 δις ευρώ έναντι 20,07 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση (2022), παρουσιάζοντας αύξηση κατά 2,93 δις ευρώ ή ποσοστό 14,62%.

Τα ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα απεικονίζονται και αναλύονται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 34
Ταμειακά Διαθέσιμα και Ισοδύναμα

Ταμειακά Διαθέσιμα και Ισοδύναμα			
Κατηγορία	2023	2022	Μεταβολή 2023 - 2022
Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ)	20.745.579.699,25	18.227.506.357,70	2.518.073.341,55
Εμπορικές Τράπεζες	253.426.197,23	198.952.769,77	54.473.427,46
Ταμείο Παρακαταθηκών & Δανείων	921.358.212,58	586.953.372,24	334.404.840,34
Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDR)	977.007.755,64	1.009.878.552,63	-32.870.796,99
Ταμειακά διαθέσιμα Δ.Ο.Υ.	104.230.699,02	45.201.930,02	59.028.769,00
Σύνολο	23.001.602.563,72	20.068.492.982,36	2.933.109.581,36

5.1.2.2. Απαιτήσεις

Για τις απομειώσεις των σωρευμένων απαιτήσεων της 31^{ης}.12.2023 προσδιορίστηκε ο Μέσος Όρος Εισπραξιμότητας για τις περιόδους 2019-2023. Το συνολικό ποσό των απομειώσεων που προέκυψε και το οποίο ανήλθε σε 113,30 δις ευρώ, συμπεριλαμβανομένων των τελωνειακών απαιτήσεων, επιβαρύνει σωρευτικά την Καθαρή Θέση των Πολιτών.

Ως απαιτήσεις αναγνωρίστηκαν τα ποσά που βεβαιώθηκαν από τις αρμόδιες αρχές (Δ.Ο.Υ. κ.λπ.), τα οποία δεν έχουν εισπραχθεί και δεν έχουν διαγραφεί/παραγραφεί.

Λογιστικά, οι απαιτήσεις επιμετρώνται στο χρηματοοικονομικά ανακτήσιμο ποσό κατά το τέλος του οικονομικού έτους, δηλαδή εκείνο που εύλογα αναμένεται να εισπραχθεί. Πρακτικά, υπολογίζεται ένας συντελεστής εισπραξιμότητας της τελευταίας πενταετίας, συμπεριλαμβανομένης της περιόδου αναφοράς, ο οποίος δηλώνει το ποσοστό των εισπραχθέντων στην κάθε περίοδο αναφοράς προς τις συνολικά υφιστάμενες απαιτήσεις κατά την προηγούμενη ημερομηνία αναφοράς. Στο τέλος υπολογίζεται ο μέσος όρος του εν λόγω συντελεστή της τελευταίας πενταετίας με βάση τον οποίο αναγνωρίζεται το εισπράξιμο ποσό το οποίο θα εγγραφεί ως απαιτήσεις στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης. Επισημαίνεται πάντως ότι η ανωτέρω επιμέτρηση δεν επηρεάζει τις έννομες διεκδικήσεις της Κ.Δ. έναντι τρίτων και δεν προδικάζει την τελική εισπραξιμότητα των εξατομικευμένων απαιτήσεων.

Κατ' εφαρμογή της παραπάνω μεθόδου, από το σύνολο των απαιτήσεων που αναγνωρίστηκαν κατά την 31η.12.2023, οι οποίες ανήλθαν σε 117,81 δις ευρώ (έναντι 122,46 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση), συμπεριλαμβανομένων των τελωνειακών απαιτήσεων, ως εισπράξιμο εγγράφηκε το ποσό των 4,52 δις ευρώ (έναντι ποσού 4,20 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση), μετά την αφαίρεση του απομειωθέντος, το οποίο ανήλθε σε 113,30 δις ευρώ.

Επισημαίνεται ότι στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, στο συνολικό ποσό των απαιτήσεων προ απομείωσης περιλαμβάνονταν και φόροι κεφαλαίου 10 δις ευρώ, που βεβαιώθηκαν τον Οκτώβριο 2023, κατόπιν ηλεκτρονικής υποβολής δήλωσης φόρου κληρονομιάς με εσφαλμένα στοιχεία, και διαγράφηκαν τον Φεβρουάριο 2024, κατόπιν υποβολής διορθωτικής δήλωσης, με αποτέλεσμα την εμφάνιση υπερεκτιμημένων απαιτήσεων κατά το εισπράξιμο μέρος του ανωτέρω ποσού, ήτοι κατά ποσό 1,53 δις ευρώ²⁴¹. Οι οικονομικές καταστάσεις διορθώθηκαν στην Έκθεση

²⁴¹ Η μεταβολή των απαιτήσεων από φόρους στα διορθωμένα στοιχεία που υποβλήθηκαν με την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014) ανήλθε τελικώς σε 1,52 δις ευρώ, καθώς ο υπολογισμός των απομειώσεων για τις απαιτήσεις της κατηγορίας «Φόροι κεφαλαίου» πραγματοποιήθηκε με συντελεστή εισπραξιμότητας 18,79%, αντί του συντελεστή 15,34% που εσφαλμένα είχε εφαρμοστεί στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. για έλεγχο.

του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετική παρατήρηση που διατυπώθηκε στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου. Ωστόσο, το ποσό της βεβαίωσης παραμένει στο εισπρακτέο υπόλοιπο του Απολογισμού κατά την 31^η.12.2023.

Επιπλέον, στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, το ποσό των απαιτήσεων από μεταβιβάσεις εμφανιζόταν υπερεκτιμημένο κατά 120,56 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το υπολογιζόμενο ως εισπράξιμο ποσό απαιτήσεων αυτής της κατηγορίας, όπως προκύπτει από την εφαρμογή των συντελεστών εισπραξιμότητας, λόγω λανθασμένου υπολογισμού των απομειώσεων. Πραγματοποιήθηκε διόρθωση στα στοιχεία που υποβλήθηκαν με την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετική παρατήρηση που διατυπώθηκε στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.

Ο Συντελεστής Εισπραξιμότητας (Μέσος Όρος για τις περιόδους 2019-2023), ενδεικτικά, είναι 26,11% για τις απαιτήσεις από τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας (υψηλότερος συντελεστής), 11,86% για τις απαιτήσεις από φόρο εισοδήματος και μόλις 0,30% για τις απαιτήσεις από πρόστιμα, ποινές και καταλογισμούς.

(α) Η αναγνώριση των απαιτήσεων της Κεντρικής Διοίκησης πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη λογιστική πολιτική που ίσχυε κατά την 31^η.12.2018 (εισπρακτέο ποσό κατά την επόμενη χρήση) και όχι με βάση τα οριζόμενα στην παρ. 19 της ΛΠΠΕ, διότι, κατά το Γ.Λ.Κ., για να καταστεί εφικτή η εφαρμογή των προβλεπόμενων στη ΛΠΠΕ, είναι αναγκαία η αναδιάρθρωση και ο επαναπροσδιορισμός των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών της Κεντρικής Διοίκησης, η οργάνωση των λογιστικών πρακτικών, η συγκέντρωση των αναγκαίων πληροφοριών και η κατάλληλη αναβάθμιση του πληροφοριακού συστήματος. Ωστόσο, στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται γνωστοποίηση της προόδου που επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, ούτε γίνεται επίκληση συγκεκριμένης χρονολογίας, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ).

(β) Το ποσό των απαιτήσεων από τόκους, το οποίο συμπεριλαμβάνεται στις συνολικές απαιτήσεις της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης (συνολικού ποσού 10,32 δις ευρώ), είναι υποεκτιμημένο, κατά προσέγγιση, κατά 208,66 χιλ. ευρώ, καθόσον δεν καταχωρήθηκαν ως απαίτηση από τόκους οι δεδουλευμένοι τόκοι της περιόδου 1.3.2023 - 31.12.2023 μακροπρόθεσμου ομολογιακού δανείου στο οποίο συμβάλλεται το Ελληνικό Δημόσιο ως ομολογιούχος δανειστής.

Εκτός από τις προαναφερόμενες κατηγορίες απαιτήσεων, στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης εγγράφηκαν και λοιπές απαιτήσεις, συνολικού ποσού 5,80 δις ευρώ (έναντι 5,39 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση). Αυτές περιλαμβάνουν, κυρίως, προκαταβολές προς τη ΔΕΗ ΑΕ (εντάσσονται στην κατηγορία «λοιποί χρεώστες»), ποσού 2,04 δις ευρώ (έναντι 1,51 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση), απαιτήσεις από χρηματοδότηση της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας για τη λειτουργία του Ταμείου Εγγυοδοσίας Επιχειρήσεων COVID-19, ποσού 1,88 δις ευρώ,

καθώς και ενδιάμεσους λογαριασμούς που αφορούν τη λειτουργία των Δ.Ο.Υ. (τακτοποιητέες εισπράξεις μέσω τραπεζών, επιστροφές φόρων μέσω τραπεζών κ.λπ.).

Οι συνολικές απαιτήσεις (βεβαιωθείσες και λοιπές) κατά την ημερομηνία αναφοράς ανήλθαν σε 10,32 (4,52+5,80) δις ευρώ, έναντι ποσού 9,59 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 732,96 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 7,65%. Η αύξηση των απαιτήσεων οφείλεται κυρίως στην αύξηση των απαιτήσεων από φόρους κατά 360,82 εκατ. ευρώ και στην αύξηση των απαιτήσεων από λοιπούς χρεώστες (ΔΕΗ Α.Ε.) κατά 530,37 εκατ. ευρώ.

Οι συνολικές απαιτήσεις αναλύονται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 35
Εισπράξιμο ποσό απαιτήσεων

Εισπράξιμο ποσό	2023	2022	Μεταβολή	Ποσοστό
Απαιτήσεις από φόρους	4.153.639.314,68	3.792.820.081,64	360.819.233,04	9,51%
Απαιτήσεις από κοινωνικές εισφορές	122.935,56	120.544,53	2.391,03	1,98%
Απαιτήσεις από μεταβιβάσεις	12.057.734,58	32.269.649,97	-20.211.915,39	-62,63%
Απαιτήσεις από πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	6.467.505,37	9.731.555,69	-3.264.050,32	-33,54%
Απαιτήσεις από τόκους	219.674,46	108.838,83	110.835,63	101,83%
Απαιτήσεις από λοιπά έσοδα	344.453.442,43	364.795.406,76	-20.341.964,33	-5,58%
Σύνολο απαιτήσεων	4.516.960.607,08	4.199.846.077,42	317.114.529,66	7,55%
Ταμείο Εγγυοδοσίας	1.879.437.312,00	1.914.987.944,00	-35.550.632,00	-1,86%
Ταμείο Αλληλεγγύης	37.557.277,35	25.405.462,32	12.151.815,03	47,83%
Λοιπές απαιτήσεις από μεταβιβάσεις	8.984.559,04	85.012.056,00	-76.027.496,96	-89,43%
Απαιτήσεις από διαθέσιμα παγίων	3.596.784,79	264.943,82	3.331.840,97	1257,57%
Απαιτήσεις από συναλλαγές επί χρηματοοικονομικών σ	209.243.237,31	155.679.990,49	53.563.246,82	34,41%
Τακτοποιητέες εισπράξεις μέσω τραπεζών	1.033.616.204,33	1.132.019.623,12	-98.403.418,79	-8,69%
Ενδιάμεσος λογαριασμός προξενίων	87.538.664,52	60.426.163,02	27.112.501,50	44,87%
Απαιτήσεις από ΜΤΣ	95.692.652,05	102.692.652,05	-7.000.000,00	-6,82%
Λοιποί χρεώστες	2.090.489.235,53	1.560.120.255,55	530.368.979,98	34,00%
Διάφορες απαιτήσεις	2.694.578,26	596.391,41	2.098.186,85	351,81%
Επιστροφές φόρων μέσω Τραπεζών και Πιστωτικών Ιδρυ	385.791.980,33	385.792.049,36	-69,03	0,00%
Λοιποί ενδιάμεσοι λογαριασμοί Δ.Ο.Υ.	-32.981.407,86	-37.184.505,70	4.203.097,84	-11,30%
Σύνολο	10.318.621.684,73	9.585.659.102,86	732.962.581,87	7,65%

(α) Στις λοιπές απαιτήσεις περιλαμβάνεται υπόλοιπο προκαταβολών που έχουν χορηγηθεί προς τη ΔΕΗ Α.Ε. έναντι των συνολικών ετήσιων υποχρεώσεων για δαπάνη εξόφλησης λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος Φορέων της Γενικής Κυβέρνησης²⁴² για τα έτη 2020, 2021, 2022, 2023 και 2024, το οποίο κατά την 31.12.2023 ανέρχεται σε 2,04 δις ευρώ. Από το ποσό αυτό, 397,63 εκατ. ευρώ αφορούν προκαταβολές των ετών 2020, 2021 και 2022. Οι εν λόγω προκαταβολές, σύμφωνα με τις υπουργικές αποφάσεις που εκδόθηκαν για τη χορήγησή τους, επιστρέφονται τμηματικά από το προϊόν της εξόφλησης των λογαριασμών ηλεκτρικής ενέργειας εκάστου έτους των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης μέχρι την 30^η Απριλίου του επόμενου έτους, μετά δε την προθεσμία αυτή τυχόν υπόλοιπο επιστρέφεται ολοσχερώς. Περαιτέρω, σύμφωνα με τις προαναφερόμενες υπουργικές αποφάσεις, ο προμηθευτής ηλεκτρικής ενέργειας υποχρεούται σε μηνιαία βάση να αποστέλλει, μεταξύ άλλων, στη Γ.Δ.Ο.Υ. του Υπουργείου Οικονομικών ηλεκτρονικό αρχείο με αναλυτικά στοιχεία των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης που δεν εξόφλησαν τους λογαριασμούς τους εντός δύο μηνών από τη λήξη της προθεσμίας πληρωμής τους, προκειμένου η εξόφληση να πραγματοποιηθεί από την

²⁴² Βλ. άρθρο 58 παρ. 8 ν. 4075/2012 (Α' 89) και τις κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσες υπουργικές αποφάσεις.

ανωτέρω Γ.Δ.Ο.Υ., κατόπιν μεταφοράς πιστώσεων από τον προϋπολογισμό του εκάστοτε φορέα της Κεντρικής Διοίκησης που εποπτεύει τον Φορέα της Γενικής Κυβέρνησης που καθυστερεί την πληρωμή. Εν προκειμένω, η ανωτέρω διαδικασία εφαρμόζεται πλημμελώς (από τον πάροχο και το Υπουργείο Οικονομικών), με αποτέλεσμα τη συσσώρευση σημαντικού ύψους απαιτήσεων, η τακτοποίηση των οποίων εκκρεμεί επί μακρόν. Ειδικότερα, σύμφωνα με τις επιστολές εκκαθάρισης των χρηματικών προκαταβολών, όπως αποστέλλονται από τη ΔΕΗ, για τα έτη 2020, 2021 και 2022 προκύπτει ότι: α) υφίστανται ληξιπρόθεσμες οφειλές από λογαριασμούς ηλεκτρικής ενέργειας ποσού 370,59 εκατ. ευρώ για τα έτη 2021 και 2022 από Φορείς Γενικής Κυβέρνησης, καθόσον η αρμόδια Γ.Δ.Ο.Υ. δεν έχει προβεί στην εκτέλεση των προβλεπόμενων ενεργειών και β) για το έτος 2020 δεν έχει επιστραφεί από την ΔΕΗ Α.Ε. ποσό ύψους 27,04 εκατ. ευρώ ως επιστρεπτέο υπόλοιπο της δοθείσας προκαταβολής. Τέλος, για το έτος 2023, το υπόλοιπο προκαταβολών που έχει χορηγηθεί ανέρχεται σε 552,92 εκατ. ευρώ και εκκρεμεί η ολοκλήρωση της εκκαθάρισης αυτού.

(β) Διαπιστώθηκε ότι μεταξύ των λογαριασμών απαιτήσεων περιλαμβάνονται λογαριασμοί με σημαντικά μεταφερόμενα υπόλοιπα που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενες χρήσεις και τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα (Ο.Π.Σ.Δ.Π.) που έλαβε χώρα το 2019²⁴³ (π.χ. επιστροφές φόρων μέσω Τραπεζών, με υπόλοιπο 385,79 εκατ. ευρώ, απαιτήσεις από συναλλαγές επί χρηματοοικονομικών στοιχείων, με υπόλοιπο 209,24 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τουλάχιστον 121,66 εκατ. ευρώ προέρχονται από την ως άνω μετάπτωση). Οι αρμόδιες υπηρεσίες (Γ.Λ.Κ., Α.Α.Δ.Ε.) θα πρέπει να προβούν στις απαραίτητες ενέργειες προκειμένου να επαληθευθεί η ύπαρξη και το ύψος των ανωτέρω απαιτήσεων και σε αντίθετη περίπτωση να εξετάσουν το ενδεχόμενο διαγραφής/απομείωσης αυτών, προκειμένου οι απαιτήσεις να απεικονίζονται ορθά και με ακρίβεια στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης.

(γ) Στις λοιπές απαιτήσεις δεν περιλαμβάνονται οι απαιτήσεις των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά του Ε.Ο.Π.Υ.Υ., από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του. Οι σχετικές απαιτήσεις κατά την 31^η.12.2023 ανέρχονταν σε 191,98 εκατ. ευρώ.

5.1.2.3. Προκαταβολές

Το υπόλοιπο του λογαριασμού «Προκαταβολές» της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης ανέρχεται σε 2,36 δις ευρώ, μειωμένο κατά 556,11 εκατ. ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη οικονομική χρήση.

Οι Προκαταβολές επιμετρώνται στο ανακτήσιμο ποσό τους. Στον λογαριασμό αυτό περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο: α) Οι «Προκαταβολές παροχών σε εργαζόμενους» ύψους 446,77 εκατ. ευρώ, όπου αναγνωρίζεται η μισθοδοσία του

²⁴³ Σύμφωνα με τα από 13.9.2024 και 17.9.2024 μηνύματα ηλεκτρονικής αλληλογραφίας της Δ/νσης Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης - Τμήμα Α' Ισολογισμού-Απολογισμού.

προσωπικού και οι καταβαλλόμενες από την Κεντρική Διοίκηση συντάξεις, που σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις προκαταβάλλονται και β) οι «Προκαταβολές σε δημόσιους διαχειριστές» ύψους 1,86 δις ευρώ, όπου αναγνωρίζονται τα ποσά που έχουν τεθεί στη διάθεση δημοσίων υπηρεσιών, υπό την ευθύνη υπολόγων διαχειριστών (μέσω παγίων προκαταβολών ή χρηματικών ενταλμάτων προπληρωμής) και δεν αναγνωρίζονται ως ταμειακά διαθέσιμα.

5.2. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

5.2.1. Βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

Στις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της Κ.Δ., συνολικού ποσού 88,54 δις ευρώ, περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι κατηγορίες «Πληρωτέες υποχρεώσεις», «Άλλες υποχρεώσεις» και «Παροχές σε εργαζομένους».

5.2.1.1. Πληρωτέες υποχρεώσεις

Οι πληρωτέες υποχρεώσεις περιλαμβάνουν τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της Κ.Δ., οι οποίες αναγνωρίστηκαν με βάση τα στοιχεία του Μητρώου Δεσμεύσεων. Αυτό σημαίνει ότι οι υποχρεώσεις από αγορές αγαθών και λήψη υπηρεσιών αναγνωρίζονται με τη λήψη τιμολογίου ή ισοδύναμου παραστατικού²⁴⁴ που αποδεικνύει την ύπαρξη της οφειλής.

Σύμφωνα, όμως, με την παρ. 27 της ΛΠΠΕ, η οποία δεν εφαρμόστηκε εν προκειμένω, η υποχρέωση καθίσταται δεδουλευμένη όταν η οντότητα αποκτά έλεγχο επί των αγαθών ή λαμβάνει τις υπηρεσίες. Ο έλεγχος επί των αγαθών, κατά (μαχητό) τεκμήριο, προκύπτει κατά τη διαπιστωμένη φυσική παραλαβή τους. Επομένως, βάσει της ΛΠΠΕ, η υποχρέωση αναγνωρίζεται ως δεδουλευμένη με τη φυσική παραλαβή των αγαθών ή τη λήψη των υπηρεσιών, καθίσταται δε πληρωτέα με τη λήψη του τιμολογίου ή ισοδύναμου παραστατικού.

Όσον αφορά τις υποχρεώσεις από κοινωνικές παροχές, επιδοτήσεις και μεταβιβάσεις, αυτές αναγνωρίζονται όταν η Κ.Δ. δεσμεύεται για την καταβολή τους.

Τέλος, για τις υποχρεώσεις από τόκους, δεν εφαρμόστηκε η παρ. 25 της ΛΠΠΕ για τον υπολογισμό αυτών με τη μέθοδο του αποτελεσματικού επιτοκίου, που προϋποθέτει την αρχική αναγνώριση στην εύλογη αξία, μειωμένη με τα κόστη συναλλαγής, και τη μεταγενέστερη επιμέτρηση στο αποσβέσιμο κόστος των δανείων, ομολόγων κ.λπ., λόγω των οποίων οφείλονται οι τόκοι.

Οι πληρωτέες υποχρεώσεις από τόκους ανήλθαν σε 15,84 δις ευρώ, αυξημένοι κατά 1,43 δις ευρώ ή ποσοστό 9,96% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η μεταβολή αυτή οφείλεται, κυρίως, στην αύξηση των δεδουλευμένων τόκων μακροπρόθεσμων δανείων εξωτερικού λόγω της αναβολής καταβολής τόκων για δάνεια που χορηγήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), καθώς και στην αύξηση των επιτοκίων δανεισμού και του ύψους του χρέους.

Οι πληρωτέες υποχρεώσεις, που ανήλθαν κατά την περίοδο αναφοράς σε 16,39 δις ευρώ, σημειώνοντας αύξηση ύψους 1,91 δις ευρώ έναντι του προηγούμενου έτους, αναλύονται στον παρακάτω Πίνακα:

²⁴⁴ Βλ. ιδίως άρθρο 8 του π.δ/τος 80/2016.

Πίνακας 36
Πληρωτέες υποχρεώσεις

Κατηγορία	2023	2022	Μεταβολή
Υποχρεώσεις από κοινωνικές παροχές	127.091,70	235.370,11	-108.278,41
Υποχρεώσεις από μεταβιβάσεις	248.590.662,02	4.310.411,62	244.280.250,40
Υποχρεώσεις από αγορές αγαθών & υπηρεσιών	45.695.169,83	77.059.551,06	-31.364.381,23
Υποχρεώσεις από επιδοτήσεις	450.000,00	984.786,89	-534.786,89
Υποχρεώσεις από τόκους	15.835.876.662,23	14.401.082.627,15	1.434.794.035,08
Υποχρεώσεις από λοιπές δαπάνες	21.082,90	-	21.082,90
Υποχρεώσεις από απόκτηση παγίων περιουσιακών στοιχείων	263.129.040,57	-	263.129.040,57
Σύνολο πληρωτέων υποχρεώσεων	16.393.889.709,25	14.483.672.746,83	1.910.216.962,42

(α) Η επιμέτρηση των πληρωτέων υποχρεώσεων από αγορές αγαθών και λήψη υπηρεσιών και από τόκους δεν πραγματοποιήθηκε με βάση τα οριζόμενα στις παρ. 27 και 25 της ΛΠΠΕ, αντίστοιχα, διότι, κατά το Γ.Λ.Κ., απαιτείται η προσαρμογή του πληροφοριακού συστήματος και των λογιστικών πρακτικών. Ωστόσο, στις σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται γνωστοποίηση της προόδου που επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, ούτε γίνεται επίκληση συγκεκριμένης χρονολογίας, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ).

(β) Το ύψος των πληρωτέων υποχρεώσεων είναι υποεκτιμημένο κατά 164,28 εκατ. ευρώ τουλάχιστον και αφορά σε απλήρωτες υποχρεώσεις εκτός Μητρώου Δεσμεύσεων (79,07 εκατ. ευρώ αφορούν στα Στρατιωτικά Νοσοκομεία και 85,21 εκατ. ευρώ σε προμήθειες αντιϊκών φαρμάκων από το Υπουργείο Υγείας).

5.2.1.2. Άλλες βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις

Η ανάλυση των άλλων βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 37
Άλλες Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις (Ποσά σε ευρώ)

	2023	2022	Μεταβολή
Υποχρεώσεις από απορρίψεις μισθοδοσίας	391.175,53	391.175,53	-
Λοιπές υποχρεώσεις	158.771.983,44	193.737.937,70	-34.965.954,26
Σύνολο	159.163.158,97	194.129.113,23	-34.965.954,26

Οι υποχρεώσεις από καταβολή μισθοδοσίας αφορούν ποσά τα οποία επιστρέφουν στους λογαριασμούς της Κ.Δ. λόγω προβλημάτων στους τραπεζικούς λογαριασμούς των δικαιούχων.

Στις λοιπές υποχρεώσεις περιλαμβάνονται υποχρεώσεις από εισφορές στο Ν.Α.Τ.Ο. για την πραγματοποίηση δαπανών σε εγκαταστάσεις του στην Ελλάδα, καθώς

και υποχρεώσεις από εισπράξεις ποσών για λογαριασμό τρίτων, που στη συνέχεια αποδίδονται σε αυτούς.

Κατά την περίοδο αναφοράς παρατηρείται μείωση κατά 34,97 εκατ. ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

5.2.1.3. Παροχές σε εργαζόμενους

Στην κατηγορία αυτή των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων αναγνωρίζονται οι δεδουλευμένες υποχρεώσεις από μισθοδοσία εργαζομένων. Κατά την ημερομηνία αναφοράς το ποσό των υποχρεώσεων αυτών ανήλθε σε 2,51 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση ύψους 1,36 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

5.2.2. Χρέος Κεντρικής Διοίκησης

Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης συνιστά το μεγαλύτερο μέρος των συνολικών υποχρεώσεων (βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων) αυτής, όπως εμφανίζονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης, ανερχόμενες σε 433,56 δις ευρώ.

Το δημόσιο χρέος και η σύνθεσή του απεικονίζονται στον παρακάτω Πίνακα.

Πίνακας 38
(Ποσά σε εκατ. ευρώ)

Δημόσιο Χρέος ²⁴⁵	31/12/2023	31/12/2022	Μεταβολή	% Μεταβολή	% επί του συνόλου ΔΧ 2023
Είδος Υποχρέωσης	[1]	[2]	[3]=[1]-[2]	[4]=[3]/[2]	
Χρεωστικοί τίτλοι	102.446,45	96.733,38	5.713,08	5,91%	25,20%
Βραχυπρόθεσμοι τίτλοι	11.987,58	11.800,00	187,58	1,59%	2,95%
Έντοκα γραμμάτια	11.987,58	11.800,00	187,58	1,59%	2,95%
Μακροπρόθεσμοι τίτλοι	90.458,88 ²⁴⁶	84.933,38	5.525,50	6,51%	22,25%
Λάναεια	304.076,46	303.543,67	532,79	0,18%	74,80%
Βραχυπρόθεσμο δάνεια	54.539,17	49.924,50	4.614,67	9,24%	13,42%
Μακροπρόθεσμο δάνεια	249.537,29 ²⁴⁷	253.619,16	-4.081,88	-1,61%	61,38%
Έναντι εσωτερικού	155,40	666,47	-511,07	-76,88%	0,04%
Έναντι εξωτερικού (ΕΤΧΣ/ΕΜΣ/ΔΝΤ/Λοιπά)	249.381,88	252.952,69	-3.570,80	-1,41%	61,35%
Γενικό σύνολο	406.522,91	400.277,04	6.245,87	1,56%	100,00

²⁴⁵ Δεν περιλαμβάνονται πράξεις παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων.

²⁴⁶ Περιλαμβάνεται ποσό 3,2 δις ευρώ που αφορά στο βραχυπρόθεσμο μέρος σε Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου.

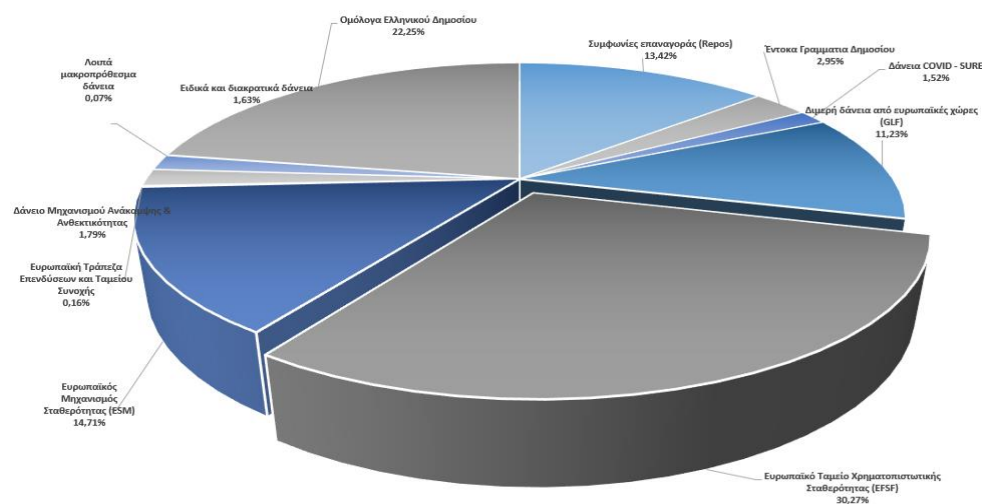
²⁴⁷ Περιλαμβάνεται ποσό 2,25 δις που αφορά στο βραχυπρόθεσμο μέρος των μακροπρόθεσμων δανείων.

Την 31η.12.2023 το υπόλοιπο του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης²⁴⁸ ανήλθε σε 406,52 δις ευρώ και είναι αυξημένο σε σχέση με εκείνο των 400,28 δις ευρώ του προηγούμενου οικονομικού έτους κατά 6,25 δις ευρώ ή ποσοστό 1,56%, λόγω της αύξησης τόσο του βραχυπρόθεσμου δανεισμού (κατά 4,80 δις ευρώ) όσο και του μακροπρόθεσμου δανεισμού (κατά 1,44 δις ευρώ).

Επισημαίνεται ότι στο χρέος της Κεντρικής Διοίκησης δεν συμπεριλαμβάνεται ποσό ύψους 12,40 δις ευρώ, που αφορά σε αναβαλλόμενους τόκους των δανείων του Ε.Φ.Σ.Φ. των οικονομικών χρήσεων 2012-2023, των οποίων η καταβολή θα ξεκινήσει από το οικονομικό έτος 2032²⁴⁹. Οι ανωτέρω τόκοι έχουν αναγνωρισθεί ως δεδουλευμένοι και απεικονίζονται στις πληρωτέες υποχρεώσεις της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης και σύμφωνα με τις νέες μεθοδολογικές οδηγίες της Eurostat συνυπολογίζονται στο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης (Χρέος κατά Μάαστριχτ).

Η ανάλυση του δημοσίου χρέους ανά φορέα δανεισμού απεικονίζεται στο παρακάτω Γράφημα.

Γράφημα 12
Ανάλυση Δημοσίου Χρέους Κεντρικής Διοίκησης ανά Φορέα Δανεισμού

Η μεσοσταθμική διάρκεια του νέου δανεισμού για το έτος 2023 διαμορφώθηκε στα 7,46 έτη, έναντι διάρκειας 5,49 ετών για το έτος 2022, ενώ το μεσοσταθμικό κόστος του νέου δανεισμού - εκτός των τίτλων με συμφωνία επαναγοράς (repot) - ανήλθε σε 3,71%, έναντι κόστους 1,33% το έτος 2022.

Το μεσοσταθμικό κόστος εξυπηρέτησης του χρέους το έτος 2023, σε ταμειακή βάση, ανήλθε σε 1,61% (2022:1,54%), η δε μεσοσταθμική διάρκειά του διαμορφώθηκε στα 16,91 έτη (2022:17,54 έτη).

Το μερίδιο των μεσομακροπρόθεσμων υποχρεώσεων στο τέλος του έτους 2023 αποτελεί το 83,64% του συνολικού χαρτοφυλακίου, με τον επίσημο τομέα να κατέχει

²⁴⁸ Το Χρέος της Κεντρικής Διοίκησης διαφέρει από το Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης (Χρέος κατά Μάαστριχτ) κατά το ποσό του ενδοκυβερνητικού χρέους και των λοιπών στοιχείων που προβλέπονται από το Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών (ESA 2010).

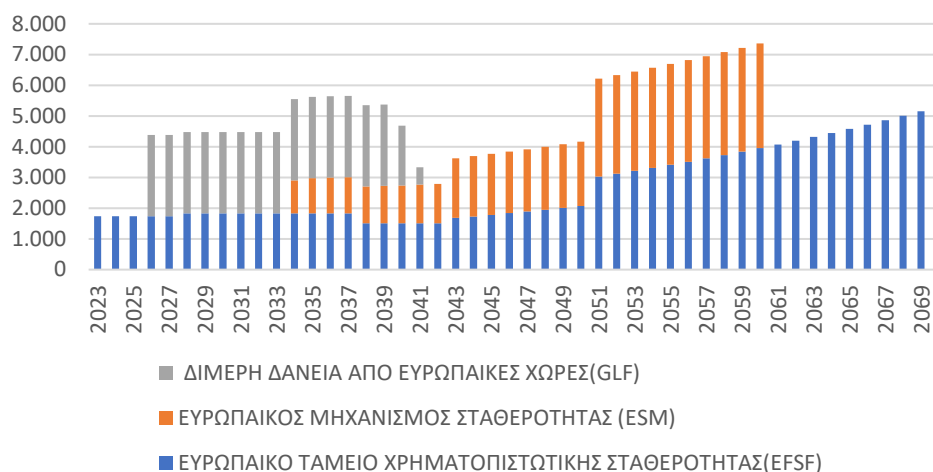
²⁴⁹ Eurogroup statement on Greece of 22 June 2018- 390/18.

το 67,21% του χρέους της Κ.Δ. με μέσο σταθμικό επιτόκιο εξυπηρέτησης 1,24%²⁵⁰ (2022:1,02%).

Το ανεξόφλητο υπόλοιπο των δανείων του Μηχανισμού Στήριξης -τα δάνεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου έχουν εξοφληθεί πλήρως από το οικονομικό έτος 2022- ανέρχεται σε 228,53 δις ευρώ. Το χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής τους απεικονίζεται στο παρακάτω Γράφημα.

Γράφημα 13

Χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής δανείων Μηχανισμού Στήριξης (ποσά σε εκατ. ευρώ)

Λόγω της διευρυμένης χρήσης χρηματοοικονομικών παραγώγων, ο επιτοκιακός κίνδυνος με τη συμμετοχή υποχρεώσεων κυμαινόμενου επιτοκίου στο σύνολο του χαρτοφυλακίου δημοσίου χρέους εξαλείφθηκε για το έτος 2023. Περαιτέρω, η αύξηση του κυμαινόμενου επιτοκίου Euribor κατά τη διάρκεια του 2023 είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους ανταλλαγών κυμαινόμενου - σταθερού επιτοκίου και την εξασφάλιση θετικών αξιών σε υφιστάμενες θέσεις επιτοκιακών παραγώγων.

Το απόθεμα (stock) των εντόκων γραμματίων παρέμεινε σταθερό σε σχέση με το προηγούμενο έτος (11,99 δις ευρώ), ενώ το απόθεμα των τίτλων με συμφωνία επαναγοράς (repos) αυξήθηκε κατά 4,61 δις ευρώ και στο τέλος του 2023 διαμορφώθηκε σε 54,54 δις ευρώ.

Οι Μικτές Χρηματοδοτικές Ανάγκες²⁵¹ του Κρατικού Προϋπολογισμού²⁵² κατά το έτος 2023 (εξαιρουμένου του αποθέματος του βραχυπρόθεσμου χρέους εντόκων και repos) ανήλθαν στο ποσό των 17,87 δις ευρώ, ήτοι ποσοστό 7,93% του Α.Ε.Π., λόγω των πρωτογενών πλεονασμάτων, των χαμηλών ετήσιων χρεολυσίων και των υψηλών ταμειακών διαθεσίμων, με συνέπεια ο κίνδυνος ρευστότητας να είναι χαμηλός.

²⁵⁰ Συνυπολογιζόμενων των δεδουλευμένων τόκων των δανείων του EFSF, των οποίων έχει αναβληθεί η καταβολή τους έως το 2032.

²⁵¹ Gross Financing Needs – GFN: το συνολικό χρηματικό ποσό που μια χώρα δαπανά σε ένα έτος για τις πληρωμές τόκων και την αποπληρωμή του χρέους.

²⁵² Πηγή: Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, Απολογισμός Δανειακού και Διαχειριστικού Προγράμματος 2023 (σελ. 15).

Η αρχική αναγνώριση και η μεταγενέστερη επιμέτρηση των υποχρεώσεων που σχετίζονται με το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη λογιστική πολιτική που ίσχυε κατά την 31^η.12.2018 και όχι με βάση τα οριζόμενα στην παρ. 25 της ΛΠΠΕ. Επιπλέον εκκρεμεί η αναδρομική εφαρμογή αλλαγών της λογιστικής πολιτικής αναφορικά με την αναγνώριση των χρηματοοικονομικών μέσων-υποχρεώσεων με τη μέθοδο του αποτελεσματικού επιτοκίου (σχετική η 2/87749/ΔΛΓΚ/7.7.2021 απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών, ΦΕΚ Β' 3082). Σύμφωνα με το Γ.Λ.Κ. και τον Ο.Δ.ΔΗ.Χ., προκειμένου να καταστεί εφικτή η τήρηση των ανωτέρω, απαιτούνται προσαρμογές στις λογιστικές πρακτικές και στα πληροφοριακά συστήματα. Ωστόσο, στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται γνωστοποίηση της προόδου που επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, ούτε γίνεται επίκληση συγκεκριμένης χρονολογίας, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ).

Κατόπιν επισκόπησης που πραγματοποιήθηκε αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη διαχείριση του Δημοσίου Χρέους από τον Ο.Δ.ΔΗ.Χ., εντοπίζονται οι ακόλουθες αδυναμίες:

(i) Δεν έχουν αναληφθεί ενέργειες από τη Διεύθυνση Δανεισμού και Διαχείρισης του Ο.Δ.ΔΗ.Χ. για τη διευκόλυνση της λειτουργίας της δευτερογενούς αγοράς τίτλων του Ελληνικού Δημοσίου μέσω πράξεων αγορών, πωλήσεων ή δανεισμού τίτλων, εντός προκαθορισμένων ορίων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 65 παρ. 1α στοιχ. αα περ. ν του ν. 4941/2022, για την περαιτέρω διασφάλιση της επάρκειας διαπραγμάτευσης των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου.

(ii) Δεν έχουν καθοριστεί από τον Ο.Δ.ΔΗ.Χ. σε ετήσια βάση ενοποιημένα όρια κινδύνου αντισυμβαλλομένου, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 62 παρ. 1 περ. β του ν. 4941/2022. Εντούτοις, έχουν προβλεφθεί και εφαρμόζονται κριτήρια επιλογής των βασικών διαπραγματευτών αγοράς σύμφωνα τον Κανονισμό Λειτουργίας τους.

(iii) Δεν διενεργούνται έλεγχοι από το Τμήμα Συμμόρφωσης του Ο.Δ.ΔΗ.Χ. αναφορικά με την εφαρμογή των εσωτερικών του πολιτικών, την τήρηση των ρυθμιστικών του υποχρεώσεων και τη συμμόρφωση της λειτουργίας του με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, όπως προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 65 παρ. 1 στοιχ. γβ περ. ii του ν. 4941/2022.

(iv) Δεν έχει στελεχωθεί το Αυτοτελές Τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου του Ο.Δ.ΔΗ.Χ., η αποστολή και οι αρμοδιότητες του οποίου προβλέπονται στις διατάξεις του άρθρου 65 παρ. 1 στοιχ. στ του ν. 4941/2022.

Ως βασική αιτία των ανωτέρω αδυναμιών προβάλλεται η υποστελέχωση του Οργανισμού, με κάλυψη των οργανικών θέσεων σε ποσοστό μόλις 56,6%, η οποία σε συνδυασμό με τον απαιτούμενο σημαντικό χρόνο εκπαίδευσης, λόγω του εξειδικευμένου χαρακτήρα του αντικειμένου ενασχόλησης, αναδεικνύεται σε βασικό παράγοντα λειτουργικού κινδύνου για τον Οργανισμό.

Περαιτέρω, αναφορικά με τα πληροφοριακά συστήματα που είναι σε παραγωγική λειτουργία στον Ο.Δ.ΔΗ.Χ., εντοπίζονται ελλείψεις σε δικλίδες ελέγχου υποχρεωτικών πεδίων και λογικών ελέγχων, στο ιστορικό καταγραφής ενεργειών καθώς και σε αυτοματοποιημένες διαδικασίες παραγωγής αναφορών. Εντούτοις, ο Οργανισμός είναι σε διαδικασία προμήθειας και εγκατάστασης νέου ολοκληρωμένου

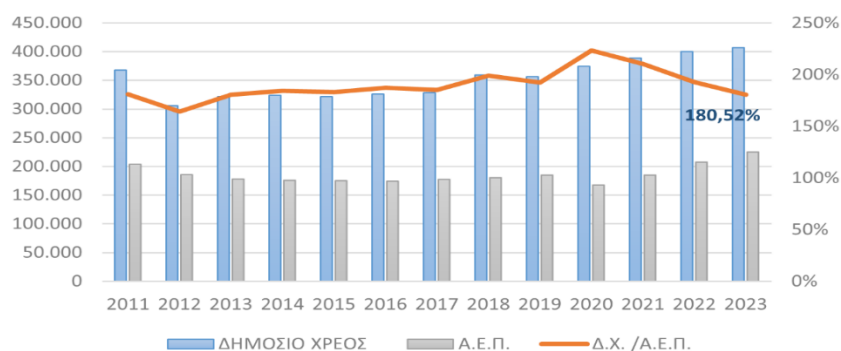
πληροφοριακού συστήματος (Treasury Management System) με σκοπό την επίλυση υφιστάμενων δυσχερειών και την απόκτηση εργαλείων και δυνατοτήτων για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του Δημοσίου Χρέους.

Τέλος, διαπιστώθηκε ότι δεν έχει διενεργηθεί για το έτος 2023 ανάλυση της βιωσιμότητας του δημοσίου χρέους από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 2 παρ. 5 περ. δ' του ν. 4270/2014.

5.2.2.1. Σχέση Δημοσίου Χρέους και Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)

Ο «Δείκτης Χρέους/ΑΕΠ» βελτιώθηκε σημαντικά κατά την περίοδο αναφοράς (2023), καθώς ανήλθε σε ποσοστό 180,52% (406,52/225,20) έναντι 192,58% (400,28/207,85) το έτος 2022 (βάσει της αναθεωρημένης εκτίμησης για το ΑΕΠ). Το αποτέλεσμα αυτό υπερβαίνει τη σχετική πρόβλεψη του Προϋπολογισμού, καθώς τα μεγέθη του δημοσίου χρέους και του ΑΕΠ που είχαν προβλεφθεί για το 2022 θα οδηγούσαν σε ΔΧ/ΑΕΠ=176,25%.

Γράφημα 14
Διαχρονική εξέλιξη χρέους Κ.Δ. σε σχέση με το ΑΕΠ

Ο δείκτης Δημοσίου Χρέους²⁵³/ΑΕΠ την 31^η.12.2023 υπολογίστηκε σε ποσοστό 180,52%, μειωμένος κατά 12 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, με τον πραγματικό ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης και τον πληθωρισμό να έχουν καθοριστική επίδραση στο ως άνω αποτέλεσμα. Εντούτοις, ο Δείκτης Χρέους/ΑΕΠ εξακολουθεί να παραμένει σε υψηλά επίπεδα σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, ενώ και η σταδιακή αναχρηματοδότηση των δανειακών υποχρεώσεων της Κεντρικής Διοίκησης προς τον επίσημο τομέα με όρους αγοράς αυξάνει την έκθεση του Ελληνικού Δημοσίου στους κινδύνους επιτοκίου, αναχρηματοδότησης και αγοράς.

²⁵³ Δεν περιλαμβάνονται οι αναβαλλόμενοι τόκοι δανείων του Ε.Φ.Σ.Φ., ποσού 12,40 δις ευρώ.

5.2.3. Άλλες μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις

Η ανάλυση των άλλων μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων παρουσιάζεται στον παρακάτω Πίνακα:

Πίνακας 39
Άλλες Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις (Ποσά σε ευρώ)

	2023	2022	Μεταβολή
Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDRs)	3.786.929.316,55	3.896.996.706,16	-110.067.389,54
Κέρματα σε κυκλοφορία	97.819.070,28	91.412.472,48	6.406.597,80
Υποχρεώσεις στην ΤτΕ για συμμετοχή στο κεφάλαιο του ΔΝΤ	4.781.954.177,20	4.688.204.712,88	93.749.461,32
Σύνολο	8.666.702.564,03	8.676.613.891,45	-9.911.330,42

Στον λογαριασμό «Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα (SDRs)» εμφανίζεται η υποχρέωση της Κεντρικής Διοίκησης προς το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο από Ειδικά Τραβηκτικά Δικαιώματα. Οι μεταβολές σε σχέση με το προηγούμενο οικονομικό έτος οφείλονται σε συναλλαγματικές διαφορές.

5.2.4. Προβλέψεις

Σύμφωνα με την παρ. 11 της ΛΠΠΕ, η Κ.Δ. κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου οφείλει να αναπτύξει το λογιστικό της σύστημα ώστε να καταρτίσει μητρώα παρακολούθησης ζημιών και υποχρεώσεων που απορρέουν από τους σημαντικότερους χρηματοοικονομικούς κινδύνους (π.χ. εισπραξιμότητα απαιτήσεων, καταπτώσεις εγγυήσεων, δικαστικές διεκδικήσεις τρίτων), για τους οποίους θα πρέπει να αναγνωρίζονται οι αναλογούσες απομειώσεις και προβλέψεις. Συναφώς, στην παρ. 33 της ΛΠΠΕ ορίζεται ότι η Κ.Δ. αναγνωρίζει προβλέψεις για υποχρεώσεις που αφορούν την περίοδο αναφοράς, οι οποίες βαρύνουν τα αποτελέσματα και, περαιτέρω, γνωστοποιεί τις ενδεχόμενες υποχρεώσεις και τα ενδεχόμενα περιουσιακά στοιχεία στις Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις, χωρίς όμως να τα αναγνωρίζει.

Κατά την περίοδο αναφοράς δεν προέκυψε ότι έχουν καταρτισθεί μητρώα παρακολούθησης ζημιών και υποχρεώσεων και, συνεπώς, δεν έχουν υπολογισθεί και αναγνωρισθεί τυχόν προβλέψεις από καταπτώσεις εγγυήσεων ή δικαστικές διεκδικήσεις τρίτων. Συναφώς, στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται οποιαδήποτε γνωστοποίηση ενδεχόμενων υποχρεώσεων της Κεντρικής Διοίκησης.

Σε σχέση με τα ανωτέρω αναφέρεται ενδεικτικά ότι:

(α) Το ανεξόφλητο υπόλοιπο των δανείων που έχουν δοθεί με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου ανήλθε την 31^η.12.2023 σε 26,76 δις ευρώ. Ειδικά οι εγγυήσεις που χορηγήθηκαν σε τιτλοποιήσεις πιστωτικών ιδρυμάτων²⁵⁴ στο πλαίσιο του

²⁵⁴ Ως «τιτλοποίηση απαιτήσεων» νοείται η μεταβίβαση απαιτήσεων, συμπεριλαμβανομένων απαιτήσεων σε προσωρινή ή οριστική καθυστέρηση ή ρύθμιση, από δάνεια ή πιστώσεις ή από συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) που έχουν χορηγηθεί από πιστωτικά ιδρύματα εξαιρουμένων των «εγγυημένων απαιτήσεων», σε συνδυασμό με την έκδοση και διάθεση ομολογιών.

προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ» ανήλθαν κατά την ίδια ημερομηνία σε 16,78 δις ευρώ. Σημειώνεται ότι οι συνολικές ανακτήσεις αθροιστικά των τιτλοποιήσεων υπολείπονται σε ποσοστό 24,26% σε σχέση με τις προϋπολογισθείσες ανακτήσεις των επιχειρηματικών πλάνων των διαχειριστών για τα έτη 2020-2023, ενώ ειδικά για το οικονομικό έτος 2023 το ποσοστό αυτό ανήλθε σε 34,73%. Για τα ποσά αυτά δεν αναγνωρίστηκαν προβλέψεις για καταπτώσεις εγγυήσεων ούτε υπάρχει σαφής ισχυρισμός της Κεντρικής Διοίκησης περί της ανυπαρξίας κινδύνου κατάπτωσης έστω μέρους των εγγυήσεων αυτών. Συναφώς σημειώνεται ότι κατά την τελευταία πενταετία οι καταπτώσεις από εγγυήσεις ανέρχονται κατά μέσο όρο ετησίως σε 380,38 εκατ. ευρώ.

(β) Η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ Α.Ε.) είναι άμεση θυγατρική της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας (Υπερταμείο - GrowthFund), της οποίας μέτοχος σε ποσοστό 100% είναι το Ελληνικό Δημόσιο. Σύμφωνα με τις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της ΕΤΑΔ οικονομικού έτους 2023, εκκρεμούν σε βάρος της Διαιτητικές Αποφάσεις επί αγωγών της εταιρείας ΑΤΤΙΚΟΣ ΗΛΙΟΣ Α.Ε. (τις οποίες άσκησε μαζί με τις εταιρείες ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε. και ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΛΙΟΣ Α.Ε.) για επιδικασθέντα ποσά συνολικού ύψους 573 εκατ. ευρώ περίπου, χωρίς τους αναλογούντες τόκους²⁵⁵. Ενόψει της νομικής σχέσης του Ελληνικού Δημοσίου με την ΕΤΑΔ Α.Ε. και το Υπερταμείο, δεν προκύπτει ότι έχουν αξιολογηθεί από την Κεντρική Διοίκηση τυχόν ενδεχόμενες υποχρεώσεις της λόγω των ως άνω δικαστικών διεκδικήσεων ούτε υπάρχει εκτίμηση ότι από την ανωτέρω αιτία δεν μπορεί να προκύψει οποιαδήποτε υποχρέωση για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται κάποια σχετική γνωστοποίηση.

5.2.5. Εγγυήσεις Ελληνικού Δημοσίου

Το ανεξόφλητο υπόλοιπο δανείων, που έχουν δοθεί με την εγγύηση του Ε.Δ., ανήλθε την 31^η.12.2023 στο ποσό των 26,76 δις ευρώ, μειωμένο κατά 917,66 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 3,43% έναντι του προηγούμενου έτους (2022), κατά το οποίο το ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο είχε διαμορφωθεί στο ποσό των 27,68 δις ευρώ.

Στο υπόλοιπο αυτό περιλαμβάνονται κυρίως εγγυήσεις συνολικού ποσού 16,78 δις ευρώ σε τιτλοποιήσεις απαιτήσεων πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ». Κατά την περίοδο αναφοράς το Ε.Δ. εισέπραξε προμήθειες ασφαλείας²⁵⁶ ποσού 124,24 εκατ. ευρώ για την παροχή εγγύησης στα πλαίσια του ανωτέρου προγράμματος.

Τα υπόλοιπα των εγγυήσεων απεικονίζονται στον παρακάτω Πίνακα.

²⁵⁵ Πρόκειται για τις Διαιτητικές Αποφάσεις 20/2019 (58 εκατ. ευρώ περίπου), 24/2019 (66 εκατ. ευρώ περίπου), 03/2020 (68 εκατ. ευρώ περίπου), 04/2020 (27,5 εκατ. ευρώ περίπου), 01/2020 (294 εκατ. ευρώ περίπου), 02/2020 (45 εκατ. ευρώ περίπου) και 28/2019 (15 εκατ. ευρώ περίπου). Βλ. σχετικά τις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της ΕΤΑΔ οικονομικού έτους 2023.

²⁵⁶ Αυτές υπολογίζονται επί των εκάστοτε ανεξόφλητων εγγυημένων υπολοίπων.

Πίνακας 40
Υπόλοιπα των Εγγυήσεων που έχει αναλάβει το Ελληνικό Δημόσιο
ανά κατηγορία δανειοληπτών

ΕΙΤΥΗΣΕΙΣ Ε.Δ. ΓΙΑ ΑΝΕΞΟΦΑΝΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΔΑΝΕΙΩΝ ΑΠΟ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΗΝ 31.12.2023					
Κατηγορία εγγυήσεων	31/12/2023	31/12/2022	Μεταβολή	% Μεταβολή	% επί του συνόλου των εγγυήσεων
ΔΕΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΤΑ ΔΑΝΕΙΑ ΤΟΥΣ	4.334.734.047,00	4.683.241.400,25	-348.507.353,25	-8,04%	16,20%
ΔΕΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΜΕ ΔΑΝΕΙΑ ΠΟΥ ΕΞΥΠΗΡΕΤΟΥΝΤΑΙ από τη Δ/ση Κρατικών Εγγυήσεων και Κίνησης Κεφαλαίων	648.100.164,00	60.805.153,60	587.295.010,40	90,62%	2,42%
ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ, ΑΓΡΟΤΕΣ & ΛΟΙΠΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	2.493.952.001,75	2.810.483.174,14	-316.531.172,39	-12,69%	9,32%
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΜΜΕ & MidCaps - ΔΑΝΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΤΕΠ ΜΕ ΤΗΝ ΕΙΤΥΗΣΗ ΤΟΥ Ε.Δ.	1.759.481.898,51	1.477.798.004,74	281.683.893,77	16,01%	6,57%
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΗΡΑΚΛΗΣ"	16.783.824.239,96	17.905.421.228,21	-1.121.596.988,25	-6,68%	62,72%
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "SURE"	342.618.750,00	342.618.750,00	-	6,57%	1,28%
ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΕΙΤΥΗΣΕΩΝ	352.996.758,77	352.996.758,77	-	-	1,32%
ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΜΙΚΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΤΗΝ ΟΥΚΡΑΝΙΑ	45.269.735,00	45.269.735,00	-	-	0,17%
Γενικό σύνολο	26.760.977.594,99	27.678.634.204,71	-917.656.609,72	-3,43%	100%

Οι νέες εγγυήσεις που χορήγησε η Κ.Δ. για δάνεια κατά την περίοδο αναφοράς αναλύονται ως ακολούθως:

- (α) Εγγυήσεις ύψους 611,45 εκατ. ευρώ που χορηγήθηκαν προς την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για τη χρηματοδότηση Δημοσίων Οργανισμών.
- (β) Εγγυήσεις ύψους 614 εκατ. ευρώ που χορηγήθηκαν προς την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για τη χρηματοδότηση πιστωτικών ιδρυμάτων στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Ενίσχυσης Επιχειρηματικότητας, Ενεργειακής Απόδοσης και Χρηματοδοτικής Μίσθωσης.

Οι πληρωμές για καταπτώσεις εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου για δάνεια τρίτων ανήλθαν σε 392,75 εκατ. ευρώ και υπολείπονται της αρχικής πρόβλεψης του Προϋπολογισμού κατά 575,41 εκατ. ευρώ ή ποσοστό 59,43%.

Ο αριθμός εκκρεμών αιτημάτων καταπτώσεων την 31η.12.2023 για φυσικά πρόσωπα ανέρχεται σε 462.689²⁵⁷, ποσού 279,49 εκατ. ευρώ, παραμένοντας σε υψηλά επίπεδα (αύξηση σε ποσοστό 22,37% σε σχέση με το προηγούμενο έτος), αν και το πλάνο εκκαθάρισης των εκκρεμών αιτημάτων καταπτώσεων αναμενόταν να ολοκληρωθεί εντός του 2024 από την αρμόδια Διεύθυνση του Γ.Λ.Κ.. Η κύρια αιτία για την ανωτέρω αύξηση είναι η εισαγωγή 110.824 νέων αιτημάτων καταπτώσεων, ποσού 133,32 εκατ. ευρώ, που αφορούν ως επί το πλείστον σε καταπτώσεις στο πλαίσιο των

²⁵⁷ Σύμφωνα με το επικαιροποιημένο πλάνο εκκαθάρισης [NEWfn 20240312_Clearance plan_update February 2024]

Υπουργικών Αποφάσεων (ΥΑ) 2/31230/0025/2003 και 2/1804/0025/2005 για τη στεγαστική αποκατάσταση παλιννοστούντων ομογενών από τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, σε συνέχεια της δημοσίευσης του άρθρου 44 του ν. 5024/2023, με τις διατάξεις του οποίου δόθηκε αναδρομική ισχύς στις ανωτέρω ΥΑ.

Περαιτέρω, το πλήθος των απορριφθέντων αιτημάτων που ενδέχεται να επανεξεταστούν είτε λόγω τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου είτε λόγω δικαστικών αποφάσεων την 31η.12.2023 για φυσικά πρόσωπα ανέρχεται σε 212.228, συνολικού ποσού 262,20 εκατ. ευρώ.

Ο αριθμός εκκρεμών αιτημάτων καταπτώσεων την 31η.12.2023 για νομικά πρόσωπα ανέρχεται σε 4.266, ποσού 100,66 εκατ. ευρώ.

Το πλήθος των απορριφθέντων αιτημάτων που ενδέχεται να επανεξεταστούν είτε λόγω τροποποίησης του νομοθετικού πλαισίου είτε λόγω δικαστικών αποφάσεων την 31.12.2023 για νομικά πρόσωπα ανέρχεται σε 35.190, συνολικού ποσού 935,82 εκατ. ευρώ.

(α) Η μείωση κατά 3,43% του ανεξόφλητου υπολοίπου δανείων υπέρ των οποίων έχει εγγυηθεί το Ελληνικό Δημόσιο έως την 31^η.12.2023, συγκριτικά με το 2022, οφείλεται κατά κύριο λόγο στη μείωση των εγγυήσεων στα πλαίσια του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ» (από 17,91 δις ευρώ διαμορφώθηκαν σε 16,78 δις ευρώ). Ωστόσο, οι εγγυήσεις αυτές, οι οποίες εφαρμόζονται στο πλαίσιο προγραμμάτων με σκοπό τη μείωση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και τελούν υπό την έγκριση και τη σύμφωνη γνώμη των αρμοδίων ευρωπαϊκών θεσμών και εποπτικών μηχανισμών, εμπεριέχουν σημαντικούς δημοσιονομικούς κινδύνους που πηγάζουν από το ενδεχόμενο κατάπτωσης της εγγύησης.

(β) Σύμφωνα με τα οριζόμενα στις παρ. 11, 26 και 28 της ΛΠΠΕ: (i) δεν πραγματοποιήθηκε με τη μορφή προβλέψεων η αρχική αναγνώριση των χρηματοοικονομικών εγγυήσεων που παρέχονται από την Κεντρική Διοίκηση μετά την έναρξη της μεταβατικής περιόδου στην εύλογη αξία και η μεταγενέστερη επιμέτρηση αυτών στην παρούσα αξία των καθαρών αναμενόμενων ζημιών, (ii) δεν γνωστοποιήθηκε στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων για το σύνολο των χρηματοοικονομικών εγγυήσεων το ύψος των χρηματοοικονομικών κινδύνων που αυτές ενέχουν, (iii) δεν έχει καταρτιστεί μητρώο εγγυήσεων ομαδοποιημένων ως προς τους κινδύνους που ενέχουν, καθώς και μητρώο παρακολούθησης ζημιών και υποχρεώσεων που απορρέουν από τους σημαντικότερους χρηματοοικονομικούς κινδύνους, όπως είναι και οι καταπτώσεις εγγυήσεων και (iv) δεν παρακολουθούνται σε δεδουλευμένη βάση οι σχετικοί λογαριασμοί γενικής λογιστικής που αφορούν σε καταπτώσεις εγγυήσεων, διότι, σύμφωνα με το Γ.Λ.Κ., απαιτούνται προσαρμογές στις λογιστικές πρακτικές και στα πληροφοριακά συστήματα. Ωστόσο, στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται γνωστοποίηση της προόδου που επιτεύχθηκε κατά την περίοδο αναφοράς σε σχέση με την αμέσως προηγούμενη χρήση (2022) ως προς τα ζητήματα αυτά, ούτε γίνεται επίκληση συγκεκριμένης χρονολογίας, έστω κατ' εκτίμηση, όπου θα έχει επιτευχθεί η προσαρμογή στις απαιτήσεις του Λογιστικού Πλαισίου Γενικής Κυβέρνησης (βλ. και παρ. 45 και 46 της ΛΠΠΕ).

(γ) Δεν κατέστη δυνατή η παροχή στοιχείων αναφορικά με: (i) το συνολικό ποσό των ένδικων αξιώσεων, τον αριθμό των αγωγών και τους αναλογούντες τόκους που ασκούνται από τα πιστωτικά ιδρύματα και τις εταιρείες διαχείρισης απαιτήσεων από δάνεια και πιστώσεις, λόγω της εκ μέρους των ανωτέρω επίκλησης της κατάπτωσης των εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου για δάνεια σε επιχειρήσεις και (ii) τις δικαστικές αποφάσεις που σχετίζονται με τις πληρωμές λόγω καταπτώσεων εγγυήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του ελεγχόμενου οικονομικού έτους, καθώς η αρμόδια Διεύθυνση δεν διαθέτει ηλεκτρονικό σύστημα καταχώρησης παρακολούθησης των ενδίκων μέσων.

(δ) Παρατηρείται σημαντική καθυστέρηση στην εκκαθάριση και στις πληρωμές

αιτημάτων καταπτώσεων, καθώς σύμφωνα με το επικαιροποιημένο πλάνο εκκαθάρισης έχουν πραγματοποιηθεί πληρωμές για το 53,94% των αιτημάτων καταπτώσεων για φυσικά πρόσωπα και μόλις για το 8,83% των αιτημάτων καταπτώσεων για νομικά πρόσωπα, για τα δε εκκρεμή υφίστανται ένδικες αξιώσεις, η έκβαση των οποίων δεν δύναται να προβλεφθεί με ασφάλεια.

5.2.6. Εγγυήσεις Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (πρώην ΕΤΕΑΝ & Ταμείων που διαχειρίζεται το ΕΤΕΑΝ)

Οι εγγυήσεις της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (ΕΑΤ ΑΕ)²⁵⁸ υπέρ του πρώην Εθνικού Ταμείου Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ ΑΕ) και συναφών ταμείων, όπως το Ταμείο Επιχειρηματικότητας και το Ταμείο Εγγυοδοσίας COVID-19, δεν παρακολουθούνται από το Υπουργείο Οικονομικών. Ωστόσο, αποτυπώνονται στα Δελτία Δημοσίου Χρέους που δημοσιεύει στον ιστότοπό του ο Ο.Δ.ΔΗ.Χ. και, σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, το συνολικό ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο την 31^η.12.2023 ανερχόταν σε 1,88 δις ευρώ²⁵⁹. Σημειώνεται ότι, σε ενδεχόμενο κατάπτωσης των εγγυήσεων της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, δεν υπάρχει επίπτωση στο δημόσιο χρέος παρά μόνο στο έλλειμμα, δηλαδή στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα του Κράτους.

²⁵⁸ Βλ. ν. 4608/2019 (Α' 66).

²⁵⁹ Το ποσό του εγγυημένου χρέους του Ταμείου Εγγυοδοσίας COVID-19 ανέρχεται σε 1,80 δις ευρώ το 2023 και αναφέρεται στο ανώτατο όριο εγγυήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
ΤΗΣ 31ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023

(σε ευρώ)	Από 1.1. έως 31.12.2023	Από 1.1. έως 31.12.2022
Έσοδα		
Φόροι	59.929.218.125,83	50.929.284.648,60
Κοινωνικές εισφορές	57.661.701,99	54.602.035,70
Μεταβιβάσεις	7.824.877.608,66	6.627.595.575,54
Πωλήσεις	889.424.390,77	877.671.469,93
Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.079.620.276,23	5.080.450.493,45
Σύνολο εσόδων	70.780.802.103,48	63.569.604.223,22
Έξοδα		
Παροχές σε εργαζόμενους	(11.142.482.451,03)	(10.878.347.930,36)
Κοινωνικές παροχές	(536.355.184,09)	(547.014.495,71)
Μεταβιβάσεις	(44.477.824.123,54)	(46.474.848.331,65)
Αναλώσεις αγαθών και υπηρεσιών	(3.069.062.940,22)	(2.870.189.194,44)
Επιδότησεις	(1.492.563.946,81)	(1.896.205.432,10)
Τόκοι	(9.099.131.474,72)	(6.107.581.858,43)
Λοιπές δαπάνες	(49.045.541,20)	(54.533.740,84)
Αποσβέσεις	(3.904.959.782,78)	(3.814.720.903,58)
Σύνολο Εξόδων	(73.771.425.444,39)	(72.643.441.887,11)
Λειτουργικό αποτέλεσμα	(2.990.623.340,91)	(9.073.837.663,89)
Λοιπά έσοδα και κέρδη	3.163.034.742,34	12.533.719.110,92
Λοιπά έξοδα και ζημίες	(9.660.944.345,74)	(6.175.418.789,35)
Αποτέλεσμα από λοιπά έσοδα και κέρδη/έξοδα και ζημίες	(6.497.909.603,40)	6.358.300.321,57
Καθαρό πλεόνασμα ή έλλειμμα περιόδου	(9.488.532.944,31)	(2.715.537.342,32)

Κατά το οικονομικό έτος 2023, το αποτέλεσμα από λειτουργικές δραστηριότητες της Κ.Δ. διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ύψους 2,99 δις ευρώ, έναντι ελλείμματος ύψους 9,07 δις ευρώ κατά το οικονομικό έτος 2022.

Το αποτέλεσμα από λοιπά έσοδα και κέρδη/έξοδα και ζημίες εμφανίζεται αρνητικό κατά 6,50 δις ευρώ, επιβαρυνμένο κατά 12,86 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση. Η μεταβολή αυτή οφείλεται: α) στη μείωση των λοιπών εσόδων και κερδών

κατά 9,37 δις σε σχέση με την προηγούμενη χρήση, κυρίως λόγω των μειωμένων κερδών από την επιμέτρηση στην εύλογη αξία των παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων και β) στην αύξηση των λοιπών εξόδων και ζημιών κατά 3,49 δις ευρώ, κυρίως λόγω των αυξημένων ζημιών από την επιμέτρηση στην εύλογη αξία των παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων, καθώς και των αυξημένων απομειώσεων απαιτήσεων σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

Κατ' επέκταση, οι συνολικές ζημίες της χρήσης 2023 ανήλθαν σε 9,49 δις ευρώ, αυξημένες κατά 6,77 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

Το καθαρό έλλειμμα κατά το έτος 2023 ανήλθε σε 9,49 δις ευρώ, αυξημένο κατά 249,42% σε σχέση με το έλλειμμα των 2,72 δις ευρώ για το έτος 2022.

Επισημαίνεται ότι στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, τα έσοδα της χρήσης και συνακόλουθα το λειτουργικό αποτέλεσμα ήταν υπερεκτιμημένα κατά 10 δις ευρώ, λόγω συμπερίληψης σε αυτά εσόδων από φόρους κεφαλαίου, τα οποία βεβαιώθηκαν με εσφαλμένα στοιχεία και διαγράφηκαν στην επόμενη χρήση. Το καθαρό έλλειμμα περιόδου, κατόπιν υπολογισμού απομειώσεων, εμφανιζόταν υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ. Επιπλέον, τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης ήταν υποεκτιμημένα κατά 131,97 εκατ. ευρώ, λόγω εσφαλμένου υπολογισμού των απομειώσεων απαιτήσεων από μεταβιβάσεις, καθώς και του μη λογισμού ζημίας από τη διάθεση μετοχών της εταιρείας HELLENiQ Energy Holdings S.A. που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ. Τα ανωτέρω διορθώθηκαν στην Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), σε συμμόρφωση με σχετικές παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στην Έκθεση της αρμόδιας Υπηρεσίας Επιτρόπου.

(α) Το ΓΛΚ προέβη σε διορθωτικές εγγραφές, προκειμένου να αποτυπώνονται ορθά οι απαιτήσεις από βεβαιωθείσες οφειλές έναντι της Επιστρεπτέας Προκαταβολής που είχε χορηγηθεί σε επιχειρήσεις που επλήγησαν οικονομικά λόγω της εμφάνισης και διάδοσης της νόσου Covid-19 κατά τα έτη 2020-2022. Οι διορθώσεις ήταν απαραίτητες, λόγω αφενός της μη ορθής συμπερίληψης στα Λοιπά τρέχοντα έσοδα της χρήσης 2022 των ποσών που βεβαιώθηκαν και αφετέρου της (διπλής) εμφάνισης στις Απαιτήσεις του ποσού που είχε αναγνωρισθεί για τον ίδιο σκοπό στα Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τελικώς την υποτίμηση του καθαρού ελλείμματος περιόδου χρήσης 2022 κατά 1,81 δις ευρώ. Οι διορθωτικές εγγραφές που πραγματοποιήθηκαν μη ορθά επηρέασαν τα μεγέθη της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Επίδοσης της χρήσης 2023, αντί του σωρευμένου ελλείμματος/πλεονάσματος προηγούμενης χρήσης, σύμφωνα και με τη Λογιστική Πολιτική «Λογιστικές Πολιτικές, Μεταβολές Λογιστικών Εκτιμήσεων και Λάθη» (ΦΕΚ 3082 Β/14.7.2021). Λόγω των ανωτέρω διορθώσεων:

(i) τα έσοδα της χρήσης 2023 και συνακόλουθα το λειτουργικό αποτέλεσμα είναι υποεκτιμημένα κατά 2,37 δις ευρώ, τα οποία έχουν αφαιρεθεί από τα Λοιπά τρέχοντα έσοδα,

(ii) τα λοιπά έσοδα και κέρδη της χρήσης 2023 είναι υπερεκτιμημένα κατά 559,19 εκατ. ευρώ, τα οποία λογίστηκαν ως κέρδη από απομείωση δανείων,

(iii) ως αποτέλεσμα των (i) και (ii) το καθαρό έλλειμμα περιόδου χρήσης 2023 είναι υπερεκτιμημένο κατά 1,81 δις ευρώ.

(β) Τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης 2023 είναι υποεκτιμημένα κατά 280,81 εκατ. ευρώ, λόγω συνυπολογισμού στην αποτίμηση παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων αξίας υποκείμενου αγαθού και σφάλματος αποτίμησης.

(γ) Συνεπεία των (α) και (β), το καθαρό έλλειμμα περιόδου χρήσης 2023 είναι τελικώς υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ.

(δ) Περαιτέρω, τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης 2023 και συνακόλουθα το καθαρό έλλειμα περιόδου έχουν επιβαρυνθεί με το ποσό των 26 εκατ. ευρώ κατά προσέγγιση, λόγω της διαγραφής των οφειλών της ΟΣΕ ΑΕ, σύμφωνα με την C (2017) 3987 final/16.6.2017 εγκριτική απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και την 185930 ΕΞ 2022/22 Κ.Υ.Α. με έναρξη ισχύος την 27^η.12.2022, η οποία έπρεπε να βαρύνει τα αποτελέσματα της προηγούμενης χρήσης, σύμφωνα και με τη Λογιστική Πολιτική «Γεγονότα μετά την Ημερομηνία Αναφοράς» (ΦΕΚ 3082 Β/14.7.2021).

(ε) Στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης έτους 2023 δεν περιλαμβάνονται τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. και οι αντίστοιχες δαπάνες των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, καθώς και τα έσοδα λοιπών οργανικών μονάδων του που έχουν έσοδα από ίδια δραστηριότητα (Υπηρεσία Φάρων, Κέντρο Εκπαίδευσης Ναυτικής Αποτροπής, Υδρογραφική Υπηρεσία κ.λπ., πλην στρατιωτικών εκμεταλλεύσεων). Επιπλέον, δεν έχουν περιληφθεί δαπάνες του Υπουργείου Υγείας από προμήθειες αντιικών φαρμάκων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19 καθώς και λειτουργικές δαπάνες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, εκτός του Μητρώου Δεσμεύσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΑΜΕΙΑΚΩΝ ΡΟΩΝ ΕΤΟΥΣ 2023

(σε ευρώ)	2023	2022
Ταμειακές Ροές από Λειτουργικές Δραστηριότητες		
Εισπράξεις		
Εισπράξεις από φόρους	54.765.225.002,65	49.353.975.179,61
Εισπράξεις από κοινωνικές εισφορές	57.674.856,83	54.600.040,59
Εισπράξεις από μεταβιβάσεις	7.498.510.271,67	6.359.460.902,83
Εισπράξεις από πωλήσεις	884.281.830,58	871.260.022,55
Εισπράξεις από λοιπά τρέχοντα έσοδα	3.664.754.523,82	3.086.979.029,56
Σύνολο Εισπράξεων	66.870.446.485,55	59.726.275.175,14
Πληρωμές		
Πληρωμές για παροχές σε εργαζόμενους	(14.142.892.291,91)	(10.876.176.078,89)
Πληρωμές για κοινωνικές παροχές	(535.144.989,29)	(552.580.410,28)
Πληρωμές για μεταβιβάσεις	(41.198.304.596,48)	(45.776.646.765,97)
Πληρωμές για αγορές αγαθών και υπηρεσιών	(3.033.276.765,66)	(2.920.310.626,34)
Πληρωμές για επιδοτήσεις	(1.493.098.733,70)	(1.903.577.261,25)
Πληρωμές για τόκους	(7.705.999.858,29)	(5.038.913.015,47)
Πληρωμές για λοιπά έξοδα	(49.024.478,62)	(54.533.761,43)
Σύνολο Πληρωμών	(68.157.741.713,95)	(67.122.737.919,63)
Λοιπά (Εισπράξεις & Πληρωμές) από Λειτουργικές Δραστηριότητες	(1.108.348.431,68)	(80.378.303,04)
Καθαρές ταμειακές ροές από Λειτουργικές Δραστηριότητες	(2.395.643.660,08)	(7.476.841.047,53)
Ταμειακές ροές από Επενδυτικές Δραστηριότητες		
Πληρωμές για απόκτηση παγίων	(2.605.764.286,94)	(4.503.865.190,11)
Εισπράξεις από πώληση παγίων	5.642.206,57	11.914.398,33
Πληρωμές για απόκτηση επενδύσεων	(945.431.805,14)	(329.278.484,85)
Εισπράξεις από πώληση επενδύσεων	376.435.201,83	504.297.563,15
Καθαρές ταμειακές ροές από Επενδυτικές Δραστηριότητες	(3.169.118.683,68)	(4.316.931.713,48)
Καθαρές ταμειακές ροές από Λειτουργικές & Επενδυτικές Δραστηριότητες	(5.564.762.343,76)	(11.793.772.761,01)
Ταμειακές ροές από χρηματοδοτικές δραστηριότητες		
Εισπράξεις από δάνεια	1.624.322.263.787,51	1.174.813.968.651,87
Εξοφλήσεις δανείων	(1.616.943.947.730,71)	(1.164.304.295.669,38)
Λοιπά (Εισπράξεις & Πληρωμές)	6.406.597,80	32.500.000,00
Καθαρές ταμειακές ροές από χρηματοδοτικές δραστηριότητες	7.384.722.654,60	10.542.192.982,49
Καθαρή αύξηση/(μείωση) στα ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα	1.819.960.310,84	-1.251.579.778,51
Ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα στην αρχή της περιόδου	20.068.492.982,36	20.783.734.294,09
Συναλλαγματικές διαφορές	-28.051.952,70	24.977.539,79
Διαθέσιμα εξ απογραφής	1.141.201.223,23	511.360.926,99
Ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα στη λήξη της περιόδου	23.001.602.563,72	20.068.492.982,36

Οι καθαρές ταμειακές ροές από λειτουργικές και επενδυτικές δραστηριότητες της Κεντρικής Διοίκησης παρουσιάζουν συνολικό έλλειμμα ύψους 5,56 δις ευρώ, μειωμένο κατά 6,23 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση. Οι καθαρές ταμειακές ροές από χρηματοδοτικές δραστηριότητες παρουσιάζουν πλεόνασμα 7,38 δις ευρώ, έναντι πλεονάσματος 10,54 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση.

Οι καθαρές ταμειακές ροές από λειτουργικές δραστηριότητες της Κ.Δ. για το οικ. έτος 2023 παρουσιάζουν αρνητικό πρόσημο και ανέρχονται σε -2,40 δις ευρώ, βελτιωμένες κατά 5,08 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση (-7,48 δις ευρώ).

Οι καθαρές ταμειακές ροές από επενδυτικές δραστηριότητες παραμένουν αρνητικές (-3,17 δις ευρώ), εμφανίζοντας μείωση δαπανών κατά 1,15 δις ευρώ σε σχέση με την προηγούμενη χρήση (4,32 δις ευρώ).

Στις καθαρές ταμειακές ροές από χρηματοδοτικές δραστηριότητες παρουσιάζεται σημαντικό πλεόνασμα, το οποίο ανέρχεται σε 7,39 δις ευρώ (έναντι αντίστοιχου πλεονάσματος 10,54 δις ευρώ κατά την προηγούμενη χρήση).

Στο κονδύλι “Διαθέσιμα εξ απογραφής” της Κατάστασης Ταμειακών Ροών έτους 2023 περιλαμβάνεται ποσό 1,14 δις ευρώ, το οποίο δεν κατέστη δυνατό να επιβεβαιωθεί, λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης της σχετικής εγγραφής από το Γ.Λ.Κ.. Το ποσό αυτό αφορά σε αναγνώριση διαθεσίμων της Κ.Δ. τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά (προέλευση, ιστορικό μεταβολών).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΚΑΘΑΡΗ ΘΕΣΗ ΠΟΛΙΤΩΝ

Κατάσταση Μεταβολών Καθαρής Θέσης Πολιτών Έτους 2023

(σε ευρώ)	Σωρευμένο πλεόνασμα /(έλλειμμα)	Σύνολο Καθαρής Θέσης
Υπόλοιπο 1.1.2022	(352.180.783.617,19)	(352.180.783.617,19)
Πλεόνασμα/έλλειμμα περιόδου	(2.715.537.342,32)	(2.715.537.342,32)
Διαφορές απογραφής	549.652.975,27	549.652.975,27
Σύνολο καθαρής θέσης 31.12.2022	(354.346.667.984,24)	(354.346.667.984,24)
Σύνολο καθαρής θέσης 1.1.2023	(354.346.667.984,24)	(354.346.667.984,24)
Πλεόνασμα/έλλειμμα περιόδου	(9.488.532.944,31)	(9.488.532.944,31)
Διαφορές απογραφής	1.815.287.757,29	1.815.287.757,29
Σύνολο καθαρής θέσης 31.12.2023	(362.019.913.171,26)	(362.019.913.171,26)

Η Καθαρή Θέση Πολιτών διαμορφώνεται σε αρνητική κατά το ποσό των 362,02 δις ευρώ, επιβαρυνμένη σε σχέση με την προηγούμενη οικονομική χρήση κατά 7,67 δις ευρώ.

Η επιβάρυνση αυτή αντανακλά κατά βάση το καθαρό έλλειμμα της περιόδου, το οποίο ανήλθε σε 9,49 δις ευρώ, λόγω κυρίως των αυξημένων τόκων και των σημαντικών απομειώσεων των απαιτήσεων.

Επίσης, αναγνωρίστηκαν και διαφορές απογραφής ύψους 1,82 δις ευρώ, οι οποίες επηρεάζουν θετικά την Καθαρή Θέση, εκ των οποίων 1,14 δις ευρώ αφορούν σε αναγνώριση διαθεσίμων της Κ.Δ. στην Τράπεζα της Ελλάδος και στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων, τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά, ενώ 673,22 εκατ. ευρώ αφορούν σε τακτοποιητικές εγγραφές συμμετοχών καθώς και είσπραξη τιμημάτων από πώληση περιουσιακών στοιχείων, που δεν είχαν προηγουμένως αναγνωρισθεί.

(α) Το έλλειμμα της χρήσης 2022 είναι υποεκτιμημένο κατά 1,81 δις ευρώ, λόγω μη αφαίρεσης από τα έσοδα της αντίστοιχης χρήσης βεβαιωθέντων ποσών έναντι της Επιστρεπτέας Προκαταβολής. Συνακόλουθα, το Σύνολο Καθαρής Θέσης 31.12.2022 είναι ισόποσα υπερεκτιμημένο. Αντίθετα, το έλλειμμα περιόδου χρήσης 2023 είναι υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ λόγω του ως άνω λογιστικού χειρισμού της Επιστρεπτέας Προκαταβολής και σφαλμάτων αποτίμησης παραγώγων

χρηματοοικονομικών μέσων. Συνεπεία των ανωτέρω, το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 είναι τελικώς υπερεκτιμημένο κατά 280,81 εκατ. ευρώ.

(β) Το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 είναι υποεκτιμημένο κατά το ποσό της συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στην Ελληνική Εταιρεία Εξαγωγικών Πιστώσεων ΑΕ, καθώς και κατά το ποσό αναπροσαρμογής της αξίας συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC), η οποία έλαβε χώρα το 2020.

(γ) Το Σύνολο Καθαρής Θέσης είναι υπερεκτιμημένο κατά το ποσό των δαπανών παρελθόντων ετών (2021, 2022, 2023) του Υπουργείου Υγείας από προμήθειες αντιικών φαρμάκων που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19, καθώς και λειτουργικών δαπανών του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, εκτός Μητρώου Δεσμεύσεων.

(δ) Στο κονδύλι “Διαφορές Απογραφής” της Κατάστασης Μεταβολών της Καθαρής Θέσης 2023 περιλαμβάνεται ποσό 1,14 δις ευρώ, το οποίο δεν κατέστη δυνατό να επιβεβαιωθεί, λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης της σχετικής εγγραφής από το Γ.Λ.Κ.. Το ποσό αυτό αφορά σε αναγνώριση διαθεσίμων της Κ.Δ. τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά (προέλευση, ιστορικό μεταβολών).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΥΠΟΛΟΓΟΣ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΩΝ

9.1. Επισκόπηση των λογαριασμών διαχείρισης του Υπολόγου Συμψηφισμών

Το Γ.Λ.Κ.²⁶⁰ διαχειρίζεται λογιστικά τις συναλλαγές (εισπράξεις και πληρωμές) των Γενικών Διευθύνσεων της Κ.Δ. και των Γ.Δ.Ο.Υ., που διενεργούνται κατόπιν εντολών των υπηρεσιών του Γ.Λ.Κ. και μέσω διεπαφών της ΤτΕ²⁶¹.

Ο έλεγχος επί της διαχείρισης των λογαριασμών του Υπολόγου Συμψηφισμών για το έτος 2023 επικεντρώθηκε στην επαλήθευση και στη διαπίστωση της ύπαρξης συμφωνίας μεταξύ των υπολοίπων των τραπεζικών λογαριασμών της Κ.Δ. που άπτονται των αρμοδιοτήτων του, με τα υπόλοιπα των οικείων λογαριασμών της γενικής λογιστικής, καθώς και στη διακρίβωση της ορθότητας των διενεργούμενων λογιστικών εγγραφών²⁶².

Κατά την επαλήθευση των υπολοίπων των λογαριασμών διαχείρισης του Υπολόγου Συμψηφισμών με τα στοιχεία που τηρεί η ΤτΕ, καθώς και με τα στοιχεία των αντίστοιχων πληροφοριακών εφαρμογών του SAP και του Ισοζυγίου Λογιστικής, δεν διαπιστώθηκαν αποκλίσεις σε επίπεδο μεταβολών επί της τρέχουσας κίνησης το 2023.

Εξαίρεση αποτελεί η απόκλιση ποσού ευρώ 2.585.021,30 ευρώ, μεταξύ του υπόλοιπου τρέχουσας κίνησης του τραπεζικού λογαριασμού 234001: «Λογαριασμός Πεδίου Βολής Κρήτης (Π.Β.Κ.)» που τηρεί η ΤτΕ και του υπολοίπου του αντίστοιχου λογαριασμού γενικής λογιστικής 4.2.2.01.08 «ΤτΕ – Λογαριασμός Π.Β.Κ.». Η εν λόγω διαφορά οφείλεται στο ότι το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν αποστέλλει πλήρη στοιχεία αναφορικά με το ύψος των χρεώσεων του τραπεζικού λογαριασμού «234001» για λογιστικοποίηση των συνολικών δαπανών του Π.Β.Κ.. Υπογραμμίζεται ότι το ορθό ποσό του υπολοίπου τρέχουσας κίνησης της 31ης.12.2023 ισούται με το υπόλοιπο της ΤτΕ.

²⁶⁰ Τμήμα Υπολόγου Συμψηφισμών, υπάγεται στη Διεύθυνση Λογιστικής Γενικής Κυβέρνησης, της Γενικής Διεύθυνσης Θησαυροφυλακίου και Προϋπολογισμού

²⁶¹ Οι επιμέρους αρμοδιότητες του Υπολόγου Συμψηφισμών, είναι:

- Ο έλεγχος και η συμφωνία όλων των λογιστικών εγγραφών της Κ.Δ., σε μηνιαία και ετήσια βάση, εκτός των λογιστικών εγγραφών των Δημοσίων Οικονομικών Υπηρεσιών (Δ.Ο.Υ.) και των Στρατιωτικών Ταμείων.
- Η συμφωνία των τραπεζικών λογαριασμών της Κ.Δ., εκτός των υπο-λογαριασμών των Δ.Ο.Υ. και των Στρατιωτικών Ταμείων, με τους αντίστοιχους λογαριασμούς της λογιστικής.
- Η καταχώριση λογιστικών εγγραφών της Κ.Δ., εκτός αυτών που εμφανίζονται από άλλες Υπηρεσίες, καθώς και η καταχώριση διορθωτικών λογιστικών εγγραφών.
- Η συγκέντρωση και συσχέτιση των εντολών των αρμοδίων Υπηρεσιών των φορέων της Κ.Δ. προς την ΤτΕ με τα αντίστοιχα δελτία αναγγελίας της κίνησης των λογαριασμών του Δημοσίου που τηρούνται στην ΤτΕ καθώς και η συγκέντρωση και συσχέτιση όλων των Συμψηφιστικών Χρηματικών Ενταλμάτων.
- Η τήρηση αρχείου δικαιολογητικών όλων των λογιστικών εγγραφών της Κ.Δ..
- Η υποβολή των μηνιαίων και ετήσιων λογαριασμών της Κ.Δ. στο Ελεγκτικό Συνέδριο.
- Η ενημέρωση των εισπράξεων και πληρωμών σε μηνιαία βάση, που εμφανίζονται στη δημόσια ληψοδοσία εκτός των Δ.Ο.Υ. και των Στρατιωτικών Ταμείων, όπου απαιτείται.

²⁶² Επισημαίνεται ότι, ο αναφερόμενος έλεγχος δεν επεκτείνεται στη διαπίστωση της τήρησης των αρχών της νομιμότητας και κανονικότητας, καθώς και της πιστής εφαρμογής των προαπαιτούμενων νομικών διατυπώσεων και δημοσιονομικών διαδικασιών που απαιτούνται (λ.χ. σύναψη σύμβασης, εκταμίευση – εισπράξη χρηματικών ποσών) για την πραγματοποίηση της εκάστοτε συναλλαγής, αλλά εστιάζει αποκλειστικά στη λογιστική διαχείριση όλων των συναλλαγών της δημόσιας ληψοδοσίας.

Αποτέλεσμα της μη ενδεδειγμένης λογιστικής παρακολούθησης ενός μέρους των δαπανών του Π.Β.Κ. είναι η εμφάνιση διαχρονικών αποκλίσεων μεταξύ των υπολοίπων τρέχοντος έτους της ΤτΕ και της λογιστικής σε κάθε οικονομική χρήση.

Το Γ.Λ.Κ. διαχειρίστηκε λογιστικά το έτος 2023 εισπράξεις και πληρωμές της Κ.Δ. (μη συμπεριλαμβανομένων των υπολογαριασμών Δ.Ο.Υ. και των Στρατιωτικών Ταμείων) ύψους περίπου **1,69 τρις ευρώ** και **1,74 τρις ευρώ**, αντίστοιχα, έναντι 1,24 τρις ευρώ και 1,28 τρις ευρώ του έτους 2022. Η συντριπτική πλειονότητα αυτών πραγματοποιήθηκε μέσω του κεντρικού τραπεζικού λογαριασμού του ΕΛΘ, «200»- Ε.Δ. Συγκέντρωση Εισπράξεων και Πληρωμών (Ε.Δ.ΣΕΠ).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

A. Τήρηση δημοσιονομικού πλαισίου (άρθρα 99 παρ. 1 και 85 Οργαν. Νόμου ΕλΣυν)

1. Μη αναγραφή εσόδων συνολικού ύψους 334,72 εκατ. ευρώ στον Κρατικό Προϋπολογισμό. Δεν περιλαμβάνονται επίσης ούτε στον Προϋπολογισμό ούτε στον Απολογισμό τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τα Στρατιωτικά Νοσοκομεία.
2. Μη σύναψη Μνημονίων Συνεργασίας των Υπουργείων με το Υπουργείο Οικονομικών μέχρι 15.1.2023 (άρθρο 70 ν. 4270/2014).
3. Κατά παράβαση της αρχής της καθολικότητας, δεν περιλαμβάνονται στον Κρατικό Προϋπολογισμό οι δαπάνες των Στρατιωτικών Νοσοκομείων, που συνιστούν Υπηρεσίες (μονάδες) του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, κατά το μέρος που σχετίζονται με την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ..
4. Δεν τηρήθηκαν από τη συντριπτική πλειονότητα των Υπουργείων τα ανώτατα όρια δαπανών (άρθρα 43 περ. δ' και 48 παρ. 3 ν. 4270/2014, ν. 4813/2021).
5. Μη νόμιμη χρήση μέρους των συνολικών πιστώσεων του Αποθεματικού (ενδεικτικά, για εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων ύστερα από επανειλημμένη υποεκτίμηση των αντίστοιχων προϋπολογισθέντων εξόδων, για πληρωμές οφειλών παρελθόντων ετών που ανάγονταν στη συνήθη δραστηριότητα των φορέων και ήταν γνωστές κατά τον χρόνο έγκρισης του Προϋπολογισμού κ.λπ.). Επιπλέον, μεταφερθείσες στους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης πιστώσεις από το Τακτικό και Ειδικό Αποθεματικό στο τέλος της χρήσης (179,47 εκατ. ευρώ και 49,10 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα) παρέμειναν αδιάθετες, γεγονός που αναιρεί κατ' αποτέλεσμα την πραγματική ανάγκη χορήγησής τους.
6. Δεν έχει συσταθεί Μητρώο Μελών Επιτροπών Ελέγχου, με αποτέλεσμα να καθυστερεί και η σύσταση των Επιτροπών Ελέγχου στα Υπουργεία, που αποτελούν εγγύηση για την ανεξαρτησία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου και τη διασφάλιση της ποιότητας του έργου τους (άρθρο 8 ν. 4795/2021).
7. Η πλειονότητα των Φορέων της Κεντρικής Διοίκησης δεν έχει συγκροτήσει όργανο διαχείρισης κινδύνων (άρθρο 22Γ ν. 4795/2021, όπως προστέθηκε με το άρθρο 22 ν. 5013/19.1.2023).
8. Έλεγχος νομιμότητας δαπανών.
 - (α) Μη νόμιμη καταβολή κρατικής χρηματοδότησης σε πολιτικό κόμμα συνολικού ύψους 240,69 χιλ. ευρώ.
 - (β) Μη ορθή τήρηση της νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων (απευθείας αναθέσεις, κατατιμήσεις, μη έγκαιρος προγραμματισμός δημοσίων προμηθειών-υπηρεσιών).
 - (γ) Μη νόμιμες δαπάνες μετακινήσεων.

9. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας δεν καταχωρεί στο Μητρώο Δεσμεύσεων ούτε περιλαμβάνει ενιαία στις σχετικές δημοσιονομικές αναφορές που παράγει και αποστέλλει στο Γ.Λ.Κ. τις απλήρωτες και ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των Στρατιωτικών Νοσοκομείων (79,06 και 64,27 εκατ. ευρώ, αντίστοιχα), οι οποίες παρακολουθούνται σε παράλληλα λογιστικά συστήματα των εν λόγω μονάδων (άρθρο 8 Π.Δ. 80/2016).
10. Υφίστανται απλήρωτες υποχρεώσεις του Υπουργείου Υγείας παρελθόντων ετών (2021, 2022, 2023) από προμήθειες αντιικών φαρμάκων (85,21 εκατ. ευρώ) που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19, οι οποίες δεν έχουν καταχωρηθεί στο σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης (ΟΠΣΔΠ Γ.Λ.Κ.), δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι αναγκαίες δεσμεύσεις πιστώσεων και δεν έχουν αναληφθεί τα αντίστοιχα ποσά ως υποχρεώσεις του φορέα υπέρ τρίτων.

Β. Αξιοπιστία Λογαριασμών (Απολογισμού και Ισολογισμού, άρθρο 99 παρ. 1 Οργαν. Νόμου ΕΛΣυν)

Ως προς τον Απολογισμό:

1. Στον Απολογισμό του Κράτους τα βεβαιωθέντα έσοδα και το εισπρακτέο υπόλοιπο κατά την 31η.12.2023 εμφανίζονται υπερεκτιμημένα κατά 10,00 δις ευρώ, λόγω συμπερίληψης σε αυτά εσόδων από φόρους κεφαλαίου, που βεβαιώθηκαν με εσφαλμένα στοιχεία και τα οποία διαγράφηκαν εντός του επόμενου οικ. έτους. Επιπλέον, στα βεβαιωθέντα έσοδα και το εισπρακτέο υπόλοιπο κατά την 31η.12.2023 περιλαμβάνεται και ποσό 3,12 δις ευρώ (δήλωση Φ.Π.Α. από εταιρεία υπό εκκαθάριση), για την ορθότητα του οποίου δημιουργούνται αμφιβολίες λόγω του ύψους του.
2. Δεν περιλαμβάνονται στον Απολογισμό του Κράτους τα έσοδα που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τα Στρατιωτικά Νοσοκομεία, καθώς και οι αντίστοιχες δαπάνες, το ύψος των οποίων δεν κατέστη δυνατόν να προσδιορισθεί. Επιπλέον, στο εισπρακτέο υπόλοιπο κατά την 31η.12.2023 δεν περιλαμβάνονται οι σχετικές με τα ανωτέρω απαιτήσεις, ποσού 191,98 εκατ. ευρώ.
3. Οι επιστροφές από τα Τελωνεία, ποσού 30,53 εκατ. ευρώ, δεν εμφανίζονται διακριτά στη δημόσια ληψοδοσία (απολογισμός) και, ειδικότερα, δεν περιλαμβάνονται στο συνολικό ποσό των επιστροφών (6,99 δις ευρώ) και των εισπραχθέντων εσόδων προ μείωσης επιστροφών (1,70 τρις ευρώ).
4. Εμφανίζονται ατακτοποιήτα αντίτιμα στο χρηματικό υπόλοιπο του ΚΕ.Β.ΕΙΣ. Αττικής, συνολικού ύψους 25,59 εκατ. ευρώ, τα οποία δεν συνδέονται με περιπτώσεις καταλογιστέου ελλείμματος. Ωστόσο, δεν έχει εκδοθεί ακόμη σχετική εγκριτική απόφαση για την τακτοποίηση της ως άνω λογιστικής εκκρεμότητας, η οποία θα μειώσει ισόποσα το ανωτέρω χρηματικό υπόλοιπο.
5. Κατά τη σύγκριση των δεδομένων των πληροφοριακών συστημάτων με ημερομηνία 31.12.2023 για το σύνολο των Δ.Ο.Υ., υπάρχει αρνητική απόκλιση (διαφορά) ποσού 128,28 εκατ. ευρώ μεταξύ του TAXISNET (121,38 δις ευρώ) και του SAP (121,51 δις ευρώ) σχετικά με το «Εισπρακτέο υπόλοιπο». Μετά από διορθώσεις ύψους 61,63 εκατ. ευρώ που πραγματοποίησε το Γ.Λ.Κ., παραμένει η διαφορά μεταξύ TAXISNET και SAP -στο οποίο πάντως αποτυπώνεται ορθά το εισπρακτέο υπόλοιπο- ύψους 66,65 εκατ. ευρώ.

6. Στο εισπρακτέο υπόλοιπο του Απολογισμού του Κράτους κατά την 31η.12.2023 περιλαμβάνονται υπόλοιπα εισπρακτέων εσόδων, ποσού 121,66 εκατ. ευρώ, που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενα οικ. έτη, τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα που έλαβε χώρα το 2019, η ύπαρξη και η ακρίβεια των οποίων χρήζουν διερεύνησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες.
7. Από το 2020 έως το 2024 συστάθηκαν νέοι Ειδικοί Λογαριασμοί χωρίς να υπάρχει καμία αιτιολογία σύστασής τους στις Αιτιολογικές Εκθέσεις των συστατικών τους νομικών διατάξεων. Παρά τη διαχρονική (από το 1995) εξαγγελία μέσω των νομοθετικών ρυθμίσεων για την κατάργηση ή και τον εξορθολογισμό τους, τελικά το 2023 καταγράφονται 14 ενεργοί Ειδικοί Λογαριασμοί που λειτουργούν εκτός Προϋπολογισμού με υπόλοιπο χρήσης 2023 (31.12.2023) ύψους 7,72 δις ευρώ. Η τήρησή τους καθιστά μη πλήρη την πληροφόρηση του Κοινοβουλίου και των πολιτών για την έκταση των δημοσίων εσόδων και δαπανών και την πραγματική κατάσταση των δημοσίων οικονομικών. Σημειώνεται ότι το υπόλοιπο των εν λόγω Ειδικών Λογαριασμών κατά το τέλος της χρήσης (31.12.2023) συμπεριλαμβάνεται στα ταμιακά διαθέσιμα και ισοδύναμα της Κεντρικής Διοίκησης, όπως αυτά αποτυπώνονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμό), εντούτοις οι κινήσεις τους δεν παρακολουθούνται αναλυτικά.
8. Από το σύνολο των πληρωμών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για εξοπλιστικά προγράμματα που εμφανίζονται στον Απολογισμό, ποσού 1,57 δις ευρώ, δεν κατέστη δυνατόν να τεκμηριωθεί ποσό 53,45 εκατ. ευρώ.
9. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου προέκυψε και η ακόλουθη -σχετική με την αξιοπιστία των αποκλίσεων του Απολογισμού από τον Προϋπολογισμό- παρατήρηση, για την οποία ωστόσο πραγματοποιήθηκαν διορθωτικές ενέργειες:
Στον Απολογισμό του Κράτους που υπεβλήθη αρχικά για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο, όπως και στην Κατάσταση Προϋπολογισμού/Απολογισμού οικ. έτους 2023 που περιλαμβάνεται στις υποβληθείσες για έλεγχο Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις Περιόδου Αναφοράς 2023 Μέρος Β', στη στήλη «Προϋπολογισθέντα» των μειζόνων κατηγοριών R13 «Μεταβιβάσεις» και R15 «Λοιπά Τρέχοντα Έσοδα» αναγράφονταν εσφαλμένα ποσά, εξαιτίας καταχώρησης εις διπλούν του ψηφισμένου Π.Δ.Ε. οικ. έτους 2023 σε συγκεκριμένους ΑΛΕ των ως άνω μειζόνων κατηγοριών, με αποτέλεσμα να υπολογίζονται εσφαλμένα οι αποκλίσεις των εσόδων του Απολογισμού από αυτά του Προϋπολογισμού στις εν λόγω μείζονες κατηγορίες (και στους αντίστοιχους ΑΛΕ). Οι απαραίτητες διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν στις αντίστοιχες με τα ανωτέρω αναφορές που συνοδεύουν την Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 του ν. 4270/2014) για το οικ. έτος 2023.

Ως προς τον Ισολογισμό και τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις:

1. Δεν συμπεριλαμβάνεται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης (Ισολογισμός) η αξία όλων των ενσώματων και άυλων πάγιων στοιχείων, γεγονός που θέτει ζήτημα πληρότητας της Κατάστασης αυτής, επηρεάζοντας αρνητικά τη συνολική αξία των περιουσιακών στοιχείων της Κεντρικής Διοίκησης και, κατ' αποτέλεσμα, το ύψος στο οποίο διαμορφώνεται η Καθαρή Θέση των Πολιτών, η οποία αποτελεί το υπολειμματικό μέγεθος εάν από τα περιουσιακά στοιχεία αφαιρεθούν οι υποχρεώσεις.

2. Η επιμέτρηση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων δεν πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την 2/30886/ΔΛΓΚ/23.7.2020 (Β' 3136) απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών, που συνιστά τη Λογιστική Πολιτική για την Πρώτη Εφαρμογή (ΛΠΠΕ) του Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης (π.δ. 54/2018), αλλά με βάση τη λογιστική πολιτική που ίσχυε μέχρι τις 31.12.2018. Με τον τρόπο αυτό, ούτε το ενδιάμεσο (μεταβατικό) λογιστικό πλαίσιο (ΛΠΠΕ) εφαρμόστηκε πλήρως κατά την περίοδο αναφοράς (επιμέτρηση λοιπών μακροπρόθεσμων τίτλων και λοιπών μακροπρόθεσμων δανείων, αναγνώριση απαιτήσεων της Κεντρικής Διοίκησης, επιμέτρηση πληρωτέων υποχρεώσεων από αγορές αγαθών και λήψη υπηρεσιών, καθώς και από τόκους, αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση υποχρεώσεων που σχετίζονται με το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης, αρχική αναγνώριση και επιμέτρηση των χρηματοοικονομικών εγγυήσεων).
3. Δεν αναγνωρίστηκε πρόβλεψη για καταπτώσεις εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου για δάνεια, το ανεξόφλητο υπόλοιπο των οποίων κατά την 31^η.12.2023 ανέρχεται σε 26,76 δις ευρώ, ούτε υπάρχει σαφής ισχυρισμός της Κεντρικής Διοίκησης περί της ανυπαρξίας κινδύνου κατάπτωσης έστω μέρους των εγγυήσεων αυτών. Συναφώς σημειώνεται ότι κατά την τελευταία πενταετία οι καταπτώσεις από εγγυήσεις ανέρχονται κατά μέσο όρο ετησίως σε 380,38 εκατ. ευρώ.
4. Η Εταιρεία Ακινήτων Δημοσίου (ΕΤΑΔ Α.Ε.) είναι άμεση θυγατρική της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας (Υπερταμείο - Growthfund Α.Ε.), της οποίας μέτοχος σε ποσοστό 100% είναι το Ελληνικό Δημόσιο. Σύμφωνα με τις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της ΕΤΑΔ οικονομικού έτους 2023, εκκρεμούν σε βάρος της Διαιτητικές Αποφάσεις επί αγωγών της εταιρείας ΑΤΤΙΚΟΣ ΗΛΙΟΣ Α.Ε. (τις οποίες άσκησε μαζί με τις εταιρείες ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ Α.Ε. και ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΛΙΟΣ Α.Ε.) για επιδικασθέντα ποσά συνολικού ύψους 573 εκατ. ευρώ περίπου, χωρίς τους αναλογούντες τόκους. Ενόψει της νομικής σχέσης του Ελληνικού Δημοσίου με την ΕΤΑΔ Α.Ε. και το Υπερταμείο, δεν προκύπτει ότι έχουν αξιολογηθεί από την Κεντρική Διοίκηση τυχόν ενδεχόμενες υποχρεώσεις της λόγω των ως άνω δικαστικών διεκδικήσεων ούτε υπάρχει εκτίμηση ότι από την ανωτέρω αιτία δεν μπορεί να προκύψει οποιαδήποτε υποχρέωση για το Ελληνικό Δημόσιο, καθώς στις Σημειώσεις επί των Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων δεν περιέχεται κάποια σχετική γνωστοποίηση.
5. Λογιστικοί χειρισμοί που πραγματοποιήθηκαν προκειμένου να διορθωθούν σφάλματα που αφορούσαν την αποτύπωση των εσόδων και απαιτήσεων που σχετίζονταν με την Επιστρεπτέα Προκαταβολή, τα οποία είχαν ως αποτέλεσμα την υποτίμηση του καθαρού ελλείμματος περιόδου χρήσης 2022 κατά 1,81 δις ευρώ, μη ορθά επηρέασαν κατά το ανωτέρω ποσό τα μεγέθη της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Επίδοσης της χρήσης 2023, αντί του σωρευμένου ελλείμματος/πλεονάσματος προηγούμενης χρήσης. Λόγω των ανωτέρω λογιστικών χειρισμών, καθώς και πρόσθετων σφαλμάτων αποτίμησης παράγωγων χρηματοοικονομικών μέσων, το καθαρό έλλειμμα της χρήσης 2023 στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης είναι υπερεκτιμημένο κατά 1,53 δις ευρώ.
6. Τα Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης και συνακόλουθα το Σύνολο Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 είναι υπερεκτιμημένα κατά 280,81 εκατ. ευρώ, λόγω σφαλμάτων αποτίμησης παραγώγων χρηματοοικονομικών μέσων.

7. Δεν περιλαμβάνονται στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Επίδοσης οικ. έτους 2023 τα έσοδα και οι αντίστοιχες δαπάνες που προέρχονται από την παροχή υγειονομικών υπηρεσιών σε ασφαλισμένους του Ε.Ο.Π.Υ.Υ. από τα Στρατιωτικά Νοσοκομεία, καθώς και οι σχετικές απαιτήσεις (191,98 εκατ. ευρώ) και υποχρεώσεις (79,07 εκατ. ευρώ) στην Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης της 31ης.12.2023. Επιπλέον, δεν έχουν περιληφθεί απλήρωτες υποχρεώσεις του Υπουργείου Υγείας, ποσού 85,21 εκατ. ευρώ, από προμήθειες αντιικών φαρμάκων ετών 2021, 2022 και 2023 που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο αντιμετώπισης της νόσου COVID-19 και δεν έχουν επιβαρυνθεί αντίστοιχα τα αποτελέσματα της χρήσης και των προηγούμενων οικ. ετών.
8. Δεν έχει συμπεριληφθεί στις Επενδύσεις σε ελεγχόμενες οντότητες η συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στην Ελληνική Εταιρεία Εξαγωγικών Πιστώσεων Α.Ε., στην οποία το Δημόσιο μετέχει ως μοναδικός μέτοχος (τα ίδια κεφάλαιά της σύμφωνα με τον τελευταίο δημοσιευμένο ισολογισμό ανέρχονται σε 172,43 εκατ. ευρώ).
9. Δεν έχει συμπεριληφθεί στα Λοιπά Χρηματοοικονομικά Στοιχεία της Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης η αναπροσαρμογή του ποσού συμμετοχής του Ελληνικού Δημοσίου στον Διεθνή Οργανισμό Χρηματοδότησης (IFC), η οποία έλαβε χώρα το 2020.
10. Μεταξύ των λοιπών λογαριασμών απαιτήσεων περιλαμβάνονται λογαριασμοί ποσού 507,45 (385,79+121,66) εκατ. ευρώ με μεταφερόμενα υπόλοιπα που παραμένουν αμετάβλητα από προηγούμενες χρήσεις και τα οποία προέρχονται από τη μετάπτωση στοιχείων στο πληροφοριακό σύστημα που έλαβε χώρα το 2019, η ύπαρξη και η ακρίβεια των οποίων χρήζουν διερεύνησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες.
11. Στο κονδύλι “Διαφορές Απογραφής” της Κατάστασης Μεταβολών της Καθαρής Θέσης της 31ης.12.2023 περιλαμβάνεται ποσό 1,14 δις ευρώ (το οποίο περιλαμβάνεται και στο κονδύλι «Διαθέσιμα εξ απογραφής» της Κατάστασης Ταμειακών Ροών της 31ης.12.2023), το οποίο δεν κατέστη δυνατό να επιβεβαιωθεί, λόγω ελλιπούς τεκμηρίωσης της σχετικής εγγραφής από το Γ.Λ.Κ.. Το ποσό αυτό αφορά σε αναγνώριση αποτελέσματος που προκύπτει από την μεταβολή διαθεσίμων της Κεντρικής Διοίκησης τα οποία δεν παρακολουθούνται αναλυτικά (προέλευση, ιστορικό μεταβολών) και στο οποίο περιλαμβάνεται και το αποτέλεσμα που προκύπτει από τη μεταβολή του χρηματικού υπολοίπου των Ειδικών Λογαριασμών που λειτουργούν εκτός Προϋπολογισμού της Κεντρικής Διοίκησης.
12. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου προέκυψαν και οι ακόλουθες παρατηρήσεις, για τις οποίες ωστόσο πραγματοποιήθηκαν διορθωτικές ενέργειες:
 - (α) Στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς έλεγχο, τα έσοδα της χρήσης και συνακόλουθα το λειτουργικό αποτέλεσμα ήταν υπερεκτιμημένα κατά 10,00 δις ευρώ, λόγω συμπερίληψης σε αυτά εσόδων από φόρους κεφαλαίου, τα οποία βεβαιώθηκαν με εσφαλμένα στοιχεία και διαγράφηκαν στην επόμενη χρήση, ενώ επιπλέον οι απαιτήσεις εμφανίζονταν υπερεκτιμημένες κατά το εισπράξιμο μέρος του ανωτέρω ποσού (βάσει του συντελεστή εισπραξιμότητας), ήτοι κατά ποσό 1,53 δις ευρώ.

(β) Στα οριστικά στοιχεία που υποβλήθηκαν από το Γ.Λ.Κ. στο ΕλΣυν, τα λοιπά έξοδα και ζημίες της χρήσης ήταν υποεκτιμημένα κατά 131,97 εκατ. ευρώ, αφενός λόγω εσφαλμένου υπολογισμού των απομειώσεων απαιτήσεων από μεταβιβάσεις κατά 120,56 εκατ. ευρώ, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ισόποσων υπερεκτιμημένων απαιτήσεων, αφετέρου λόγω του μη λογισμού ζημίας από τη διάθεση μετοχών της εταιρείας HELLENiQ Energy Holdings S.A. που κατείχε το ΤΑΙΠΕΔ, ποσού 11,41 εκατ. ευρώ.

Ως προς τα ανωτέρω, οι οικονομικές καταστάσεις διορθώθηκαν στην Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ.1 ν. 4270/2014, παρ. 19 της ΛΠΠΕ), σε συμμόρφωση με σχετικές παρατηρήσεις που διατυπώθηκαν στην Έκθεση της Υπηρεσίας Επιτρόπου Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο, αφού έλαβε υπόψη:

Ως προς τον Απολογισμό του οικονομικού έτους 2023, τις εκθέσεις δημοσιονομικών επιδόσεων και τα αποτελέσματα των ελέγχων των απολογιστικών στοιχείων και των συστημάτων δημοσιονομικής διαχείρισης που διενήργησαν για το οικονομικό έτος αυτό οι αρμόδιες Υπηρεσίες του στους φορείς της Κεντρικής Διοίκησης.

Ως προς τον Ισολογισμό (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) του Κράτους της 31ης.12.2023 και τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις, τις διαπιστώσεις που προέκυψαν από την εξέταση των τηρούμενων από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους λογιστικών αρχείων.

Αποφαίνεται:

Υπέρ της ορθότητας και αξιοπιστίας του Απολογισμού του οικονομικού έτους 2023, καθώς και του Ισολογισμού (Κατάστασης Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων του Κράτους της 31ης.12.2023, με την επιφύλαξη των παρατηρήσεων που διατυπώνονται στα «Συμπεράσματα», καθώς και στα επιμέρους Κεφάλαια της Έκθεσης αυτής, προκειμένου οι φορείς της Κεντρικής Διοίκησης να λάβουν τα κατά περίπτωση επιβαλλόμενα διορθωτικά μέτρα.